

VERSCHUEREN - C. MEUWSE

NIEUW GUINEA

UW NAAM IS WILDERNIS

Photo

NIEUW GUINEA

UW NAAM IS WILDERNIS

AVONTUREN VAN
J. VERSCHUEREN M.S.C.
C. MEUWESE M.S.C.

*Ontdekkers van de Koningin
Juliana rivier*

Met een inleiding van
G. L. Tichelman

Van land en volk van Nieuw Guinea is nog slechts weinig bekend. Vele inwoners zijn nog nooit met de „beschaving” in aanraking geweest en leiden in de ontoegankelijke moeraswildernissen en woeste gebergten een primitief bestaan, zoals wij ons nauwelijks kunnen voorstellen. In sommige gebieden behoren koppensnellen en menseneten tot de meest gewone gebruiken.

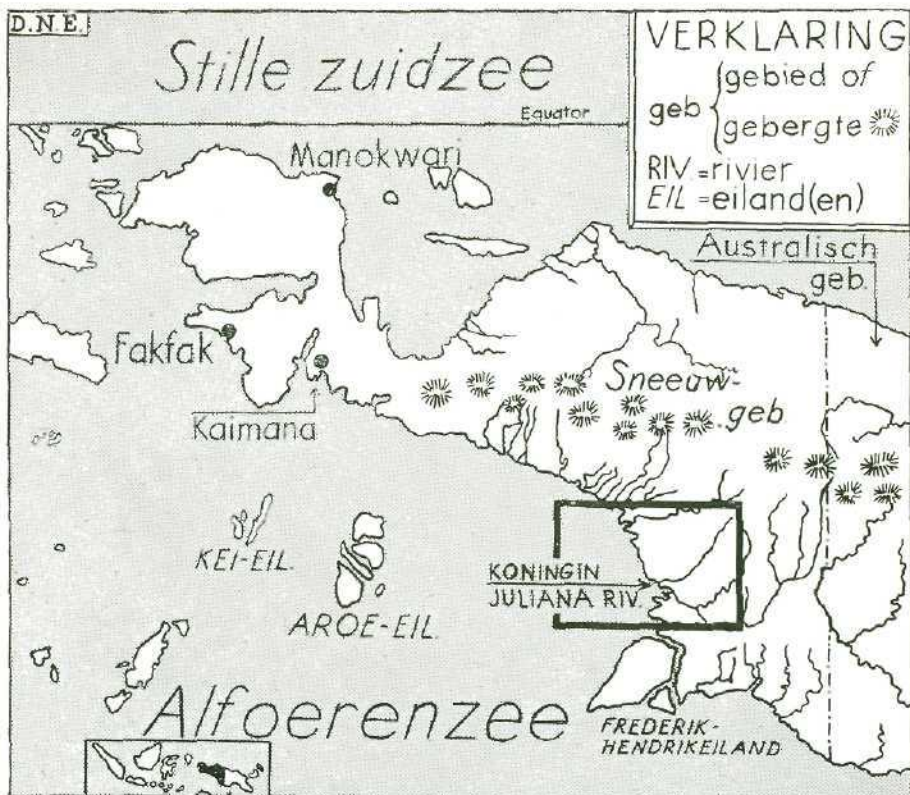
Pater Meuwese heeft vijftien jaar lang onder deze allerprimitiefste volkstammen geleefd. Begin 1948 ging hij met Pater Verschueren op expeditie naar een onbekend gebied. Op deze tocht ontdekten zij een rivier, die aan de monding bijna zeshonderd meter breed was. Deze rivier bleek op de laatste militaire kaart nog niet te zijn aangegeven. Op 6 September van dat jaar werd deze nieuw ontdekte rivier gedoopt als „Koningin Juliana rivier”.

In dit boek nemen de ontdekkers U mede naar de onbekende gebieden van dit geheimzinnige grote eiland. Zij vertellen U van hun spannende avonturen en van de huiveringwekkende gebruiken en levenswijze van een bevolking, welke aan een voorhistorisch tijdperk doen denken. Een aantal unieke foto's verhogen de waarde van dit actuele boek.

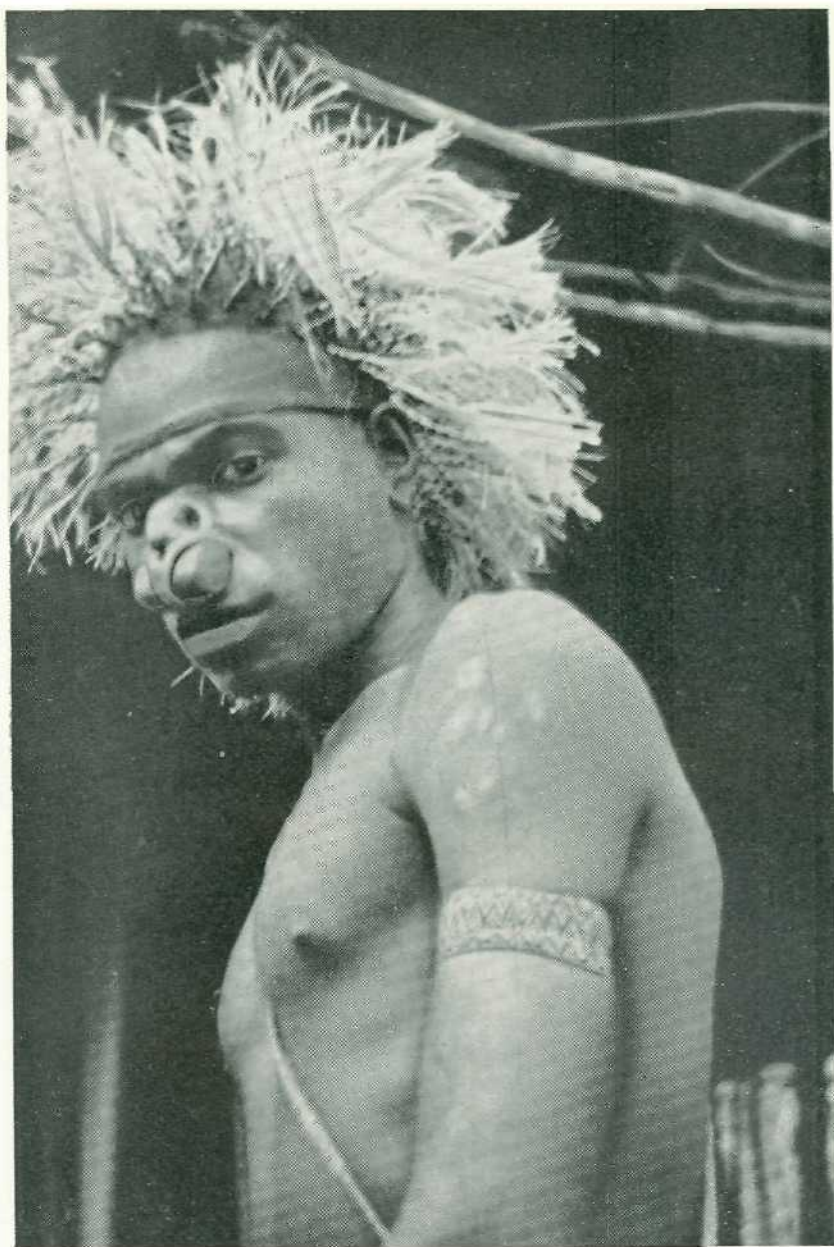
UITGEVERIJ
PAUL BRAND N.V.
BUSSUM

f 6.90

NIEUW GUINEA UW NAAM IS WILDERNIS

Deze kaart, welwillend afgestaan door „De Nieuwe Eeuw”, geeft de ligging aan van de Koningin Juliana rivier op het eiland Nieuw Guinea.

....UW NAAM IS WILDERNIS...."

NIEUW GUINEA

UW NAAM IS WILDERNIS

AVONTUREN VAN
J. VERSCHUEREN M.S.C.
EN
C. MEUWESE M.S.C.
ONTDEKKERS VAN DE
KONINGIN JULIANA RIVIER

1950
UITGEVERIJ PAUL BRAND N.V. - BUSSUM

*Opgedragen aan allen, die zich hebben ingezet
voor Nieuw Guinea*

VOORWOORD VAN DE UITGEVER

Als er één boek een voorwoord nodig heeft, dan zeker dit ruig relaas van woudlopers en moeraspioniers. Pater Jan Verschueren, Missionaris op Nieuw Guinea, componeerde het in verloren momenten tussen de patrouilles in, onderweg bij een flakkerende stallantaarn en soms in gezelschap der authentieke koppensnelers zelf.

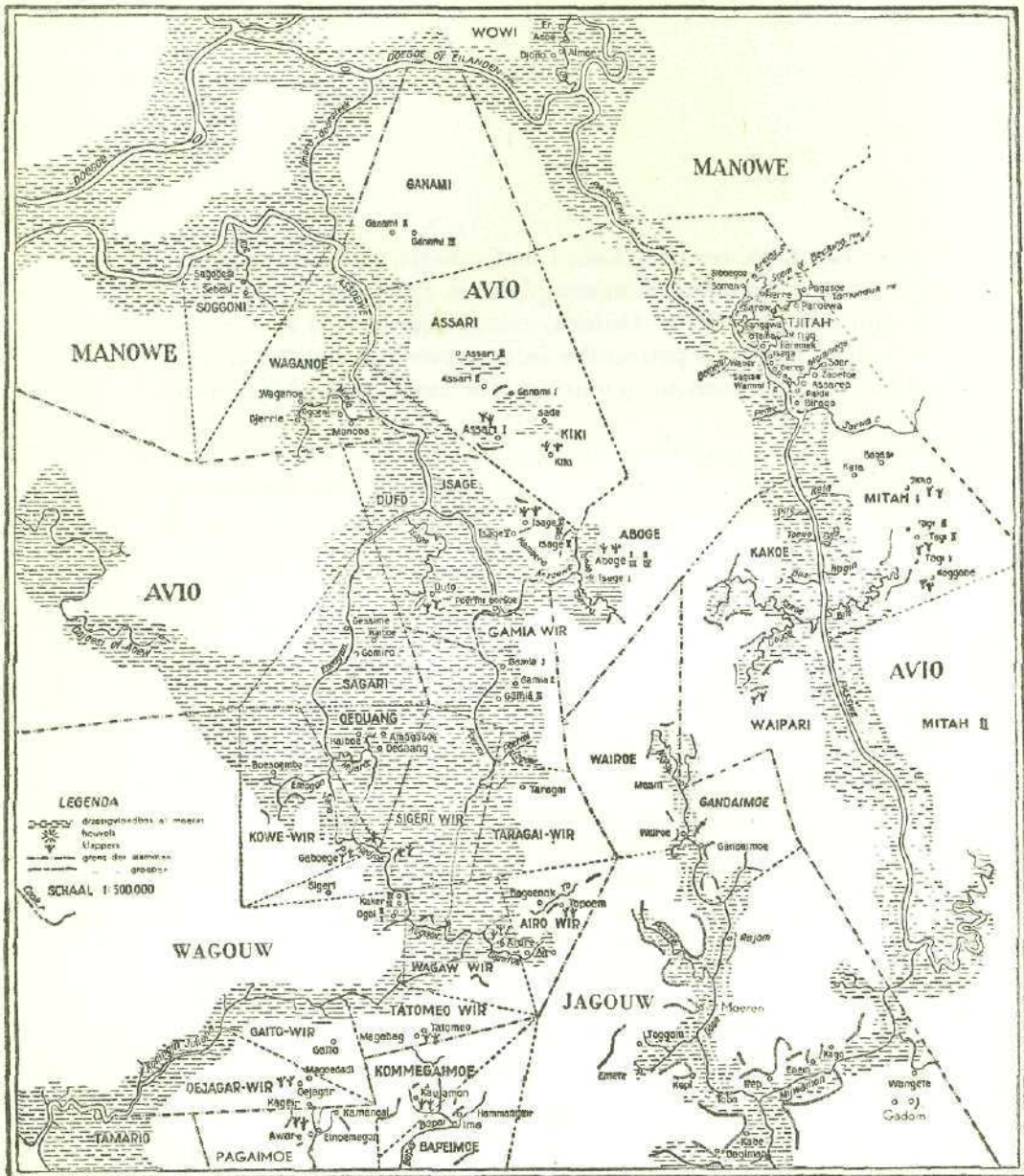
Stijl en zinsbouw dragen uiteraard de littekens van deze prae-historische accommodatie, maken anderzijds het verslag markanter en levensecht. De prettige en populaire vorm, waarin de schrijver zijn bevindingen heeft gegoten, doet niets af aan de ethnografische waarde van dit werk.

Ook de foto's, die de auteur moest nemen in hopeloze houdingen en situaties, vanuit schommelende boomstammen, te midden van ontstelde oermensen en in ieder geval verstoken van de geringste moderne hulpmiddelen, kunnen natuurlijk niet in elk opzicht concurreren met het materiaal dat de moderne pers-fotografie gemeenlijk ter tafel brengt.

Dit ter verontschuldiging aan al te kritisch gezinde lezers. Als zij immers weten, dat de schrijver b.v. een week door de wildernis moest pionieren om de laatste copy tijdig „op de post” te krijgen, zal hun hart open-gaan voor de waarachtige romantiek van dit boek, en al lezende zullen zij hun voorkeur voor de gepolijste sfeer der Westerse beschaving gemakkelijk vergeten.

DE UITGEVER

SCHETSKAART behorende bij de Exploratietochten van de pastoors C. Meuwese en J. Verschueren in het gebied tussen Digoeel en Eilandenrivier van 3 September tot 23 November 1948.

TER INLEIDING

Op een regenachtige avond kwam Pater Geurtjens binnenstappen met een grote enveloppe onder de arm, mede verwelkomd door Cort-Jan, drie jaar oud, die voor het naar bed gaan op de visite had mogen wachten. Zijn-zeereerwaarde moest toch constateren, hoe hij gegroeid was sedert de vorige ontmoeting en Janneman vond het griezelig-prettig, dat hij zomaar mocht grijpen in de baard van Oom Pater uit het verre Zuiden, die vader 35 jaar geleden in de Molukken had gekend. Dan, nadat hij goede nacht had gezeid en gezoend, werd de dreumes naar kooi gebracht.

Toen kwam Pater Geurtjens op de proppen met zijn verzoek om een woordje als inleiding te schrijven voor het boek van de Paters Verschueren en Meuwese en overhandigde mij de drukproef van „Nieuw Guinea, uw naam is wildernis”.

„Ik denk wel, dat deze rimboe-schetsen U zullen bevallen,” merkte Pater Geurtjens monkelend op.

Ik bladerde in het boek en mijn oog viel op de inhoud en ik las: snelseizoen, koppenfeest, dorp der verschrikkelijken, koningen der menseneters. Welk een contrast: het blonde, blozende knaapje en de donkere, dreigende wildemannen uit de duistere moerastreken, „met het mensenvlees nog tussen de tanden”.

„Ge kent Pater Meuwese toch?”

„Jazeker en er zullen maar weinigen in Nederland zijn, die hem en zijn genoot op vele gevaarlijke tochten in woeste streken, Pater Verschueren, niet kennen, of die althans vernomen hebben van de ontdekkers van de Koningin Juliana-rivier.” En in mijn verbeelding zag ik Pater Meuwese weer, zoals hij stond op het podium in een ruime zaal, tjokvol mensen, rijzig en ruig, vertellend over het ruige Papoealand en de schrikwekkende, ongewassen bewoners met hun ragebollen van heb-ik-jou-daar.

Zijn boeiende verhalen, vol avontuur en milde humor ont-
ketenden het ene lachsalvo na het andere van een auditorium,
dat aan zijn lippen hing.

Gustave Aimard's helden en een Buffalo Bill en een Tarzan
verbleekten; waren dan toch maar ficties en slappe kost, ver-
geleken bij de rauwe, spannende werkelijkheid, die deze missio-
narissen in meeslepende voordrachten het publiek voor de ogen
wisten te toveren.

Ik zeide aarzelend: „Wie ben ik, dat ik een woordje vooraf zal
laten gaan aan het werk van deze moedige mannen van de
praktijk, die jarenlang te midden van menseneters en koppenn-
snellers, Gods Woord hebben verkondigd.”

„Nu, ge moest het toch maar doen,” vond Pater Geurtjens.

En zo is het er dan van gekomen.

Daartoe meestal gedwongen door passaat- en moessonwinden en
meegevoerd door zeestromingen werden de kusten van Nieuw
Guinea in de eerste helft der 16e eeuw bevaren door onver-
schrokken Portugese en Spaanse ontdekkingsreizigers.

De Spanjaard Inigo Ortiz de Retes bevond zich in 1545 met het
schip „San Juan” ter Noordkust van het eiland. Hij was op reis
van Tidore naar Mexico en het was deze vermetele zeevaarder,
die op de 20ste Juni van dat jaar aan de monding van de
Mamberamo, de grootvorst van Papoea's stromen, *de trotse
banier van de „Coninck van Hispaengien” plantte*. Door deze
handeling nam hij het gebied voor Spanje in bezit, maar Spanje
heeft zich later nimmer met Nieuw Guinea bemoeid, zodat deze
daad geen gevolgen heeft gehad. De negerachtige bewoners
deden hem denken aan de bevolking van de Goudkust en hij
gaf het land in tegenstelling tot het oude Guinee de naam van
Nueva Guinea, dat verlatijnt werd tot Nova Guinea.

Daar ligt dan dit kolossale eiland, op één na het grootste ter
wereld, 24 maal zo groot als Nederland en waarvan het Neder-
landse gedeelte met de omliggende eilanden een oppervlakte
van 13 maal het Moederland beslaat. Daar ligt dan dit uit-
gestrekte gebied in de trillende hitte onder de koperen ploert
of overplentst door slagregens. Nieuw Guinea, in hoofdzaak een
groot vasteland in een ondiepe zee, bevindt zich voor het grootste
deel in de regionen der tropische regens. De dampende marem-

men, de rizophoren-gordel, waar slechts de taaie mangroven hun wanstaltige wortels in het stinkende oeverslijk der wijde riviermonden en zeearmen weten te boren, om de nodige levenssappen op te zuigen uit de slijmige bodem; de brede rand van ondoordringbaar oerwoud maken dit land ontoegankelijk voor een gewoon mens. Op goed geluk kan men met prauwen of te voet met inheemse dragers van bivak tot bivak zich een weg banend, niet ver doordringen. Dit is een riskant bedrijf en niet voor niets noemt men het Papoealand mensvijandig, de groene hel en „the devils own country”. Zal Nieuw Guinea door noeste arbeid van Nederlanders en Irianen, zoals de Papoea's van enige ontwikkeling thans geheten willen zijn, straks worden omhoog gestuwd in de kring der welvarende tropenlanden?

Onbekende gebieden spreken sterk tot de verbeelding, maar inderdaad heeft dit machtige eiland brede, bevaarbare rivieren, wijde en goede, door de natuur gevormde, havens en het is omgeven door visrijke zeeën. De houtrijkdom schijnt groot te zijn en verschillende mineralen zouden in exploiteerbare hoeveelheden aanwezig zijn. Maar toch doet men goed zich geen al te hoge gouden bergen voor te stellen van het tropenland met de sneeuwbergen.

Op Zuid Nieuw Guinea nu, het terra incognita, waar onze twee onvervaardige missionarissen hun arbeidsterrein met een bergenverzettende, christelijke blijmoedigheid bewerken, vormen weliswaar brede stromen tot diep landwaarts in gemakkelijke toegangswegen, maar als zodanig zijn zij van geringe betekenis. Immers zij doorstromen slechts eindeloze, hete moerasgebieden, die zich uitstrekken van de voet van het gebergte tot aan de uitgestrekte rizophoren-bossen aan de kust.

De van Vicenza afkomstige Lombardijn Antonio Pigafetta, die met Ferdinand de Magelhaes uitzeilde op de eerste reis om de wereld, zou in 1521 de naam Papoea reeds genoemd hebben. De zeevaarder en latere Augustijner monnik Andrès de Urdaneta maakt gewag van „eilanden, die genoemd worden, de Papoea's, en het volk daarvan zijn allen negers, met gekruld haar als Guineërs, en allen zijn boogschutters”. Sommigen verklaren de naam Papoea uit een samentrekking van het Maleise woord poea-poea, dat „kroes” betekent en dat natuurlijk verband houdt

met het spiraalvormig kroeshaar, dat ongetwijfeld als het meest kenmerkende voor deze autochthonen kan gelden, die daarmee op één lijn te stellen zijn met de negers.

Oude namen als „Moordenaarsrivier” en „Doodslagersrivier” duiden niet op een overdreven beminnelijkheid van de bevolking dezer onherbergzame oorden. Wanneer we zo eens die oude journalen en rapporten naslaan, lezen we over „woeste stranden en landen, alle sober en van diverse wilde, wreede ende arme, brutale natiën bewoont” en over „cwaedaerdige naturellen, gemeenlyck swart ende naeckt”, over „loos ende wantrouwig volk”, lieden „waer geen zalf is aan te strycken”. Van de Papoe, zoals Nieuw Guinea familiairweg weleens genoemd wordt, verklaren latere berichten, „dat alleen Papoea’s en kangeroes het kunnen withouden in dit land der buitenste duisternis. De bodem is niets dan modder, de lucht niets dan muskieten en de bewoners zijn meer monsters dan menselijke wezens”.

Behalve de donkere huid en het kroeshaar hebben Papoea’s en Negers niet zo heel veel met elkaar gemeen, al behoren beide tot de grote hoofdgroep der Melanodermen, Zwarthuiden, Negers of Negriden. Men spreekt van het Melanesische ras, doch beter is het te gewagen van het Papoea-ras en de Melanesiërs te beschouwen als een onzuivere randvorm. Die Papoea’s zijn Oostelijke Negriden en hun primitiviteit vindt men weerspiegeld in hun lichamelijk uiterlijk. De aangezichtsvormen zijn a.h.w. zwaar geboetseerd; breed en grof is de neus en onbehouwen de mond-grootte. In heel hun uiterlijk bezitten zij iets dierlijks. Zij zijn lieden van het oerwoud, van de voortijd, van het stenen tijdperk. Koppensnellend en kannibalisme bedrijvend, leven zij in de dichte wouden, de onafzienbare sagoewildernissen met de miljoenen naaldscherpe dorens, de vieze, loomuitwasemende blubber der stinkende moerassen. Men kan zich bezwaarlijk mensen voorstellen, die het type „wilde” meer nabijkomen.

Maar toch . . . toch weten de schrijvers ons op hun boeiende wijze ook te vertellen van de stille lieflijkheid van de natuur en haar bovenaardse pracht. „Zó moeten stukken van het paradijs er hebben uitgezien”. De woestelingen van bewoners, die ons voorkomen als baarlijke duivels, blijken bij nadere kennis-making gemoedelijke, gastvrije, vriendelijke en oprechte mensen te zijn, die dichter en zuiverder bij de natuur staan dan wij

geciviliseerde en vermechanikte twintigste eeuwers. Dit zijn lieden, waarin de hoofddeugden van het menselijk karakter wel wis en wantig aanwezig zijn in de reine oervorm, waarin zij werden gelegd in 's mensen harten; mensen, die naar het woord van een groot wijsgeer, ieder een afzonderlijke gedachte van God zijn.

Thans weer een heel klein brokje geschiedenis:

In 1836 werd het twaalf jaar tevoren gestichte Fort du Bus na een ware lijdensgeschiedenis verlaten. De bezetting van deze sterkte werd gedecimeerd door koortsen, o.a. de gevreesde zwartwaterkoorts, dysenterie en beri-beri. De koppensnellers en menseneters lagen doorlopend op de loer en bepajlden allen, die zich boven en buiten de palissaden waagden.

Toen werd er weer wat geplant. Langs de kust werden een aantal *Nederlandse wapenborden* geplaatst. De bevolking liet deze rare schilden ongemoeid. „Je kunt er beter niet aankomen,” dachten zij misschien, „ze hinderen niemand.” Vele tientallen jaren later werden enkele van deze wapenborden teruggevonden, scheef en weggezakt in de drassige bodem. Deze daad van de Kompenie had ook al geen gevolgen!

De auteurs, die, scherpe waarnemers als zij zijn, onder het vertellen door, tal van waardevolle opmerkingen maken voor de ethnoloog, hadden als hun terrein van actie, als ik het zo noemen mag, van het land, dat weleens de Achterhoek der aarde werd geheten, de geheimzinnige en gevaarlijke achterhoek in het Zuiden.

En schrijven dat zij kunnen . . . !

Met grote bewondering vervult ons de warme menselijkheid, die van dit ongekunsteld boek uitstraalt, de liefde tot mens en dier en natuur, die uit elke bladzijde spreekt en vooral het onverwoestbaar optimisme en daarbij de werkelijkheidszin, waarmede deze priesters het evangelie aan de heidenen verkondigen.

Te Jatan, een dorp in het eertijds beruchte Mappi-gebied werd door de dappere pioniers in de wildernis van de Papoe tussen de primitieve, koppensnellende en kannibalistische bevolking *een kruis geplant*, een geweldig gevaarte en ziet, dit nu zal wél gevolgen hebben.

Want alleen de leer van het kruis stelt de mens in de goede verhouding tegenover alle realiteiten van dit leven en die leer zal hopelijk in afzienbare tijd doordringen tot in de diepste binnenlanden en verste uithoeken van het Papoealand, overal brengend de zegeningen van vrede, rust en mensenmin.

G. L. TICHELMAN

VAN ONDER HET KRUIS VAN JATAN

WAT LANG VAST ZIT GAAT ROESTEN" ZEGGEN ze wel eens, en ik peins zo, dat onze goede Monseigneur Grent ook daaraan heeft gedacht toen ik, „na een zestienjarig verblijf in het achterland van Merauke en een jaartje uitrusten in ons goede oude Holland, bij m'n aankomst op Java een brief voor me klaar vond liggen, waarbij ik zo maar ineens een spiksplinternieuwe statie kreeg aangewezen.

Maar je kon het eigenlijk uit dien brief al merken: d'r was iets met die parochie „het gebied van de Wildeman- en Kampong-rivier". En al is het waar, dat wij, Missionarissen van Nieuw Guinee, al zo'n beetje gewend zijn aan het parochieleven — niet van dorpen maar van hele rivieren — gewoonlijk wordt er toch tevens wel de hoofdplaats bij vermeld: Bian-rivier met als hoofdplaats Moeting, Mappi-rivier met als hoofdplaats Kepi, enz., maar hier alleen „het gebied van de Wildeman- en Kampong-rivier" . . . Zo gauw ik er gelegenheid toe kreeg, ben ik eens gaan neuzen, waar dat Wildemannenland wel liggen moest en toen werd het me al iets duidelijker. Inderdaad stonden aan de machtige Eilanden-rivier een paar onnozele staartjes getekend, waarlangs ze met onnodig grote letters (dit waarschijnlijk bij gebrek aan iets anders) de namen van Wildeman of Passoewe en Kampong- of Assoewe-rivier hadden getekend. En daarmee hield eigenlijk alles op, want het gehele gebied van die twee rivieren bleek nog maagdelijk wit op de kaart: onbekend terrein! Heerlijk!

En dan die naam: Wildeman-rivier! Ik heb er een avond aan zitten denken of Monseigneur op dit idee is gekomen door de associatie: Wildeman en mij, dan wel of ik dit misschien zal moeten beschouwen als een kleine terechtwijzing op al mijn geschrijf in onze Annalen over „Mijn Koppensnellers", die

achteraf niets anders bleken te zijn dan hele brave christelijke huisvaders en huismoeders! Ik houd me nog steeds voor goede oplossingen van deze puzzle aanbevolen.

Maar ge begrijpt ondertussen, dat ik me even geveid voelde: Hoofdman van alle wildemannen van de Wildeman! Want dat er ook inderdaad mensen woonden in dit gebied had de rimboetrapper Pastoor Meuwese vanuit de Mappi reeds ontdekt door er in een verloren „weekend” eventjes heen te tippelen. En dat de lui, die er woonden, hun naam met ere droegen, bewezen ze door Pastoor Meuwese op een kleinigheid na aan een van hun speren te rijgen. Maar daarover vertel ik verderop nog wel!

Monseigneur veronderstelde ook wel, dat mijn nieuwe parochianen nog niet zo heel hard op mijn komst zaten te wachten, tenzij misschien om me een kop kleiner te maken, waarvoor ik nog helemaal geen ambitie voel. Dus ried hij mij aan om voorlopig maar de Mappi-rivier met als hoofdplaats Kepi als punt van uitgang en als standplaats te beschouwen, waardoor ik dan tevens de onschatbare hulp zou krijgen van Pastoor Meuwese, die al jaren in het vak van „contact zoeken met wilden” ervaring had. Vanuit het Mappi-gebied zouden wij tweeën dan trachten, kalm en voorzichtig-aan, dat grote onbekende en witte stuk kaart naar behoren in te vullen met rivieren en moerassen en bossen en dorpen en stammen: wel kortom, we zouden eens op zoek gaan naar mijn toekomstige parochie!

Natuurlijk krijg je, eenmaal dat zo'n benoeming bekend geworden is, van iedereen die het goed met je meent den nodigen goeden raad. Vrienden, ik heb nu alwel zoveel daarvan gekregen, dat ik zelfs op den uwen geen prijs meer stel! Ik heb bijvoorbeeld al zoveel goede wenken ontvangen om op m'n kop te letten en die in geen geval te laten ontvreemden, dat ik van al dat gepraat soms inderdaad bang word mijn hoofd kwijt te raken! Anderen, misschien wel zij die menen mij beter te kennen, waarschuwen me om geen wildeman met de Wildemannen te worden. Waarschijnlijk leven die in de tot nu toe ongemotiveerde veronderstelling, dat ik vandaag of morgen mee op koppenjacht zal gaan. En dan kreeg ik tenslotte een dezer dagen ook nog een brief van de kinderen uit m'n vorige parochie, die de koe maar ineens recht bij de horens grepen en mij, in het

Nederlands vertaald, ongeveer als volgt waarschuwen: „We weten hier allemaal wel na je lange verblijf onder ons, dat je niet vies bent uitgevallen en dat je wat eten betreft heel makkelijk met de mensen van het land meedoet. Nu komen we je echter van tevoren waarschuwen: daar, waar je nu naar toegaat, snellen ze niet alleen mensen en vieren feest met de koppen, maar ze eten er de mensen gewoon op, na ze eerst net als een of ander beest geslacht te hebben. Onze vaders hebben ons dat als absolute zekerheid verteld (en in dit geval hebben die praatgrage vaders nog wel de waarheid verteld! J.V.). Bah... Maar wij zijn hier bang, dat jij misschien in een vlaag van verbroedering ook mensenvlees zult gaan eten. We waarschuwen je van tevoren, hoor! Als je dat ooit doet, hoef je bij ons nooit meer te komen"... Tenslotte zullen ze dan toch ook nog voor me bidden!

Begrijpen jullie nu, vrienden, dat ik meen wel goeden raad genoeg te hebben gehad!

Want och, den besten raad kreeg ik tenslotte toch van den enigen man, die iets van heel dit onbekende gebied met al zijn mensen afwist: van den ruiggebaarden en tanigen rimboetrapper Pastoor Meuwese zelf.

Vanuit Merauke, de centrale plaats van de hele Zuidkust, ben ik in een week tijd te voet naar de Zuidelijke grens van zijn parochie aan de Mappi-rivier gereisd. Mensen met zwemvliezen doen die reis natuurlijk over zee met een of ander amechtig puffend motorke en hebben dan van tevoren de morele zekerheid reeds, dat je een paar dagen doornat van het zeewater ergens als een dweil aan dek moogt liggen, want op de meeste van die halve onderzeeërs kabbelt ieder golfje van de bruingrijze en woelige Arafoerenzee lustig van voren naar achteren over het dek heen. Ik geef tot m'n schande toe, dat ik én de zwemvliezen én het plezier in doorweekte kleren mis. Dus ging ik over land en had behalve iederen dag de variatie van het in Nieuw Guinee steeds wisselende landschap, tevens dagelijks vers vlees, want de streek waar we doortrokken wemelde van wild.

Als ik na den laatsten dag puffen door een vier uur breed moeras het meest Zuidelijke dorp aan de Digoel-rivier van Pater Meuwese kom binnenklossen, staat hij me al op te wachten. Zijn ietwat grijzende baard wuift op den sterken wind in wed-

ijver met zijn lange armen. Awel, ge zijt welkom! Dat merken wij eenzaten van Nieuw Guinee's binnenland aan nog een hele boel dingen meer dan aan een hartelijke handdruk en tintelende ogen. Het is dan ook een evenement als ge daar zoals Meuwese twaalf jaar lang hebt aangeploeterd, een stuk half zo groot als Nederland in tocht op tocht ontdekt en gepacificeerd, gevormd en op gang geholpen hebt, als ge daar jaar in jaar uit alleen hebt moeten vechten. Want vechten was het vaak in dit misschien beruchtste snelgebied van heel Zuid en West Nieuw Guinea. En ineens, op een goeden en gezegenden dag, komt daar een Confrater uit het bos gerold om je te komen helpen. Was het wonder, dat ik de eerste dagen, vooral toen we — een beetje op zijn Amerikaans misschien, maar voor eerste kennismaking zeer voornaam — dit hele nieuwe gebied van dertig prachtige dorpen eventjes „deden"! Was het wonder, dat ik toen m'n eigenlijke nieuwe parochie, die immers nog niets anders was dan een droom, helemaal vergat in totale belangstelling voor wat ik te zien en van den Pastoor te horen kreeg?!

Wij, Missionarissen van Nieuw Guinee, zijn nu eenmaal niet gezegend met overvloed aan personeel: een ziekte die ongelukkigergewijs veel voorkomt in de missie. Daarbij is vooral de Zuidkust een dun bevolkt gebied, zodat we allemaal dagen en soms zelfs weken ver van elkaar verwijderd werken. Dat is iets, waardoor we allemaal zo'n beetje thuisblijvers moeten worden en waardoor we gewoonlijk zelfs van het werk van onzen naasten buurman maar weinig weten. Zo was voor mij althans het Mappigebied louter een naam, waarbij nog komt, dat de hele parochie van Pastoor Meuwese eigenlijk ligt aan de zijrivieren van dezen kolossalen en aan z'n bovenloop nog totaal onverkenden stroom. Ik wist eigenlijk maar ternauwernood waar het precies lag en alles wat ik er zo wat over had gehoord waren de praatjes van de Papoea's uit mijn eigen gebied, die de Mappiërs alleen kennen als de meest verschrikkelijke koppensnellers die er bestaan: „Meneer, die lui gaan er niet op uit zoals bij ons vroeger gebeurde, met pijl, boog en bamboemes, maar iedere kerel draagt een busseltje van die levensgrote verschrikkelijke speren, vol weerhaken en scherpe punten, die ze den eersten den besten in het lijf trachten te gooien. Natuurlijk snellen ze ook koppen, nog veel harder en veel noodzakelijker dan wij vroeger, want bij

STAFBESPREEKINGEN

Van links naar rechts: de schrijver van dit boek Pastoor J. Verschuere, de Missiehoorder van Monthke Pastoor P. Hoelber en Pastoor C. Meuwese.

PRAUWEN WORDEN VOOR DE AVVAART IN GEREDHEID GERACHT
De stikken op de foto zijn zeer vernuftige instrumenten: boven speer, onder roeispaan.

de Mappiërs kun je niet trouwen als je niet eerst een gesneden kop als een soort gruwelijk bruidsbouquet aan de voeten van je uitverkorene hebt gelegd. Bij de Mappiërs kun je eigenlijk niets presteren zonder gesnelde koppen. Het is zelfs zó erg, dat je niet eens fatsoenlijk kunt begraven worden, vóórdat je nazaten een snelpartij hebben gehouden, want eerst dan mag je lijk, dat tevoren ergens in een boom te vergaan werd gezet, worden begraven, nadat je schedel door de familieleden mee naar huis is genomen.

Van het voorkomen van deze geduchte snellers wist ik enkel, dat het norske, flink gebouwde lui zijn, die op een fantastische en wellicht unieke wijze hun neuzen schandaliseren door er naar alle kanten en van boven tot onder stukken bamboe, boten en vogelklauwen in te steken.

Maar als ge dan van den „weatherbeaten” Pastoor, die daar kalm tegenover je zit te schommelen in de labiele Papoea-prauw, die ons van het ene dorp naar het andere brengt, hoort, dat heel het werk onder deze mensen nog maar ruim tien jaar oud is, dat het bovendien de grote moeilijkheden heeft meegemaakt van een oorlog, waarin het zó dicht bij vijandelijk gebied lag, dat een gedeelte er van zelfs voor enigen tijd moest worden ontruimd, als ge dan hoort dat de wilde koppenjachten nog slechts maanden tot het verleden behoren in de randgebieden van deze parochie, waarin tot slechts voor een paar jaar terug het verschrikkelijke geluid van de snelhoorn overal nog te horen was, als ge dan hoort dat tot op den dag van vandaag heel deze parochie als een kolossale wig ligt ingeschoven in nog totaal onbekend gebied met enkel aan de Zuidelijke basis een aansluiting aan het bekende . . . dan staat ge werkelijk perplex als ge ziet, wat hier al allemaal bereikt is. In dit verlopen land — eigenlijk is het geen land doch zijn het de verbazend brede uiterwaarden der tamelijk smalle rivieren — ziet ge overal rondom u op de in de moerassen uitstekende landtongen de keurig verzorgde relatief grote dorpen. Ieder dorp heeft zijn school, zijn onderwijzer. Ieder dorp ligt meegebonden in die moeilijk verworven en onder dit ras van bonkige en norske koppennellers vaak hard door de Goeroes en den Pastoor bevochten vrede, in die kalme rust, waaraan ge aanstonds een dorp, dat geordend en geregeld werd op een nog onontgonnen terrein, kunt onder-

scheiden. Al kijken ze nog zuur, deze oude koppensnellers en hun zonen, ze beginnen die onrust in hun ogen al te verliezen. Een roeispaan past al handiger in hun ruwe knuisten dan een speer, en onder de jongelui heeft de Pastoor al meer dan tweeduizend katholieken, die trouw en ijverig hun plichten vervullen en vaak reeds staaltjes leverden van moed en goeden wil tegen de oude generatie in, zodat ge er van staat te kijken. 't Is allemaal zo gewoon en onopvallend geworden, dat ge het niet meer onderscheidt van andere reeds veel langer bewerkte gebieden. Maar als ge ditzelfde volk ziet aan de randgebieden, in streken als de Bapei, waar nog geen goeroes kunnen geplaatst worden, dan gaat ge pas inzien, hoe ontzettend veel hier reeds is gedaan. Dan ga je werkelijk respect krijgen voor die eenvoudige kerels, de in de dorpen alleen gelaten onderwijzers, die dit alles onder de leiding van hun Pastoor gedaan kregen.

Eigenlijk ligt hun werk gesymboliseerd in het hoge kruis van Jatan, een van de vele dorpen in dit Mappi-gebied en het eerste waar de jongere generatie katholiek werd. Daar zou een groot doopfeest zijn, het allereerste in de gehele streek, maar met de laatste snelpartij — op nog geen uur afstand — nog maar een paar maanden achter de rug, was het tevens zo iets van een gok of de grondslag al wel stevig genoeg was. De jongelui waren met den grootsten ijver tot in de finesses voorbereid. Hun goede wil was duidelijk. Maar de ouderen, de omgeving . . . Och, kom, dacht de Pastoor, een gok op Gods algoede Voorzienigheid wint altijd en als een teken, dat de Mappi voortaan van Onzen Lieven Heer was en dat er wel degelijk op Zijn blijvende hulp gerekend werd, plaatste men midden in het dorp een enorm groot kruis.

De duivel schijnt het toch beroerd gevonden te hebben: tenminste toen het geweldige gevaarte eindelijk klaar was en met stevige bouten aaneen geklonken overeind werd gehesen, viel het op onverklaarbare wijze plotseling weer om en verpletterde bijna enkelen van de meehelpende katholieke jongens. Gelukkig echter liep alles goed af en met de inzegening van dit eerste kruis begon Gods tijd voor de Mappi. Onze Lieve Heer laat in zulke dingen niet op Zich wachten en alleen ook onder den zegen van die uitgespreide kruisarmen was het voor den Pastoor

en zijn Onderwijzers mogelijk zulk een groot en volledig succes te behalen.

Dat feest in Jatan: de Pastoor vertelt er op de hem eigen kalme maar interessante manier nog een leuke anecdote van, die ik, ook al om de toestanden van die eerste jaren te tekenen, niet nalaten kan even op te pennen.

Het eerste grote doopfeest werd natuurlijk met den nodigen luister gevierd. Aangezien je behalve uit zuiver geestelijke motieven ook nog om andere redenen belang in zo'n feest kunt stellen — bijvoorbeeld om de grote pruimen tabak, die vader op zo'n feest vanzelfsprekend met gulle handen uitdeelt — was er een enorme toeloop. Van alle kanten was jong en oud komen opdagen, sommigen nog met het mensenvlees tussen hun kiezen en de meesten nog in hun onvervalsten opschik van naaktlopende maar zwaar-opgesierde wilden, ieder natuurlijk met de nodige schrikwekkend gehaakte speren, want je kon nooit weten.

Die plechtige kruiszegening maakte groten indruk: zeker, niet altijd een religieuzen indruk, maar in hun primitieve denken had dat zo plechtig overeind gezette gevaarte minstens de betekenis van een nieuwe magische kracht, die te duchten viel. En 's avonds na het feest werd natuurlijk alles besloten met het optimum van primitieve feestelijkheid: een nachtelijke dans. Zo maar niet een gewoon dorpsdانسje, maar een knaap van een feestdans, waaraan al die duizenden feestvierders deelnamen, met honderden bonkende trommen, met overal opgehouden fakkels, die alles in een spookachtig licht zetten, met alle deelnemers opgesierd en bedekt met lichte vogelveren, met boven alle koppen de scherpe silhouetten van duizenden speren, met het gedonder van al die ruwe stemmen, samenvallend tot eenzelfde melodie . . . Het eerste vredesfeest onder het kruis? . . . Het leek aanvankelijk zo en de Pastoor, die al dat gesprong en gedaver al vaak genoeg had meegemaakt en die de drukte van den voorbije doopdag daarbij in zijn knoken voelde, besloot maar rustig naar bed te gaan en de lui hun gang te laten . . .

Doch rond middernacht schiet hij plotseling uit een onrustigen zwaren slaap wakker . . . Het is doodstil in het gehele dorp, een plotselinge beangstigende stilte, die hem ook wakker heeft gemaakt . . . Geen trom klinkt, geen stem spreekt. En dat in een

dorp waar duizenden te zamen zijn om te dansen! . . . De schrik maakt hem ineens klaar wakker en zonder zich ook maar den tijd te geven zich aan te kleden, springt hij zijn huis uit de dansplaats op . . . Drommen van het dansen opgezweepte mensen staan daar in een diepe vijandige stilte tegenover elkaar . . . Speren worden reeds van alle kanten in gereedheid gehouden . . . Een kleine onenigheid tussen een paar kerels heeft plotseling deze oude koppensnellers, verhit en opgewarmd als ze zijn door den dans, weer levendig van hun ouden stiel bewust gemaakt. De omhoog gehouden fakkels belichten zwetende wilde gezichten en scherpe geweerhaakte speren . . . Met een paar grote maaiende armen dringt de Pastoor door dat kluwen heen, door die haag van mensen naar het midden van de dansplaats, waar het kruis staat, en in een wanhoopspoging om dit dreigende nog juist op tijd af te wenden klimt hij op een heuveltje, waarop het kruis vers geplant is . . . Voor een ogenblik staat hij daar boven de mensen uit, fel belicht door walmende fakkels en hij heeft een ogenblik nodig om op adem te komen . . . om te bedenken wat hij zeggen zal . . . Dan begint er iemand in de voorste rijen plotseling onbedaarlijk te lachen . . . Een ander stemt bij, en nog een, en nog een . . . De spanning is ineens gebroken. Binnen een ogenblik davert de lucht van het gelach van duizend mensen, terwijl de Pastoor, met een vraagteken op z'n gezicht, de nu onmogelijk geworden speech maar inslikt en weer van z'n heuveltje tussen de mensen springt . . . Een wonder gebeurd? Maakt u dat liever zelf maar uit. De mensen slaan in elk geval dubbel van het lachen, want een Pastoor met een baard als een vaandel, gekleed in niets dan een kort onderbroekje, is zelfs voor wildgeworden Mappiërs een humoristisch gezicht! En het feest verliep verder heel ongestoord en in volmaakten vrede!

Maar wat nog het mooiste was: het kruis van Jatan kreeg invloed. Er zijn nog wel eens van die oude heidenen geweest, die er met een kwaad gezicht naar keken en beloofden, dat ze dat kruis zouden omhakken . . . Och, misschien zouden ze het ook wel graag gedaan hebben, als ze maar hadden gedurfd! Maar dat machtige hoge silhouet, dat ge al van verren afstand in de rivier zien kunt, dat heel het dorp zo rustig en breed overheerst, maakte een dieperen indruk op hun primitieven

geest dan ze graag toegaven . . . Het kruis stond in Jatan en de zegen van het kruis werkte door. De jongelui vooral, die kerels, die nog juist voordat ze van school gingen hadden gedoopt kunnen worden, werden de grote steun van de nieuwe levens-overtuiging. En vooral in de eerste jaren is het tussen die jonge ruwe kerels met hun oprecht trouw hart en de oude generatie nogal eens tot een botsing gekomen. Dat gebeurt zo overal, maar het bijzondere hier was wel, dat de jongelui het vanaf het eerste ogenblik wonden en geen duim breed van hun overtuiging prijs gaven. Was dat geen heerlijk bewijs van hun jonge standvastigheid, dien keer dat ze de oude lui absoluut niet meer wilden toestaan nog met andere in de omgeving liggende dorpen op sneltocht te gaan? . . . En toen de ouden, koppig en halsstarrig zoals alleen Mappiërs zijn, tóch wilden doorzetten, grepen de jongens naar hun oude speren en het werd een spannend moment, toen daar de ouden tegenover hun eigen jongens stonden, beiden gewapend, beiden Mappiërs, en beiden koppig en halsstarrig zonder weerga . . .

Het liep gelukkig zonder bloedvergieten af, want de ouden, al waren ze nog zo kwaad, hadden hun verstand niet verloren. Een eenvoudig rekensommetje had hun zelfs wel duidelijk gemaakt, dat hun kansen tegen deze eensgezinde, sterke en dappere kerels niet konden opwegen. Dus bleven ze thuis van dien sneltocht. Daarom hoefden ze een tijdje later, toen de andere dorpen, die wel gesneld hadden, werden ingepikt door het gouvernement, niet den bak in. Daarvoor tenminste waren ze de jongens dankbaar!

Die eerste katholieke jongelui van Mappi, ja, dat waren kerels! Ge kunt het nu nog zien aan hun stuurse zelfbewuste houding, aan de eerlijke manier waarop ze je recht in je gezicht durven te kijken . . . Dingen van vroeger, die met de nieuwe christelijke overtuiging in strijd zijn, gebeurden niet meer. Er werd zelfs niet over gesproken, basta, uit! Toen de weduwe van een gestorven man zich naar oud en onbegrijpelijk gebruik ophing, kwam er een jonge kerel, sneed roets den strop door en gaf de verschrokken vrouw samen met een trap naar een of ander vlezig onderdeel den korten raad mee om weer aan het werk te gaan. Ja, het kruis van Jatan staat wezenlijk als een symbool over dit dorp, over dit gehele gewest. De vrede, de rechtvaardigheid en

de naastenliefde van het kruis dringen er zachtjes aan overal in den bodem. En met Christus' verlossende kruisliefde als hun sterkste hulp zijn de Pastoor en zijn dappere helpers, de onderwijzers van dit wilde Mappi-gebied, een schoon stuk van Christus' Kerk aan het opbouwen.

Aan dat alles denk ik, als ik vanavond dat kruis daar over het dorp zie staan tot een zegen van rust en vrede. Ginds ver weg achter den zwarten wal van het hoge bos, dat de moerassen omzoomt, ligt nóg zo'n gebied: wie weet met duizenden mensen, mijn eigen nieuwe, nog onbekende parochie van de Wildeman en de Kampong-rivier. Ook daar zal het misschien niet gemakkelijk gaan. Ook daar zal gevochten moeten worden. Maar ook daar zal het gaan, als Christus er de Meester wordt, als de schaduw van het kruis ook op dat gebied valt.

Zeï ik niet, dat ik den besten raad eigenlijk kreeg van den Pastoor van de Mappi? Wel, het was hier dat ik hem begreep, hier . . .
van onder het kruis van Jatan!

„WELAAN DAN, MIJNE PAROCHIANEN!”

JA, LAAT IK MAAR BEGINNEN MET VAN DAT FEEST te vertellen. 't Was het begin van onze eerste speurtocht naar onbekend gebied en eigenlijk was het, geheel onverwachts overigens, de eerste ontmoeting met m'n eigen toekomstige parochianen!

Koninginnedag 1948. Ik hoef daar natuurlijk niemand iets van te vertellen. Vanzelfsprekend moest dat dit jaar een grandioos feest worden. Koninginnefeesten zijn hier toch ieder jaar al de hoogtepunten in het leven van deze uithoeken der wereld. Wat dan met dit zeldzame jubilé er bij, samen met de regeringsovername van Prinses Juliana? Onze ijverige en intelligente Keiëse Bestuursman had er al weken tevoren z'n handen vol aan.

Over dat feest deden jullie waarschijnlijk een week of nog langer. Maar ge moet niet vergeten, dat Masin, de bestuurshoofdplaats van het Mappi-ressort, precies aan het uiterste randje van de beschaving ligt. Er ligt daar geen enkel al gezet dorp meer achter. Er is verder zelfs geen bekend gebied meer. Dan zou een hele week feesten, zelfs al had onze goede Bestuursman er verlof voor, wel een beetje lang zijn: zóveel mensen precies op dat laatste plekje beschaving bij elkaar en dan een hele week... We zouden het in een dag of drie trachten af te werken. Met het oog vooral op de geweldige hoeveelheden voeding, die met zo'n feest nodig zijn, werd aan ieder dorp nog de speciale boodschap meegegeven, dat werkelijk niet iedereen hoefde te komen! Jullie begripen dat zo niet, maar als je hier aan de randen van de beschaving een groot feest wilt geven, kost je dat een fortuin, want met primitief enthousiasme komen al de mensen, die je uitnodigt, erg graag naar het feest, maar ze verwachten dan ook ieder hun present behalve nog het nodige eten gedurende de

feestelijkheden. Daar schijnt zelfs Vadertje Gouvernement pijn van in z'n portemonnaie te krijgen. We zouden het dus maar kalmpjes aan doen. Achteraf bleek dat we toch nog met twee en half duizend mensen bijeen waren! Vanzelf waren wij tweeën, als de enige Europeanen in het hele ressort, de eregasten van den vriendelijken Bestuursman.

Reeds onderweg was het overal te merken, dat er iets groots op handen was. In alle dorpen worden de trommen gereed gemaakt, want voor een Papoea bestaat voorlopig de clou van alles wat feest heet nog uit dansen. Een klinkend nieuw vel er op of wat kleurige verf om het houtsnijwerk weer beter te doen uitkomen. Natuurlijk hebben in deze dagen ook de witte kakatoes het erg slecht, want de veren er van, de witte, maar vooral de gele kuifveren, dienen als hoofdversiering, en dan zijn juist die schelle kleuren het best in staat om in het zwart der kroeskoppen en de chocolade van de huid wat contrast te scheppen.

Het spreekt daarbij vanzelf, dat je in het vooruitzicht van al de heerlijkheden van een feest, al van te voren leutig gestemd raakt. Zo onder het werk door kunt ge dat het best laten merken door eens een roffel weg te geven op je trom, of eens flink uit te halen zodat de stem wat loskomt. En dan moeten er toch immers ook nieuwe woorden worden afgesproken voor de niet variërende melodieën . . . Daarvoor zijn de avondvergaderingen als aangewezen en dus komt er in alle dorpen 's avonds de dreun van wat warmgemaakte trommen en neuriënd zingen de ouden de nieuwe woorden voor den dans, opdat iedereen die er omheen zit ze duidelijk horen kan en aanleren voor den tijd dat het er werkelijk gaat spannen. Dat repeteren werkt als een besmettelijke ziekte: al neuriënd krijgen ze er allemaal weer den echten smaak van te pakken. De avonden worden al langer hoe langer. Dan begint er hier en daar ook al een repetitie overdag en het duurt nog maar een paar dagen of ge bent geen ogenblik meer zeker van stilte. Plotseling wordt ge ieder ogenblik opnieuw opgeschrikt door het donderend losbreken van de trommen en aan het steeds aanzwellen van die trommen merkt ge wel, dat ze er al langer hoe meer inkomen!

Dan wordt het tijd voor de verst afgelegene dorpen om te vertrekken en al zijn er in dit gebied hier en daar ook wel paden, die de dorpen onderling verbinden, toch gaat alles per

prauw. Dat spaart je een heleboel sjouwen uit en bovendien kunnen de repetities blijven doorgaan, in zoverre ge het tenminste nog onder repetities wilt plaatsnemen. Ze leggen daartoe de prauwen vlak tegen elkaar aan. Dan ligt alles vast op het water en hebben ze geen last van het schommelen, dat uitgeholde boomstammen op zichzelf nogal graag doen. In het begin is dat vanzelf zo maar een klein onbelangrijk groepje daar in de wijde openheid der ondergelopen uiterwaarden, maar bij ieder dorp waar ze langs komen, klit er weer wat aan de grote drijvende koek bij en het lawaai wordt met ieder dorp dat ze voorbijtrekken al groter: verse stammen, nieuwe opgewarmde trommen en als maar meer prauwen. Hoe dichter ze bij Masin komen, hoe meer opschik er voor den dag komt. Veel er van wordt onderweg nog geïmproviseerd van jonge klapperblaren en natuurlijk vooral van paradijsvogelveren. Van de prauwen zelf is nu ongeveer niets meer te zien. Vast tegeneen geklit vormen ze een groot breed platform, waar slechts hier en daar een mannetje staat om te roeien. Als een grote donkere massa drijft alles daar, zachtjes, bijna onzichtbaar zachtjes de rivier op, net een grote plak wier en gras, zoals die vaak aan het begin van den natten tijd de rivier afzakken. Dit laatste gaat dan geluidloos, maar deze donkere massa van stijf tegen elkaar aanleunende kerels, deze begeesterde wirwar van bruine armen en het versierde koppen, gaat te keer als een schrikwekkend voorwereldlijk dier. Telkens weer schiet ze die mop in d'r kop... En de trommen beuken, de stemmen brullen, heel die koek van aaneengeklitte prauwen danst mee op het rythme der op en neer gaande lijven. Als men tenslotte Masin nadert, is er van het water der rivier niets meer te zien. Tot zulke afmetingen is de bruine koek aaneengeklit, dat hij geheel de breedte der rivier in beslag neemt. Als een groot, log en lui maar vasthoudend monster komt het daar in het licht van de avondzon onweerstaanbaar den hoek om. Het brult en bonkt en stampet en deint, dat ge de echo's hoort terugkomen van de verre boskanten en de daver der trommen omhoog spat tegen den hogen heuvel, waarop Masin ligt: Boem... boem... boem...

„Naar Masin komen we... oooooooh!
„naar het feest van Masin... ooooh!
„naar het grote feest... ooooooh!

„met de prauwen komen we . . . oooooh!
„van Kepi komen we . . . oooooh!
„van Gandaimoe komen we . . . oooooh!” enz.

Horen en zien vergaat je, als je in de buurt van dit schrikkelijk brullende monster geraakt en het kost onze eigen roeiers haast bovenmenselijke moeiten om er juist bij een verbreding van de rivier even langsheen te wippen. Tenslotte past het immers, dat wij als de enige Europeanen eerst even onze opwachting gaan maken bij den Bestuursman en daartoe een ietwat kalmer en waardiger manier gebruiken dan die van het meetrekken in den optocht van het brullende monster! En toch mislukte ook die ernstige poging helemaal!

Juist komen we nog maar kalm de laatste bocht om en krijgen een vrij overzicht van den gehelen langs de rivier gelegen bestuurspost, of we hebben al begrepen, dat er hier iets bijzonders aan de hand is. Boven op den heuvel, op het ruime feestterrein midden tussen de gebouwen staat een formidabele groep vreemd opgedirkte mannen. De meesten met haarverlengsels, waardoor ge meteen kunt zien, dat het vreemden zijn, want in het Mappigebied behoort dit al tot het verleden. Bijna allen dragen grote witte, sikkelvormig uitgesneden stukken schelp of lange krijgshaftig aandoende pinnen door hun neus.

Maar juist zien die lui ons nog maar den hoek om komen, of als een gedrilde horde rennen ze den heuvel af naar de aanlegplaats toe, zonder nochtans in hun haast hun speren, die langs het gehele bovenstuk gele — als een wimpel aandoende — paradijsvogelveren hebben, te vergeten. Als een kudde wilde paarden komen ze daar den langen, wankelen steiger opgeklavierd, waaraan wij juist aanleggen. Als we enkele ogenblikken later uit onze schommelende prauw op den nu ook schommelenden steiger belanden, breekt daar een oorverdovend geschreeuw en geroep los: een felle race om het eerst bij ons in de buurt te zijn . . . En als zagen ze hun bloedeigen vader na jaren weer terug, vliegen me daar al die barre wilden soms bij tweeën of drieën tegelijk mijn Pastoor op het lijf en omhelzen en zoenen hem op echte wildemansmanier dat het klapt naar alle kanten! In een ogenblik is de Pastoor in het glimmende bruin van deze tientallen, honderdtallen wilden verdwenen en blijf ik verbluft, toch met

een beetje leedvermaak, staan te bepeinzen, wat het een voordeel is, als je, zoals Meuwese deed, vlak voor je met den Bestuursman gaat kennis maken, eerst nog gauw even een hagelwit, speciaal voor de gelegenheid gesteven en gestreken sporthemd hebt aangetrokken! Een voordeel voor hem is, dat z'n gezicht tenminste helemaal in de watten deken van z'n grijzenden baard schuil gaat, anders zouden ook daar de nodige moriaanvlekken niet op ontbreken, want die kerels menen het! al mag de hemel weten, waar ze zo gauw vandaan gekomen zijn.

Terwijl al dat omhelzen en kroelen en zoenen onverminderd en met het grootste enthousiasme — dit minstens van den kant der vreemden — wordt doorgezet, maak ik maar steeds zo lief mogelijk glimlachend beleefde diepe buigingen naar iederen wilde-man, die me er wat meer dan normaal krijgshaftig uitziet. Ik wend op dit smalle, krakende piertje voortdurend acrobatische toeren aan, om op den steiger en tevens buiten bereik van beangstigend zorgeloos naar mijn kant uitgestoken speerpunten te blijven.

Ik raak tenslotte heel wat opgelucht, als we en masse dat piertje afdrijvend, dat kraakt in ieder van z'n magere steunpaaltjes, weer gewoon vasten grond onder den voet krijgen. Plotseling duikt dan uit een zwerm van zwarte zwaaiende armen, benen en speren, de grijnzende verformfaaide kop van Pastoor Meuwese naar me toe: „Fijn hè, m'n vrienden van de Kampong-rivier.” Ach zo, hoe aardig, ik dacht ook al, vanwaar die bijzondere vriendschap . . .

Van de Kampong-rivier! Wel, dat zijn dan om zo te zeggen mijn eigen parochianen . . . Meteen neem ik maar weer een zij-sprong om een kolossale speerpunt, die een van die lieve jongens heel nonchalant op drie centimeter van m'n rubberschoenen af in den grond poot, te ontkomen. Trouwens er is geen sprake van, dat ik er bij Meuwese voorlopig een woord tussenkrijg. Hij is vlak na die blijde ontboezeming weer kopje-onder verdronken in die nooit ophoudende stroom van wilden met het omhelzingscomplex. Toch moeten ze op de een of andere manier van Meuwese gehoord hebben, wie ik zo'n beetje voorstel. Ik begin duidelijk te merken, dat de belangstelling ook mijn kant uit gaat komen. Vanzelf doe ik dus m'n uiterste best om nog vriendelijker te kijken dan ik al deed. Een ouwe reus van een kerel, met als enige kleding een Maurice Chevalier-hoedje, komt

me nonchalant wat van dichterbij bekijken . . . „Dag Papa!” . . . Floep, daar gaat m'n pet . . . en bijna m'n fototoestel, dat ik nog juist als een drenkeling in een van m'n uitgestoken handen omhoog houdt . . . Ik ruik een zoetigen lichaamsgeur, die veel weg heeft van tamme konijnen, en het volgend ogenblik weet ik alleen niet wiens botten het zijn die kraken. Want kraken doet er iets, en heel dicht bij me, als me die ouwe reus boven op het lijf valt en me in een echte wildemansomhelzing gladweg van van den grond tilt. (Achteraf bleek dat enkel m'n potlood in twee stukken in m'n zak zat.) Oef . . . ik ben toch blij, als ik eindelijk door een spleet in den muur van grijpende armen en transpirerende lijven het olijk lachende gezicht van den Bestuursambtenaar ontwaar. Bij het tevreden gevoel dat ik ook dit tenminste weer overleefd heb, is de begroeting van mijn kant des te hartelijker. Met wat vuile vegen op m'n gezicht, m'n haar in wanorde en m'n kleren afgezakt of opengetrokken aan m'n lijf, zie ik er nou niet precies presentabel uit voor een officiële ontmoeting. Maar als eindelijk ook de Pastoor van de Mappi heeft weten uit te breken, lachen wij tweeën nog eens hartelijk om hem, want met z'n verfomfaaide kleren, z'n keurig witte sporthemd zo grauw als een vaatdoek en z'n grote baard wild naar alle verkeerde kanten stekend, ziet hij er wel uit als de geest van Raspoetin. Alleen z'n ogen lachen enthousiast: „Nou kerel, wat zeg je d'r van? Treffen we het niet reusachtig met juist die kerels hier, waar we naar toe willen . . .”

Jawell! . . . Ja zeker! . . . Ja, reusachtig! Net als je zegt, je moet er alleen effen aan wennen, vind ik zo!

Het enthousiasme van deze wonderlijke ontmoeting had ons allemaal voor een ogenblik de komst van het grote „monster” doen vergeten. Maar als ze daar nu eindelijk den laatsten hoek omkomen en het geblaf van de honderden trommen, het gebulder der stemmen ons overdavert, zijn onze nieuwe vrienden plotseling ons en de hele wereld vergeten. Als gekken lopen ze om hun trommen, verzamelen zich in een ogenblik op de ruime brede feestplaats en beginnen zonder verdere plichtplegingen den massalen inkomstdans. Als een kolossale windhoos lijkt dat, die als razend om zichzelf heendraait en slechts langzaam, heel langzaam zichzelf verplaatst. Alles wat trommen heeft, ook degenen die zo juist onder daverend gezang zijn binnengeko-

men, vormt de spil, het middelpunt, de krachtcentrale van waaruit met dwingend geweld nu de maat beukt op honderden trommen, terwijl heel de rest van honderden, duizenden kerels zo snel als maar kan om dat langzaam op en neer drijvende middelpunt heen tolt, wild en onstuimig. Als een echte windhoos zuigt ze alles in zich op. Er is geen Papoea die dit alles ook maar een paar minuten lijdelijk kan aanzien: de magie van den dans, de zuiging van dezen ontzettenden kurkentrekker is onweerstaanbaar. Alles neemt hij in zich op, zodat het daar in den laten avond aangroeit tot een hel van puur lawaai: deze wonderlijke wildendans! Als van een kudde wilde paarden dreunen de voeten der dansers in den zandigen bodem. Als razend schreeuwt ieder om het hardst de melodie en de woorden mee. Een woud van scherpe speren steekt boven de hel-versierde koppen uit en alles tolt en keert zich in razende vaart om het langzaam verschuivende middelpunt, waaruit de cadans der dolle maat uit alle trommen omhoog loeit. Telkens opnieuw verstart en kristalliseert zich al dat gesprong en lawaai in een donderende roffel der trommen en een razend op en neer gesprong van armen en benen op dezelfde plaats! Speren worden met tot razernij geworden kracht in den rullen grond geploft. De grond dreunt van het duivels geweld en dan lost ook deze furie zich op en culmineert in een plotselinge stilte der trommen en den korten extatischen oerklank uit duizenden monden: *aoeh!*

Als ge dat alles daar vanaf de hooggelegen veranda van het ruime bestuurshuis staat te ondergaan, maakt het een onvergetelijken indruk, temeer als ge daar statig en rustig, hoog boven die duivelse dansers onze Hollandse vlag ziet wapperen op den laten avondwind. „Ja, 't gaat een schoon feest worden,” zegt de vriendelijke Bestuursman. „Koningin Wilhelmina zou er van staan te kijken, als ze wist hoe verschillend hier haar feest wordt gevierd!” Inderdaad, dat zou ze! Maar toch, er zit iets moois in dit alles, in deze grandioze, haast duivelse ovatie. Niet om het lawaai en gebrul, maar om den voornamen inhoud van dit alles: mensen, duizenden mensen die één, twee, drie jaar geleden elkaar nog op leven en dood bevochten, zijn het voor den eersten keer grandioos eens geworden in deze gezamenlijke ovatie aan het gezag. Dat betekent héél wat hier op de randen van alle beschaving, waar voor de meesten koppensnellen en dergelijke dingen

nog tot de gewone actuele zaken behoren en voor allen nog een schrikkelijke mogelijkheid betekenen.

Kwam er niet juist onder dit feest nog bericht van de Kampong-rivier, uit de dorpen van onze nieuwe vrienden zelf, dat juist nu de mannen voor het grootste deel hier naar het feest waren gekomen, vijanden uit een nog verderop gelegen gebied van deze gelegenheid, dat de half lege dorpen zich toch niet verdedigen konden, hadden gebruik gemaakt om hun dorpen te overvallen, zeven vrouwen en twee kinderen hadden vermoord, hun gehele dorp hadden platgebrand, varkens en kippen en alles wat ze bezaten als oorlogsbuit hadden meegenomen. Voor deze mensen, die misschien voor den eersten keer van hun leven eens een zorgeloos feest hadden gehoopt te kunnen vieren, was dit bericht als een donderslag. Ze hadden de nodige tamme varkens voor het feest meegebracht. De meesten hebben er niet meer van gegeten, want midden onder het feest kwam deze jobstijding en de meesten hunner pakten in slechts enkele minuten alles wat ze bij zich hadden bijeen en verdwenen weer naar het Noorden . . . Och, waarom is eigenlijk ook ieder pad, zo gauw ge boven Masin komt, nog een geheim pad, een onbekend gebied? . . . Ze nemen hun angst en hun wrok om dezen laffen overval mee naar dat onbekende . . . mee in de rimboe, en ze zouden geen wilden zijn als ze niet morgen of overmorgen reeds gewroken hebben wat hun tijdens hun afwezigheid zo laf werd aangedaan.

Het wordt zo wel hoog tijd, dat het afgelopen raakt met al die onbekende gebieden, waar haat en wraak en bloed de enige levensregels zijn. Wij tweeën zullen tenminste proberen om dat onbekende gebied weer wat kleiner te maken. Vlak na het feest, dat voor de rest een keurig en vredig verloop had, zijn we begonnen met in een eerste tocht naar het Westen te trekken, een gebied waarvan ook nog weinig of niets bekend is en dat zich nog uitstrekt van Masin helemaal tot aan de Westkust, tot aan de Kasuarinen-kust, die geheimzinnige zandige kuststrook met de eeuwig zingende kasuarinen, waar sinds de landing en bepijling van Kapitein Cook in 1770 geen mens meer voet aan wal zette. Maar er ligt nog een heel stuk land tussen voordat we zover zijn en van de Kasuarinen-kust zelf zal misschien dezen eersten keer nog niets terecht kunnen komen.

EEN NIEUWE STAM EN EEN NIEUWE RIVIER

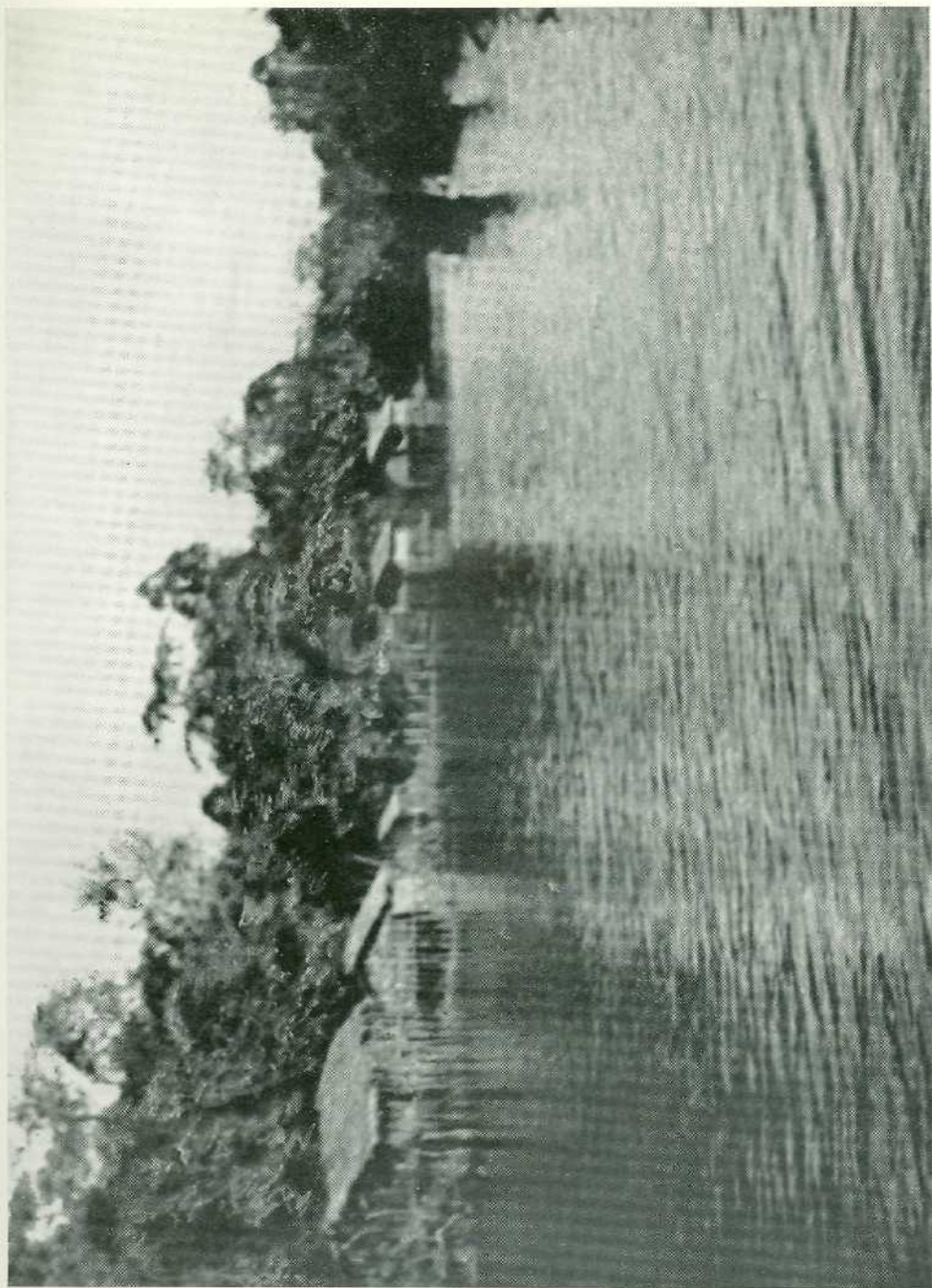
NIEUW GUINEA GELDT NOG ALTIJD ALS HET land van de zo al niet onbepaalde, dan toch nog steeds onbekende mogelijkheden. Er is voor iemand met een neus voor iets nieuws nog van alles te vinden, en dan meen ik hier heus niet enkel de alleronmogelijkste dingen, die je in de sirihmandjes, oren of neuzen van z'n bewoners kunt tegenkomen, maar ook degelijk waardevolle dingen zoals een goudmijn, een olie-ader, een oerwoud prachtig ijzerhout, een onbekende volksstam of een totaal ongeweten rivier. Maar het gaat er ook vaak mee op de gewone van oudsher bekende manier: als je d'r naar zoekt vindt je niets, en als je nergens op verdacht bent loop je er met je neus tegen aan.

Het is misschien wel niet aardig om uit de school te klappen, maar voor Pastoor Meuwese, de leider van onze verschillende escapades naar onbekend gebied, was de droom van z'n leven alvorens zich met hart en ziel aan z'n verdiende vakantie in Holland te gaan begeven, eerst nog een picknick onder de kasuarine-bomen van die vermaarde maar nog altijd onbekende kust. We hadden er zelfs stiekem een zuinig bewaarde sigaar uit Holland en een stevig geurend bakske koffie voor bewaard . . . Ja, vrienden, zo gek wordt je hier in de rimboe! . . . Vooral een brief van een heel geleerd en heel ter zake kundig heer zat hem daarbij dwars. Die vroeg zich met verbazing af, waarom de Pastoor op z'n laatste tocht, toen hij er nog maar een paar honderd kilometer vandaan was, niet eventjes was doorgegaan om meteen ter plaatse eens een grondig onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid voor het aanleggen van grote klapperplantages in kolonisatieverband!

De geleerde man moest eens weten, hoeveel gemakkelijker dit alles is op papier dan in werkelijkheid . . . Zelfs met dezen brief

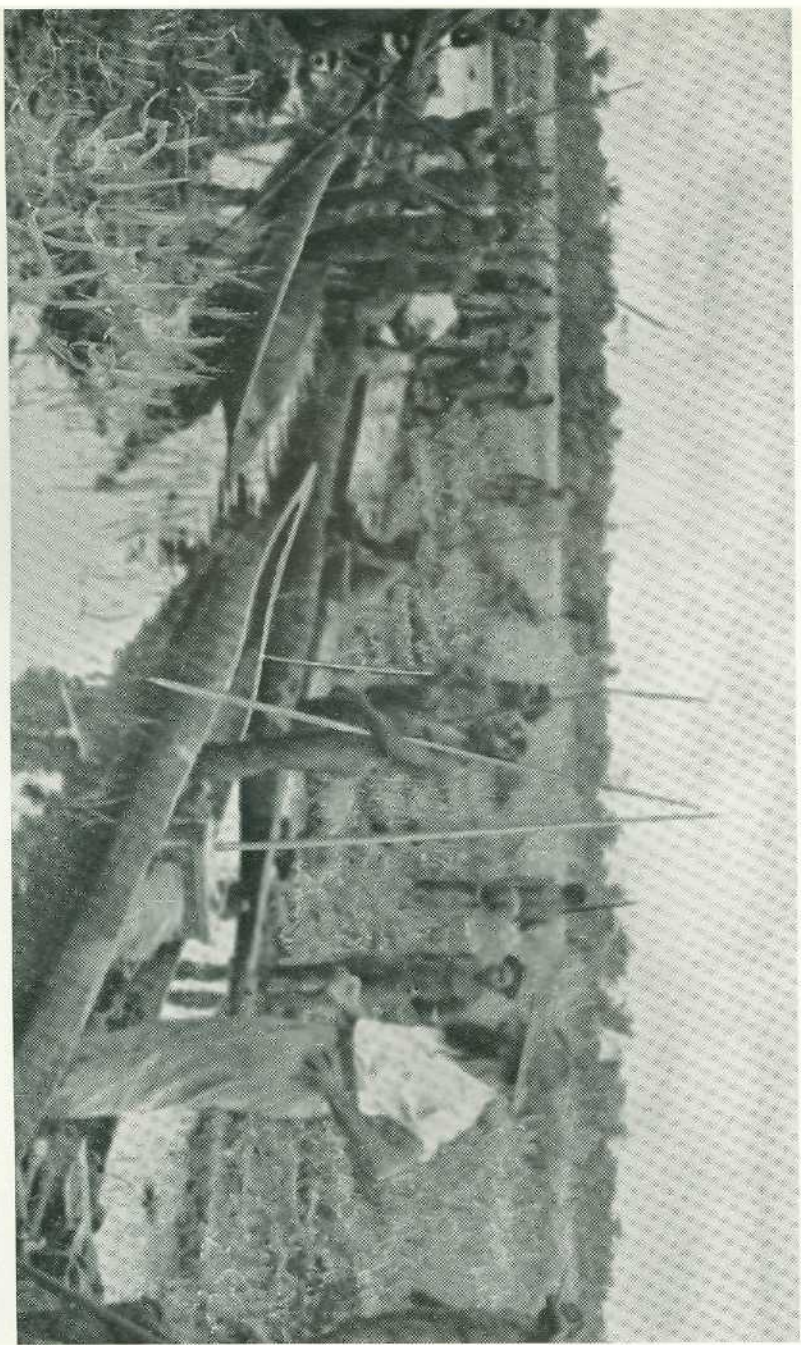
als een spoorslag en met alle ervaring, die je zoals Pastoor Meuwese in jaren hebt opgedaan, slaagden we er ook ditmaal niet in de eigenlijke Kasuarinen-kust te bereiken. Toch kunnen we iedereen, die misschien mocht zitten te wachten op het aanleggen van een grootse klapperplantage langs de Kasuarinen-kust, alvast aanraden om maar liever thuis te blijven. Uit de ontvangen inlichtingen is het reeds nu wel duidelijk, dat de zandige kust in dat gebied eigenlijk alleen maar bestaat uit een platte plaat, zonder duinen of achterland, tenzij de van elders bekende modder en baku baku.

Den eersten dag van onzen trek Westwaarts begonnen we met een eigenaardige vlakte over te steken en dat was voor mij, man van de Zuidkust, iets heel ongewoons, maar zoals we later nog voortdurend opnieuw merken zouden, is dat in dit geweest de gewone waterscheiding tussen twee grotere rivieren. Het zijn hooggelegen maar, juist doordat ze precies de waterscheiding vormen, slecht gedraineerde zeer zandige vlakten, die zo onvruchtbaar zijn, dat er bijna niets op groeit, tenzij in den natten tijd een enorme hoeveelheid varens en steeds een typische zeer fijnbladige eucalyptussoort, die op een afstand zózeer op de bekende kasuarine (een naaldboom) lijkt, dat ge u makkelijk vergissen kunt. Hier en daar vindt ge bovendien nog een echte kasuarine of een hele fijne mastsoort, die sterk lijkt op de dwergden, die jullie in de Hollandse huiskamers wel gewend zijt. Het hele landschap maakt een typischen geheel eigen indruk. Op sommige plaatsen vormen zich pleintjes, met prachtig helder wit zand in het midden, terwijl rondom de varens meters hoog en ondoordringbaar dicht opeen opschieten. Dat alles wordt weer overwuid door de ragfijne als bij treurwilgen in lange slierten afhangende takken der eucalyptus-bomen: paradijsachtige prieeltjes, plekjes waar ge zo uw blikken zoudt willen laten neerzetten om er in een zalig dolce far niente te bivakkeren. Met uitzondering van die prachtige plekjes is dit hele land weinig meer dan een onvruchtbaar, doods en in den natten tijd vreselijk drassig gebied, waar zich ternauwernood een vogel ophoudt en waar ge eigenlijk onbewust voortdurend in de illusie verkeert, dat ge over een kale Hollandse hei loopt, al is die hei dan vervangen door een heel wat minder poëtisch soort scherpgras. De regens van den Westmoesson hebben de weinige paadjes,

DORPGEZICHT

Ieder nieuw doorp is een nieuwe verrassing.

AANLEGPLAATS IN EEN MOERAS

Pastoor Meuwese ziet toe, dat geen bagage verloren gaat.

die er overheen lopen, tot diepe als met de schop gegraven geulen uitgespoeld en speciaal in de dellingen klost ge vaak door hele stukken bijeengespoeld los zand.

In den namiddag raken we aan den overkant van deze doodse vlakke en meteen weer in het woongebied van mensen, zoals je aan allerlei sporen zien kunt. Het water in de moerassen en riviertjes is geheel weggezakt, want we zitten midden in den drogen tijd. Overal tonen fuiken en primitief vismateriaal aan, dat ook deze mensen — althans wat dát betreft — die van de Mappi nadoen en voor het grootste deel van hun bestaan vissers zijn. Langs een weggetje over hoog terrein, gedeeltelijk door een hoog en donker bos, staan we dan pardoes midden in een dorp. Naar het schijnt was dat ook voor deze mensen zó plotseling, dat ze geen kans meer hadden om aan den haal te gaan. Als een groep miserige, bange bedelaars drommen ze daar voor een van de huizen te zamen en tegelijk dat we binnenkomen, gaan alle handen omhoog en krijgen we tot onze grote verbazing in het Maleis te horen: „Minta ampun Tuan besar!” — „Grote Heer, we vragen vergiffenis!” . . . Da's een gek begin om met een nog onbekenden stam kennis te maken. De lui, die er meer van weten, vertellen er heel andere verhalen van! Vooreerst dat Maleis, waarvan ze natuurlijk geen woord kunnen verstaan, en dan die deemoedige houding alsof ze zich verontschuldigen willen, dat zij toevallig dit plekje van Gods grote wereld in bezit houden! . . . Als de Tuan besar er tenminste niets op tegen heeft! Pastoor Meuwese weet er intussen de verklaring gauw genoeg van te geven. Hier in de buurt liggen nog verschillende andere dorpen, en ofschoon ons Gouvernement zich tot nu toe wegens personeel-gebrek nog niet met al die lui kan bemoeien, had een van de dorpen hier in de buurt het toch een beetje al te bont gemaakt! Niet enkel hadden ze mensen van het al bezette gebied overgehaald om nog weer eens op sneltocht te gaan, maar toen onze politiemannen — nog wel lui van het eigen land, Papoea-politie, die over het algemeen prachtig voldoet — de schuldigen wilden oppakken, hielden deze mensen ze in hun dorp en in hun vertrouwde bossen verscholen. Ze namen zelfs een vijandige houding aan tegenover het gezag! Nu zijn zulke dingen altijd erg ongezond, zoals ook deze lui tot hun schrik ondervonden, toen er een flinke strafpatrouille gehouden werd. Natuurlijk worden

zulke dingen doorverteld en het was dus begrijpelijk dat de mensen hier, die natuurlijk helemaal geen schuld hadden, als veiligheidsmaatregel toch maar tot bovengenoemde houding hadden besloten. We zouden deze houding onderweg bij het bezoeken van de verschillende dorpen van dezen stam nog herhaaldelijk ontmoeten. Dat geeft vanzelf een totaal verkeerd beeld van de mentaliteit en de aard van de bevolking en heeft bovendien het grote nadeel, dat ge slechts een klein gedeelte der mensen te zien krijgt. Vrouwen laten zich onder deze banggemaakte mensen slechts bij hoge uitzondering zien en vaak gold hetzelfde voor de kinderen.

Dat zijn inderdaad grote nadelen geweest voor ons bij onze eerste kennismaking met dezen toch tot nu toe geheel onbekenden stam der „Boeroe-mensen”, die we slechts zo noemen, omdat ze in het stroomgebied van die rivier wonen. Hoe groot de gehele stam is valt voorhands nog niet te zeggen. Wij bezochten op onze reis negen dorpen, waarvan verschillende groepen uit meerdere dorpen bestonden en die gezamenlijk misschien een drie en een half duizend mensen telden. Maar zoals we wel hoorden, strekt het gebied van dezen stam zich nog heel wat verder uit en behoren hoogst waarschijnlijk de mensen van de Cook- en Kronkel-rivier ook tot denzelfden stam.

Gezien de bijzondere omstandigheden, waaronder we al deze lui aantroffen, zoals we boven reeds zeiden — het bleek namelijk overal dat men tevoren van onze komst, maar nog veel meer van de vóór onze komst plaats gehad hebbende strafpatrouille had gehoord — is het misschien het veiligste over den aard van deze mensen niet te veel te zeggen. Ze maakten zonder uitzondering een bedeesden, bangen en vooral verschrikten indruk, ofschoon men, als wij eenmaal een tijdje in een of ander dorp waren, werkelijk vriendelijk en zelfs hartelijk was. Wat hun gebruiken, minstens de meteen zichtbare, betreft, schijnen ze zich nauw aan te sluiten bij hun burenen, de Mappiërs, ofschoon ons reeds bij deze eerste kennismaking wel duidelijk werd, dat het koppensnellen, dat zo centrale ritueel van de Mappi, hier onder deze mensen heel wat minder belangrijk is. Natuurlijk zegt het niets, dat we nergens koppen in de huizen aantroffen. Er was ook geen enkele speer of pijl en boog te zien. Die kon je alleen toevallig tegenkomen als je in de buurt van de dorpen

een wandelingetje maakte en ergens onder een boom, in een vergeten donker hoekje, heel onverwachts op een tros koppen of een berg speren stootte. Die waren in de haast van het laatste ogenblik voor onze komst daar gauw in wanorde neergeworpen. Maar uit wat we op onzen tocht zo al uit de moeilijk tot praten over te halen mensen konden loskrijgen bleek duidelijk, dat het koppensnellen niet die primaire levensplaats inneemt, die ze bij den Mappiër heeft. Het lijkt er sterk op, dat de vele vechtpartijen onderling eigenlijk alleen het gevolg zijn van oude veten, die telkens opnieuw moeten worden uitgevochten, terwijl het snellen, dat daarbij wel degelijk plaats vindt, meer van secundair belang is. Eigenaardig mag het ook genoemd worden, dat de beruchtsten aller koppensnellers, de Mappiërs, die eigenlijk de naaste burens zijn van deze mensen, zelden of nooit dezen kant uitgekomen zijn om te snellen, ofschoon deze mensen toch heel wat dichterbij wonen dan de Avio van de Midden- of Boven-Mappi, waar men gewoon was heen te gaan.

Zo op het eerste gezicht krijgt men sterk den indruk alsof deze hele stam sterk onder invloed heeft gestaan van de Mappi: de materiële cultuur komt bijna geheel overeen. De huizenbouw, zowel die van mannen- als vrouwenhuizen, is zelfs minitieus dezelfde. Zoals bijna over geheel Nieuw Guinea leven deze mensen ook in gescheiden sexen: de mannen in eigen, meestal op de strategische punten gebouwde gemeenschapshuizen, de vrouwen meer in familieverband in meerdere gewoonlijk ook kleinere gebouwen.

Mannenhuizen vindt men daarom in zulke dorpen meestal maar één of twee, maar meerdere hebben dan ook een lengte van veertig meter of nog meer. Wij troffen slechts één plaats waar het mannenhuis op een meter of zes boven den grond stond, terwijl zij in de meeste gevallen op den grond staan gebouwd en den typischen ook uit de Mappi bekenden vorm hebben: een toch al lange bewanding en daarbij over de lengte een bult in de kap, die vaak met een verbreding van het gehele huis samenvalt, zodat men den indruk krijgt van een of ander log beest, dat met hogen rug, kop en staart in den grond gedoken, daar tussen de klapperbomen zit. Binnen is de gehele ruimte in de lengte verdeeld in twee rijen stookplaatsen, die op tamelijk regelmatige afstanden zijn aangebracht en die bestaan uit een vier-

kanten koek grijze modder, waarop gestookt wordt, met aan iederen hoek van dien koek een stok, die doorloopt tot het lage dak. Deze vier stokken zijn onderling verbonden op ongeveer de hoogte van een meter boven de stookplaats en vormen zo een bank, waarop in den drogen tijd het brandhout wordt verzameld, zodat men in den natten tijd altijd heerlijk droog hout bij de hand heeft. Niet iedere man beschikt over een eigen stookplaats. Vaak delen twee of drie mannen dezelfde. De gehele vloer is verder bedekt met een dikke laag alang-alang, waarop ieder zijn matje spreidt, zodat practisch geen plaatsje in het gehele huis vrijblijft, ook niet de tot doorgang bestemde middengang over de gehele lengte van het huis.

De vrouwenhuizen zijn over het algemeen heel wat kleiner, omdat ze eigenlijk bedoeld zijn als een soort familiehuizen. Verschillende broers en zusters bouwen gewoonlijk te zamen een huis, dat in bouwvorm geheel met de mannenhuizen overeenkomt, doch van binnen door boomschors gescheiden apartementen heeft. De vrouwen van iederen man hebben hun eigen kamertje, waar ze met de kleine kinderen en de nog niet gehuwde meisjes wonen. Als regel slapen de mannen in het mannenhuis.

In hun dagelijks doen en laten verschillen deze mensen over het algemeen maar erg weinig van hun buurtgenoten, de Mappiërs. Ook zij leven — met sagoe als stapelvoeding — hoofdzakelijk van de visvangst, die zowel door de mannen als door de vrouwen beoefend wordt en waarvoor zij ook de van de Mappi bekende grote ronde visnetten gebruiken, door de vrouwen uit een liaansoort gevlochten. De mannen kennen ook het gebruik van de speer, die echter in dit gebied lang zo mooi niet wordt afgewerkt. Bovendien geven ze vaak de voorkeur aan pijl en boog, wat zeker een absoluut verschil met de Mappi betekent. Hun prauwen hebben denzelfden vorm als die der Mappiërs, doch hun roeispanen verschillen er weer geheel en al van, doordat ze vooreerst zijn vervaardigd van een harde zware houtsoort, en vervolgens veel slanker, sierlijker en langer zijn. Zij lopen uit in een punt, vaak van een kasuarishoef voorzien, waardoor hier de roeispaan een tussending wordt tussen een gebruiksvoorwerp en een strijdwapen. Dat is ook van de Manoé's bekend, wier roeispanen tamelijk wel met die van de Boeroe-lui overeenkomen.

De manier van begraven komt in deze streek ook enigszins over-

een met de Mappi in zoverre ook boven den grond begraven wordt, echter niet zoals daar in een oude prauw, doch het lijk wordt eenvoudig in een klein hutje gelegd, dat meestal boven den grond is gebouwd, maar dat we op sommige plaatsen ook wel op den grond aantreffen. Het hutje wordt aan alle kanten afgesloten, waarschijnlijk om roofvogels enz. op afstand te kunnen houden, maar ook wanneer het hutje op den grond is gebouwd en het lijk in een ondiep kuiltje wordt neergelegd, wordt het nooit met grond bedekt, doch moet eenvoudig zo vergaan, waarmee gewoonlijk slechts een paar weken gemoeid zijn. Rondom het dodenhuisje worden nacht- en dagvuurtjes onderhouden, wellicht om den ontzettenden zwerm vliegen wat te bezweren en misschien ook den reuk, want vergeet niet, dat deze huisjes vlak tussen de huizen der levenden worden aangebracht. Waarschijnlijk werd na het vergaan van het lijk ook hier de kop apart bewaard. Wij konden hierover echter bij de Boeroe geen absolute zekerheid krijgen.

Ergens in de buurt van een dezer dorpen liep een riviertje. Door een brede hel-groene vlakte van drooggelopen uiterwaarden liep daar een klein kronkelend zilveren draadje... steil naar het Westen... „Dat,” zei Pastoor Meuwese, terwijl hij er vanaf den heuvel waarop het dorp lag naar wees, „dat moet de kop van de Cooksrivier zijn.” Wanneer je inderdaad een kaart van deze wereldhoek bekijkt — en je bent er gauw op uitgekeken, want 't is nog helemaal wit van onbekendheid — loopt er ergens ver naar het Westen een klein blauw staartje de zee in, precies bij het begin van de Kasuarinen-kust, en zo wat op gelijke hoogte met waar wij ons nu moeten bevinden. Er is dus veel voor zijn mening te zeggen. Iedereen vond dat, zodat ook militairen en politie, die toevallig een keer tot hier kwamen, alsmaar braaf deze mening hebben overgenomen en in patrouille-rapporten niet anders spraken dan van de bovenloop van de Cooksrivier. Als gij u nu nog herinnert, wat ik boven vertelde over die stiekeme hobby van ons beiden en die geurige Hollandse sigaar bewaard voor een pick-nick, dan kunt gij u voorstellen met hoeveel plezier wij naar dat zilveren draadje stonden te kijken. Wat we zo gauw mogelijk probeerden te doen? Afzakken, mijne heren! Dat zilveren draadje gaan we volgen

zover als het lopen wil. Aangezien ook hier in dit vreemde land alle rivieren naar zee plegen te lopen, gaan we een heerlijk boottochtje organiseren, stroomafwaarts . . . met de zingende kasuariënen en een heerlijk blond zandstrand, met een heleboel onbekende mensen en een Hollandse sigaar in het verschiet!

Toch viel het organiseren van dien vakantie-pick-nick nog niet allemaal zo mee! Eerst begonnen de mensen van dit prachtige grote dorp, heerlijk hoog en strategisch gelegen op een ver in het laagland doorlopende landtong, met zo hard als ze konden aan den haal te gaan. Bah! wat een volk! Op de ene plaats staan ze je met hun handen omhoog op te wachten en vragen vergiffenis voor iets wat ze nooit gedaan hebben, en hier nemen ze als een kudde plotseling opgeschrikte kangoeroes de benen en staan nu daarginds meer dan een kilometer ver hiervandaan, maar nog duidelijk als donkere silhouetten zichtbaar op het overal in de drooggelopen vlakte mals opschietende jonge gras, ons net als kangoeroes nieuwsgierig af te kijken. „Kom, nou terug, vrienden, we doen je niks” . . . Jawel, dat geloven ze zo maar, als er pas een strafpatrouille in de buurt geweest is! 't Kost ons de beste helft van een helen dag en Meuwese zo ongeveer z'n ganse stemgeluid voordat we tegen den avond eindelijk een groepje mannen om ons heen hebben. Zij zijn nog bang en op alles voorbereid. Maar d'r is er hier en daar al een tussen, die even durft te lachen als je een grap uithaalt en de pruimen tabak, de kralen en spiegeltjes, onze vriendelijke gezichten en ons goed humeur (gaan we niet pick-nicken?) werken tenslotte toch aanstekelijk en het wordt in den schijn van de grote vuren, die in het mannenhuis worden onderhouden, tenslotte toch nog een gezellige avond. Vannacht proberen ze wel om dit goed humeur kapot te maken met een donderbui, die uren aanhoudt en waartegen noch de grote vuren, noch onze slaappleaatsen blijken bestand te zijn, maar als we vanmorgen de zon uit een bed van zware regenwolken zien opstaan en alles in een heerlijk, blij en gezuiverd licht zien zetten, wel dan maken we een kort besluit: vandaag bullen drogen en proberen aan roeiers en prauwen te komen . . . Over een uurtje hangen natte klamboes en stromende dekens in het licht van een zonnige morgen, als de was van een Hollandse huismoeder, op de uiterste punt van de hoge landtong, terwijl wij tweeën met een heleboel vlugge en vriendelijke mensen als

grote kinderen om ons heen daar ergens ver in de heerlijke geurende vlakke langs een riviertje, dat zo fris en open aandoet als een Hollands kanaal in den morgen, op zoek zijn naar een paar voldoende grote prauwen om de rivier tot aan de monding af te zakken.

Maar er gaat nog bijna een hele dag mee heen voordat we met veel loven en bieden in het ruime nog helemaal natte mannenhuis voldoende mensen bijeen hebben om onze prauwen met roeiers te bezetten. Als het tenslotte zover gekomen is lijkt het er sterk op, of zij zelf ook een pak van hun hart hebben: de vriendelijkheid van eerst slaat nu over in pure uitbundigheid en kwajongensplezier en — schande dat ik het zeg — wij tweeën doen al ijverig mee na de spanning over het slagen van dezen opzet. Morgenvroeg kan de pick-nick beginnen. Vannacht begint het zelfs te regenen, zodat we heerlijk slapen op deze hoge, wind-doorwaaide landtong.

Met een kompas, een horloge en een ijverig in gelijke hokjes verdeeld stuk papier zijn we vanmorgen dus maar in de schommelende tjokvol geladen prauwen gekropen: we zullen minstens trachten een zo juist mogelijke schets van de rivier te maken. Zelfs al zou dit de Cooks zijn, dan moet er toch in ieder geval nog een helen staart getekend worden aan het veel verder naar het Westen op de kaart getekende riviertje van dien naam . . . Maar — en dat was de eerste desillusie — 't was niet de Cooks, zoals reeds na een paar uur varen tamelijk wel zeker te zeggen viel: dat zilveren lint door de vlakke begon meteen af te buigen naar het Zuid-Westen. In grote majestatische kronkels en met ieder zijriviertje dat we langsvaren al breder wordend, buigt die gekke rivier maar steeds hardnekkig door naar het Zuid-Westen! Wij tweeën, die daar uur na uur tegenover elkaar zitten te schommelen, kijken mekaar eens aan. Adieu, Cooks . . . en adieu pick-nick aan het blonde strand van de Kasuarinen-kust, want nu weten we het alwel onfeilbaar zeker. Hoe dit domme ding ook draaien en wenden moge, het komt onfeilbaar uit aan de kust van modder en slijk tussen de bovenste bekende Digoelmonding en de Cooksrivier. Dus dit is een tot nu onbekende stroom en zo merken we met verwondering op, nog niet eens zo'n kleintje. Gek dat ze een rivier, die reeds hier een breedte

heeft van dicht bij de honderd meter, indertijd bij het exploreren en het in kaart brengen van dit land helemaal niet hebben opgemerkt. Een spiksplinternieuwe rivier en dat in 1948! . . .

„A propos, zeg heb jij er aan gedacht, dat het vandaag 6 September is, dat Prinses Juliana wordt gekroond? . . .” Wij hoeven er niet lang over te praten. Natuurlijk zullen we vragen om deze rivier, die we juist op dezen gedenkwaardigen dag vonden, „Koningin Juliana Rivier” te laten noemen . . . Aangezien die pick-nick naar de Kasuarinen-kust nu toch voor dezen keer althans zeker van de baan is, komt vanavond de zuinig bewaarde echte Hollandse sigaar voor den dag . . . Er bivakeren een paar eenzame Hollanders aan een onbekende rivier in Nieuw Guinea’s binnenland . . . Er hangt wat blauwe rook van het bivakvuur over een stille kalm-voortstromende rivier in het licht van de avondzon . . . Ergens hier ver vandaan neemt een jonge Koningin op ditzelfde ogenblik de regering over van een klein maar goed en dierbaar land . . . Wat hebben die twee ruige kerels nu ineens, dat ze daar in dien stillen avond, waar geen geluid in is dan het zacht kabbelen van het water tegen de prauwen in de rivier, aan het zingen slaan: „Wilhelmus van Nassouwe”. De Papoea’s kijken mekaar eens aan en grijnzen. Maar die twee ruwe kerels, in hun beslijkte kleren, kijken mekaar eens aan en lachen. Ja, „Koningin Juliana Rivier”! Dat is onze bijdrage in het grote feest van daarginds aan den overkant . . . Die Tuans toch, daar kun je geen pijl op trekken. Nu hebben ze zowaar een grote pin van geurige tabak opgestoken . . . Dat hebben we hier in de binnenlanden van Nieuw Guinea nog nooit gezien. ’t Schijnt vanavond niet op te kunnen, want anders doen ze zo zuinig, enkel een beetje Java-tabak in een slecht stuk papier.

’t Is toch interessant als allereerste beschaafde mens daar een totaal onbekende rivier af te zakken. Tussen brede moerassen, vol doornige sagoestruiken, langs donkere modderige vloedbossen, door grote lappen onvruchtbaar en moerassig kreupelhout zakken we daar in steeds groter wordende bochten langzaam af . . . steeds Zuid-West. Van bevolking zijn ondertussen weinig sporen te zien, dat ook niet zo verwonderlijk is, want dit blijkt hoe langer hoe meer een kanjer van een rivier te zijn, en de grote rivieren zijn, zoals bij ons de grote wegen, de verkeersslag-

aders. In dit ongetemde land van koppensnellers en menseneters zou men al werkelijk helemaal dwaas moeten zijn, als men in een dorp aan zo'n verkeersweg z'n kop en z'n leven ging blootstellen aan iedereen die langskomt. Er zijn dan ook nergens tekenen van vaste bewoning. Wel ziet ge op haast iedere bocht, strategisch geplaatst, zodat men beide kanten van de rivier kan overzien, tijdelijke bivakjes, steeds in een menigte bijeen, want alleen op reis gaan doe je ook niet in een primitief land. Dit wil natuurlijk weer niet zeggen, dat er geen mensen aan deze rivier zouden wonen. Integendeel! Bij onzen tocht over land, die we na onze rivierverkenning langs de verre uiterwaarden maakten, ontmoetten we, zoals ik boven al zei, een geheel nieuwen en tamelijk volkrijken stam. Maar dan blijkt, dat al deze mensen met opzet aan de kleine riviertjes wonen, als veiligheidsmaatregel allereerst, doch ook omdat zij met hun primitieve gereedschappen niet in staat zijn de nodige vis, waarvan zij samen met sagoe leven, uit de grote rivieren te vangen. In de kleine zijriviertjes gaat dat beter. Die worden eenvoudig in hun geheel afgedamd met een haag van blaren, waarin dan hier en daar ronde gaten worden gemaakt, die met uit rotan-dorens kunstig vervaardigde fuiken worden afgesloten. Iederen morgen heb je de vis maar voor het ophalen! Want eenmaal dat die zich in de steeds nauwer wordende fuik heeft gewaagd, kan hij nooit meer terug, daar de dorens van alle in dezelfde richting staande rotanslierten hem vasthouden.

Ondertussen zakken wij maar steeds verder af naar het Zuid-Westen: het water neemt stilaan de grauwgrijze kleur aan, die open aflopend tij in dit deel van Nieuw Guinea aan alle rivieren geven door de geweldige massa's modder, die zij vervoeren. Op slibberige modderbanken liggen slaperige krokodillen. De oevers zijn nu voortaan overal begroeid met de sierlijke maar weinig variërende nipapalm, die als we nog dichter bij de kust gaan komen, overgaat in de troosteloze mangrovenbossen, die alleen mooi en sprookjesachtig worden 's nachts als miljoenen vuurvliegjes de bomen langs den rivierkant in telkens oplichtende kerstbomen veranderen. Maar om er te bivakkeren zijn ze geen aardigheid. Niets dan vuile witgrijze modder, waaruit overal de afgeronde stopen der luchtwortels opsteken, zodat er haast niet te lopen is en dan . . . o vreselijk, die muskieten!

Geen wonder dat we vanmorgen al vóór de zon wakker zijn om het allerlaatste stuk even te gaan kijken. We zitten er stiekem toch een beetje over in. De rivier is hier wel een halve kilometer breed en onze prauwen zijn maar kleine uitgeholde boomstammetjes. Hoe moet dat nu, als we zo meteen aan de kust uitkomen, want in deze tijd staat de barre Oostmoesson nog verschrikkelijk door . . . Gelukkig valt alles ontzettend mee. Als de rivier daar eindelijk na een laatsten majestueuzen kronkel opensplijt en we de zee zo ineens voor ons zien, blijkt het niet enkel heel laag water te zijn maar tevens is het in den vroegen morgen bladstil, zodat we ons eerst tot aan de monding en later, als er enkel een hele lange gevaarlose deining blijkt te staan, zelfs de bocht om op zee wagen. We moeten immers precies zien vast te stellen, waar we eigenlijk zijn uitgekomen en volgens onze berekeningen moet dat niet ver boven het hoogste eiland van de Digoelmonding Matinggi zijn . . . Door het lage tij zit er een geweldig brede band van klare modder aan het risoforenstrand, dat onze roeiers niet belet om plotseling zonder één woord te zeggen, uit de prauwen te springen, zodat de modder ons om de oren spat. Viervoets klavieren zij naar de lage risoforen. Het is meteen precies hetzelfde ogenblik dat op enigen afstand naar het Zuiden een groot eiland duidelijk zichtbaar wordt. „Zeg, hoe heet dat eiland?” roept iemand van ons nog, maar 't is duidelijk, dat hun dat eiland volmaakt koud laat, nu ze daar in de lage risoforen van de kust hele zwermen vliegende honden hebben ontdekt, die bij honderden, bij duizenden als grote bruine vruchten aan de doorbuigende takken hangen. Met onverbiddelijke logica hebben deze wilden al lang uitgemaakt, dat dit eiland daar langer zal blijven liggen dan de nu plotseling uit hun dagslaap opgeschrikte vliegende honden. Zonder een woord rennen ze daar allemaal de risoforen in, waar het in een ogenblik tijd een geweldig geschreeuw en gepiep en gefladder wordt van duizenden verschrikte beesten, die zich echter maar langzaam uit de voeten kunnen maken. Het beste wat je bij zo iets doen kunt is tenslotte maar mee gaan doen. Haastig grijp ik een roeispaan en beland tot m'n knieën door de vette blubber wadend, aan het risoforenbosje, waar het nu een hel van lawaai is. De grote logge beesten weten zo ineens niet, hoe ze het vlugst weg kunnen komen. Dralend hangen ze met hun

grote hondachtige koppen naar beneden en schreeuwen en piepen. Maar de jongens zijn door het dolle heen: met roeispanen en grote houten gewapend slaan ze als bezetenen naar alle kanten. Heel de wereld zijn ze vergeten en heel hun aandacht concentreert zich op het den kop inslaan van zoveel mogelijk van die beesten. Takken met modder en dodelijk verschrikte beesten vliegen je van alle kanten om de oren. Een kerel, die in mijn buurt bezig is, wordt zo geheel door zijn werk in beslag genomen, dat hij bij een mislag mij zijn roeispaan precies op m'n kop mikt, zodat de grijze modder me nu letterlijk langs de oren druipt. Hij gaat zo enthousiast te werk, dat hij het amper in de gaten heeft. Schreeuwende beesten, brullende jongens, modder naar alle kanten. 't Lijkt wel een koppenjacht, waaraan ik tenslotte een eind moet maken, want het water komt op en daarmee de wind. 't Wordt dus hoog tijd, dat we weggkomen, willen we direct niet omslaan in de steeds hoger opzettende golven... Met hele vrachten worden de dode beesten in de prauwen gesleept. Meer dan driehonderd lieten in dezen onverwachten slag het leven... Ja, ja, dat eiland daar op een kilometer of tien naar het Zuiden is inderdaad Matinggi, het bovenste eiland van de Digoelmonding... en over enige ogenblikken, als we weer binnen de beschuttende wanden der rivier zijn, varen daar twee prauwen met tevreden mensen. Wij hebben een nieuwe rivier ontdekt en onze mensen hebben hun prauwen vol vliegende honden: eten voor verschillende dagen. Honderden vette, zij het naar ons begrip stinkende beesten...

HET GEHEIMZINNIGE VOLK

WE WAREN NOG BEZIG MET HET VERKENNEN van die nieuwe rivier en we kwamen juist weer een van die grote majestueuze bochten om zoals we er al zoveel hadden ontmoet. De zon scheen heet loodrecht uit den hemel, nergens een teken van dierlijk leven, en zelfs de bomen langs de rivier schenen als een rij sufferds te staan dromen in het spiegelheldere water. Maar uit dat water kruipt de lome warmte overal om ons heen omhoog en omhult je met een wolk van lauwe lusteloosheid. Er is dan ook maar weinig variatie meer, als het eenmaal middag wordt en je hebt al meer van die hete drukkende middagen op dezelfde rivier doorgebracht. 's Morgens en 's avonds is dat nog wat anders: dan stijgt de dauw uit het water omhoog in grote witte slierten. Dan zweven de geuren van overal verborgen bloemen in de koelte van het uitwasemende water. Vogels zetten de oevers vol blij en verjongd leven. Maar als de zon eenmaal overeind komt en als een bol vuur weerkaatst in het lauw wordende water, is de aardigheid er af en word je samen met de hele indommelende natuur lusteloos en onopmerkzaam.

Traag trekken de roeiers aan hun lange roeispaan, maar het is meer de stroom dan de kracht der roeiers, die ons door de bochten haalt . . . tergend langzaam . . . 1) Traag schets ik iederen keer weer het volgende stuk rivier binnen de vierkante hokjes van het verkreukelde en bezwete stuk papier op m'n knieën. Alweer een bocht om . . . En ineens zie ik het . . . Onwillekeurig wrijf ik m'n ogen uit, die zeer doen van het licht en het transpireren. Als een onwezenlijk ding hier in deze doodse stilte komt daar

1) Ofschoon wij de rivier terug „op“-varen, hebben wij toch de stroom mee, omdat bij opkomend water de vloed van de zee vér merkbaar is.

een prauw met mensen juist den verren hoek om... en nog een... en nog een...

„Daar zijn mensen!” roep ik blij verrast en als door een electrischen schok veert iedereen, die traag en lusteloos aan z'n roeispaan stond te trekken, op tot plotselinge attentie. De afstand tot de bocht waar ze juist achteruit zijn gekomen, is nog groot, maar het is meteen duidelijk, dat wij niet alleen op onze hoede zijn. Ook aan hun kant is alle beweging verstard, hun roeispanten blijven in plotselinge aandacht in hun gewonen boog steken... en ineens klinkt als een verschrikking de snelhoorn, donker en toch doordringend, weggalmend langs de doodstille oevers: de oproep tot den oorlog. En achter de bocht, voor ons nog verborgen, klinkt er nog een en nog een... En plotseling komt er een frenetieke beweging in de juist verschenen prauwen: in koortsachtigen haast maakt men zich voor het gevecht gereed. Speren worden zichtbaar boven de hoofden, de kleurige vlekken van opgenomen schilden worden steeds menigvuldiger... en dan ineens komen daar nog meer prauwen den hoek om, maar nu met een vaart, driftig dat het water als puur zilver opspat onder de snokkende spanen. Tien, twintig, dertig, ... nog meer... en nog meer, alsmaar prauwen, die niet meer te tellen zijn en al die prauwen vol mensen, en al die prauwen als een niet meer te stuiten vloedgolf van wilde mensen in den aanval. Als een schrikwekkend monster komt het daar langzaam op ons af. De snel zich ordenende kop is als een massale speerpunt van steeds meer strategisch geordende prauwen. Het water schuimt en spat hoog op langs de driftig tegen den stroom opgetrokken prauwpunten. Speren en grote schilden gereed, staan daar in de voorste prauwen jonge kerels te tandakken en te springen om zich op te hitsen. Ergens uit het binnenste van dit monster brult voortdurend de snelhoorn in angstaanjagende lange stoten... Als ik eens om me heen kijk, blijkt wel, dat de lusteloosheid er bij onze mensen nu totaal uit is; hun volle aandacht is plotseling tot het uiterste gespannen en op sommige gezichten is de schrik duidelijk zichtbaar. Ik moet eerlijk toegeven, dat er ook voor mij een ogenblik alle aardigheid af is, als daar die vijftig, zestig prauwen recht en zonder het minste teken van besluiteloosheid op ons afkomen. Misschien is dan ook Pastoor Meuwese de enige van ons allemaal, die volkomen kalm blijft. Op zijn

vele verkenningstochten heeft hij zo iets al vaak genoeg bij de hand gehad en daarom klinken kalm en luid zijn bevelen: „Langzaam doorroeien, in geen geval terugtrekken!” . . . Jawel, maar dat valt allemaal zo nog niet mee: roei maar kalm door met twee mager bezette prauwen, als er daar zestig, volgestampt met tot de oren gewapende kerels op je afkomen. Als we op het land waren, zouden we zonder enigen twijfel reeds geheel alleen staan: je kunt de doodsschrik duidelijk van de gezichten onzer roeiers aflezen . . . „Kalm doorroeien!” en ondertussen kruipt Meuwese zelf naar de voorste punt van de prauw, waar hij zich in het schommelende ding juist overeind weet te houden en begint lachend en luid, in alle talen waarvan we eigenlijk reeds nu zeker zijn, dat onze tegenstanders ze toch niet verstaan, z'n speech voor den vrede! Z'n armen zwaaiend als molenwieken probeert hij hun duidelijk te maken, dat wij ongewapend zijn, dat we alleen vriendelijke bedoelingen hebben, dat ze niet kwaad op ons moeten zijn, en dit laatste — naar hun lawaai te schatten helemaal onnodig — dat ze niet bang moeten zijn.

Maar dat alles komt er zo gemoedelijk, zo vriendelijk en rustig uit of hij een van de plezierigste ogenblikken in zijn leven aan het beleven is. Z'n grote grijzende baard wappert op den wind, maar z'n blijvende glimlach is daar als een geruststelling boven uit: die kalme vriendelijkheid steekt tenslotte ook mij aan, zodat ik alvast haastig naar m'n fototoestel duik om deze ontmoeting, hoe ze dan verder ook moge verlopen, niet te missen. „Kalm doorroeien!” . . . Ik geloof ondertussen, dat van dat bevel wel het minste terecht kwam. Iedereen schreeuwt, roept, huilt om genade naar den Pastoor en zou, dat is duidelijk, al lang aan den haal zijn, als dit maar vaste grond was en niet een prauw op een brede rivier, waar elke ontvluchtingspoging door de komende prauwen direct kan worden opgemerkt. Maar onze prauwen liggen nu eenmaal op stroom en zo zakken we onverbiddelijk door den stroom gedreven, zachtjes aan steeds dichter naar de geen stap terugdeinzende, hossende en schreeuwende massa toe. Als een hier in deze gebieden internationaal teken van vrede worden van onzen kant in doodsangst de roeispanen in horizontalen stand omhoog geheven, maar nu we onderhand vlakbij gekomen zijn, blijkt wel dat ook de vijand helemaal niet voorbereid was op een gevecht. Er zijn verschillende prauwen

bij met vrouwen en kinderen, die nu wel in koortsachtigen haast naar achteren worden gedirigeerd, maar die het vechten voor de mannen toch ook geenszins een zaak van plezier maken. Als onze twee onnozele prauwen daar toch maar steeds dichterbij komen, niettegenstaande hun geweldige overmacht, beginnen ze te weifelen. Vrouwen gillen, kinderen huilen: en nog altijd staat daar onze Pastoor als een eerbiedwaardige profeet uit den oertijd met z'n open handen vooraan op de prauw en spreekt kalm en geruststellend z'n woorden van vrede en goedertrouw.

Er valt een ogenblik stilte aan den overkant: de woorden van den Pastoor, maar vooral z'n kalme geruststellende houding, beginnen samen met de, nog steeds omhoog gehouden roeispanten uitwerking te krijgen... Men stopt het roeien. Men beschouwt elkaar voor enige ogenblikken nauwkeuriger. Dan wordt er plotseling druk en vlug in de voorste prauwen geredeneerd en gefluisterd... en plotseling gaan de geheven speren naar beneden, de kleurige schilden vallen doelloos terug in de prauwen en... de roeispanten gaan ook, net als de onze, in horizontale richting omhoog... 't Is vrede, hoera!!

Iedereen is nu ineens den schrik van een ogenblik geleden vergeten en in de dolle vreugde van deze onverwachte ontknoping grijpt ieder als gek naar de roeispanten om maar gauw in de buurt van onze nieuwe vrienden te zijn. Meuwese doet, nu er zo'n plotselinge bewegingen in de prauw komen, heldhaftige pogingen om overeind te blijven op de smalle punt, maar als de eerste prauwen bij ons komen, springt hij onmiddellijk in een der prauwen van de vreemden over, valt den eersten den besten kerel om z'n nek en dan begint een algemene omhelzerij, die de vissen in de rivieren jaloers zou maken. Het lijkt met dat alles wel of de hel is losgebroken, want nu de vrede aldus officieel is getekend, wil ieder van z'n goede bedoelingen en z'n laaiende vriendschap blijk geven, zodat vooral onze prauw in een ogenblik totaal is omsingeld door hele zwermen enthousiastelingen, die misschien de eerste ogenblikken nog een vleugje schrik in hun felle ogen hebben, maar dat proberen goed te maken met geweldig hartstochtelijke omhelzingen. Ieder druipt van het transpireren en voor een gedeelte zal dat ook wel van de warme zee geweest zijn, maar het maakt

natuurlijk dat wij tweeën in een ommezien vol vettige zwarte smeren en vegen zitten, want aan de omhelzingswoede is niet te ontkomen.

Nu ook blijkt pas met wat voor waterratten we eigenlijk in contact gekomen zijn: 't is alles prauwen wat je ziet, de hele rivier wordt er door verduisterd en de lui bewegen zich in al die schommelende en gammele dingen met een zwier en een *élégance*, dat je er als landlubber duizelig van wordt. Met het grootste gemak maken ze wandelingen van de ene prauw naar de andere, van den enen hoek van de rivier naar den anderen. Over schreeuwende varkens en huilende kinderen, kakelende kippen, speren en allerhande oorlogstuig heen, stappen ze met een zwier of ze een wandeling maken door de Kalverstraat. Een prauw, die wat verder aflight, is helemaal geen bezwaar. Zo onder het lopen door werpen ze hun roeispaan van de ene prauw naar de andere als een verbinding en wandelen er doodbedaard overheen . . . En dat alles zet koers op ons aan als op het zeer begeerde middelpunt. Meuwese is z'n hoed al kwijt van al dat omhelzen, maar als hij de vriendelijkheden wil retourneren door het uitdelen van tabak en snuisterijen, wordt het helemaal een jodenmarkt . . . Een reus van een kerel staat me daar, van oor tot oor glimlachend, rustig m'n kompas plat te trappen. Zelfs vrouwen en kinderen wagen zich nu in de drukte van de algemene vredesluiting en lachen of huilen of kijken zuur, al naar ze er zin in hebben, want niemand trekt er zich iets van aan . . . 't Is vrede, mannen, puur vrede, en behalve dat je moet oppassen het te overleven, is 't geweldig amusant. Er is zoveel uitbundig leven, dat mijn klikkende camera niemand nog bang maken kan. Van bangigheid is trouwens van den kant onzer nieuwe vrienden al lang geen sprake meer. Alles roept, schreeuwt, lacht en praat dooreen. De stevig gebonden varkens in de prauwen knorren er de grondtoon onder en de nonchalante hanen, die zich keurig in evenwicht weten te houden op de randen der schommelende prauwen, gillen in falcette er boven uit . . . Maar voor ons wordt het hier zo stilletjes aan onhoudbaar: omdat die grote wandelende kerels allemaal die ongelukkige éne prauw van ons tot doel hebben, beginnen we gevaarlijk water te scheppen. We moeten naar den kant, mannen, als we niet verdrinken willen, maar het kost bergen geduld en doorzettingsvermogen om tussen

dezen wirwar van mekaar in den weg liggende prauwen langzaam, heel langzaam naar den kant van de rivier te komen. Verstaan doen we elkaar voor geen woord, maar dat mag niet hinderen: enkele grote gebaren van armen en benen . . . en iedereen is het er volmaakt over eens, dat we deze vriendelijke kennismaking moeten bezegelen met een nacht gezamenlijk door te brengen aan den oever.

Dat bivak-maken is anders nogal een heel werk zo in de wildernis van een ongerepte rivierkant, maar dezen keer willen onze nieuwe vrienden er niets van horen, dat wij en onze mensen ook maar een hand uitsteken om dat bivak zelf klaar te maken . . . Dat zullen zij doen . . . Met een honderd kerels vallen ze op den oerwoudachtigen oever aan en het duurt nog maar eventjes of bomen en takken en touwen rollen aan alle kanten in de rivier. Met handen en voeten wordt er gewerkt. Lianen worden in vliegende haast met de tanden doorgebeten. Dat ze hun huid niet aan flarden scheuren aan al de vele dorens, snap je niet. In een wilde stampede wordt alles onder den voet gelopen en het terrein is nog niet helemaal zuiver of van alle kanten komen de takken en palen voor ons bivak al uit den muur van oerwoud geschoten . . . En tegelijkertijd werken vrouwen en kinderen aan beide zijden van de rivier met dezelfde ongelofelijke haast, maar ook met hetzelfde blijde enthousiasme aan eigen afdakjes. Nog een uur en alles is klaar. Als de zon laag en rood over de rivier hangt, kijkt ze verbaasd neer op een groot nieuw dorp van verse doelmatig gebouwde afdakjes, waarboven overal reeds de kalme blauwe rook opstijgt, samen met het gelach en de vrolijkheid van z'n bewoners. Als in een schoon Arcadië trekken slanke prauwen glimmende voren door het droomstille water, en in ons bivak is het een gaan en komen van veel nieuwsgierigen, als in een dorpscafé na de Zondagse hoogmis. De mensen zijn voor geen vleugje bang.

Alleen onze eigen mensen . . . die zijn toch nog niet helemaal op hun gemak, zou je zo zeggen. Zeker, ze hebben dapper meegedaan aan het vredesluit, ze hebben enthousiast meehelpen omhelzen, maar nu zitten ze daar stil en gedrukt en zeer duidelijk met een flinke dosis overgehouden angst ergens op mekaar gedrongen, zo stil en onopzettelijk mogelijk bijeengehurkt. Als ik eens ga informeren wat hen toch scheelt, kijken ze me eerst ver-

wijtend aan en fluisteren dan: „Wees toch voorzichtig met deze lui, je kunt ze evenmin vertrouwen als een slang” . . . „Kom, kom, wat een klets!” . . . „Meneer, dacht je, dat wij deze lui niet kenden: 't zijn tot op den dag van vandaag onze doodsvijanden” . . .

Nou breekt mijn klomp, want juist vijf minuten geleden heeft Meuwese met veel horten en stoten en vooral met veel geduld er uit weten te krijgen, dat dit de Ogei-mensen zijn, ergens helemaal van den uitersten kop van de rivier; mensen dus die hier helemaal niet thuishoren, hier alleen kwamen om te vissen en die nu weer op reis zijn naar huis aan den verren bovenloop. 't Blijkt zelfs, dat ze een Aujee-dialect spreken, de taal van een stam, die voor het grootste deel ver van hier aan de grote rivieren van de Kampong en Wildeman woont. „Meneer,” zegt een oudere kerel, dien ze om de een of andere reden den naam van Krokodil hebben gegeven — en ik moet toegeven niet helemaal ten onrechte, want in z'n bonkig zuur gezicht heeft hij inderdaad iets van het fatalisme van een krokodil, die altijd gevaarlijk en nooit te vertrouwen is — „Meneer, je hoeft niet te proberen ons wat wijs te maken. Die lui kunnen tegen je zeggen wat ze willen, maar als ze beweren, dat ze de Ogei-mensen zijn, liegen ze dat radicaal. Nee, ik zal die kerels niet kennen, die m'n eigen vader hebben gesneld en waarvan ik hier nog een teken van mee-draag!” Hij wijst met een klets op de bewuste plek naar een vlezig lichaamsdeel. „Meneer, ze noemen me krokodil, en bang ben ik niet, maar deze kerels jagen iemand de doodsstuipen op het lijf . . . 't Zijn” — en hij buigt zich helemaal naar mij toe en sist mij met z'n heten adem de woorden in het oor — „'t zijn de *Tamario!*”

Hola, wat zeg je daar, de *Tamario*? De naam alleen daarvan is in het Bapei-gebied — en daar zijn onze meeste dragers vandaan — al in staat iemand de stuipen op het lijf te jagen. De *Tamario*, dat zijn de meest beruchte en gevreesde vechtjassen van de gehele streek, die geheimzinnige groep mensen in het uiterste Westen. Niemand weet er veel van. Niemand kan precies zeggen waar ze wonen in dat onherbergzame gebied van modder, risofoeren en sagoe-moerassen, en daarom is eigenlijk heel dat uiterste Westen levensgevaarlijk gebied, want plotseling kun je ze tegenkomen, waar je ook bent: aan de modderige kust juist boven de eilan-

den der Digoel-monding, op een van de vele kleine dol-kronkelende riviertjes, of in een van de weinige eigen klappertuinen van het randgebied . . . Je bent zonder enige bijbedoeling op jacht, je bent in blanken goeden trouw aan het vissen, je zoekt naar sagoe-larven in de uitgestrekte sagoe-moerassen dicht bij de kust, of je gaat alleen eens even naar je eigen van vader op kind overgeleverde zuinige klappertuin kijken . . . en ineens: dáár heb je de Tamario . . . Waar ze zo plotseling vandaan komen, begrijp je niet. Hoe je er geen spoor van ontdekt hebt, snap je niet, maar ineens zijn ze er en vallen je als een donderbui op het lijf. Denk er in 's hemelsnaam niet aan om je te verdedigen, over een minuut hebben ze je ingesloten . . . Er is maar één gezonde uitweg: gooi je roeispaan waar je kalm mee voortpeddelde weg, gooi je boog en pijlen in de wildernis, gooi alles weg, je prauw en je zuurverdiende bijl, je vis en je eten, je vrouw en je kinderen . . . en loop, loop!! Dat is het enige. Loop, dwars door puntige risoforen-bossen, door verschrikkelijke sagoedoren-moerassen, zwem rivieren over en rahwa's en loop, loop tot je misschien, als het lukken wil, zonder adem en zonder iets, nog juist levend in het dorp neervalt en dan niets behoeft uit te leggen, want iedereen weet wat dat betekent: de Tamario!!

Pastoor Meuwese kent dien naam zeer goed. Heeft hij de lui niet zelf in een van z'n dorpen zien binnenvallen, met hun huid geheel verschamd, dat de vellen er in lappen bijhingen? Nooit is hij er in kunnen slagen die woestelingen van het uiterste Westen te benaderen, omdat er eenvoudig geen mens brani was er met hem heen te gaan. De Tamario, die wilden, die niet enkel een gevaarlijke naam hebben bij alle Mappiërs en Bapei-mensen, maar die al berucht zijn vanuit den verren tijd der vogeljagers, waarmee krokodillen-vangers het te kwaad kregen, die mensen, die tot nu toe waarschijnlijk nog nooit een vriendelijke aanraking met vreemden gehad hebben . . .

Het schijnt ondertussen dat onze nieuwe vrienden ook dat geheimzinnige woord „Tamario” hebben gehoord. Lachend komen ze bij ons staan en als de Pastoor eindelijk over z'n eerste verwondering heen is en hen zo duidelijk mogelijk de vraag stelt, of zij nu werkelijk de beruchte en bijna legendarische Tamario zijn, lachen ze enkel eens uitbundig en geven het, zonder met een ooglid te knippen, grif toe.

„Zeker, meneer. Deze mensen, die je daar bij je hebt” — met een minachtend gebaar wijzen ze onze dragers aan — „noemen ons de Tamario, maar onze eigenlijke naam is: Ogei, en we horen inderdaad thuis aan den kop van deze rivier, ofschoon we ieder jaar opnieuw voor enigen tijd naar beneden trekken om te vissen en sagoe-larven te zoeken” . . . Dus de rest schijnen ze maar een peulschilletje te vinden, de moeite van het vernoemen niet waard! Ik moet toegeven, dat ik stiekem respect begin te krijgen voor deze kerels, die daar zonder het minste blijk van onrust of bangheid ons staan toe te lachen. Groot van postuur zijn ze niet, maar watervlug, geweldig efficiënt, en ontzettend eendrachtig. Dat schijnt wel hun grote kracht te zijn, en dat alles, samen met hun geheimzinnig en onberekenbaar verschijnen en verdwijnen op de onmogelijkste plaatsen, moet wel aansprakelijk worden gesteld voor hun legendarischen naam bij vreemden zowel als Papoea's.

Of ze misschien denken, dat we hen niet geloven willen? Met de grootst mogelijke hoffelijkheid werden we uitgenodigd, hen in hun eigen woonplaatsen aan den kop van de rivier een bezoek te brengen, en als je toch eenmaal op weg bent om een nieuwe parochie en nieuwe parochianen bij elkaar te zoeken, bestaat er geen beter voorstel . . . We zouden deze nieuwe rivier eerst nog even tot de monding verkennen, waartoe ze aanstonds een paar van hun jongelui beschikbaar stelden om ons te vergezellen, en hen dan zo gauw mogelijk achterop komen . . .

ALS JE VADER WORDT

TUSSEN KNORRENDE VARKENS, KAKELENDE KIPpen, spelende kinderen en scheldende vrouwen — en dan niet te vergeten: heel dit circus in een praehistorische vassing — hebben we hen ergens boven aan den kop van de nieuwe rivier, die veel verder doorloopt dan wij in het begin vermoed hadden, na een paar dagen weer teruggevonden. En het eerste dat ons op het laatste stuk van de reis door hun eigen gebied al is opgevallen is ongetwijfeld het mooie, ver open land, rijk aan vis en sagoe, zodat we van het geheim der Tamario eigenlijk nu helemaal niets meer begrijpen. Hier vinden we een volk met een rijkdom aan klappertuinen en sagoebossen om jaloers op te worden. Ze zouden er niet enkel met de zes- à zeventien man die de groep rijk is, maar met wel vijfmaal zoveel mensen een behoorlijk bestaan hebben. Aan een zeer visrijke rivier — ofschoon je al meteen den indruk krijgt dat al die vis hen Siberisch koud laat — in een land dat hier aan den bovenloop der rivier openbreekt in zon-doorschenen en wind-doorwaaide vlakten, zo idyllisch als een stuk paradijs, woont een volk, dat nu al jaren, misschien al eeuwen, telkens en telkens weer z'n hebben en houden bijeenpakt in een stel primitieve kano's en al dat mooie en goede voor maanden in den steek laat, naar een ander land gaat, honderd mijlen en meer daarvandaan, dwars door een vreemd en vaak vijandig gebied heen naar zee trekt, die zee — vaak zo ongeproportioneerd wild voor uitgeholde boomstammen — als 'n tweede vaderland beschouwt en er aan vasthoudt, er naar toe getrokken wordt, geheimzinnig en onweersaanbaar, dat geen vijandige stammen, geen schietgeweren van vogeljagers en krokodillenvangers ze er vanaf kunnen houden. Hal! Wat een volk! Met de ene helft van hun leven in de grote open en paradijselijke vlakten van het verre binnenland: een

dot donker weerspiegelende klapperbomen aan helder water hier, een bosje slanke blanke eucalyptusbomen in de verre vlakke daar, wat blauwe lotussen in roerloos water, de zilveren spatten van 'n opspringenden vis uit een droomstil riviertje, — en de andere helft aan de onmetelijke zee van Nieuw Guinea's Westkust met z'n wild onstuimige golven, z'n altijd grijsvuile verraderlijke branding, z'n onmetelijke bergen van grijsblauwe modder, z'n hopeloos slijkerige bossen van risoforen, met dag en nacht het gevaar van vijanden. Misschien dat dit alles te zamen meehielp om hen tot dat wonderlijk agile-vreesloze, maar tegelijk goede en opgewekte volk te maken, waarbij wij een paar dagen te gast zijn geweest.

Wat werden we er ontvangen! Alles wat ze maar hadden werd ons met de meest vanzelfsprekende goedheid en royaliteit toegestopt . . . Van den morgen tot den laten avond liep iedere man, die zich iet of wat respecteerde, en iedere vrouw, die een beetje durfde, af en aan met gebakken sagoe of ze het gezamenlijke plan hadden ons een indigestie te voeren. Bergen met sagoe-larven — van die vette zeemgele dikkerds, waarvan het zien alleen al je maag in opstand brengt — vis en garnalen, zwart geroosterde boutjes van boskippen en kwalijk riekende resten van vliegende honden stapelen zich van lieverlede op voor onze voeten. Het allergrootste varken van het hele dorp wordt, vakkundig vastgebonden met rotan, voor ons gedragen. Aan de kakelende kippen en hanen, de rotte en verse eieren, die moeders met kinderen of dreumessen met snotneuzen aanbrenge, komt eenvoudig geen einde, zodat we tenslotte wel verplicht worden er een eind aan te maken en een hele boel van die goede gaven terug te geven, want ze weten van geen ophouden. Die kippen waren eigenlijk weer een probleem op zichzelf. Hoe kwamen zij er aan, die zelf toegaven weinig of nooit met vreemden in aanraking te zijn geweest? Maar in een ommezien werd tekst en uitleg gegeven: wel, heel lang geleden moet er ergens aan de Kampongrivier, waar hun vele vrienden en eigenlijke stamgenoten wonen, een vreemde Chinees gekomen zijn, een kerel die, in tegenstelling met het gros van de vogeljagers, ook hart voor de mensen toonde en ze onder meer aan wat kippen hielp . . . Die kippen vermenigvuldigden zich, werden doorgegeven van de ene groep naar

de andere en zo vormen ze momenteel 'n plaag in alle dorpen van het Aujee-gebied.

Glunderend staan ze daar te genieten van den goeden indruk, die hun vorstelijke gaven op ons maken. Als kinderen zo blij nemen ze de vele begeerde dingen aan, die Meuwese als een consciëntieus toko-houder hun overreikt, maar voor de rest kun je ze geen groter plezier doen dan voor een ogenblik al je hoge en ernstige functies te vergeten en samen met hen als een groep blijde kinderen te spelen. Werkelijk ik had het dikwijls al in heel geleerde boeken gelezen, maar hen echt aanvoeld als hier nog nergens: het zijn werkelijk kinderen, blijde onbezorgde kinderen, zo eenvoudig en zo vanzelfsprekend gaan ze met je om. Ze laten je hun sigaret draaien, waarvan zij de kunst nog maar niet te pakken kunnen krijgen, leiden je rond door het dorp en vertellen je met kinderlijk enthousiasme al hun familierelaties, staan verbluft van een spelende accordeon en zijn de ideale leerlingen als we beginnen met: „Jepi ja ja, jepijepijaja!”

Zonder enige terughouding vertellen ze ons van hun vele kennissen en vrienden aan de hier niet zo ver afgelegen Kampong-rivier (de Assoewe noemen zij die rivier). Het is van hieruit helemaal geen moeilijkheid er heen te komen, want de kop van een der zijrivieren van de Assoewe staat met deze rivier in verbinding . . . Daar spitst de oude speurhond Meuwese z'n oren: een doorsteek van hier naar de Kampong-rivier? Kerel, zou dat even wat zijn! Niet enkel zou daarmee misschien een bruikbare doorsteek naar Agats en de Mimikakust gevonden zijn, als in de Oost-moesson de zee veel te wild is om het met een kleine motorboot te wagen, maar als deze mensen vrienden en kennissen hebben onder de Aujees van de Kampong-rivier komen we er met hen wellicht op de veiligste en makkelijkste manier heen. Aanstonds worden ze gepolst en weer als echte kinderen gaan ze met het grootste enthousiasme op het voorstel in. Dat hun huizen nog niet klaar zijn, dat hun klappertuinen nog verwaarloosd liggen na de lange afwezigheid kan allemaal niet hinderen. Morgenvroeg vertrekken we er samen heen. Hun enthousiasme groeit tot ware uitbundigheid als ze van Pastoor Meuwese horen, dat hij die mensen voor een gedeelte ook al kent en tot z'n vrienden rekent van vorige patrouilles. Er zijn zelfs bepaalde vrienden, waar hij den naam van kan opgeven en tot hun daverende

vreugde kennen zij die namen ook. Dat is dus afgesproken: morgenvroeg vertrekken we te zamen . . .

Maar de nacht strooide roet in het eten! Om onze nieuwe vrienden hier op hun eigen verzoek een visite te brengen hadden we de hulp nodig gehad van mensen van den anderen stam aan de Koningin Juliana Rivier: de lui van het „minta ampun Tuan besar"! Niet dat zij niet op goeden voet leefden met deze Ogeimensen, maar de schrik van de bovenvertelde strafpatrouille zat hen nog levendig in de benen en de verhalen, die ze over die strafpatrouille doen konden, zullen uiteraard niet erg vertrouwenwekkend geklonken hebben. Bij zo'n patrouille vallen nu eenmaal noodzakelijk harde klappen en die zijn, op de nodige wijze aangedikt en overdreven, best in staat eenvoudige wilden in twijfel te brengen over het nut van vreemden in hun land . . .

Als we dan ook vanmorgen wakker worden, is er ineens helemaal geen haast meer om te vertrekken, en tenslotte moeten we hen beleefd attent maken op hun belofte van gisterenavond. Ze worden meteen erg verlegen, maken kinderlijke uitvluchten en kijken schichtig in de richting van de zwijgend bij ons in de buurt zittende dragers van gisteren. Het is duidelijk: ze zijn vannacht geheel omgepraat. Gelukkig hebben ze ons tweeën nu al lang genoeg geobserveerd, dan dat ze zich ook voor ons bang zouden maken, maar het schrikbeeld van de politie heeft hen zodanig te pakken gekregen, dat er van de voorgenomen reis niets meer komen kan, hoe graag ze op zich ons er ook zouden hebben heen gebracht. Misschien een anderen keer, meneer, nu niet . . . 't Is werkelijk pakkend te zien, hoe onze verslagen gezichten bij het vernemen van deze onverwachte tijding hen totaal in de war brengen, hoe ze allerlei malligheden en eindeloze uitleggingen weten te bedenken om ons toch maar weer vriendelijk te stemmen. Maar ja, voor ons is de aardigheid er af . . . Met heimelijke verachting kijken we naar onze roeiers van gisteren, die zelf best beter weten, maar er natuurlijk niets voor voelen ons verderop naar voor hen tamelijk wel onbekend en dus gevreesd gebied te brengen. Onze nieuwe vrienden echter pakt ons bedrukte gezicht in het hart en . . . men slaat aan het beraadslagen. Als ze ons dan ook niettegenstaande hun beloften niet verder kunnen brengen dezen keer — en je ziet op hun eerlijke gezichten hoe beschaamd ze zich daarover voelen — dan zullen

ze ons tenminste een klein aandenken meegeven als bewijs van hun goeden wil . . .

Ons is dat beraadslagen eigenlijk geheel ontgaan. Zonder het minste vooruitzicht om onze patrouille nog verder naar onbekend gebied te kunnen uitstrekken, blijft het van onzen kant alleen maar een tegenvaller, die ons een ogenblik mismoedig en weinig attent voor vriendelijkheden maakt . . . Er zit niets anders op! Kortweg, zonder er nog veel woorden aan te besteden, maken we tenslotte bekend, dat we dus maar weer terug zullen gaan naar ons eigen gebied, al hopen we, dat ze een volgende keer beter woord zullen houden en zich — zoals we zeer wel doorzien hebben — niet laten ompraten door een stelletje verachtelijk bange dragers . . .

Zwijgend brengen ze heel ons hebben en houden weer terug in de prauwen. Alles wat maar benen heeft beijvert zich om mee te helpen en tot het oudste vrouwtje toe komen allen vanonder hun afdakje vandaan om tegenwoordig te zijn bij de afvaart van de twee nieuw verworven vrienden . . .

En dan ineens hebben wij het alle twee in de gaten . . . Als ik naar m'n prauw stap, staat daar een jongen van deze groep, zo'n slungel van een jaar of veertien, me lachend aan te kijken. Hij heeft een slaapmatje onder den arm en wat rauwe sagoe in een zakje. Als ik bij hem in de prauw kom en hem vragend aankijk, omdat ik niet begrijp wat hij eigenlijk in mijn prauw te doen heeft, zegt hij: „Ai!” „Vader!” en wijst in de richting, die wij zullen moeten nemen. Ik kijk de mensen in het rond eens aan, maar als die mijn verwondering zien, beginnen ze enkel geheimzinnig te glunderen . . . Met de enkele woorden en de vele gebaren, die we in de dagen van ons samenzijn reeds hebben leren verstaan, probeer ik den jongen aan zijn verstand te brengen, dat wij ver gaan, naar huis gaan, dat hij mijn prauw uit moet . . . Maar hij staat daar te lachen, schudt z'n kop met sierlijke haarverlengsels en praat op mij wijzend maar van: „Ai!”, dat is „Vader!”

Een paar lachende lui aan den kant beginnen mij nu uit te leggen, dat die jongen voor mij is, dat ik hem cadeau krijg en hem maar mee moet nemen. Hulpeloos kijk ik rond, want natuurlijk heb ik dat allemaal verkeerd verstaan. Juist dan roept Pastoor Meuwese me vanuit zijn prauw toe: „Zeg, kom eens eventjes

hier: ik snap er niks van. Er staat hier een kleine jongen bij me in de prauw — en ik zie nog zo'n nummer als dat van mij, alleen een paar jaar jonger — dien ze naar het schijnt aan mij willen geven . . . Hij doet niets anders dan mij „Vader” noemen . . . Wat doen we daar nu mee? . . .”

't Is alsof ik met een schok weer tot de werkelijkheid wakker schrik: deze mensen zijn tot het laatste dezelfde gebleven. Nu ze verlegen zijn met hun niet in te lossen beloften aan ons gedaan, hebben ze er iets anders op gevonden om ons in ieder geval toch maar duidelijk te maken, dat wij tweeën hun vrienden zijn en dat ze ons volledig vertrouwen. Je kunt dat zien in de grote klare ogen van die twee jongens, die je zonder den minsten schrik, maar met een blijmoedig vertrouwen staan aan te kijken. Je kunt dat zien aan de vreselijk oplichtende stemming, die over de vele samengestroomde toeschouwers komt, als ze zien hoe hun gave indruk op ons maakt. Ze hebben er plezier in, dat ze dat toch nog zo goed hebben weten te regelen. Je kunt het zien vooral aan de roerende zorgzaamheid waarmee een grijzende vader, een goed moederke komt aanhollen op het laatste ogenblik met nog een homp vers gebakken sagoe, met van alles wat ze hun jongen voor de verre reis nog willen meegeven. Je kunt het zien aan den plechtigen ernst, waarmee het oude moedertje bij me komt staan, m'n hand vastpakt en op haar jongen wijzend, me lang en breed uitvertelt. En al versta ik dan ook geen woord van alles wat ze zegt, den zin begrijp ik volkomen als ik maar naar haar gebaren en haar oude gezicht kijk, want ook zij is een moeder en ze houdt veel van haar kinderen, maar Meneer vertrouwt ze volledig, zodat ze dit liefste dat ze heeft aan hem durft toe te vertrouwen. Meneer zal er immers goed voor zorgen en hem weer veilig en wel terugbrengen als hij binnen niet al te langen tijd weer terugkomt. Je kunt dat zien aan een bescheiden zich op den achtergrond houdende grote zus, die zwijgend toekijkt, maar als we daar eindelijk, nog een beetje beduusd en onder den indruk van dit onverwachte, afvaren, nagewuifd en nageropen door geheel deze hartelijke mensenmenigte, steekt ze nog één keer weifelend haar hand omhoog, maar draait dan plotseling haar zwijgend gezicht in een bamboestruik en huilt in stilte . . .

Op zo'n ogenblik krijg je plotseling in de gaten, dat mensen

eigenlijk overal eender zijn . . . en de meest wilden vaak helemaal niet de slechtsten!

En sinds dien dag zijn Pastoor Meuwese en ik dus eigenlijk zo'n beetje vader geworden. Nee, eigenlijk is dat toch niet juist, want misschien wel omdat Meuwese de leider is van onze groep, misschien ook wel omdat hij er met z'n al wat grijzenden profetenbaard veel indrukwekkender uitziet dan ik: vanaf het begin beschouwden de twee meegebrachte jongens hém als vader en tot op den dag dat we hen later zullen terugbrengen bij hun familie, hebben ze hem nooit „Tuan”, dat is „Meneer” willen noemen, maar altijd „Vader”. Met mij is dat heel wat anders. Ze zien in mij, geloof ik, zo iets als hun oudere broer. Het verschil was vanaf den allereersten dag al te merken. Terwijl ze met mij als twee echte jongens niets liever doen dan ravotten, mekaar nazitten en alle mogelijke kattedwaad uithalen, zal er nooit één ook maar op het idee komen om zo iets met Meuwese uit te halen. Als er iets te weinig is, iets kapot is, ben ik goed genoeg het te gaan halen of in orde te maken, maar als ze eens in moeilijkheden zitten, als ze met hun kleine jongenszorgen en vooral met hun heimwee geen raad weten, zal er geen een aan denken om bij mij aan te komen: dat behandelen ze met Vader! Op de meest ongeschikte momenten zoeken ze hem op, vertellen hem in den brede alles wat ze aan nieuws en moois op de hoofdstatie te bewonderen krijgen, vanaf het onbegrijpelijke electrisch licht tot aan „Jan”, de koddige lompe manilla-eend, die als een beest uit den oertijd hier kalm en onberoerd dagelijks zijn kostje scharrelt op het erf. Alles moet Vader weten: hebben ze in de rivier een vis gevangen, van een of anderen belangstellenden Mappiër een trosje vieze garnalen gekregen, dan zijn ze meteen met hun trofee bij Vader en de kamer kan deftig zijn of niet, alles slepen ze er op. Met een stijve hardnekkigheid houden ze Vader voortdurend van het werk en dat nog wel in den drukken tijd dat hij zich aan het klaar maken is om naar Holland te kunnen gaan. Van tijd en welvoeglijkheid hebben ze daarbij geen verstand. Als Vader het weten moet, zijn ze in staat hem midden in den nacht uit bed te trekken. Ze blijken zo eerlijk als goud te zijn, alleen niet altijd zo ontwikkeld als wij dat wel liever hebben zouden!

Als ze mij op een goeien morgen komen lastig vallen met een heleboel onbegrijpelijke en enthousiast voorgedragen woorden, terwijl ze alsmaar op het dorp Kepi wijzen, waar we hier vlak naast wonen, begrijp ik, dat ze mij weer eens mee willen tronen om het dorp te gaan bekijken. „Kom nou, jongens, je ziet dat ik aan het werk ben: jullie weten den weg alleen ook wel, hoor, en je weet al lang dat je voor de mensen hier niet bang behoeft te zijn.”

Roef . . . weg zijn ze en nog wel met goeien zin ook, merk ik wel, want ze nemen de trap met drie treden tegelijk . . . „Zie je wel,” denk ik nog bij mezelf, „je hoeft helemaal de taal niet te kennen om met mekaar overweg te kunnen” . . .

Maar als een half uur later het huis weer staat te daveren van hun gesprong, word ik even later bij Meuwese geroepen, waar de twee kwajongens me verwijtend staan op te wachten . . . „Zeg, wat heb jij de jongens gezegd” . . . „Ik? . . . Wel, dat ze maar alleen moesten gaan spelen . . .” En ineens zie ik, dat ze alle twee een arm vol malse grote aardappelen bij zich hebben . . . „Hé, kwajong, waar heb je die aardappelen gehaald?”

„Ginds, Mijnheer,” — mij noemen ze maar meneer — „en er zijn er nog veel meer . . . Wil jij er ook wat . . .”

Wel, verduivelde kwajong, hebben ze me daar de tuin van een onderwijzer leeggeplunderd . . . En ze meenden nog stellig, dat ik ze er heen gestuurd had!

Eigenlijk zijn ze er, geloof ik, vast van overtuigd, dat alles wat hier in Kepi ligt en groeit het eigendom van den Pastoor is, en meestal kost het hele redeneringen om ze duidelijk te maken, dat je zo maar niet in allemans klapperbomen kunt klimmen en dat je maar niet zo den eersten den besten bananenstruik als oorlogsbuit kunt beschouwen.

Alles bij elkaar hebben we dus zo onze zorgen met die pleegkinderen van ons, en ik althans zit de dagen al uit te rekenen dat we weer het onbekende zullen intrekken en die twee eerst bij hun echte vaders en moeders zullen terugbezorgen . . . Maar wat Pastoor Meuwese betreft: daar is, geloof ik, een nieuwe snaar geraakt. Hij is zich zowaar echt vader gaan voelen van die twee open en eerlijke, maar totaal wilde en onopgevoede jongens. Wanneer ze daar het huis komen binnenspringen als een regiment dragonders, dat alles davert wat los zit, en uit de

verte ze al roepen „Ai, Ai!”, „Vader, Vader!” . . . dan zie ik dat ernstige gebaarde gezicht in een gullen brede glimlach opensplijten.

Daar moet het dan ook wel aan liggen, dat ze hem nooit te ruw en nooit te lastig zijn . . . Met een eindeloos geduld — dat hij toch in andere gevallen niet altijd bleek te bezitten — luistert hij naar al hun dolle en enthousiaste verhalen, waarvan hij meestal evenmin iets begrijpt als ik. Met een nooit ophoudende goedheid legt hij maar telkens opnieuw alles uit wat voor deze wildemannen absoluut onbegrijpelijk is, en van den morgen tot den avond zoeken de goedge ogen boven den langen baard naar iets waar hij z'n dolle jongens een plezier mee doen kan. Komen ze niet dol-gelukkig soms bij mij op m'n kamer gedraafd: „Meneer, kijk eens wat Vader ons geeft . . .” en ze zwaaien onbeheerst gevaarlijk met een mes of staan daar onhandig te kijken met een spiksplinternieuwe broek achterstevoren aan . . . Telkens weer weet hij ze gelukkig te maken. Nee, zoals Vader is er geen een, dat moet zelfs ik toegeven als ik af en toe wel eens zuur moet kijken, omdat ze het al te bont maken . . . Gaan ze me daar in al te grote vertrouwelijkheid met hun blote achterste boven op m'n schrijftafel zitten!

Bij Vader overkomt ze zo iets nooit; bij hem durven ze trouwens niet op tafel te gaan zitten. Bij hem zijn ze volmaakt veilig voor mijn plagerijen of bitse korte antwoorden als ik ze kwijt wil zijn . . . Bij Vader zijn ze thuis, zelfs al breek je af en toe den nek over achteloos weggeworpen bananenschillen, of al blijkt het onder de kast vol te liggen met afgekloven visgraten en droge hompen gebakken sagoe . . . Vader blijft Vader . . . En bij hun dolste kwajongensstreken of hun meest wilde uitvallen ziet ge toch, nét dat ze nog maar „Ai” — „Vader” — hebben gezegd, dat grote ernstige gezicht met den baard, in z'n goede kalm glimlachende plooi terugvallen . . .

Maar ik zal blij zijn als ze de deur uit zijn, dat zal ik!

INTERMEZZO

NATUURLIJK MOCHTEN WE BIJ AL ONS AFzoeken van nieuw gebied, de eigen parochie van Pastoor Meuwese niet vergeten. Met z'n tweeën gaat dat echter vlugger, aangezien je de zaak verdelen kunt, zodat ik het Zuidelijk gebied kreeg toegewezen: het stroomgebied van Bangi en Ia.

Veel mensen — dat wil zeggen heel veel van de weinigen, die iets van het Mappigebied afweten — menen ten onrechte, dat de bewoners van de Bangi- en Ia-rivier ook tot de Mappiërs moeten worden gerekend. 't Is een heel ander volk, dat daar woont, stamgenoten nog wel van onze nieuwe vrienden uit het vorige hoofdstuk: Aujee-mensen namelijk en aangezien we in de toekomst nog heel wat te maken zullen krijgen met die Aujees, die o.a. ook aan de Kampong- en Wildeman-rivier zitten, is het misschien interessant te horen, hoe vreemd dat hier eigenlijk in mekaar zit met die stammen. De Mappiërs, een naam dien ze eigenlijk niet eens verdienen, aangezien er geen enkele aan de machtige rivier van dien naam woont, zitten met hun stam van ongeveer zesduizend man sterk als een machtige driehoek, als een wig helemaal in het gebied van den Aujee-stam geschoven. Het wonderlijke is eigenlijk, dat dit is kunnen gebeuren, aangezien de Aujee-stam veel en veel groter en volkrijker is dan de Mappi. In een beschaafd land zou zo iets dan ook wel tamelijk onmogelijk zijn. Hier is het helemaal niets bijzonders, omdat de mensen zelf helemaal geen verstand of notie hebben van de uitgebreidheid van den gehelen stam. Die is namelijk èn bij de Mappiërs èn bij de Aujees verdeeld in een geweldig aantal groepen, die in sterkte variëren kunnen tussen honderd en duizend mensen. Het groepsverband nu is erg sterk ontwikkeld, maar als je de mensen van de Bangi-Ia vertelt van groepen in de streek

boven, van de Ogei b.v., dan schudden ze hun kop eens en zeggen eenvoudig: „Ogei, zegt u? Nee, nooit van gehoord!” Ze beschouwen mekaar dan ook helemaal niet altijd als vrienden, en de Mappiërs zagen er in het geheel geen been in om bij andere groepen van hun eigen stam eens eventjes een paar koppen te gaan halen. Toch is het met de Aujees iets anders. Vooreerst zijn die lang zo geweldig niet als de Mappiërs. Je krijgt zelfs wel een beetje den indruk, dat heel die koppensnellerij, die je vooral bij groepen in de buurt van de Mappiërs tegenkomt, zo'n beetje naïerij is van die Mappiërs, zodat ze eigenlijk met de koppen der verslagenen niet eens raad weten, terwijl dat bij de Mappiërs wel degelijk het middelpunt van geheel het leven kan genoemd worden. Maar het is met dat al wel duidelijk, dat de Mappiërs door hun geweldigen naam als koppensnellers in staat zijn geweest een groten driehoek in den Aujee-stam te vreten. Als je zo eens gaat zitten praten met de kalme maar zeer intelligente Aujees, hoor je van de ouderen al gauw, dat er hele groepen zijn weggevaagd door dat koppensnellen van die geduchte Mappiërs. Anderen zijn in proportie geslonken tot droevige resten, die zich niet meer alleen konden staande houden en zich daarom bij verwante groepen aansloten.

Het gekke is echter dat dit allemaal nog niet zo lang geleden blijkt te zijn, aangezien men u de namen van verdwenen groepen, den tijd van aansluiting door groeupresten nog bij benadering kan opgeven. Het is zelfs zó sterk, dat oude mensen van de Bangi-Ia u nog de gronden kunnen aanwijzen, die vroeger eigendom van de Aujees zijn geweest en nu bijna het hart van den Mappi-stam vormen. Ergens in een van de dorpen aan de Bangi-Ia vond ik zo ook een groeuprest met den naam Abegé: het hele groepje vormde niet meer dan enkele tientallen mensen, maar het gekke was, dat zij zich nog één voelden met de Abegé-groep, die er wel tweehonderd mijlen vandaan zit aan de Kampong-rivier, een groep van misschien wel een kleine duizend man sterk, tot nu toe in het onbekende gebied gelegen. Volgens hun verhalen zat die grote groep vroeger hier geheel bij elkaar, doch bij de gewelddadige komst der Mappiërs vluchtte de grootste groep naar boven, terwijl de kleinste, die hier achterbleef, stilaan verder werd uitgedund door de snelpartijen der Mappiërs. Nu moet ge natuurlijk erg voorzichtig zijn met dergelijke verhalen, maar

allemaal bij elkaar genomen duiden ze er wel op, dat de Mappiërs zich gewoonweg een gat gevreten hebben in den kolossalen Aujee-stam en dat dit alles nog niet zo geweldig lang geleden is. Daardoor alleen al krijg je respect voor die lui van de Mappi. 't Zijn dan misschien ook wel de meest beruchte koppensnelers van geheel Nieuw Guinea. En het gekste van alles lijkt nu wel — ofschoon het eigenlijk misschien de beste verklaring van alles geeft — dat die Mappi-stam met de meeste bekende stammen van geheel Nieuw Guinea een moederrechterlijke cultuur heeft, d.w.z. dat de vrouw er eigenlijk de baas speelt en verreweg de voornaamste is.

In het gewone familieleven komt zo iets natuurlijk het beste uit, dus laten we dat eerst even bekijken.

Wij, Europeanen, zijn er al zo aan gewend, dat bij een huwelijk de vrouw den naam overneemt van haar man, dat we het tegenovergestelde gewoon dol zouden noemen. Bij den Mappiër gebeurt dat echter. Iedere groep heeft haar eigen familienaam, doch wanneer een man trouwt met een meisje uit een andere groep neemt hij niet enkel den naam van die groep aan, maar pakt in z'n eigen dorp z'n bullen bij mekaar en verhuist voorgoed naar het dorp van zijn vrouw. Hiermee hangt het bezitsrecht samen: alleen de vrouwen namelijk zijn de bezitsters van de gronden en speciaal natuurlijk van de sagoe-tuinen en de moerassen, aangezien daar vooral het eten vandaan moet komen in den vorm van sagoe, vis of garnalen. Die gronden gaan bij erfenis van moeder op dochter over en alleen in het bijzondere geval, dat een moeder enkel jongens heeft, kan de zoon althans vóór den tijd dat hij een eigen dochter krijgt, rechten doen gelden op die gronden.

De man komt dus eigenlijk helemaal op de tweede plaats en dat blijkt nog duidelijker bij de verdeling der kinderen. Die zijn het uitsluitende bezit van de moeder, zodat bij een scheiding — die overigens niet zo erg vaak voorkomt — de vrouw alleen rechten kan doen gelden op de kinderen. Nog sterker wanneer een man zijn vrouw verliest: dan blijft hij niet, zoals ongeveer overal op de wereld, achter met de kinderen, maar die kinderen komen terecht bij de familie van de vrouw en de vader, als hij van een andere groep is, kan eenzaam naar z'n eigen groep terugkeren.

KONINGIN JULIANA RIVIER

Verrassend spiegelbeeld in de Koningin Juliana Rivier bovenstrooms.

DORSPANORAMA

De vrouwenhuizen worden hoog in de bomen gebouwd, de mannenhuizen enkele meters van de grond.

In het familieleven is dus de vrouw verreweg de meerdere en in het sociale leven is dat al precies hetzelfde.

Zoals alle, ook de in onze ogen meest primitieve en armoedigste stammen, heeft ook de Mappiër zijn dingen van waarde, want al had men van vroeger her geen geld, er bestonden wel degelijk dingen, die in den stam en vaak zo ongeveer over heel Nieuw Guinea hun vaste waarde hebben. Zulke dingen zijn b.v. bepaalde schelpen, varkenstanden, kralen, hondentanden en zo nog al het een en ander meer. Nu worden die dingen bij de meeste stammen door de mannen bewaard en zijn eigenlijk hun eigendom: bij de Mappiërs heeft de man er echter niets over te zeggen. Daar zijn ze het bezit van de oudere vrouwen van de groep, die ze bewaren en beslissen of ze al of niet geruild kunnen worden.

De magie is natuurlijk in een primitieve maatschappij altijd een zeer voornaam ding en van over heel de wereld zijn de medicijnmannen bekend, die voor iedere ziekte, hetzij van een individu, hetzij van een hele gemeenschap, hun middeltjes hebben. De Mappiër heeft die magische mensen natuurlijk ook, maar het zijn wederom niet de mannen die deze kunst uitoefenen, maar de vrouwen, die dan ook onmisbaar zijn als er een of andere ziekte is. Ontstaat er een besmettelijke ziekte, zodat meerderen worden aangetast, dan heeft — zoals vrijwel overal bij primitieven — een ziekte-uitdrijvingsritus plaats, maar aan de Mappi zijn het weer niet de mannen, die daarvoor in aanmerking komen: ze nemen enkel als toeschouwers en meezingers in het ritueel gezang aan de plechtigheid deel, terwijl de vrouwen, gewapend met hun grote ronde visnetten, een grote lijn vormen en onder veel lawaai de ziekte-geesten langzaam het dorp uitdrijven.

Sterft er iemand van invloed, dan wordt zijn lijk niet begraven, maar in een prauw gelegd, die boven in een of anderen boom wordt gehangen. De weduwe echter van dien man zal vaak er zelf toe besluiten zich op de meest afdoende wijze van het leven te beroven door zich op te hangen. Dit is wel een van de meest vreemde verschijnselen in een primitieve gemeenschap en voor zover bekend alleen bij de Mappiërs op Nieuw Guinea in gebruik. Ook deze zelfmoord der weduwe staat echter weer in verband met het oppermachtig zijn der vrouw. Zoals bij heel wat stammen van Nieuw Guinea is het huwelijk bij de Mappiërs

een ruilhuwelijk, waarbij een jongen dus z'n zus ruilt voor een bruid en in zoverre daarbij nog sprake is van betaling of bruidschat, wordt niet door de familie van den jongen, maar door die van het meisje betaald. Er is echter ook een soort echte betaling van de vrouw door de familie (vrouwelijke familie) van den man en wel wanneer de man sterft. Dan wordt namelijk de vrouw betaald met een heleboel, bij adat vastgestelde, waardestukken, maar daarmee tevens vogelvrij verklaard, zodat voor de achterblijvende weduwe — wil ze niet doodgemarteld worden — eigenlijk alleen de uitweg van den zelfmoord overblijft. De grond voor dit wrede en ongewone gebruik moet derhalve enerzijds gezocht worden in de ontstemming van de familie van den man over diens dood en het verlangen om dien dood op de weduwe van dien man te vergelden, anderzijds in de afbetaling der vrouw, waardoor haar familie zich verder niet meer met haar bemoeit.

Het is dan ook heus niet altijd alleen uit geweldige liefde tot haar man, dat een weduwe besluit tot ophangen, ofschoon dit er natuurlijk bij kan komen, want juist door den eigenaardigen cultuurvorm heeft de vrouw het in de Mappi over het algemeen niet slecht bij haar man, zoals we nog zien zullen. Maar ze weet heel goed, dat haar iets nog veel verschrikkelijkers te wachten staat als ze niet door deze in hun gedachten meest snelle en pijnloze dood daaraan ziet te ontkomen. Men weet heel goed wat de ogenblikkelijke dood veroorzaakt: niet het ophangen zelf namelijk, maar het breken van de nekwerfels. Daarom is het voorschrift bij ophangen, dat men zich van een bepaalde hoogte naar beneden werpt. Schrok een weduwe in vroeger tijd terug voor dezen zelfmoord en wilde ze ook door haar familie (die immers haar koopprijs ontvangen had) niet daarin geholpen worden, dan werd ze op de verschrikkelijkste manieren mishandeld en doodgebeuld. Zo kon de verzamelde familie van den man haar langzaam vermoorden door haar met korte maar vlijmscherpe pijltjes uit de sagoe-bladnerf te beschieten. Men kon haar ook half doodgebeuld het dorp uitjagen, en aangezien de in de buurt wonende groepen deze traditie even goed kenden, werd ze daar dan verder afgemaakt en vaak zelfs opgegeten, zoals men mij vertelde. Ze verloor daarmee echter, zoals duidelijk is, niet enkel haar leven, maar tevens haar eer. Het is vooral ook daarom

dat zij maar liever besloot tot zelfmoord. In dit geval werd zij met haar man met dezelfde eer begraven, terwijl later haar schedel, samen met die van haar man, mede werd weggenomen en als een magisch amulet door de vrouwelijke familie bewaard. Die schedels der voorvaderen werden door de vrouwen werkelijk als krachtuitstralende voorwerpen beschouwd, in tegenstelling met de koppen der gesnelde vijanden, die enkel trofees waren en na het feest een roemloze plaats in het mannenhuis kregen.

Reeds bij de geboorte van een kind moet zo'n schedel aanwezig zijn: in de eerste maanden zal moeder nooit haar baby ergens heenbrengen zonder meteen ook de kop van een of anderen voorvader mee te nemen. Trouwens bij alle ziekten, op alle reizen komen die koppen te pas, zelfs op sneltochten, waarbij een speciale oude vrouw de mannen met deze koppen der overledenen vergezelde tot vlak bij het snelterrein.

Voor iedereen zijn de koppen der voorouders direct te onderscheiden van die der gesnelde vijanden, doordat de schedels der voorouders steeds moeten worden bewaard met de onderkaak er bij, terwijl die van de vijanden niet wordt bewaard of minstens nooit te zamen. Ook hier blijkt dus weer de invloed van de vrouw, die alleen de eigenares en de bewaarster der familie-koppen zijn kan en daardoor alleen reeds een voornamen magischen steun krijgt voor de gehele groep.

En die oppermacht der vrouw is niet zo maar iets van recenten datum, want al hun mythen en legenden wijzen in dezelfde richting. De eerste mens was zodoende volgens de Mappiërs geen man, maar een vrouw. Hun geesten — of hoe men ze noemen wil — die hun legenden bevolken, zijn bijna uitsluitend vrouwelijke wezens. De namen der groepen, waarin de gehele stam is verdeeld, hebben allemaal denzelfden uitgang: imoe, dat echter grootmoeder betekent. Allen beschouwen zich dus als de kleinkinderen van een of andere mythologische oermoeder.

Wil men eerst goed achter die mythen en legenden komen, dan gaat men niet naar de oudere mannen, doch naar een of andere oude vrouw van de groep; die kent ze allemaal op haar duimpje. Die oude vrouwen zijn het verder ook die de taal der gezangen verstaan — een soort geheimtaal is dat — en die zijn dus ook in staat de nieuwe gezangen samen te stellen, die bij iedere ge-

beurtenis van enig belang weer worden bijgemaakt. Vele mannen begrijpen er niet eens de betekenis van.

Misschien dat menigeen, die dat brok eigenaardige primitieve cultuur heeft doorworsteld, zich afvraagt: hoe komt het dan toch dat die Mappiërs, waar de man zo weinig of niets te zeggen heeft, zulke beruchte, misschien wel de beruchtste koppensnellers van geheel Nieuw Guinea zijn?

Zonder dat koppensnellen zelf hier in de eigen betekenis te gaan verklaren — dat ons te ver zou voeren — kunnen we toch gerust toegeven, dat dit vreemde bedrijf een geweldig voorname en centrale plaats innam in het leven der Mappiërs. Het waren weer de vrouwen, die vooral die koppen nodig hadden. Geen meisje mocht tot vrouw genomen worden tenzij na het leveren van een kop door den jongen man bij wijze van een luguber bruidsbouquet in de handen van zijn verloofde.

Geen overleden stamgenoot mocht uit z'n prauw worden gehaald, opdat zijn schedel kon worden bewaard door de vrouwen, tenzij na een flinken geslaagden sneltocht. Daarom is de wilde kracht, die we achter deze sneltochten der Mappiërs kennen, niet enkel de kracht van een stel op roem en faam beluste krijgers, maar meer nog een drijven, hard en onmeedogend, van geheel het vrouwelijk deel der bevolking tot het ondernemen van dien sneltocht: en ze hadden middelen genoeg om de mannen aan te hitsen en te verplichten . . .

Voelde de mannengemeenschap op een bepaald ogenblik niet veel voor het voorstel der vrouwen om weer eens op koppenjacht te gaan, dan begon het gewoonlijk met het verlegen maken der mannelijke gemeenschap, speciaal in de gezangen van den stam, waarvan de vrouwen immers de maaksters waren. Hielp deze ophitselij echter niet, dan werd door de vrouwen eenvoudigweg besloten tot een algehele vasten.

Ze maken aan de mannen kalm bekend, dat de meeste sagoe-tuinen voortaan onder verbod staan, dat ze dus geen sagoe meer zullen kunnen kloppen. Er worden her en der in moerassen en kleine riviertjes verbodstekens geplaatst, zodat daar niet meer kan gevist worden of naar garnalen gezocht. Tenslotte kleden zij zichzelf in lange tot den grond toe afhangende en nauw sluitende rouwgewaden, waardoor ze ook het gewone familieleven van man en vrouw verbieden . . . Gedurende al dien tijd hitsen zij

de mannen op, zetten hen aan, maken hen heet, verplichten hen op deze manier om als een troep dodelijk beledigde en verlegen gemaakte mannen in een plotseling wild en alles overrompend besluit er op uit te trekken. Juist omdat de vrouwen zo actief — zij het achter de schermen — aan den sneltocht deelnemen, juist omdat zij eigenlijk de intellectuele bewerksters er van zijn, juist omdat het hier door vrouwen hels gemaakte mannen geldt, daarom is de Mappiër zo ontzaggelijk als hij op sneltocht gaat. Daaraan heeft hij op de eerste plaats zijn verschrikkelijke naam als koppensneller te danken.

Een van onze intelligente bestuursmensen merkte dan ook zeer terecht op: na een sneltocht vangen we de mannen en straffen die, maar eigenlijk zouden we met de mannen medelijden moeten hebben en de vrouwen vastzetten.

Een en ander in deze ongewone cultuur heeft natuurlijk al lang bewerkt, dat vele Mappiërs, speciaal de jongere lui, die meer in contact met vreemden komen en natuurlijk gaarne tegen gewoonten en gebruiken van vreemden opkijken als tegen iets veel mooiers en beters dan zij zelf hebben, zich over den specifieke aard van hun cultuur gaan schamen. Ze gaan dan, onverstandig en ondoordacht, sommige dingen van de vreemden overnemen. Ook zijn er natuurlijk vele vreemden, die dezen eigenaardigen vorm van cultuur een beetje belachelijk en vernederend vinden, en die daarom gewoonlijk ook al op dezelfde onverstandige en ondoordachte manier zogenaamd proberen de mensen te helpen.

Wat er echter voor de toekomst ook van zij: voor het verleden en tot in het heden is het wel absoluut zeker, dat juist deze speciale cultuurvorm de Mappiërs voor een heleboel dingen behoed heeft, die we bij andere groepen met een ongeveer gelijke beschaving met recht betreuren. Want het *is* tenslotte juist gezien, wanneer deze mensen hun moeder veel meer dan hun vader beschouwen als de voornaamste en meest belangrijke persoon in hun leven, want in een primitief leven zoals dat van deze mensen *is* ze dat ook werkelijk. De vader, die als kostwinner bij beschaafde volken de voornaamste plaats in kan nemen, is dat hier geenszins, aangezien de grote kostwinner de moeder is. Is het begrip als zodanig juist, het brengt tevens in een primitieve gemeenschap zijn grote voordelen mee, zoals we dat het

beste zien kunnen wanneer we de toestanden aan de Mappi vergelijken met die van andere streken van Nieuw Guinea.

De eerbied voor de moeder, die de grondslag van deze gemeenschap kan worden genoemd, bracht allereerst mee, dat de vrouw aan de Mappi heel wat hoger wordt gewaardeerd dan haar zusters b.v. van de dichtbijgelegen Zuidkust. Het zal een Mappiër niet invallen zijn vrouw, die bij stammen als de Marind vaak meer als een genotmiddel dan als een levensgezellin schijnt beschouwd te worden, uit te lenen aan anderen, zoals dat aan de Zuidkust schering en inslag was.

En vooral de werkverdeling lijkt juist door deze suprematie der moeder heel wat beter en heel wat redelijker dan bij andere stammen, juist omdat er op vrouwenwerk in de Mappi niet de vloek rust van vernedering. Het is juist dat minachten van vrouwenwerk dat b.v. den man van de Zuidkust er met geen paardenkrachten toe kan brengen zijn vrouw bij haar vele werkzaamheden behulpzaam te zijn. In de Mappi merkt ge meteen, dat dit anders is. Daar zal vader heel rustig baby in den arm nemen en hem zoet houden tot moeder met het eten of met andere werkzaamheden gereed is. Daar ziet geen man er een been in om het erf of het huis aan te veggen. Daar kan iedere man sagoe kloppen, evengoed als de vrouwen. Daar neemt de man als vanzelfsprekend een deel van den last over, wanneer zijn vrouw aan de prauwenplaats te zwaar afgeladen blijkt met van alles wat ze uit de sagoetuinen heeft meegebracht. Krakelen onder elkaar is natuurlijk veel meer een kwestie van persoonlijke geaardheid dan van standgewoonten, doch voor iemand, die elders gewerkt heeft, valt het al gauw op, dat er hier relatief heel wat minder huiselijke ruzies zijn dan in sommige andere streken.

Het is daarom wel zeker, dat deze eigenaardige cultuurvorm voor de mensen van het Mappigebied tot nu toe althans geen nadeel is geweest. 't Is alleen de kwestie, dat er ook in de toekomst de voordelen uitgehaald worden, die hij in het verleden opbracht.

Er is natuurlijk een groot gevaar, dat dit niet zal gebeuren en dat door onbegrepen — zij 't goed bedoelde — inmenging van buitenaf, deze hele cultuur zal worden losgeslagen van haar

fundamenten en dan zelfs een groot gevaar voor den vooruitgang kan opleveren.

Meer dan waar ook zal het daarom hier zaak zijn voor Bestuur en Missie, den specialen nadruk te leggen op de ontwikkeling der vrouw. Eerst als de moeder van vroeger ook overtuigd gaat worden van het nut der beschaving, als zij de voordelen er van practisch voor zichzelf leert aanvoelen, zal zij ook voor de toekomst de grote stuwkracht kunnen blijven, die zij tot nu toe voor de mannengemeenschap is geweest. In dit verband lijkt het zegenrijke werk van zusters in de Mappi nog van veel vitaler belang dan het waar ook elders onder primitieven is.

SNELSEIZOEN

IN MASIN, DE GLORIEUZE HOOFDPLAATS VAN DIT einde der wereld, komen ze ons halen voor onze tweede reis naar onbekend gebied. Na al het geharrewar dat we met die halfbeschaafde dragers op de eerste reis gehad hebben, zullen we het nu eens een keer proberen met echte wilden, mensen die ons en iedereen ongeveer even onbekend zijn als het grote gebied in het Noorden, het stroomgebied van de Kampong-rivier — of Assoewe zoals zij zelf die rivier noemen — waar we enkele weken op verkenning hopen te gaan.

Zo te midden van al die politieagenten, grote gebouwen en gevangenissen maken ze een ietwat schichtigen en verlegen indruk, die vrienden van Pastoor Meuwese: de omhelzingen en tederheden van enkele maanden geleden (zie hfdst. 2) worden natuurlijk wel weer eens dunnetjes overgedaan, maar er zit zo niet de roes achter van een feest-op-komst, en ze doen zichtbaar hun best om maar zo gauw mogelijk Masin en daarmee het einde der beschaving en der bekende wereld uit te komen. Maar als we, na een uurtje tamelijk zwijgzaam in de prauw zitten, aan land gaan, omdat de rivier hier niets anders meer is dan een grote droge sloot, is die zwijgzaamheid en die verlegenheid zo spoorloos en zo plotseling verdwenen, dat je er van verschrikken zoudt. Allemachtig wat een leuke lui!

Wat een verschil met die altijd zuurkijkende stuurse Mappiërs! Wat een totaal andere mentaliteit dan bij dat volk aan de Koningin Juliana-rivier, die bij de eerste kennismaking al direct als een stel lafaards hun handen in de lucht staken en ampon vroegen. Nu ze weer hun eigen grond onder de voeten voelen, is alle vreesachtigheid er ineens uit, en als een troep uitgelaten, dol vrolijke kinderen trekken ze daar met ons tweeën op pad. 't Is nog morgen, een zonnige morgen en een open, zandig ter-

rein: van dat karakteristieke witte zand, met van die diep als met de schop uitgegraven paadjes. De goudgele wimpels der paradijvogelveren aan de slanke speren wapperen en flitsen als vlammen in het licht van de jonge zon. De vlakke hangt vol van den geur van pas verbrande varens. Hier en daar staan slanke eucalyptus-bosjes tot ijldonkere schaduwen in dit rossig roodverbrande terrein. Over heel de lengte van onze eenpersoonsfile klinkt de luidruchtige vrolijkheid van een vijftigtal dolle jongens die elkaar geestigheden toeroepen of in totale uitgelatenheid elkaar nazitten over het knalwitte zandpaadje. En wij tweeën daar tussen in, op weg naar nieuwe verten, nieuwe mensen, nieuwe streken. Zou je daar geen besten zin van krijgen? Is het wonder, dat er af en toe een van ons zo maar ineens aan het zingen trekt, dat de echo's terugkomen van een verren donkeren bosrand en al onze dragers een ogenblik lachend blijven stilstaan, om even daarop, samen met een Pastoor — waar blijft het decorum! — kuitenflikkers te maken als een stel jonge honden in de morgenzon. Je zou er trouwens moeilijk een optocht met Mijnheer Pastoor in het midden in ontdekt hebben, in dat vreemde stelletje op die wijdopen en op een Hollandse hei gelijkende vlakke. 't Zijn geen netjes gewassen en gekamde patronaatsjongens, al lopen ze dan, vanwege het diep uitgesneden paadje, mooi achter elkaar. Met hun ruwe haarbossen, de meesten aangevlochten met lange sliertige of korte „bobbed” aandoende haarverlengsels, met grote naar beneden gekrulde en als hangsnorren uitzierende witte schelpen in hun neuzen, of lange woeste pennen van kasuarissen, zien ze er niet bepaald als adonissen uit, en dat busseltje zeer decoratieve maar tevens angstwekkend effectieve speren, dat iedereen bij zich draagt, is nu ook niet precies geschikt om het geheel een beschaafden indruk te geven. Maar die twee Pastoors zijn nou ook niet precies wat je in Holland op het eerste zicht met „uw eerwaarde” zoudt betitelen: in hun degelijke maar slecht passende Amerikaanse oorlogspakken, met een paar completerende logge sigarenkisten van schoenen, klossen ze daar in de lange rij mee, als een paar vreemde avonturiers, nota bene met nog zo'n voorhistorische spuit van een jachtgeweer over den schouder. Werkelijk: alleen de baard van Meuwese is misschien nog een reminiscentie aan den geestelijken stand! En die baard druipt binnenkort als een slecht

sluitende kraan, want als de zon op die lieflijke vlakke juist over je hoofd gaat en er maar geen vleugje wind komt om je eens wat af te koelen, is de aardigheid er gauw af. Dan komen er stilletjes aan gapingen in de lange gesloten rij van dragers, het lawaai en de vrolijkheid is er al lang uit, de ruggen glimmen van het transpireren en af en toe valt er een om in de lastige smalle en steeds kronkelende goot, die ons witte zandpaadje is . . . We vallen tenslotte allemaal opgefucht neer in de koele schaduw van een bosrand, waar de voelbare vochtigheid hangt van een riviertje vlakbij . . . en, gelukkig dat we die gloeiende zandzee er weer op hebben zitten, kruipen we behaaglijk in de klaarliggende prauwen, die ons in een verkoelenden, kalmen avond naar het eerste dorp aan de Kampong-rivier zullen brengen. In zo'n mooien kalmen avond, waar de geur in hangt van overal bloeiende blauwe en witte waterlelies, met overal om je heen het herlevende rumoer van vogelstemmen, krijgen ook onze mensen weer hun oude vrolijkheid van vanmorgen terug, vooral hun oude vitaliteit: nu ze in de buurt van hun dorp gaan komen wordt het nog eens even „aanpoten”. In een gelijken maar vluggen cadans gaan de roeispanen diep te water en trekken ons onverbiddelijk, in korte hevige snokken, over de wild onder de roeispanen opborrelende rivier . . . Tot daar ineens, bij een sierlijke bocht, als een gat in de hoog-oprijzende haag van oeverbos, de weg ligt naar het eerste dorp . . . Kerels, wat een dorpl Zo moeten sommige stukken van het paradijs er hebben uitgezien. Recht vanaf den oever loopt een wel dertig meter breed uitgekapte weg in een zachte glooiing naar het op een hoge witte zandplaat gelegen dorp. Vlak bij de rivier zijn het sierlijke jonge sagoe-palmen die het pad insluiten. Verderop naar boven gaan die over in ranke, als wilgen zo fijne eucalyptussoorten; en dan staan daar als grote groene parapluies beschermend hele plukken lage klapperbomen over een haast eindeloze, artistiek wanordelijke groep van huizen. Hoge en lage huizen, grote en kleine huizen, nieuwe en oude huizen, en als blinkende stralen liggen de kleine witte zandpaadjes in het groen der verschillende pleinen. Een ogenblik lijkt het ons wel of dit een feestelijke, speciaal voorbereide intocht is. In groteske bogen immers hangen aan eindeloze slierten van huis tot huis de meest uiteenlopende vogelveren: bruine en zwarte en witte, helgroene en knalrode, allemaal netjes

aan dunne rotanvezels gebonden, 'n machtige versiering van kleuren op het groen van het gras of het witte zand van de paadjes. Later hoorden we pas, dat deze versiering permanent is, dat iedereen in dit land van geboren aesthetici meevoelt en meewerkt aan deze groteske pleinversiering, door van ieder vogeltje dat hij te pakken krijgt, telkens weer de veren bij te vlechten in deze blijvende festoenen. En wat een dorp! Als in een geweldig hoefijzer liggen daar achter elkaar, rond vijf ruime pleinen, alles overhuifd door klapperbomen en van het bos afgeschut door bananenstruiken, meer dan honderd van die huizen in de avondzon te blinken. Wat een verrassing in dit over het algemeen zo dun bevolkte land: daar ineens een dorp binnen te vallen van wel bijna duizend zielen!

De ontvangst was navenant. In verband met wat we op onze patrouille hadden beleefd, had ik me er al zo'n beetje op voorbereid. Een daverend gedonder van haastig als een kudde wilde paarden op de vlucht slaande mensen . . . schreeuwende kinderen, krijsende vrouwen, jankende honden! Op slot van zaken waren we hier toch ook weer terug bij totaal onbeschaafde mensen, want dat er enkele jaren geleden toevallig eens een bestuursambtenaar tot hiertoe is durven doordringen, kun je moeilijk nu nog als een verrijkend beschavingselement beschouwen. Maar ho maar! Net hebben ze door het luide gelach en geroep onzer dragers van onze komst gehoord, of als een lawine komen ze daar in grote bronsbruine golven den heuvel af naar ons toe . . . In een ogenblik zitten we er midden onder! „Hé, vadertje, da's waar ook, jij was ook op het grote feest in Masin, een paar maanden terug,” . . . en we vliegen mekaar om den hals en wrijven kinnen tot ik weer heimwee naar een baard ga krijgen, want de huid gaat er aan als zo'n enthousiaste wildeman je z'n kinnebak door je gezicht aait. De omhelzingswoede is in een ogenblik algemeen. Aangezien niemand van al deze thuisblijvers enig wapen bij zich blijkt te hebben, kan iedereen allebei z'n armen gebruiken om je als in een nijptang fijn te knijpen. Wij tweeën zweven eenvoudigweg het dorp binnen van het ene paar grijpers in het andere, van den enen kinnebak naar den anderen . . .: grote vierkante kinnebakken waarvan je de hoeken tegen je tandvles voelt, schurende ruige kinnebakken waarvan de stoppels in je vel dringen, kinnebakken waar je twee rijen hagelwitte

snijtanden boven ziet en kinnebakken met een paar zwarte stompjes boven de gapende leegheid van een lachenden tandelozen mond. Kinnebakken zo hard als staal en zo zacht als fluweel, kinnebakken met een vieze snotterige snor er boven en kinnebakken waarboven je de riool-lucht tegenwaait van pas verorberde ver bedorven vis . . . Oef, wat een ontmoeting! Lang voor het gezoen over is, ben ik er al van overtuigd dat ik een heel nieuw vel zal moeten aankweken op m'n kin. Het enige dat nog als een geruststelling kan werken is de ontdekking, dat vrouwen en kinderen tenminste niet meedoen aan deze wildemansontmoeting. Toch moet ge nu ook weer geen ogenblik menen, dat die misschien maar alvast aan den haal zijn gegaan . . . Als wij, meer zwevend dan lopend, eindelijk zowat midden in het dorp zijn beland, komen daar met een tot nu toe nog nergens geziene vrijmoedigheid moeders met en zonder kinderen, kleine dreumessen met snotneuzen en grotere bengels met open monden zo maar ineens om je heen staan en lachen en praten als Brugman en willen je kost wat kost in een paar minuten tijd niet enkel hun namen maar ook hun volledige familierelaties, hun vader en hun moeder, echtgenoot en kinderen, ooms en tantes en weet ik wat al meer duidelijk maken. Er ontstaat zowaar bijna ruzie onder de verschillende groepen van dit reuze-dorp, waar wij nu wel gastvrijheid zullen genieten. Iedereen wil je in zijn eigen huis hebben, doch tenslotte, aangezien ze toch wel begrijpen dat wij tweeën niet verder onderverdeeld kunnen worden, nemen ze er genoegen mee als Meuwese aan het derde plein en ik aan het eerste plein m'n stulp laat toewijzen.

Vrouwen en kinderen, kippen en honden worden in vliegende haast naar buiten getransporteerd, en na een ogenblik ben ik heer en meester van een net, nieuw huis, met een mooien gelijken gaba-gaba vloer, zes stookplaatsen, vier doodskoppen en twee prachtrijen witgeblakerde varkenskinnebakken! Niet dat het er aan belangstelling ontbreekt: de twee gaten die de deuren voorstellen en die op den vloer na tevens de enige verlichting en ventilatie geven, zijn te klein om alles door te laten. In een minimum van tijd zit ik daar op een van m'n blikken, omringd door een staf van lachende, hartelijke, vriendelijk pratende mensen, terwijl voor m'n voeten de berg met gebakken sagoepillen aanwast tot een karrevracht en wel wat gelijken gaat op een neer-

gestulpten hoop winterpeeën! Tabaksblaren, recht en groen van de plant, worden me bij tientallen in de handen geduwd. Trossen bananen, zakjes met akelig vies kronkelende sagoerupsen, hompen half rot varkensvlees, brandhout in bussels en drinkwater in bamboekokers, van alles wordt daar met een vanzelfsprekende vriendelijkheid bij je gebracht.

Eieren en kakelende kippen worden van hand tot hand doorgegeven in den steeds dichter wordenden kring. . . en daar komen ze warempel met een heel levend en als een in nachtmerrie schreeuwend varken aanzeulen! 't Wordt wezenlijk tijd dat ik den leider Meuwese een bezoek ga brengen, want hij beheert de ruilartikelen. Als ik daar eindelijk met een legertje van om en bij de tweehonderd lachende en springende mensen op plein drie geraak, vind ik hem in een soort mannenhuis van een dertig meter lang, z'n kop nog juist zichtbaar boven ook zo'n berg „winterpeeën”, ook rondom in een stel kakelende kippen en ook aan het bewonderen van een paar hels schreeuwende en tegenspartelende varkens.

Het is ons werkelijk over het hoofd gegroeid: deze overdadige maar geheel gemeente gulheid. We besluiten maar, dat we morgen nog een dag hier zullen blijven om in een grandioos feest samen een paar varkens te verorberen, en zo tevens onze dragers gelegenheid te geven hun spulletjes en hun eten bijeen te zoeken. Want onze reis zal zeker een lange worden: we willen niet enkel de hele Assoewe of Kampong-rivier verkennen, maar ook haar voornaamste zijrivieren, de Poermi en de Emogon opvaren. Bovendien hebben we nog die twee snaken van de Ogeimensen bij ons, waarvan ik u reeds het een en ander vertelde en die we (vooral ik) kost wat kost bij hun ouders willen terugbezorgen.

En reeds dien volgende dag werd het ons duidelijk. Natuurlijk werden we met enthousiasme en onder algemene belangstelling het gehele dorp met al z'n vijf afdelingen door gebracht. Daarbij bleek al meteen dat de beide geweldig grote mannenhuizen, waarvan de verkoelde geraamten nog zowat overeind stonden, slechts pas geleden een aanval hadden te doorstaan gehad. In geuren en kleuren werd ons de overval nog eens uitgelegd, die onder het grote feest in Masin, toen heel veel mannen naar dat feest waren, plaats vond. Een zielig oud moederke werd voor

ons gebracht, wier man bij dat gevecht het leven had gelaten, en meerdere jonge lui lieten nog maar net of nog niet geheel genezen wonden van speren of pijlen zien, die ze bij die gelegenheid hadden opgelopen. 't Stemt je voor een ogenblik droefgeestig als je die hartelijke mensen daar van hun zorgen en rampen hoort vertellen. Meuwese, die het vak van ontdekken al langer beoefent, denkt verder na en zegt: „Ja man, 't is nog steeds volop snelseizoen, daar kunnen we nog best plezier aan beleven.”

't Klinkt wat gek: snelseizoen en toch is het zo ongenadig waar, dat al deze stammen aan den Zuidkant van Nieuw Guinea er een aparte tijd van het jaar voor koppensnellen op nahouden, die practisch meestal samenvalt met den drogen tijd. Dan is de jacht op mensen open, zoals bij jullie de jacht op hazen en patrijzen, en het komt zelden of nooit voor dat sneltochten worden gehouden buiten dien vastgestelden tijd. Waarom de droge tijd daarvoor is uitgekozen is weer zo iets, waar je moeilijk een oplossing voor kunt geven. In den drogen tijd pleegt wel heel wat water van Nieuw Guiné's binnenland weg te zakken,¹⁾ maar ook dat kan moeilijk de reden van het seizoen zijn, aangezien haast alle snellers op hun reizen van prauwen gebruik maken, wat in den drogen tijd vaak heel wat moeilijkheden geeft.

Dat we inderdaad in het midden van het snelseizoen beland waren, bleek meteen den volgenden dag alweer duidelijk, toen we onderweg naar het volgende dorp, de rivier opvarende, af en toe mensen ontmoetten, die onverbiddelijk op het eerste gezicht aan den haal gingen en eerst na veel roepen en schreeuwen geneigd waren bij ons te komen. Toen ze ons eenmaal herkend hadden was alle vrees meteen geweken. Ieder van die prauwen had een ander verhaal, al kwamen al die verhalen tenslotte op hetzelfde neer . . . : de Sagari van de Emogon zijn zich aan het klaar maken om de Isage aan te vallen, de Ganemi zijn ook al lang op een geheimzinnige manier iets tegen de een of andere groep aan het voorbereiden, de Kowe zijn met de Sagari slaags geweest en de Gamia aan de Poermi zijn met een groot koppenfeest bezig . . . Aan alle kanten zat de oorlog in de lucht, inder-

¹⁾ Uitzonderingen zijn mogelijk, want af en toe komt er een jaar, dat het water voortdurend hoog blijft.

daad Meuwese kon gelijk krijgen . . . We zouden er nog plezier aan kunnen beleven . . .

Het begon al meteen in het volgende dorp: een groot complex van vijf Isage groepen, te zamen misschien een zeven à acht honderd man. Ook hier was de ontvangst weer even vriendelijk en amicaal, ook hier werden we beiden weer als twee koningen behandeld, ook hier regende het weer kippen en eieren, varkens en sagoerupsen, en ook hier rustten ze niet voor ze ons tweeën weer ieder in een apart deel van het uitgebreide dorp hadden. Maar vanaf het eerste ogenblik hadden we ons toch ook al een beetje bezorgd gemaakt over de meer dan gewone belangstelling die er bestond in onze verdere reisplannen, en toen we hadden uitgelegd, dat we van plan waren den volgenden dag te voet naar de volgende groep, de Assari, te gaan, keken ze mekaar eens vol verstandhouding aan, en schenen verbazend in hun schik met dat bericht.

Nu is het natuurlijk niets bijzonders, dat men graag mee naar naburige groepen wil. Soms trekken eenvoudig hele dorpen met je mee. Maar we meenden ons al zo'n beetje te herinneren, dat de daders van dien overval op Aboge en Isage, de dorpen die naar het grote feest in Masin waren gekomen, de Assari en Ganemi waren geweest . . . en tot nu toe was uit het praten heus niet op te maken, dat die ondertussen weer in vrede en vriendschap waren aangenomen. Was het misschien ook al dáárom, dat er zo geweldig veel mannen van Aboge met ons mee waren gegaan naar dit dorp, en allemaal tot de tanden gewapend? Meuwese vertrouwt het ook niet al te hard en heeft daarom vanavond meteen maar duidelijke orders gegeven: niet meer dan dertig mannen mogen mee naar Assari. Met zo'n kleine groep hoeven we niet bang te zijn, dat ze baldadig zullen worden en tegelijk komt er voor ons misschien een mooie kans om vrede te sluiten tussen de vechtende partijen.

Misschien maakt een van de lezers hier wel een bezwaar. De Assari waren immers de aanvallers geweest, en dat nog wel op mensen, die naar een Gouvernementsfeest kwamen. Waarom maakte datzelfde Gouvernement die zaak dan niet eens eventjes radicaal uit, door b.v. het zenden van een stevige strafpatrouille? Ik kan me een dergelijke vraag heel best verklaren, temeer omdat het gebied der Assari niet zo wonder ver van de Bestuurs-

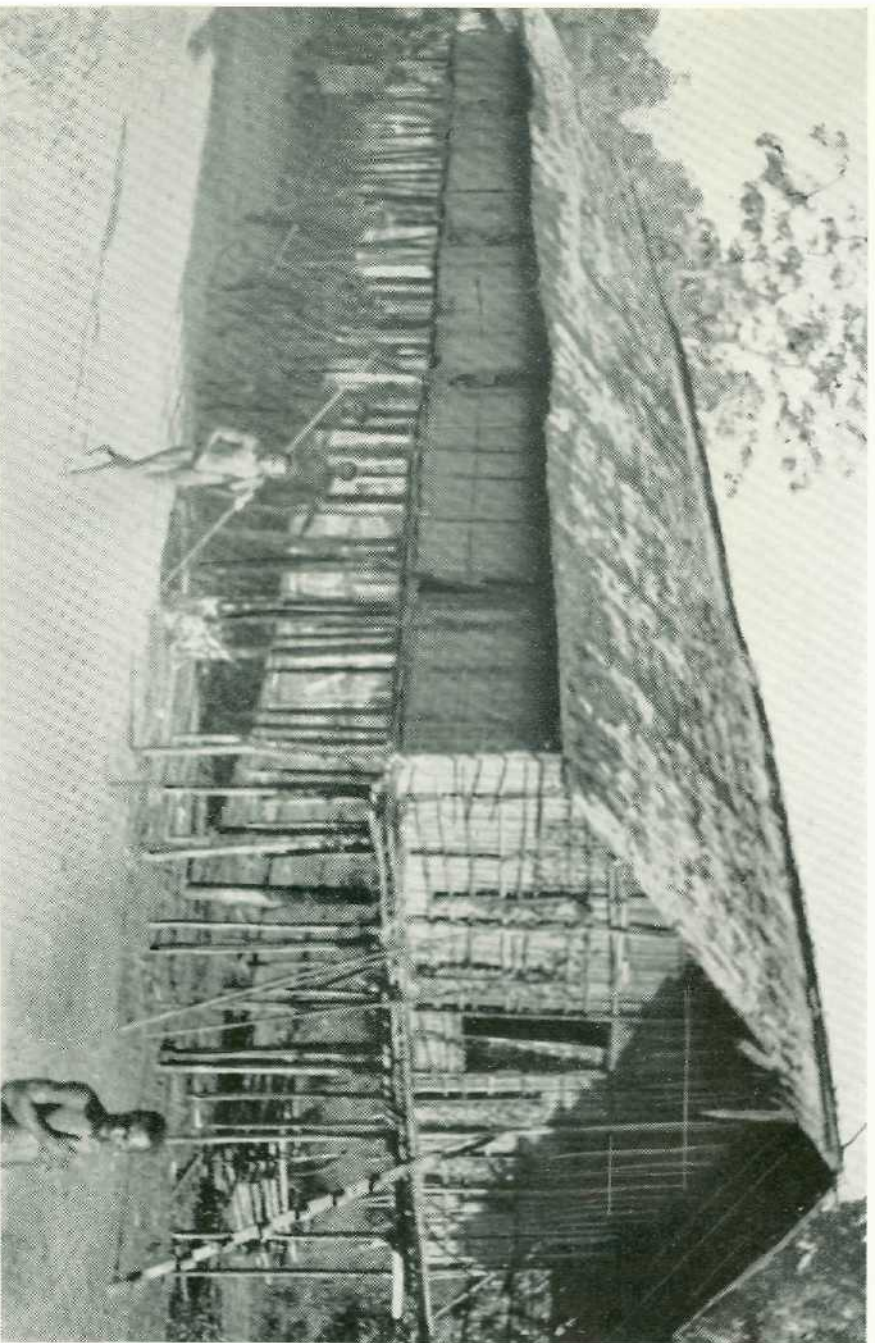
post weg ligt. Maar, zoals ik vroeger al eens vertelde, spijtig genoeg heeft ons Nederlandse Gouvernement op Nieuw Guinea voorlopig nog geen voldoende krachten om ook tot nu toe niet bewerkte gebieden efficiënt en blijvend aan te kunnen pakken. Het zou dus practisch moeten neerkomen op een toevallige straf-expeditie en dat is nu juist het gevaarlijke: bij zo iets weet je nooit wie de eigenlijke schuldige is. Natuurlijk zijn de Assari op honggitocht geweest naar de Aboge, maar als nu eens blijken zou (en practisch is dat wel ongeveer zeker) dat de Assari alleen tot dezen tocht hadden besloten uit weerwraak over door de Aboge bij hen bedreven gruwelen, zouden ze met dezen tocht niets anders gedaan hebben dan, in deze primitieve maatschappij, hun haren terughalen . . . Het lijkt daarom zeer verstandig, zolang we ons toch nog niet blijvend met deze mensen kunnen gaan bemoeien, ook afzijdig te blijven van hun onderlinge vechtpartijen, want bij den Aujoestam, waartoe al deze groepen behoren, komt het meer op vechtpartijen dan op georganiseerd koppenjagen neer.

Dus slechts dertig man, en de rest blijft thuis . . . Maar jawel, vanmorgen merken we plotseling tot onzen schrik, dat we toch nog werkelijk onder totaal wilde mensen zitten! Geen sprake van dat er ook maar iemand thuis wil blijven en tot overmaat van ramp blijkt iedereen gewapend tot de tanden met een vrachtje speren, pijlen en schilden. Boven het steeds maar aangroeiende lawaai der honderden — ze hebben den besten zin van de wereld — is niet uit te schreeuwen. Niemand trekt er zich trouwens ook maar iets van aan. Het is nu ineens volkomen duidelijk: de Assari en Ganemi zijn hun vijanden! Hebben ze niet nog pas geleden dien laffen overval op de halflege dorpen gedaan? Kunnen ze niet bij tientallen nog de oude pijlwonden laten zien, die ze in het gevecht met die lui hebben opgelopen? Geen sprake van, dat wij met dertig man naar die barre wilden mogen . . . Ze zouden ons eenvoudigweg in mootjes hakken. Bijna zeshonderd gewapende kerels staan daar klaar! Is dit niet een prachtkans voor hen, nu de Pastoor er bij is met een levensgroot geweer, om zonder veel risico hun veren eens terug te gaan halen? Snelseizoen is het momenteel, dus . . . Wij kunnen praten wat we willen, lelijk kijken, dreigen geen betaling te zullen geven . . . Ze lachen er om, en als wij tweeën dan ook vertrekken

MANNENHUIS

De mannen en de jongelui wonen in afzonderlijke huizen tezamen.

MANNENHUIS
Hun architectuur berust op eenvoudige maar doeltreffende constructie.

willen, zet zich plotseling, maar met onbedwingbaar geweld, een stoet van om en om de zeshonderd gewapende mannen in beweging . . . 't Is of de wereld vergaat, zo'n lawaai. Kerels brullen en ploffen in dolgeworden brani hun speren in den grond. Jonge lui tandakken achter menshoge kleurige schilden. Vrouwen huilen, kinderen schreeuwen, honden janken, varkens knorren . . . Er was geen keuze over voor ons: resoluut hebben we ons omgewend en zijn, zonder verder nog een woord te zeggen, zonder ook maar ergens te rusten, zonder ons van iemand iets aan te trekken, achter elkaar teruggegaan naar ons eerste dorp, naar Aboge . . . Onderweg kon ik niet nalaten aan Meuwese op te merken, dat we het eerste plezier van het snelseizoen al te pakken hadden: juist nog maar op weg en daar raken we alweer vast. Maar er was niets anders mogelijk! Hoever de eersten van die strijdlustige bende nog gelopen hebben vóórdát ze in de gaten kregen, dat wij er niet meer bij waren, weet ik niet, maar dat ze terugkwamen, zij het met ogen vol desillusie, was al meteen duidelijk toen we in Aboge dan maar regelden om eerst de Poermi op te varen. Ook nu kostte het weer kruim om niet meteen weer aanvoerder van een heel leger te zijn, dezen keer niet zozeer om vijanden klein te slaan, maar omdat men het gebied der Poermi zelf ook nog onvoldoende kende en dus bang was er met weinigen heen te gaan. Een paar uurtjes heeft Meuwese zich hees mogen schreeuwen om de hele vloot met prauwen, die meewilde, tot een dragelijk minimum van zes terug te brengen, zodat we tenslotte met nog ruim vijftig man de Kampongrivier begonnen af te varen en enkele uren benedenstrooms in een klein miserig dorpje, juist aan de monding der Poermi, ons bivak maakten voor den nacht. Bij de goede maar arme mensen hier werden we weer geweldig ontvangen. Natuurlijk liepen ook hier weer allerlei geruchten over snellende buurtgroepen. Dat ze ondertussen niet helemaal overdreven merkten we zelf die nacht . . . een donkere glasblauwe nacht, waarin alleen hier en daar een nachtvogel riep . . . maar uit Oostelijke richting, naar den kant van de Poermi-loop, klonken af en toe door den wind meegebrachte slierten over van een groten nachtelijken dans . . . donkere trommen . . . donkere stemmen . . . een angstaanjagend geluid zo in den donkeren nacht . . . : snelseizoen!

GESTOORD KOPPENFEEST

JE KUNT AAN DIE TWEE HALFWILDE PLEEGKIND-
ren van Meuwese zien, dat we nu den goeien kant ingaan, als
we vanmorgen de grote rivier van de Assoewe, de nog geheel
onbekende Poermi beginnen op te varen . . .

Tot nu toe zijn we in ook voor hen tamelijk wel onbekend
gebied geweest en we hebben er dan ook geen ogenblik last mee
gehad. Met een roerende gedweeheid volgen ze Meuwese als twee
makke hondjes overal waar hij gaat, laten hem zelfs in de prauw
geen ogenblik alleen. Beiden slapen ze vlak naast zijn matje en
zitten daar maar zwiiggend en met grote felle schrikogen te kijken
naar iedereen die in hun buurt komt.

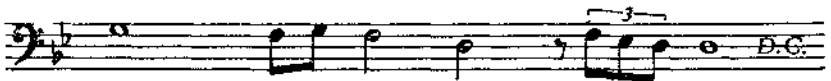
Maar vanmorgen, nadat we wat gewacht hebben op oplopend
tij — want we zitten in dit platte modderland al zo dicht bij de
kust dat het waterverschil reeds ongeveer twee meter is — is dat
ineens kennelijk veranderd: ze hebben het zowaar aangedurfd
om in een andere prauw te kruipen dan die waarvan Meuwese
gewoonlijk gebruik maakt . . . en, 't is gek, maar je ziet ze nu
gewoonweg met het uur onafhankelijker worden. De Poermi die
hiermee, net als de Koningin Juliana rivier, voor den eersten
keer door de blanken wordt verkend, is voor hen héel duidelijk
geen onbekend gebied meer. 't Is de weg naar huis na twee
maanden van avontuurlijke afwezigheid. Ze kunnen ons hier en
daar langs den oever zelfs de plaatsen opgeven waar ze vroeger
wel eens hebben gebivakkeerd; 't is weer bekend terrein en dus
is alle bangigheid en alle lusteloosheid er ineens uit. Ze worden
er zelfs ijverig van, iets waarvan ze de twee laatste maanden
in ons gezelschap al helemaal geen last hebben gehad. Ik her-
inner me nog levendig hoe op een ongeluksdag in Kepi, toen
Meuwese hen aan wat eenvoudig werk wilde zetten, omdat zelfs
hij toch wel wat al te veel kreeg van hun wildemans uitgelaten-

heid, ze hem prompt den eerstvolgenden nacht al smeerden. En er was een klein legertje Mappiërs nodig en twee dagen tijd, om ze ergens in een of anderen nog tamelijk wel onbekenden hoek terug te vinden, zodat ze eigenlijk nog van geluk mochten spreken dat ze die escapade overleefden, want de lui die ze terugbrachten waren nog echte koppensnellers en lustten hun vijanden groen! Maar vandaag heeft de koorts ze te pakken. Ergens vandaan hebben ze zowaar een roeispaan weten te bemachtigen, en nu snokken ze daar aan hun spanen dat hun bruine lijven glimmen in de morgenzon. Luidruchtig en vrolijk roepen ze ons vanuit hun prauw, die natuurlijk steeds bijna een bocht voor de onze uit is, hun grappen toe, schreeuwen bevelen aan onze roeiers alsof de hele expeditie onder hun commando staat en gedragen zich voor den eersten keer op deze reis weer eens als de reeds vanouds bekende kwajongens.

De Poermi is niet zo'n geweldige stroom en de eerste uren, als hij daar in grote statige bochten door lage vloedbossen stroomt, is er maar weinig afwisseling. Tegen den middag breekt plotseling het terrein open en raken we weer in het wijdopen laagland der uiterwaarden. Wij tweeën hadden er ons eigenlijk al zo'n beetje over verwonderd, dat we die mensen waar we vannacht de trommen en de verweg klinkende stemmen van hadden gehoord, niet ontmoetten. Daar zijn wel veel oude en vervallen bivakjes langs den lagen kant van de rivier, maar het is, duidelijk te zien, allemaal oud spul en al maanden verlaten. Juist bij de laatste bocht, voordat we de grote vlakke openheid der uiterwaarden invaren, zien we ineens een vers gekapt pad het bos indraaien . . . „Wie wonen hier?” . . . Jawel, als Meuwese die vraag wil stellen blijkt dat onze twee gidsen, de beide bekende kwajongens, met hun prauw reeds een hele bocht verder zijn, en ze moeten dan ook formeel gesommeerd worden terug te komen, vóórdat ze — en dan nog met duidelijk zure gezichten — naar Meuwese toe komen. „Wie wonen hier?” . . . Met een minachtend lippengebaar weet er eindelijk een te vertellen, dat dit *maar* een dorp van de Gamia-mensen is . . . „*Ons* dorp is nog ver, Vader.” Maar aangezien het ons helemaal niet alléén om dat dorp van *ons* te doen is, zijn ze wel verplicht uit hun prauw te komen en samen met ons over wat kriskras dooreen liggende takken en stammetjes het stinkende sagoe-moeras in te wandelen,

waar het paadje in blijkt te verdwijnen. Brrr, wat een weg! Zwarte stinkende modder onder je, felle en scherpe dorens van sagoepalmen vlak naast je. De enige effectieve methode om buiten die knie-diepe modder en die centimeters lange dorens te blijven, is te balanceren op die zwiepende en ronddraaiende stokken en boompjes. Het eist werkelijk de nodige vakkennis of je maakt de gekste stommiteiten! De stokken, die door de zwarte stinkende blubber zo glad zijn als palingen in gelei, hebben voor een beginneling steeds de onhebbelijkheid om rond te draaien als je er op trapt, en als je er aan het einde op komt schiet zo'n ding onfeilbaar als een putmik schuin voor je uit de lucht in. Trap je er dan in 's hemels naam maar naast, dan vliegen de zwarte spatten je om de oren, zodat het geenszins te verwonderen is, dat wij onder het lopen maar weinig tijd over hadden om uit te kijken naar het naderende dorp. Dat was trouwens ook niet nodig. Als een dof, massaal gebrom drong de zang der mannengemeenschap hoe langer hoe duidelijker in onze oren... Nog een vervelende bocht om... en ineens waren we zover! Zo maar zonder overgang stonden we daar aan den rand van een breed en wijduit opengekapte vlakke in het moeras. Alleen hier en daar staat nog een oude nutteloze sagoebom overeind. De rest is een hopeloze verwarring van zwarte modder, takken en dorre blaren waarin kriskras en zonder de minste orde een vijftiental nieuwe maar ruw afgewerkte huizen staan als een groepje steltlopers op veel te lange benen.

Sonoor en zwaar dreunen nu de stemmen der mannen uit het mannenhuis, dat natuurlijk op de strategische plaats aan den ingang staat. Niemand heeft er naar het schijnt iets in de gaten, en niemand heeft er, naar den zang althans te oordelen, best zin, want het magere, eenstemmige en eentonige melodietje klinkt als een klacht en een gejammer door de als uitgestorven vlakke:

Het eerste gedeelte van dit gezang varieert tenminste nog naar de woorden, het slot is altijd eender: Oooooh. 't Maakt alles

bijeen een somberen, zwaar droefgeestigen indruk of men doden aan het bewenen is. 1)

Plotseling steekt een van die zangers z'n gebogen kop uit de lage deuropening . . . Het klinkt de dunne draad der melodie nu ineens door de leegheid van de vlakke . . . en breekt plotseling af. En het lijkt wel of de bliksem is ingeslagen: een knal afbrekende zang, donderend lawaai van op den hollen gaba-gaba vloer wild dooreen springende voeten . . . en of het gehele huis in lichter laaie staat, gulpen daar stromen met kerels door alle gaten tegelijk naar buiten. Ze verdringen zich door de veel te nauwe en veel te lage deuren, sommigen rollen er eenvoudig uit en worden in de paniek van het ogenblik onder den voet gelopen . . . Voor wapens meenemen hebben ze zelfs geen tijd, alleen een jonge kerel komt in vliegende haast naar den voorkant van het mannenhuis gerend, rukt in een wilden zwaai twee daar aan een lus opgehangen voorwerpen los en rent er dan als een razende mee de rimboe in . . . Men schreeuwt, . . . gilt, . . . rent . . . een heel dorp op de vlucht . . . Want ook uit de hoge steltenhuizen komen ze nu in hele golven. Huilende vrouwen en verschrikt schreeuwende kinderen. Met ongelooflijken angst dalen vrouwen langs schommelende, zwiepende laddertjes met twee soms drie kinderen tegelijk naar beneden, waar die kleine pagatters, in zoverre ze althans bruikbare beentjes hebben, prompt worden neergezet en dan verder zelf maar zien moeten hoe ze weg komen. En dat alles springt en rent daar nu in een verschrikkelijke paniekstemming over de kriskras dooreen liggende bomen en takken, die de enige verkeerswegen zijn tussen stinkende modder en lange scherpe dorens. Mannen roepen . . . vrouwen gillen . . . kinderen huilen . . . een verdwaalde haan kraait er hier en daar gruwelijk fel bovenuit. Wanhopig staat daar in die wijd open wildernis hier en daar een kleine, die van dit alles niets begrijpend dan de ontzettende onbillijkheid, z'n ver open mond de lucht in steekt en z'n beide armpjes over z'n dik sagoebuikje

1) Ofschoon het onmogelijk was bij deze eerste kennismaking de betekenis van e.e.a. uit te vinden, is het zeer wel mogelijk en waarschijnlijk dat gedurende het koppenfeest, ook hier, zoals bij verschillende andere stammen als de Boadzje der Bovenfly en de Mappiërs, overdag de doden van den eigen stam worden herdacht. Alleen des nachts worden trommen gebruikt. Het is in ieder geval wel bijna zeker, dat ook hier het snellen in verband wordt gebracht met de overledenen van den stam.

gedrukt, als een eenzame hond maar schreeuwt en schreeuwt en razend met z'n kleine beentjes op den boomstam stampt, zonder ook maar aan weglopen te denken . . . Maar niemand trekt er zich ook maar iets van aan . . . Ieder zorgt nu alleen nog voor zichzelf: mannen kijken niet meer naar hun vrouwen om, vrouwen laten hun gillende kinderen zonder omkijken in den steek, een paar moeders gooien in de wanhoop van het ogenblik zelfs hun kleine hulpeloze babies eenvoudig naast zich neer in de stinkende zwarte prut, waar ze later klein en hoog liggen te huilen onder hulpeloos zwaaien met korte armpjes en kromme beentjes, tot ze zichzelf geheel bevullen met de vieze zwarte modder. Andere kleinen, die nog niet vlug genoeg kunnen wegkomen, worden door rennende ruwe kerels eenvoudig van de boomstammen gedrukt en vallen schreeuwend van de pijn in de lange scherpe dorenstruiken der omgehakte sagoebomen . . . Deze stampede, deze plotselinge paniek in de juist vrijwel uitgestorven lege vlakte is verschrikkelijk om aan te zien . . . Als fel kronkelende bruine slangen holt daar nu alles achter elkaar aan over de smalle naar alle kanten reikende boomstammen om maar zo snel mogelijk binnen de beschermende veiligheid te zijn van het onoverzichtelijke sagoebos . . . De hoge nu totaal leeggelopen steltenhuizen staan op dat alles doods en bewegingloos neer te zien als onaandoenlijke logge reuzen.

Nu is het niet zo bijzonder, dat bij je onverwachte komst den eersten keer zo'n dorp voor een ogenblik aan den haal gaat. Dat gebeurt bijna altijd, minstens wat de vrouwen en de kinderen betreft, maar hier is het reeds vanaf het eerste ogenblik duidelijk dat er iets bijzonders aan de hand is: deze totaal redeloze verschrikking die zo maar ineens over dit rustig zingende dorp valt, die ongenadige hardvochtigheid waarin ieder alleen nog aan zichzelf denkt, en vooral dit redeloze weglopen van alle mannen, zonder ook maar een ogenblik aan het meenemen van wapens, laat staan aan verdediging te denken, is iets geheel buitengewoons, dat ook wij tot nu toe nog nooit hebben meegemaakt. Roepend en den angst der weglopers bezwerend, komen wij het dorp in, maar reeds aanstonds als we bij den ingang van het grote lage mannenhuis geraken valt de verklaring ook ons als een klets koud water op het lijf . . . Die rotanlus aan den voor-gevel boven de lage deur is een duidelijke aanwijzing en het nog

smeulende vuurtje waarboven de beide koppen zo juist nog hebben te drogen gelegen, maakt het voor ons en vooral voor onze dragers ineens verschrikkelijk duidelijk: we zijn midden op een koppenfeest beland! Daarmee is de panische schrik der dorpelingen ook volledig verklaard. Ze hebben zich n.l. helemaal den tijd niet gegund om ons eerst als vriend of vijand te determineren en als je juist een weekje terug hier of daar een paar koppen hebt gesneld, is het ook wel aan te raden dit eerst van op iets veiliger afstand te proberen.

Stom van ontzetting staan onze dragers daar naar die lus en naar dat vuurtje te kijken. Voor hen is natuurlijk de eerste vraag: van wie zouden die koppen zijn geweest? Misschien wel van goede vrienden, van bloedverwanten . . . En altijd weer op onze tochten door onbekend gebied, wanneer we met zulke trofeeën geconfronteerd werden, heb ik diezelfde stomme verslagenheid, die in de grote felle ogen naar buiten schijnende ontzetting kunnen lezen.

Het is hierdoor vooral dat de dorpelingen een ogenblik wat meer tijd krijgen om ongemerkt weg te komen. Bijna het gehele dorp is nu al in de uitzichtloze jungle van sagoebos en modder verdwenen, niets kan ze nu eigenlijk nog tegenhouden, ook niet ons vriendelijk gebaren en roepen, het tonen van onze lege handen of het laten blikkeren van spiegeltjes, al doen Meuwese en de beide jongens, die hem ijverig bijstaan, hun uiterste best.

Maar plotseling, zonder dat er een woord gevallen is, zonder een schreeuw, maar beangstigend en luguber in deze als om een dode stilgevallen vlakte, zijn onze dragers naar alle kanten uitgezwermd . . . Ieder heeft zijn wapens gereed, een gevaarlijk scherpe speer of een bussel pijlen, een roeispaan of een groot lang mes . . . En terwijl de laatste lui daar nog „halen wat het halen kan” het bos in schieten, en de rook der verlaten vuurtjes blauw uit de huisjes bolt, heeft de overval plaats: . . . de zwijgende, maar onbarmhartig en laf uitgevoerde overval op de nu eenzame huizen op hoge stelten. Bij het zwijgende zien naar die lege rotanlus, dat vuurtje voor het witroosteren der koppen, is na het weglopen van het gehele dorp plotseling weer de oude roofzucht wakker geworden, en zwijgend gaat daar heel die bende van ongeveer vijftig meegebrachte kerels in den aanval op het lege dorp, begerig op alles wat er in de hoge gammele huizen

aan armzalige schatten te vinden zal zijn. Ineens begrijp je dan weer dat deze dragers, niettegenstaande je er nu al dagen mee bekend en vertrouwd bent, net als hun landgenoten hier nog volslagen wilden zijn, met nog precies dezelfde instincten en belangen. Meuwese en ik hebben er enkele ogenblikken onze handen vol aan: schreeuwen alleen helpt zelfs niet . . . Er is niets anders meer mogelijk dan met een oorvijs, hier en daar weggegeven, de wildgeworden rovers naar een bepaalde plaats bijeen te drijven, hen onder zware dreigementen daar samen te houden en een mannetje met een levensgroot geweer voor den vorm in hun buurt te planten.

Met slecht verholen ontstemming staan ze daar nu allemaal op een compacten hoop, allen met speren en pijlen gewapend, ons dreigend aan te kijken. Het is wel glashelder, dat ze alleen voor de absolute overmacht wijken, maar in geen geval willen wij dat onze eigen dragers hier de zaak leeg plunderen en doen dus maar weer ons uiterste best om een paar nog juist op den rand van bos en vlakke treuzelende kerels vriendelijk toe te roepen. Pastoor Meuwese vooral is weer volop in actie met hele litanieën van het woord „vriend” en „niet bang zijn”, terwijl hij samen met z'n twee pleegkinderen kalmpjes aan over de boomstammen laveert in de richting van de enkele uit nieuwsgierigheid op den rand van het bos achtergebleven dorpingen.

De twee kwajongens schijnen het tenslotte toch te winnen. Ze krijgen een kans om een paar van deze mensen, die hun vrienden blijken te zijn, in te halen en steken kakelend vlug en verbazend zenuwachtig hele redevoeringen tegen hen af, waarbij de litanieën van Meuwese in het niet verzinken . . . Tenslotte lijkt een van de jonge kerels plotseling besloten: vliegensvlug haalt hij een homp rauwe sagoe uit een van de huizen en komt er dan schoorvoetend en transpirerend van angst mee naar ons toe. Z'n ogen gaan wild en fel naar alle kanten, telkens blijft hij weifelend staan en beziet ons beiden . . . en de dreigende groep der dragers die daar nog steeds als versteend staat onder de hoede van een jachtgeweer . . . Maar ineens vermant hij zich en komt, ofschoon bevend van agitatie, resoluut op ons af en geeft z'n homp sagoe als het teken van vriendschap. Werkelijk, ik kreeg respect voor den durf van dezen kerel, die daar even later, als hij door ons op de gebruikelijke wijze is omhelsd en met ge-

schenken gerustgesteld, kalm en je zou haast zeggen met een vleugje minachting die vijftig gewapende kerels van ons in de ogen kijkt. Die schijnen intussen nog helemaal niet bereid te zijn om vrede te sluiten. Vijandig staan ze daar dien jongen kerel aan te kijken en het is wel niet twijfelachtig dat ze hem niets goeds gunnen, nu er juist onder hen is rondgefluisterd, dat die twee versgesnelde koppen van mensen uit hun eigen groep zijn . . . Het wordt zo stilletjesaan een moeilijke situatie, die wellicht nooit een oplossing had gevonden, als wij niet nóg eens in een wanhopig pleit voor algemene vrede een beroep op hen hadden gedaan. De meesten laat die speech van ons minstens uiterlijk onverschillig, maar een oudere man, een van onze beste en zoals later nog bleek van onze absoluut betrouwbare dragers, steekt plotseling zijn speer in den grond, gaat ongewapend op den eenzamen jongen kerel toe, die bij ons in de buurt staat en omhelst hem . . . En daar heb je weer zo'n zuiver bewijs van uiterlijke wilden-vormen . . . Ineens is het ijs gebroken! Iedereen doet nu plotseling of de jongen een oude vriend is. Kinnebakken worden gewreven en dan zitten ze daar een ogenblik later, vreemd genoeg, in een geanimeerde conversatie bijeen, terwijl speren en pijlen op enigen afstand achteloos liggen weggeworpen . . .

Er komen tenslotte nog een paar dapperen uit het bos, maar wij begrijpen ook wel dat van een universeel contact met dit dorp op het ogenblik geen sprake kan zijn, temeer daar we ons dat geheimzinnige fluisteren over de identiteit der beide verdwenen koppen herinneren, waarover nu natuurlijk wel in alle talen, als een wildemansbeleefdheid, gezwegen wordt, maar waar natuurlijk ieder nog vol van is, zodat we maar besluiten nog een dorp verder te roeien en daar zo mogelijk den nacht door te brengen.

Natuurlijk maken de twee kwajongens een acrobatischen salto als ze dat nieuws horen, en warempel: die dappere jonge kerel van daarnet biedt zichzelf aan om ons daarheen te brengen, wat wij natuurlijk met groot plezier aanvaarden, temeer omdat hij beweert de hele Poermi-rivier op zijn duimpje te kennen. Zo zitten we, na het onvermijdelijke terugbalanceren door de bekende sagoe-modder, weer in onze prauwen en varen verder de rivier op.

Het is gewoonlijk een plezier als de rivier door open terrein stroomt, want behalve een mooi overzicht over het terrein, is er in die grote vlakten, vooral in de brandende middaguren, altijd wel een vleugje wind om je tenminste voor een algeheel smelten van de daverende hitte te vrijwaren. Maar dit lijkt nu eenmaal een kwade dag, en dat gestoorde koppenfeest stoorde ook onze reis, zodat ook wij nog enkele kwade uurtjes meemaken.

Het begint met een geweldig tropisch onweer. Dat te zien aankomen is wel interessant: de lucht wordt zo zwart als de sagomodder uit dat dorp daarjuist en de storm komt even plotseling over je heen als wij daar dat dorp binnenvielen. Je ziet hem wegrazen over het lange malse gras der uiterwaarden, dat neergedrukt wordt als een plek schei . . . Dan valt hij in de rivier en het roerloze glimmende water is ineens heel z'n glans en heel z'n kalmte kwijt . . . Grauw en vuil begint het te kuiven en te ribbelen, wit schuim komt er op de zich snel vormende golven en . . . Ho maar! De aardigheid om daar met een inheemse prauw, zo'n rollende, logge boomstam doorheen te roeien is er lang af. De hoogopgewaaide golven slaan telkens weer bonkend tegen de voorplecht en behalve dat je daarmee niet opschiet, gulpt er altijd wel een gedeelte van die golf water over den rand van de prauw heen en dan wordt het maar: hopen of verdrinken. Ineens komt dan nog de regen; zo hard en zo venijnig dat je een ogenblik je adem kwijt raakt . . . en de bliksem, en de daver van een bijna niet meer ophoudende donder. Dan wordt zo'n reis door een open vlakte een hel, waarbij je gezichtseinder ineens inkrimpt tot de wazige rivieroever vlak bij je. Van droogblijven is in zo'n storm geen sprake. Niets blijft droog, zelfs de beste regenjas is een bespotting, want het water giet finaal uit den loodgrijzen hemel en de adembenemende stormvlagen jagen dat water puur dwars tegen je op, zodat je in een ogenblik druipt, lekt, vol zit van den regen en heel de wereld niets meer lijkt dan gillende storm, krakende donder en water . . . Water dat schuimt en klotst naast je tegen de prauwwanden, water daar je ogen vol van raken, water dat je in rillige beekjes over den rug loopt, water dat nu in hele golven van voor naar achter door de prauw stroomt . . . Een zondvloed, een wereld vol water waar ieder ander geluid in verdrinkt en waarbij iedere vage beweging,

die je nog waarneemt, vanuit een andere verre wereld lijkt te komen. Ik zie mijn roeiers furieus vechten met den storm en den regen, maar al staan ze bij me in dezelfde prauw, het lijkt of ze voor mij onbereikbaar zijn. De andere prauwen zijn achter den horizon van regen verdwenen . . . Wanhopig probeer ik m'n kompas, dat „waterproof” moet zijn, op gang te houden, maar het wordt steeds luier in z'n bewegingen, zodat het inschetsen van de kaart op het nu bijna tot pap geworden papier hoe langer hoe moeilijker wordt. Door de algehele isolatie van de rest, en het absoluut dichtgevalven uitzicht, roeien we, zonder het te merken, verschillende dorpen voorbij, want de twee kwajongens die best beter weten, willen immers alleen maar naar huis. Eerst tegen den avond, als de ontzettende bui in een druilregen is overgegaan en we allemaal verkleumd en rillend in de prauwen zitten, krijgen we weer contact met de anderen en dan vertelt de jonge man, die is meegegaan, dat we al verschillende van zijn dorpen voorbij zijn en we ons op het ogenblik vlak bij een flinke groep bevinden, waarvan we inderdaad de huizen als een donkere massa in de verte kunnen waarnemen. De rook ligt er in dezen natten avond als een vieze vuilblauwe deken plat over neergeslagen. Maar de twee kwajongens, die alleen maar naar huis willen, willen van een verblijf in dat dorp niets weten, en om zeker te slagen beginnen ze maar te vertellen dat de lui die daar wonen helemaal geen vrienden van hen zijn, dat er vlakbij, iets verderop nog een ander dorp ligt, waar we droge en lege huizen zullen vinden, want — weten zij te vertellen — die lui daar zijn niet thuis.

Er wordt even beraadslaagd: het is inderdaad al laat om nu nog onverwacht een dorp binnen te vallen, en in verband met wat we vanmiddag beleefden, is het misschien dus toch maar verstandiger, dat we nog even verder roeien en vannacht in dat lege dorp verblijven . . . Jawel, nog even doorroeien!!! Uur na uur schuiven we nu geruisloos in onze prauwen door het vlakke open terrein. In het donker van den regenachtigen nacht zijn onze prauwen geruisloze zwarte schaduwen op het slechts even opglimmende water. Er is geen ander geluid dan het eentonige plassen der roeispanen en het geruis van den blijvenden regen. Er is haast niets te zien, zodat onze prauwen nu eens hier dan daar vastlopen op de drassige lage oevers. Vooral als tegen een

uur of negen een klein zijriviertje wordt ingevaren, is het een hopeloos werk de dolle bochten en kronkels van dat kleine half leeggelopen ding te volgen: prauwen botsen op elkaar, raken vast in den modder der moerassige kanten . . . Eindelijk, eindelijk zijn we dan toch aan de prauwenplaats. Maar toen begon het eigenlijk pas!

Door een heldonker sagoedoriebos loopt daar ergens zo'n moddergoot van een weggetje. Maar je ziet evenveel als in je broekzak en de ontzettende bui van vanmiddag heeft er eventjes voor gezorgd, dat het water op die moddergoot nog enkele decimeters gestegen is. Klabats daar nu maar doorheen! . . . Zorg vooral dat je niet tegen de wanden van het smalle gootje optornt, want dat zijn allemaal dorens van de sagoepalm! En die stokken en takken die je overdag nog wel eens kunnen helpen om over te laveren, zijn nu je reinste nachtmerrie . . . Zien doe je er geen een, . . . dus probeer je maar er naast te lopen, met het gevolg dat je daar ieder ogenblik tegenaan strompelt in deze meer dan kniediepe modderpap. Bovendien zijn er hier en daar in die goot natuurlijk kuilen, waar je overdag wel omheen kunt zeilen, omdat ze er als teken een bosje gras of een stok in hebben geplant, maar in deze stygische duisternis floep ik af en toe tot m'n oksels in die vieze stinkende rijstebrei.

Op den tast af en — als er tenminste iemand voor je uit loopt — op het gehoor af, moet je het maar zien te vinden en ondertussen regent het maar door. Alles druipt en lekt van de nattigheid. Muskieten in hele zwermen hoor je tot een eentonige dreun om je heen . . . En ondertussen: maar plonsen mannen, en vallen, en vloeken, en weer maar overeind kruipen met de smaak van die vieze modder in je mond! Nu eens zit je schrijlings op een plotseling uit dien zwarten inktpot omhoogzweependen tak, een volgend ogenblik schuif je als op groene zeep van een boompje waar je overheen wilde . . . En die verd . . . dorens aan de kanten, waar je telkens weer onwillekeurig naar grijpen wilt als je je evenwicht kwijt raakt in deze bodemloze pappot . . .

Na ruim een uur was ik er. Meuwese kwam na twee uur boven water, maar de lui waren er voor het grootste deel al veel eerder. Als we tenslotte, zonder dat we nog pap kunnen zeggen, op den tast af een donker hol binnenvallen, waar het licht van een groot vuur ons verwelkomt, hebben we zelfs geen adem meer over om

onze lui uit te vloeken, die, zoals meteen blijkt, in pure baldadigheid de gehele bewanding van het reuzenhuis, waarin we zijn verzeild geraakt, hebben uitgebroken om er brandhout of slaapmatten van te maken.

We hebben tenminste een dak boven ons hoofd en een droge plaats om te zitten. En als we eindelijk onze vieze bullen uit hebben en we zitten in een zuiver pak kleren achter een bakske troost zo zwart als dat rot weggetje van daarnet, dan kunnen zelfs de twee kwajongens, die de enige schuld zijn van dit alles, ons niet meer kwaad maken . . . Het gezellig knappende vuur geeft warmte en licht en maakt de schaduwen nog dieper en zwarter, zodat het enorme huis, waarin we slapen, nog holler lijkt . . .

Als dan ook den anderen morgen een vrolijk zonnetje ons wekt, zien we meteen dat we plaats genoeg hebben gehad in dit reuzenhuis, dat ongeveer vijftig meter lang is. Als een ontzaglijke sagoe-rups zit het daar weggedoken onder wat klapperbomen, samen met nog negen anderen van denzelfden vorm en sommigen van bijna even grootse afmetingen.

Je kunt daar meteen aan zien, dat we hier weer bij den stam zijn der lui van de Koningin Juliana rivier, waar we indertijd al precies hetzelfde waarnamen. 't Maakt anders zo maar een troostelozen indruk: zo'n leeg dorp met al de huizen gesloten en al de tuintjes en plantingen, deuren en gaten volgehangen met de gekste verbodstekens. Nu eens zijn het speren of pijlen, die dreigend naar je toesteken, dan weer bogen of op allerlei vlotte manieren ineengevlochten bosjes gras, maar even vaak bestaan ze ook uit een busseltje roetzwart gerookte koppen als een luguberen rijpen druiventros . . . „Kom er niet aan,” zeggen onze dragers die er zelf in eerbiedig verre bochten omheen gaan, „want je gaat er aan.” En dat ze het menen kun je waarachtig zien aan de ongehoorde eerlijkheid waarmee ze zelfs malse tabaksplanten en suikerriet sparen. Hun vandalenwerk van gisterenavond moet dan ook zeker alleen worden verklaard uit het feit dat in het stikkedonker die dingen niet te zien waren. Maar die bewanding kunnen we zo niet laten liggen, en dus krijgen ze, voor we vanmorgen verder gaan, eerst nog even de opdracht een nieuwe bewanding in het reuzenhuis te maken. Vooral de beide kwajongens zijn daar mordicus tegen en het kost nogal wat kruim om ze er aan te krijgen, maar als we zelf een handje mee-

helpen brengen ze het in een paar uur al ver. De zon staat zodoende al hoog en heet aan den hemel, als we weer door die vuile inktgoot naar onze prauwen terugspolderen, maar we laten tenminste een tamelijk ongeschonden mannenhuis in z'n eenzaamheid achter.

IN EN OM DEN GROTEN PAPPOT

ONZE EERSTE KENNISMAKING MET DIEN GRO-
ten pappot dateerde eigenlijk al van gisterenavond, maar
vandaag en iederen volgenden dag van de komende twee
weken wordt het al duidelijker: we zijn hier aan de boven-
loop van de Poermi-rivier terecht gekomen in een onmete-
lijken modderhoek, waarin heinde en verre geen droog stukje
grond te vinden is.

Als je de min of meer nauwkeurige schetskaart, die wij voor het
eerst van dezen tot nu toe onbekenden uithoek der wereld tracht-
ten te maken, eens goed bekeken hebt, blijkt al direct dat er
vanuit dezen hoek naar alle mogelijke kanten rivieren beginnen
te lopen. Daar is de Obaa in het Zuiden, de zijrivier der Mappie
waaraan ongeveer de hele Mappistam z'n tenten heeft opgeslagen.
Verderop, naar het Zuid-Westen stromend: de Koningin Juliana-
rivier, waarvan we de ontdekking in het derde hoofdstuk reeds
beschreven. In het Westen begint de tot nu toe alleen bij naam
bekende Cooks-rivier en in het Noord-Westen de Dajoessie, een
grote zijarm van de machtige Eilanden-rivier. Van het Noorden
en Noord-Oosten ontspringen er de Poermi en de Emogon-
rivier, twee machtige zijarmen van de voor het grootste deel
steil naar het Noorden lopende Kampong-rivier of Assoewe. Zo
op het eerste gezicht zou je dan gaan denken: daar in dat middel-
punt zal dus wel een hoog terrein, een soort heuvelland zijn,
maar in werkelijkheid blijkt precies het tegenovergestelde. Dit
hele middengebied is niets anders dan een onmetelijke pappot,
een reusachtig bord van modder en moerassen, waarin we veer-
tien dagen aan een stuk hebben rondgezwalkt. Het is zo sterk
dat je geen van de bovengenoemde rivieren aan hun uitersten
bovenloop precies kunt determineren. In dien uitgestreken pap-
pot loopt alles ongemerkt in elkaar over, zodat ge vanuit deze

moerassen naar willekeur — minstens bij hogen waterstand — in alle genoemde rivieren kunt komen. Wij kwamen b.v. op dezen tocht achtereenvolgens in de Poermi-, de Koningin Juliana- en de Emogon-rivier, en naar uitvragen en latere onderzoekingen uitwezen, zijn ook doorsteken naar de Cooks-, de Kronkel- en de Dajoessie-rivier mogelijk. Ge hoeft alleen over de nodige prauwen te beschikken, want van lopen kan in dit gebied natuurlijk niets komen.

Het kerndeel van deze onoverzienbare sauskom is een enorme tamelijk wel massieve sagoewildernis: duizenden, miljoenen sagoebomen met allemaal dezelfde lange scherpe dorens, sago die nooit door mensen geplant is, maar die, evenals elders het regenbos, tot een ontzaglijk oerwoud is uitgegroeid.

Uit dat ontzaglijke massief van sagoewildernis komen aan de randen de eerste sporen der verschillende rivieren, die overigens daar nog vaak ondoordringbaar vol zitten met grassen en lissen, wieren en riet. Aan het begin lopen ze dan in de dolste kronkels en bochten, vaak als een doolhof vol bedrieglijke zijpaadjes, die allemaal weer naar de rivier blijken terug te buigen, door geheel open terrein. In den natten tijd: een enorm meer, waarin enkel hier en daar een trosje ijle eucalyptus groeit en witte en blauwe waterlelies in een krans van glimmend groene blaren drijven op droomstil water. In den drogen tijd: een prachtige halfzachte wei vol heerlijk groen moerasgras, waar witte reigers slank en blank en statig in rondtrippelen langs stilstaande kreekjes en kleine miniatuur meertjes. Verderop begint de lijn der rivier beter zichtbaar te worden in hier en daar als dikke groene dotten langs den oever groeiende lage struikbomen. Die oevers worden automatisch door den stroom der rivier bij hogen waterstand opgehoogd tot steeds duidelijker uitkomende smalle dijkjes, waarop verder naar de randen van deze onmetelijke vlakten slanke palmbomen verrijzen. Dat zijn een soort vingerpalm, die recht en hoog hun transparante koppen de lucht in steken en zich als dromende ragebollen te spiegelen staan in het diepweerkaatsende rivierwater. Aan de randen gaan deze vlakten dan weer over in een brede zoom van sagoebossen. Tenslotte komen we dan, helemaal aan den rand van dezen onmetelijken pappot, in het vloedbos terecht, dat laag en zwaar moerassig blijft en waar eb en vloed zich al meer of minder sterk in doen gevoelen.

Denk daarbij niet, dat dit slechts een klein stukje land is, zo iets als het tuintje achter uw huis! Het beslaat een Nederlandse provincie en wij zaten er, zoals ik al zei, twee weken aan een stuk midden in. Een enorme deuk in den bodem, een verschrikkelijke pappot, en toch, vol mensen! Duizenden mensen, die dus hun hele leven ongeveer geen vasten grond onder hun voeten krijgen, die hun hele leven niets anders doen dan in hun holle boomstammen rondvaren over deze vlakten of sprietlopen over takken en dunne boompjes tussen hoge hagen van sagoedorens.

Dat lijkt zo op het eerste gezicht niks geen prettig bestaan. We hebben dat gisterenavond al zo'n beetje ondervonden en vandaag maken we er de tweede proeve van mee, als we het beste deel van een helen dag blijken nodig te hebben om ons met onze prauwen door dat massieve sagoewoud heen te werken. In den natten tijd moet dit, volgens de mensen zeggen, heel wat gemakkelijker zijn, maar aangezien we momenteel precies midden in den drogen tijd zitten, is het werkelijk een heksenwerk onze logge en zware prauwen door die smalle en steeds kronkelende pijp van modder en wier, lissen en riet, gras en varens heen te sleuren. Diep ligt ons modderkanaaltje uitgesneden tussen de hoge doornige sagoebomen, zodat er geen vleugje wind ook maar een kans krijgt ons te beroeren . . . De mensen zien er door modder en vuiligheid, wier en transpiratie uit als barre duivels, mismoedige, lome duivels, want de hitte in deze stinkende en loomuitwasemende modderpijp is deprimerend. Alleen onze twee kwajongens denken er anders over. Dit is immers het laatste stuk dat hun van de Koningin Juliana-rivier en daarmee van hun huis en hun familie scheidt, en dus trekken zij zich nergens iets van aan. Modder of geen modder, heet of niet heet, met een ontembare energie zetten zij door, sleuren en trekken onze prauwen op haarbreedte langs vervaarlijk overhangende sagoebomen, spannen zich in dat het zweet hun in riviertjes van hun kastanjebruine ruggen loopt, komen af en toe even naar „vader” toegespolderd, zodat die telkens weer onder de zwarte spatten modder raakt, en manen iedereen voortdurend weer aan, om nog wat door te zetten: „'t Is nog maar eventjes, nog maar enkele bochten” . . . Maar met dat al loopt het al aardig tegen den avond als we eindelijk tamelijk plotseling in den

bovenloop der Koningin Juliana-rivier geraken. Wat is dat nu!? Zijn de twee kwajongens nu ineens hun laatsten adem kwijt? Juist varen we nog maar kalm de fris opwasemende rivier op, of daar zitten ze weer als twee zoutzakken zwijgend met verbazend ernstige gezichten in de prauw. Alle bravour is er uit! De thuiskomst heeft hen nu totaal te pakken. Met grote starre ogen zien ze voor zich uit . . . Een grap, die wij ons met hen permitteren, schijnen ze zelfs niet eens meer te horen . . . Ze zijn plotseling geheel gebiologeerd door hun thuiskomst, totaal onder den indruk, en reeds lang vóór de eerste van hun ons blij begroetende dorpsgenoten aan den kant van de rivier is, zitten er grote glazige tranen in hun wijdopen ogen . . .

Maar voor ons is de ontvangst des te hartelijker, als de mensen zien, hoe goed we aan onze afspraak hebben gehouden en hoe gezond en vet we hun beide deugnieten mee hebben teruggebracht. Natuurlijk zijn die deugnieten in een ommezien tussen huilende en lachende familieleden verdwenen. Ik zie nog juist hoe de grootste belhamel van de twee, als een verlegen manneke, met een gezicht als een oorwurm, wordt opgevangen door een onstuimigen vader en een hele zwerm luidruchtige kornuiten. Dan leidt men een deputatie van een tot nu toe nog onbekende groep vóór ons, die kost wat kost met ons willen kennis maken. Een paar ruige, wild uitzierende kerels zijn het, van de Teger-lui wordt er bij gezegd, en mèt dat het woord „Teger” valt . . . word ik bijna van de sokken gelopen . . . Een kerel springt me zowat boven op m'n lijf . . . over me heen . . . roets . . . Als een kasuaris verdwijnt hij in de doornige struiken en is meteen verdwenen . . . Geroep, gerèn om speren . . . Grote consternatie in heel de buurt . . . Wat is er nou toch weer aan de hand . . . „Zeg, wie was die kerel die me daar zo onceremonieel op m'n lijf sprong.” waag ik een vraag aan een van de omstaanders. Na wat geduld, als blijkt dat de vluchteling toch spoorloos verdwenen is, komt het er eindelijk uit: „'t Was die jonge man van het Gamia dorp, Mijnheer, die jullie de hele Poermi zou laten zien.” Inderdaad is die jonge kerel tot hier toe met ons meegekomen. 't Bleek niet alleen een dappere jongen maar tevens een aardige gediensstige vriend te zijn, zodat wij tweeën het al best samen konden vinden. Geen vijf minuten geleden heb ik hem nog gevraagd of hij misschien bang is om mee te gaan naar de geheim-

zinnige Tamario, waar we onze twee kwajongens moeten thuis brengen, maar nonchalant en vrijmoedig heeft hij gelachen en gezegd: „Helemaal niet, de Tamario zijn m'n beste vrienden” . . . En nou dit! Maar het duurt ondertussen niet lang voor ik achter het geheim ben van deze plotselinge vlucht . . . Die twee Tegerlui, die in de consternatie van het ogenblik een beetje op den achtergrond zijn geraakt, weten er de reden heel goed van! „Een kerel van de Gamia . . . ? Ja *dat* geloven we, dat die hem smeerde . . . Was hem maar aan te raden ook! . . . Juist een week geleden hebben die lui twee van onze mensen vermoord, die rustig aan het vissen waren op de Poermi, en de koppen hebben ze meegenomen . . .” Wat een land en wat een mensen! Nou loopt m'n jonge vriend ergens als een razende kasuaris door het vallende duister . . . Zijn instinct zal hem misschien nog wel thuis brengen vannacht, dwars door dat onbarmhartige sagoemoeras heen. Zijn vel zal gescheurd en aan flarden langs z'n lijf hangen, maar halen zal hij het! En één woord was daartoe voldoende, één woord dat hem van een dapperen jongen kerel tot een wild beest in doodschrik maakte . . . Wat een leven! Maar mensen wonen er in dit verschrikkelijke land genoeg. Zo blijkt b.v. dat die Tamario of Ogoi, die we vroeger al eens bezochten, veel talrijker zijn dan we toen vermoedden. Als we op hartelijke uitnodiging van onze vrienden, waartoe de twee kwajongens natuurlijk een speciaal gewicht in de schaal leggen, nog een dag bij hen doorbrengen, krijgen we nog drie andere dorpen van hun groep te zien, die een beetje verder het sagoemoeras in liggen, zodat de gehele groep ook wel ongeveer duizend mensen zal tellen.

Bij oppervlakkig toezien lijkt een dergelijke groep in zo'n onherbergzaam land, zoals deze onmetelijke sagoedoeriewoestijn wel mag worden genoemd, haast onbegrijpelijk en toch leven in dit-zelfde land meerdere duizenden mensen, alleen in kleinere of grotere groepen bijeen, allen ongeveer in dezelfde omstandigheden, allen tot denzelfden stam der Avio of Aujoe behorend. Het is juist omdat deze geweldige inzinking zo'n formidabel sagoemoeras vormt, dat ze zo volkrijk is, want zoals iedereen, die iets van primitieve mensen gezien heeft, weet, bepaalt het land de bevolking. Materiële gebruiken, en zelfs karaktertrekken en hoeveelheid hangen nauw samen met de natuurlijke gesteldheid van

den bodem. Zo vinden we in de uitgestrekte savannen en open vlakten der Zuidkust een zuiver jagersvolk, dat z'n overvloedige voeding vindt in den rijkdom aan kasuarissen, varkens en kangeroes die daar voorkomen. Noordelijker daarvan, in het bosrijke en heuvelachtige Digoelgebied, leven de Digoelers die, doordat hun bossen weinig of geen wild bevatten en de sagoepalm er slechts spaarzaam groeit, zich vanzelf op den landbouw zijn gaan toeleggen. In het stroomgebied der Beneden-Mappi, waar in de vele kleine riviertjes en kreekjes veel vis maar bijna geen wild voorkomt, leven de mensen hoofdzakelijk als vissers van vis en garnalen. Doch hier in deze onmetelijke rimboe van sagoebomen leeft een volk, dat helemaal op die sagoe alleen voor de voeding is aangewezen. Zoals welhaast overal elders is sagoe het stapelvoedsel der bevolking, doch doordat men in deze streken, waar het hele oerwoud alleen uit sagoe bestaat, niet zuinig hoeft om te springen met een sagoeboom, worden ook jonge bomen omgekapt, die de heerlijke palmiet leveren, een ook door Europeanen zeer gewaardeerde groente. Maar de sagoepalm kan nog op een andere manier als voeding dienst doen dan door er het meel uit te halen of er de zachte kroon van als groente te gebruiken, en het is juist deze laatste manier van sagoe-gebruik, die aan dit hele volk zijn eigen aard en eigen gewoonten geeft.

Een rijpe, in dit onmetelijke sagoemoeras omgekapte sagoeboom valt onmiddellijk door eigen zwaarte tot voor de helft weg in de zwarte blubber waarin hij groeit. Er ontstaat daardoor een rottings- of gistingsproces in het zachte merg dat een viezen stank verspreidt, niet ongelijk aan een varkenshok. Op dezen geur echter is een bepaalde vlinder, die juist in deze sagoemoerassen in geweldige hoeveelheden voorkomt, verzot en legt op den snel weggrottenden stam z'n eieren. De aanvankelijk microscopisch kleine rupsen, die uit deze eieren komen, bezitten allen een oerharden kop, waarmee zij zich in een minimum van tijd door de harde schors in het zachte rottende merg werken, en dan kan het feest beginnen, want dat rottende zachte sagoemerg is juist hun voedsel. Fantastische hoeveelheden kunnen ze er van verorberen en tegelijkertijd groeien ze zelf op een gigantische wijze aan tot duim-dikke, roomgele, vaak vijf tot meer centimeters lange gladde gedrochten, die tenslotte, wanneer ze geheel volgroeid en bijgegeten zijn, zichzelf in een uit droge sagoevezel gevormde

kokon verpoppen, tot later, als ook de harde bast van den sagoeboom vergaan is, die kokon vanzelf voor den dag zal komen en den inmiddels gevormden vlinder gelegenheid geeft om de wereld in te vliegen.

Maar zover laten de mensen hier het gewoonlijk niet komen. Met een door geslachten verkregen vakkennis weten ze precies de tijd, waarop de zich dik etende rupsen vetgemest zijn en dan is het slechts een klein kunstje om de harde schors van den sagoeboom te halen en die dikke vette, akelig en kwaadaardig kronkelende rupsen zijn maar voor het oprapen. 't Zijn juist deze roomgele griezelig gladde rupsen, die hun gehele vleesvoeding uitmaken en het kweken van sagoerupsen geschiedt in dit hele gebied dan ook systematisch en op grote schaal. Het bepaalt zelfs voor een groot deel den aard van hun hele leven. Met man en macht valt de gehele groep, die in sterk sociaal verband altijd gezamenlijk opereert, op een goeden dag een stuk sagoemoeras aan, en slaat eenvoudigweg alles wat er in die doornige en ondoordringbare wildernis overeind staat neer. Van sagoebladen zijn in een minimum van tijd de nodige voorlopige afdakjes overeind gezet en morgenvroeg trekken de vrouwen er reeds op uit om uit bepaalde vlakbij liggende en in verband met het aanwezige water gemakkelijk bewerkbare bomen het sagoemeel te kloppen. Anderen brengen bergen met jonge sagoescheuten aan, waarvan enorme hoeveelheden als lekkernij of als groente bij de sagoe worden verorberd. Nadat door de gezamenlijke mannen-gemeenschap is vastgesteld waar precies het mannenhuis zal verrijzen, wordt door ieder getrouwd man, soms ook wel in samenwerking met z'n broer(s), naar een geschikte plaats uitgezien voor het bouwen van een definitief huis, midden in deze opengekapte wildernis. De meesten stellen zich tevreden met huizen op palen, vanaf twee tot zes meter boven den grond, maar een enkeling, die bij het neerslaan van het sagoebos hier of daar een hogen geschikten boom heeft gevonden, maakt zijn huis eenvoudig in de kruin van dien boom, vaak wel twintig meter boven den grond. Ik herinner me zo b.v. dat ik ergens waar ook zo'n adelaarsnest tegen den blauwen hemel hing te zwaaien op den stevigen bries, met een dun touw gewapend omhoog klom tot boven en met behulp van dat touw een hoogte kon vaststellen van 27 meter boven den beganen grond... Brrr... om

er de bibber van te krijgen! Het dunne ietwat zwiepende kippenladdertje geeft geen moeilijkheden zolang je nog in lagere regio's bent, zolang althans de bosrand nog op gelijke hoogte met je ogen blijft, maar oh weel! als je daarboven raakt, en je ziet door het raamvormig silhouet van je laddertje niets anders meer dan een paar statig voorbijzeilende witte wolkjes op een hardblauwe hemel . . . Kijk je naar beneden dan zijn de mensen als dwergen en kijk je naar boven dan zie je het statige zwaaien van je luchtkasteel tegen wat hoge witte wolken. Bovendien begint je laddertje, dat hier en daar slechts den steun heeft van een toevallig in die richting lopenden tak, of een enkelen mageren stok ergens heel diep weg in den grond gestoken, hoe langer hoe meer onberekenbaar te schommelen. Ik was in ieder geval blij toen ik eindelijk boven was en ik was dien aardigen jongen kerel, die voortdurend enkele meters voor me uitklom en met zo'n aanmoedigenden glimlach telkens naar me keek als ik weer een ogenblik stil hing om in de juiste kadans van het schommelende laddertje te raken, zeer dankbaar. Door een gat in den vloer komen we dan in een huis, dat precies eender is als alle zgn. vrouwenhuizen in dit gebied: een keurige vloer van gaba-gaba, die echter geheel belegd is met nette matten, uit biezen gevlochten. Hier en daar zijn in den vloer vierkante gaten uitgespaard of grote plakken leem aangebracht, waarop de verschillende vuurtjes branden. Boven iederen haard lopen vier stokken rechtdoor naar het tamelijk lage dak, dat zij mee helpen steunen, terwijl op ongeveer een meter boven het vuurtje een platform is gemaakt, waarop het brandhout netjes geordend wordt opgestapeld.

Wat sagoezakken, uit biezen gevlochten, wat houten gereedschap voor het sagoekloppen, misschien een paar zwartgerookte koppen ergens in een hoek tegen het dak, en in ieder geval de glanzend ivoorachtige kop van een of anderen voorvader als een vreemd en luguber ornament op het slaapmatje achter het vuur completeren den inboedel. Die kop glimt van het veelvuldig gebruik, want behalve dat hij de almachtige amulet is voor de gehele familie in ziekten en moeilijkheden, dient hij tevens iederen nacht als hoofdkussen voor moeder de vrouw of haar man. Een doodskop is in dit land iets heel anders dan bij ons: de kleine peuter, die nog maar juist zitten kan, speelt er al dagelijks mee,

want de kop is de beste afweer tegen allerlei vijandige machten en moet dus steeds in de buurt van het kind blijven. In het gehele verdere leven raakt de mens er hoe langer hoe meer mee vertrouwd, wordt die kop een steeds dierbaarder erfstuk, naarmate hij vaker wordt aangewend als een hulp in ziekte, een afweer tegen boze geesten, een schild tegen vijanden, een troost bij een stervende. In hoeverre bij dit alles de personificatie van den kop een rol speelt was mij tot nu toe onmogelijk te achterhalen. Er is echter een absoluut verschil tussen de koppen der gesnelden en die der voorvaderen en alleen de laatsten genieten een eer en gebruik als boven beschreven.

Iedere bijeenwonende groep heeft haar eigen mannenhuis, dat in dit gebied wel speciaal het woonhuis voor de jonge-, ongetrouwde mannen lijkt, in zoverre die er permanent logeren, terwijl de getrouwde mannen af en toe naar verkiezing ook wel den nacht in hun eigen huizen doorbrengen. Zodra dan de getrouwde mannen met hun eigen huizen beginnen, trekken de jongelui aan het verzamelen van materiaal voor het mannenhuis, dat gewoonlijk slechts laag boven den grond, tussen één en twee meter hoogte, wordt gebouwd. De grootte er van verschilt natuurlijk naar de voornaamheid der groep. Men vindt er van twintig, maar ook wel van zestig tot tachtig meter lang. Ofschoon de bouwvorm niets buitengewoons heeft, maken ook deze mannenhuizen een geweldig zindelijken en geordenden indruk. De vuren, die op dezelfde manier zijn gemaakt als die in de vrouwenhuizen, vormen door hun regelmatigheid en hun juiste volgorde een keurige rij aan weerszijden van het huis, terwijl in het midden een tamelijk brede gang is vrijgelaten voor het verkeer. De gehele vloer is ook hier keurig bedekt met biezen matten, die tegelijk als slaapmat en als zitmatje dienen. De speren en pijlen der mannengemeenschap worden hier op nette rekken boven de slaapplaatsen bewaard. Hier en daar, speciaal aan voor- en achtergevel van het huis, treft men hele verzamelingen jachttrofeeën aan, vanaf varkenskinnebakken tot allerlei vogelveren. Die laatsten worden ook vaak aan dunne rotanslierten geregen in de lengte door het mannenhuis, of er omheen over in den grond gestoken stokken gehangen, zodat ze een aardige en originele versiering vormen. Dit laatste is vooral het geval als het nieuwe huis klaar is en dit geheel met jonge

sagoeblaren en vaak met honderden aan dunne touwtjes gebonden sagoevlinders versierd, wordt ingezegend door de gezamenlijke gemeenschap die er een nachtelijken dans in houdt. Gesnelde koppen en andere snelattributen, zoals b.v. een eigenaardig soort fijn vlechtwerk, enigszins in den vorm van een korfje of hoedje, dat dienst doet om vlak na het snellen den kop aan te hangen, als men weer naar huis gaat, worden over het algemeen slechts in de vrouwenhuizen bewaard. — In verband met deze „korfjes” is het interessant op te merken hoe deze geheel eigen producten bij kennismaking met vreemden in zeer korten tijd een kleine verandering ondergingen, althans wat hun gebruik betreft. Zoals op sommige foto's duidelijk zichtbaar is, dragen verschillende lui hier een soort Maurice Chevalier hoedje . . . Aanvankelijk werd natuurlijk maar aangenomen, dat dit een van de vreemden overgenomen gewoonte was . . . Later bleek echter, dat men op voorbeeld van den vreemde een hoofddeksel is gaan gebruiken, voor honderd procent eigen fabrikaat: n.l. de oude, slechts een weinig vervormde „snel”korfjes van vroeger! —

In verbazingwekkend korten tijd is er aldus een nieuw dorp ontstaan in de totaal neergekapte sagoejungle, weliswaar helemaal uit licht en kort-durend materiaal opgebouwd, maar bruikbaar en stevig. Dat zo'n huis, zelfs al staat het dan maar op paaltjes van een bezemsteel dik, toch keurig in elkaar zit, bleek ons op een goeden dag, dat we er met een kleine honderd man bezoekers onzen intrek in hadden genomen. Er was eigenlijk elders ook nog wel plaats, maar zoals dat gewoonlijk gaat: onze dragers voelden zich alleen op hun gemak in de schaduw van ons beider jachtgeweer en alles kroop dus op een geweldigen hoop bij elkaar. Praten van onzen kant haalde natuurlijk niets uit, doch ook de eigenaars lachten met onze bedenking dat het huis zo'n geweldige vracht op één plaats niet zou kunnen dragen. Den anderen morgen bleek inderdaad, dat zij gelijk hadden gehad: het huis stond nog even sterk en buigzaam als eerst, het enige verschil was, dat de steunpaaltjes, die het hele geval in den modderachtigen bodem torsten, het niet hadden kunnen houden, zodat ons hele huis bijna een meter naar beneden was gezakt.

Voortdurend worden er nieuwe sagoebomen bij omgekapt om

den rupsenvoorraad steeds op peil te houden en nu wordt het natuurlijk binnenkort een dagelijks feest van bergen met heerlijk vetgemeste sagoerupsen. De bereiding van die dingen kan op verschillende manieren geschieden: sommigen kunnen er gewoon niet afblijven en beginnen de venijnig tegenspartelende gedrochten levend naar binnen te werken, anderen roosteren ze, tot een pakje bijeengehouden in wat sagoebladeren, terwijl het neusje van de zalm eigenlijk is: ze mengen met verse sagoe en ze dan gezamenlijk bakken op een vuurtje. Ik moet u eerlijk zeggen, dat ik niet veel gradatie in de verschillende bereidingswijzen heb kunnen ontdekken. Voor ons blijft het toch tenslotte altijd maar een slecht gewaardeerde lekkernij. Het kraken der harde hoornachtige koppen tussen de kiezen der lekkerbekken is daarbij geen stimulans om er zelf ook mee te beginnen! Maar voor de mensen wordt het, wanneer eenmaal de tijd van de rijpe rupsen daar is, een eldorado dat echter evenmin als elk ander luilekkerland lang kan duren. De voorraad raakt uitgeput. De vrouwen beginnen klachten te brengen, dat ze te ver moeten dokkelen door de vieze sagoeblubber om nog een bruikbaren boom te vinden voor sagoe. De huizen zijn door regen en zon en het vele gebruik wat bouwvallig geworden; de rottanvlechtsels beginnen los te zitten en de bewoners der wolkenkrabbers durven het zelf niet meer aan om het zwiepende laddertje nog op 'n buigzaamheid te proberen. Voor de kinderen en voor onbelaste mensen is dat nog niet zo direct gevaarlijk, maar als moeder 's avonds met een vrachtje verse sagoe van om en bij de dertig kg. op haar rug naar boven moet, wordt het wat gevaarlijk en dus . . . Op een goeien morgen kruipt alles met hebben en houden in de prauwen en verdwijnt, zonder ook maar den minsten weemoed. Onder vrolijk geroep en geschreeuw trekken ze weer naar een anderen hoek van deze onmetelijke sagoerimboe, die immers nog ongekapte hoeken en nieuwe eldorado's biedt, zolang er nog mensen zijn die er naar zoeken.

Ondertussen krijgt de achtergelaten verlatenheid hier weer de kans om zich in enkele jaren te herstellen tot een nieuw stuk ondoordringbare sagoewildernis.

Zo leeft, in grote en ruwe trekken, het volk dat ik me aan het zoeken ben voor parochianen in en om dezen onmetelijken pappot: een heel mensenleven in de moerassige vlakten of de

modderige sagoerimboe's van dit verzonken land! Men staat er eigenlijk van te kijken dat ze zo'n gezonden, zo'n vitalen indruk maken. Die modder en die moerassen schijnen hun toch tenslotte maar weinig kwaad te doen. 't Zijn wel geen grote zwaar-gebouwde typen, maar in het algemeen maken ze een agilen, gezonden indruk. Van karakter zijn ze een blij en levenslustig, uiterst aanhankelijk volk, zoals we deze reis nog meerdere malen de kans zullen krijgen op te merken, gul en royaal in hun vriendschap en ook onderling met een sterken band verbonden.

Hun eigenaardige levenswijze zal het voor ons werk in de toekomst niet gemakkelijker maken . . . Dat rondtrekkende leven is nu eenmaal een slechte gewoonte als eens moet worden overgegaan tot het vormen van de noodzakelijke scholen. Van den anderen kant zou het op vaste plaatsen bijeenbrengen van dit volk een gevaarlijke verandering in hun levenswijze en vooral in hun voeding veroorzaken . . . Er vallen in die nieuwe parochie van mij zeker nog grote problemen op te lossen, én door den bestuurvoerenden ambtenaar én door den pastoor!

DORP DER VERSCHRIKKELIJKEN

MET AL DIE MOOIE BELOFTEN DIE ZE ONS DEN vorigen keer al gedaan hebben, met de twee kwajongens weer gezond en glimmend van welgedaanheid onder hen terug, verwachten we natuurlijk dat onze vrienden, de Ogoimensen, ons dezen keer eens een flink stuk in de goede richting zullen brengen. In ieder geval hebben we al onderweg gehoord, dat we de Poermi-rivier niet meer hoeven af te zakken. Er schijnt hier ergens in den groten pappot een doorsteek te zijn recht naar den kop van de andere grote zijrivier der Assoewe: de Emogon. Dat zal ons minstens een week voordeel bezorgen.

Nu blijken onze vrienden van goeden wil genoeg te zijn, maar 't is ook meteen al duidelijk dat er hun iets dwars zit, want telkens als wij het onderwerp op de reis van morgen brengen, is er weer datzelfde gefluister, waarin de naam: „Kowe” herhaaldelijk voorkomt, een woord dat de laatste dagen al meer in den mond lag, ook bij onze dragers.

Vanavond is er zowaar een grote volksvergadering, waarbij al de voorname vechtjassen van de gehele groep bijeen zitten en ieder om de beurt zo al eens het woord neemt. Er wordt geweldig gesticuleerd en geschreeuwd, iets waarvan ze allemaal de kennis in pacht hebben. Hoe harder er geschreeuwd wordt, hoe meer mensen zich bij den kring beginnen te voegen . . . Tenslotte is de vergadering tot verschillende honderden knoestige kerels uitgegroeid, die allemaal door elkaar heen schreeuwen, wilde gebaren maken en zich hoe langer hoe meer opwarmen. Dan springt plotseling de magere maar als de bliksem zo vlugge Agoe voor ons en als hij met een formidabele schreeuwstem zijn speech tegen ons begint af te steken, zwijgt heel de rest plotseling stil. Hij is zoals al meermalen is gebleken de grote hoofdman en allen zijn het eindelijk met hem eens geworden. Onze tolk heeft

druk werk om zijn razend vlugge, van enorme en onberekenbare gebaren doorspekte rede voor ons te vertalen. De Ogoi-mensen, de beruchte Tamario van het Westen, zijn geen lafaards, voor geen mens zijn ze bang. De Mappiërs van de Bapeistreek lopen voor hen, de Wagow-lui van de Koningin Juliana rivier bibberen al als ze hun naam maar horen, met de Korio van de kust hebben ze gevochten en geen stap zijn ze teruggedaan, voor de vreemdelingen die krokodillen jagen zijn ze niet bang, maar de Kowé-lui zijn duivels! „Vader,” — en hij wijst naar mij, omdat ik me tot nu toe speciaal met die taak belast heb — „jij hebt „gesproken over vrede en goede verstandhouding en allemaal „hebben we je woorden begrepen (een goedkeurend gemompel). „Op jullie vraag hebben wij Ogoi-mensen vrede gesloten met de „Aboge en de Isage, met de Gamia en de Teger, met de Wagow „en de Bapei, maar met duivels kun je geen vrede sluiten. Vader, „jij hebt onze klappertuinen gezien en onze viskreken en onze „sagoemoerassen . . . Waarom zitten wij Ogoi-mensen hier? Waar- „om bouwen we onze huizen ver van onze tuinen en onze sagoe? „Waarom dragen onze vrouwen rouwbanden van varkenshuid, „waarom zitten de lichamen van onze mannen vol littekens? . . . „De Kowé-lui zijn een eeuwige nachtmerrie voor ons: 't zijn geen „mensen, 't zijn duivels, die onze klappertuinen leegroven en „onze vrouwen uit de sagoetuinen verdrijven. Altijd door staan „ze klaar om onze mensen op de verschrikkelijkste manier te „vermoorden. Vader, het is zoals je gezegd hebt: allemaal moe- „ten we vrienden worden, allemaal moeten we mekaars kinnen „durven wrijven, en daarom is er maar één oplossing: die Kowé- „lui, die geen mensen maar barre duivels zijn, moeten worden „uitgeroeid, neergeschoten en dan pas kunnen we jullie brengen „naar de Emogon-rivier, naar de Oedaang- en de Saggari- en de „Duvo-mensen, want de Kowé wonen precies op den weg waar „we langs moeten.

„Vader, we weten dat jullie geweren bij je hebt die plotselinge „dood spuiten. Hier is een prachtkans om ze te gebruiken en „wij Ogoi-mensen, die nooit lafaards geweest zijn, wij zullen „allemaal met jullie meegaan, al de honderden mannen van „onze groep, allemaal goed gewapend . . . zullen we, mannen?“ . . . En dan dreunt de grond van stampende voeten en razend in den grond geplofte speren . . . Naar alle kanten davert het

gebruik van honderden opgezweepte mannenstemmen en juist als het geweld even stil valt, krijg ik de kans om grijnzend Meuwese toe te bijten: „Snelseizoen!”

Maar als dan in een bescheiden speech van onzen kant — een aanfluiting bij de bravours waarmee deze kerels spreken — kalm wordt duidelijk gemaakt, dat we er in het geheel niet op staan, dat de lui ons vergezellen, dat we volledig voor ons zelf durven instaan, dat wij voor niemand bang zijn, ook niet van de Kowé-lui en dat, al willen wij vrede, ook met de Kowé, iedereen die ons te na komt het zal betreuren, valt het ons meteen op hoe gedwee en tevreden ze dat besluit om maar thuis te blijven van ons aannemen. Dat is een slecht teken, want we kennen de Ogoi al langer dan vandaag. Een groep van duizend dappere mensen die bang zijn, dat geeft te denken! Met heel veel moeite kunnen we tenslotte een prauw met jonge lui overhalen ons, enkel als gidsen, te vergezellen. Als we den anderen morgen de tientallen volgestampte prauwen, die ons een eindje hebben weggebracht, zwijgend en bezorgd ons zien nastaren, voelen ook wij ons toch niet helemaal op ons gemak, nu we door een ver-open terrein recht op het eerste dorp der Kowé toevaren. Er wordt geen woord gesproken door onze roeiers en beangstigend geluidloos doen ze hun roeispanten neerkomen. Ze transpireren allemaal dat het in straaltjes van hun ruggen loopt, en dat terwijl de zon nog maar juist overeind is . . . „Ginds die klapperbomen, dat is het dorp,” fluisteren onze gidsen die als onwillekeurig enige tientallen meters achter ons aankomen . . . Inderdaad is tussen de klapperstammen het grauw van huizen zichtbaar . . . Maar mensen zie je niet . . . Lopen we in een hinderlaag? . . . Ze moeten ons in dit ver-open terrein al lang hebben zien naderen. Misschien dat ze ons achter die bocht, juist bij het dorp, opwachten . . . Nog twee honderd meter . . . Wij tweeën kijken voor de zekerheid nog eens onze geweren na . . . Zacht fluitend en wijzend geven onze gidsen aan, dat we juist tegenover het dorp naar rechts moeten afdraaien . . . Da's helemaal vervelend, dan krijgen we die lui in den rug . . . Ge hoort nu alleen het geluid der waterdruppels, die van de roeispanten vallen . . . Nu zijn we vlak bij het dorp . . . Een geweldig mannenhuis wordt zichtbaar . . . Ineens barst de stilte als met een akelig hogen schreeuw een witte kakatoe uit een der klapperbomen vliegt . . . Of de duivel zelf ze op de hielen

zit schieten onze prauwen nu het aangewezen zijriviertje in ... „Hé, wacht eens even ... Er is niemand thuis, mensen! Waar maak je je toch bang voor? Die witte kakatoe is daar het beste bewijs voor” ... Maar in doodsangst kijken de roeiers ons met grote schrikogen aan: „Vadertje, vadertje ... schreeuw toch niet zo” ... en halen wat het halen kan, gaan we nu het zijriviertje binnen ... Maar er is toch niemand thuis, laten we dan tenminste het dorp even gaan kijken” ... „Vadertje toch, zwijg” ... Er is geen praten of redeneren aan. Al konden ze er een bijl mee verdienen dan brachten ze ons nog niet in dat dorp van die barre duivels ... Zwijgend en met een verbeterd bedrijvigheid beginnen ze onze prauwen nu door het stuk sagoemoeras te trekken, dat we al meteen aan de kop van dit zijriviertje ontmoeten ... Eerst als we na ruim een half uur ploeteren in een zijriviertje van de Emogon geraken, komen de tongen los ... Het gevaar is nu geweken en de reactie is duidelijk. Ze weten van plezier niet wat ze doen moeten, slaan elkaar op de transpirerende ruggen dat het kletst en staan nog steeds verstomd over de durf van Vader! Notabene vlak voor Boesoembe, vlak in het hol van den leeuw, hardop durven praten!!! „Maar 't was toch duidelijk dat er niemand thuis was, beste mensen!” „Jawel, misschien was er niemand thuis, maar dan nog!” ... Nee hoor, en nog vanavond, als we na een tamelijk vlotte en hartelijke kennismaking bij de Oedaang-mensen op visite zijn — 't was dezen nacht dat we met huis en al een meter den grond in zakten! — hebben ze het er aan één stuk over, hoe we toch zo veilig en brani langs Boesoembe zijn gekomen ... „Boesoembe? ... Dat dorp van de Kowé-mensen,” informeert de oude vechtbaas van onze gastheren, „ja dat zal wel, dat jullie daar rustig langs gekomen zijn. Die lui zijn juist vandaag hierlangs gekomen op sneltocht naar de Saggari aan de beneden Emogon!” Dat doet de deur dicht! „De Kowé vandaag hierlangs gekomen?” ... ??? Met z'n allen kijken we den ouden rustigen vechtjas de woorden uit z'n mond ... „Wel,” glimlacht de oude, „nog maar een uur geleden zijn ze teruggekeerd. 't Is nog een geluk, dat jullie ze niet zijn tegengekomen. Ze zijn toevallig langs een ander Kowé-dorp omgevaren.” Onze dragers verschietsen er van en ook wij danken ons goed gesternte, want het tegenkomen van zo'n stel

wilde duivels, die juist terugkeren van een vechtpartij, had waarschijnlijk fataal gewerkt.

„En wie heeft er gewonnen?” wagen we te vragen. „De Kowé natuurlijk Vadertje, de Kowé winnen altijd, de Kowé dat zijn pas kerels!” De ouwe vechtjas heeft kennelijk plezier in onze angstige vragen.

„En jullie zelf dan?” informeert Meuwese.

„Wij zelf, maar Vader...” Het gaat den oude klaarblijkelijk boven z'n pet, en eerst na herhaald vragen schiet hij in een brullenden lach: „De Kowé zijn onze beste vrienden!” ...

En nu dachten wij al zo stellig dat de Kowé geen vrienden hadden. Je ziet het respect voor dezen oude gewoon groeien in de ogen van onze dragers, maar wij kijken mekaar eens aan en glimlachen wijs! Dus „vrienden” ... Wel, dan moeten het ook onze vrienden worden en voorzichtig stellen we den oude de vraag of zij ons er morgen niet heen willen brengen ... Het rimpelige gezicht van den oude draait eens rond over onze groep bang bijeen zittende dragers: „Jullie allemaal?” ... en z'n toon heeft veel weg van sarcasme!

„Desnoods alleen ons tweeën, de rest kan gerust morgen hier een dag vrijaf krijgen.”

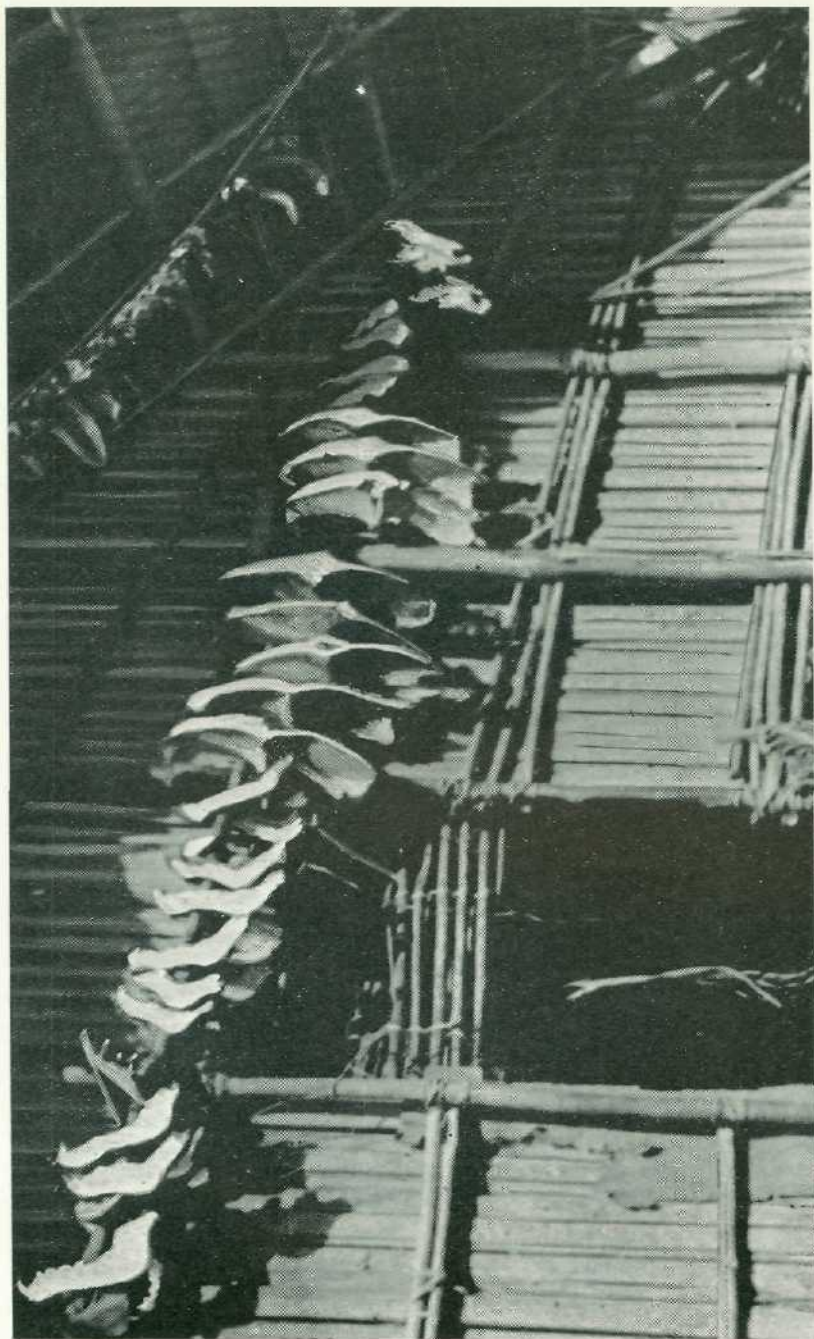
Het is duidelijk dat ook dit volgens onze dragers niet de beste oplossing is! Tegen zo'n dag alleen in een wildvreemd dorp zien ze geweldig op. Maar aan de houding der mensen hier en die van onze gidsen uit Ogoi hebben we al duidelijk kunnen merken, dat we hier absoluut met goede vrienden te doen hebben. En daarom, als de oude patriarch, na wat ruggespraak met z'n eigen lui, toestemt om ons tweeën er even op en neer naar toe te brengen, nog wel onder het geleide van z'n twee reusachtige goedmoedige en bloedeigen zoons, spreken we af voor den volgende dag. Met twee prauwen zullen ze ons wegbrengen en onze dragers kunnen ondertussen eens gaan kijken naar de twee nog verderop liggende dorpen van dezelfde groep ... „Als ze tenminste durven,” grijnst de oude vechtjas. Wel, als we hun nog een leeg geweer geven om zich onder onze afwezigheid bij eventualiteiten mee te verdedigen, durven ze het dan toch wel aan!!

Zo zal het er dus vandaag van komen! In een heerlijk frissen

morgen varen wij tweeën daar met een stel mensen, die gisterenavond pas voor het eerst in hun leven vreemden hebben gezien, de Emogon op, want het dorp der Kowé dat wij zullen bezoeken ligt aan den kop van die rivier. Onze mensen die we op hun eigen verlangen niet in het dorp, maar op een eilandje met bamboe daar in de buurt achterlaten, kijken ons zo'n beetje na als een drenkeling de laatste reddingsboei, maar wij zijn er, vooral na de ernstige verzekering van den ouden vechtjas, die een goeie papa blijkt te zijn, van overtuigd dat hen niets kan overkomen. De twee grote zonen van het opperhoofd staan bij ons in de prauw. 't Zijn twee grote goede lobbussen, die van vader klaarblijkelijk de nodige aanwijzingen hebben meegekregen. Ze zorgen voor ons alsof we hun oude vader zelf waren.

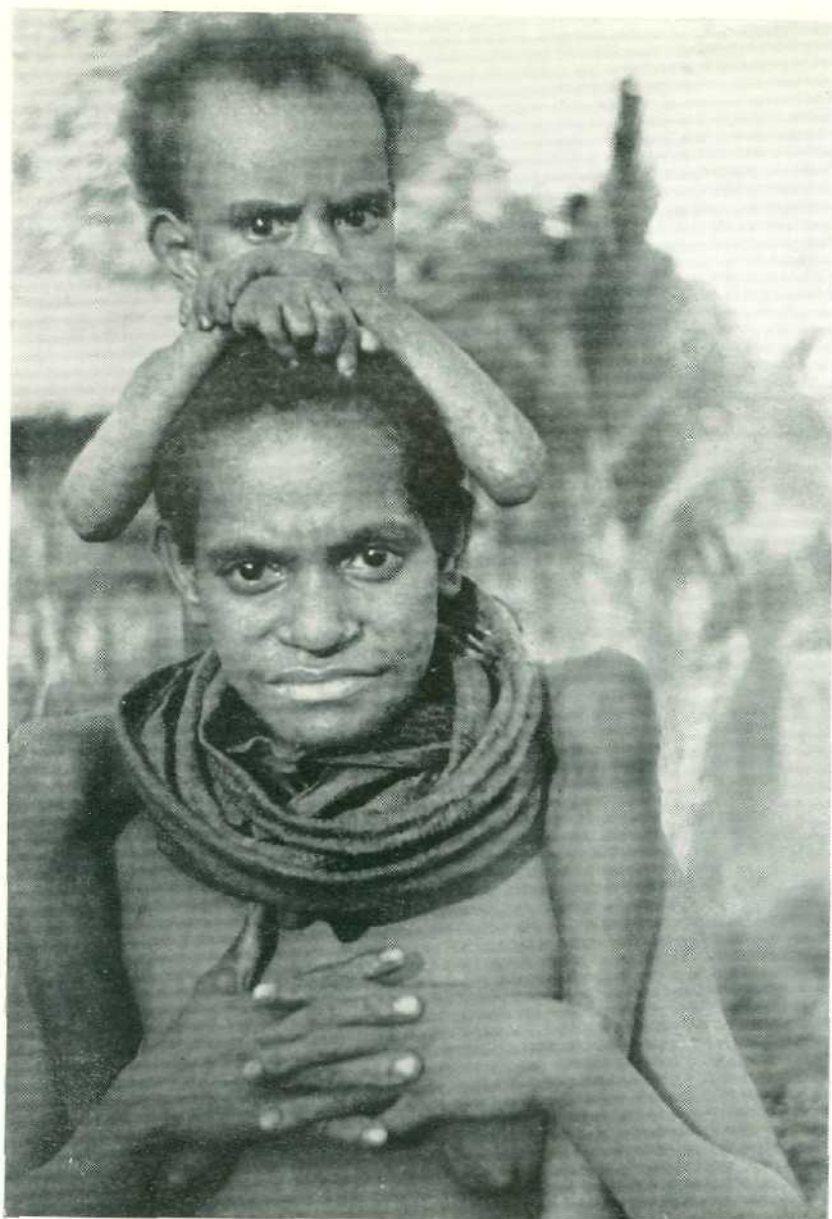
De Emogon stroomt hier door een prachtig open terrein, nu in den drogen tijd een geweldige heerlijk groene wei, terwijl vlak langs de rivier overal palmen staan te dromen in het spiegelklare water. Een paar uurtjes genieten we van het prachtige open landschap en toen ineens waren we al zover . . . In een klein prauwtje langs den kant zit een kerel rustig te vissen en heeft voor de hele wereld geen oog . . . tot hij plotseling het geluid van onze roeispanen in het water hoort. Aan zo'n kerel kun je zien hoe eeuwig en altijd deze primitieven op hun hoede zijn, want de afstand tussen ons en hem is nog ver en wij komen tegen den wind in. Een sprong en een greep naar z'n roeispaan en hij is al onderweg . . . Als een bezetene roeit hij z'n kleine bootje als een ploeg door het rondom opspoelende water. Alleen af en toe waagt hij een blik achteruit en als hij merkt hoe zijn kleine nietige prauwtje het van de onzen wint, gooit hij uitdagend en overmoedig met z'n roeispaan het water hoog de lucht in dat het fel als zilver glinstert in de zon. Onze roeiers roepen hem in koor geruststellende woorden toe, maar het duurt nog maar een ogenblik of hij is achter de bocht der rivier verdwenen. Dat hij niet zo maar gewoon wegloopt wordt aanstonds duidelijk als daar plotseling vanaf den verren rand van het sagoebos een strijdhoorn klinkt en nóg een en nóg een . . . een koor van donkere en toch in deze vlakten verwegklinkende stoten, lang aangehouden en angstaanjagend . . .

Onze roeiers trekken er zich ondertussen niet al te veel van aan en kalm komen we tenslotte de laatste bocht om . . . Maar dan

VOORGEVEL VAN EEN MANNENHUIS

Deze gevel is behangen met varkens- en castarisbeenderen.

BEVOLKINGSTIPE

Bij de allereerste ontmoeting zijn de mensen schuw en wantrouwend.

breekt ook meteen de hel los! Als mieren komen ze daar ineens uit een donker gat in den muur van sagoebos voor ons: een stroom van donkerbruine kerels, kleurige schilden en lange speren. In een ogenblik hebben ze zich in een brede wel drie, vier man diepe slagorde opgesteld, een brede band van verschrikkelijk te keer gaande kerels. De kleurige schilden houden ze zeer strategisch in de voorste rij, zodat er eigenlijk niets te zien is dan schilden en koppen en naar alle kanten de punten van honderden speren. Ze heffen zowaar een soort strijdgezang aan dat, onder het voortdurend stoten der strijdhorrens, in grote brullende golven over ons heen komt. Af en toe kan de een of ander in de voorste rij zich niet langer bedwingen, springt als een razende Roland enkele meters vooruit, danst uitdagend en woest een solodans voor den troep, gooit z'n speer als een weerlicht in den rullen grond en voegt zich weer bij de anderen. In het begin hebben onze roeiers hun uiterste best gedaan om die razende lui aan hun verstand te brengen dat wij alleen met vriendelijke bedoelingen komen, doch als er tegen het helse gebrul en lawaai dat deze lui maken toch met geen geweld meer is op te schreeuwen, werpen ze resoluut hun roeispanen weg, springen ongewapend het ondiepe water in en rennen recht op de tandakkende en brullende menigte in . . . 't Is een spannend moment, waarbij ik onwillekeurig naar mijn geweer grijp. 't Zou te gek zijn, als er ook maar één van onze vrienden verongelukte, juist nu ze ons zo prachtig proberen te helpen . . . Als kleine, nietige mannetjes lopen ze daar nu door de paar honderd meter open-vlakte op den rand van het sagoebos toe . . . Maar er is geen greintje bangigheid in hun houding . . . Ze gaan recht toe recht aan de hossende brullende bende van meer dan twee honderd zwaar gewapende kerels tegemoet! Wij kunnen nu moeilijk meer achterblijven. De afstand wordt te groot om er bij een treffen nog iets aan te kunnen doen op dezen afstand. Dus springen we uit onze prauwen en rennen achter onze mensen aan . . . En toen gebeurde het . . . Juist hebben de woestelingen nog maar gezien, dat ook wij op hen toehollen, of de hele troep verstart en staat daar ineens even stil en onbeweeglijk als de sagoebomen achter hen. Terwijl ik onder het lastige lopen in de fettige modderlaag der vlakte probeer zo goed mogelijk een oog te houden op wat er vóór mij gebeurt, zie ik duidelijk hoe

onze komst deze vechtjassen totaal heeft gebiologeerd. Dodelijk verschrikte grote ogen zie je vanachter de schildhoeken, wijdopen gesperd en allemaal alléén op ons gericht... Nu die hele troep daar zo ineens is stilgevallen, haalt het roepen van vrienden hen tenslotte uit hun trance en plotseling is er geen houden meer aan... Als een ongeordende kudde wilde paarden vliegen ze rond en galopperen het vlakbijgelegen sagoebos in... De grijze modder spat boven de hoofden der weglopers uit, speren en kleurige schilden worden als waardeloos weggegooid in de sagoedorens. De een valt in de heftigheid dezer vlucht boven op den ander... en als wij tweeën eindelijk buiten adem ook aan den ingang van het sagoebos aankomen, houden onze vrienden nog maar een enkelen kerel, die niet vlug genoeg was, tegen.

't Is een komiek gezicht: die éne, razende kerel, die stampet en brult en doet om weg te komen en vijf man die hem bij z'n armen vasthouden, terwijl de rest er als een ondoordringbare haag omheen staat... Ziezo, dien hebben we tenminste, lijken ze te zeggen, als ze ons allemaal staan toe te grijnzen. Wij zijn nog te veel buiten adem om veel te zeggen! Als de kerel eindelijk een paar geruststellende woorden van ons hoort, wat kleine presentjes krijgt toegestopt en vooral van onze vrienden een enthousiaste uitleg hoort over onze komst hier, wordt hij meteen kalm, omhelst ons op een zenuwachtige, geweldig hevige wijze, en biedt zich daarna al gauw aan om ons naar zijn dorp, dat even het sagoebos in ligt, te brengen. Het gootje er heen was niet slechter en niet beter als de rest uit dit modderland en na een minuut of vijf belanden we in een geweldig groot, juist leeglopend dorp, een lelijk vuil, ongeordend dorp van meerdere tientallen huizen en aan het eind een reuze mannenhuis van bijna zeventig meter lang... Doch hoe wij ook roepen en schreeuwen, hoe onze nieuwe vriend ook z'n best doet om z'n verschrokken dorpsgenoten tegen te houden, alles loopt gillend en schreeuwend over de her-en-der liggende boomstammen naar de veilige beschutting van het sagoemoeras...

Daar staan we nu weer... Wéér een leeg dorp en wéér dezelfde moeilijkheden met onze dragers, want juist hebben die nog maar in de gaten dat alles op den loop is of meteen springen ze alweer hier en daar de leegstaande huizen in om te plunde-

ren . . . en komen met armen vol slaapmatten, waarvan dit dorp een speciale nijverheid schijnt te maken, weer naar beneden. Het is hier nog moeilijker om orde te krijgen dan dien anderen keer in Gamia. Toen waren het tenminste met ons reeds dagen lang vertrouwde mensen, maar hier hebben we met volslagen wilden te doen, die ons juist gisteren voor het eerst ontmoetten. Het kost enorm veel geduld en overredingskracht vóór ze ten slotte, en dan nog met een vraagteken-gezicht, de geroofde bullen maar weer terugbrengen en zich allemaal verzamelen op een boomstam die vóór het enorme mannenhuis ligt . . . Het is precies op den middag. Knalrecht valt het licht van de zon in het groezelige dorp, dat als een grote kom ligt uitgegraven tussen de hoge wanden van het sagoemoeras . . . Er is geen vleugje wind en als onze enige kennis uit het dorp op z'n eigen vraag maar vertrokken is om de mensen terug te halen . . . zitten we daar zwijgend in de lome stilte waarin alles trilt van de broeierige loodzware hitte . . . Er valt niets anders meer te doen dan maar geduldig afwachten tot de mensen weer terug zullen komen . . . In deze stilte klinkt ieder geluid ontstellend en plotseling . . . We hebben het allemaal tegelijk gehoord en zijn onwillekeurig allemaal tegelijk opgesprongen van den boom waarop we zaten te doezelen . . . Een klein hoog geschrei . . . Ze moeten een kind hebben achtergelaten bij hun overhaaste vlucht. Omdat het niet raadzaam is, dat onze mensen het enorme mannenhuis waaruit het geschrei komt, betreden, word ik er op uitgezonden . . . Kolossaal wat een ruimte. Als de mensen er in verblijven valt dat niet zo op, maar nu, in de doodse stilte van haar algehele verlatenheid, heeft deze schemerachtige ruimte iets lugubers . . . Overal hangen felblanke of zwart-gerookte doodskoppen je aan te grijnzen, maar ik heb voorlopig alleen aandacht voor een hoog-erbarmelijk gehuil, dat heel ver weg uit den uitersten hoek van het gebouw komt. Daar vind ik inderdaad een kleinen jongen van een maand of acht zo maar eenzaam en verlaten op een slaapmat liggen. Met handen en voeten stampst hij en huilt . . . huilt dat z'n hele gezichtje er nat van is. Maar als ik hem opneem en met allerlei lieve woordjes en liedjes probeer zoet te krijgen, zwijgt hij plotseling, ziet me een tijdje lang met grote zwarte ogen aan, en begint dan zonder meer te lachen en naar m'n mond te graaien . . . Alweer een vriend

er bij! Trots als een pauw, dat me dit zo best gelukt is, moet ik den kleinen dikzak eerst eens aan iedereen laten zien, en dan leggen we hem weer heel voorzichtig neer op z'n matje met een hele boel snuisterijen en, op veiligen afstand, een flinke homp tabak voor z'n weggelopen vader. De kleine vindt z'n speelgoed buitengewoon interessant en probeert alles eerst op z'n eetbaarheid. Maar ik klauter met m'n fototoestel nog eens het mannenhuis in, want zo juist is me, precies in het midden van het enorme huis, een eigenaardige versiering opgevallen. Terwijl voor de rest heel deze leegte bezet is met de reeds bekende stookplaatsen, die overal nog branden en waar ik hier en daar nog stukken half gebakken sagoe of half geroosterde tabaksblaren in vind,¹⁾ is in het midden van het huis duidelijk een ruimte vrij gehouden, waar geen stookplaatsen of slaappleatsen liggen, doch waar vanaf den zwartgerookten zolder een zonderlinge monsterachtige druiventros naar beneden hangt. De stengel van dien tros is een stevige dikke rotan en de druiven bestaan uit een menigte ontbolsterde klappers en doodskoppen, in een pijnlijke symmetrie telkens om de beurt opgehangen. Het geldt hier zeker iets bijzonders, want het hele huis hangt vol koppen, doch deze speciale serie schijnt wel van den laatsten tijd. Daar zijn er bij die nog helder wit zijn, een teken dat ze pas zijn geroosterd, want in deze omgeving nemen de koppen gauw door den rook een ivoor-gele kleur aan. Rondom dezen luguberen tros is bovendien nog niet lang geleden een versiering aangebracht van jong sagoeblad, zodat het hier zeker een of ander feest gold. Er waren jammer genoeg geen lui om ons de betekenis uit te leggen, want onze vrienden buiten zijn van een anderen stam.

Van de eigenlijke bewoners is ondertussen nog steeds niets te zien en we beginnen zo zoetjesaan te begrijpen, dat de enige vriend, dien we meenden gemaakt te hebben, hem voor de veiligheid ook maar weer gesmeerd is. Als volwaardige acrobaten tippelen onze mensen zo'n beetje rond door het dorp. Voor hen is dat dagelijks werk, dus zij kunnen er ook best nog een oogje

¹⁾ De tabak wordt over geheel Nieuw Guinea door vrijwel alle stammen zelf gekweekt. Het rijpe blad wordt hier, zoals trouwens op veel plaatsen, recht van den struik boven een vuurtje geroosterd, waarna het in grote bamboepijpen gerookt wordt.

bij openhouden voor de omgeving als ze daar over die rollende en zwiepende boomstammetjes laveren . . . Ineens snerpt een verschrikkelijke gil door de doodse stilte van het dorp . . . Als we allemaal verschrikt dien kant inkijken, zien we juist hoe een van onze vrienden kalm voorover buigt en een klein meisje van een jaar of vier van tussen de sagoedorens plukt, waarin ze verscholen zat. Zo'n kleine kat! Als een wild beest gaat ze te keer tegen den kerel, die haar bij den arm heeft gepakt. Ze schopt en bijt en krabt, spuwt en stampt en gilt ondertussen als een gekeeld varken, zodat tenslotte drie man nodig zijn om haar in de buurt van Meuwese te krijgen. Die doet al wat hij kan om haar gerust te stellen, deelt kleinigheden uit . . . maar als een furie blijft de kleine maar doorvechten en tracht telkens opnieuw weg te komen . . . Een van onze vrienden wordt het tenslotte wat te gek . . . Hij gaat kalm naar z'n klein rugzakje, dat hij op den boom heeft laten liggen, neemt er een homp gebakken sagoe uit en duwt de kleine huilebalk zonder verdere plichtplegingen de sagoe in den schreeuwenden ver-open mond . . . 't Is of er een wonder gebeurt . . . Ineens is het gedaan met stampen en krabben en schreeuwen . . . Kalm eet ze de sagoe en ziet rustig op naar den man, die het brok in haar mond stopte . . . Ze is eensklaps met alles vertrouwd en verzoend, neemt met lachende ogen de kleurige kralen, die Meuwese uitdeelt, in ontvangst, bekijkt zich even verschrikt in een spiegeltje, snakt nog eens naar adem na de bovenmatige krachtsinspanning van daarjuist en . . . vlijt zich zonder den minsten angst tegen Meuwese aan. 't Is ongelooflijk, wat dat stuk sagoe aan uitwerking heeft gehad, maar onze vrienden schijnen de reactie heel gewoon te vinden. Ze lachen eens hartelijk als ze onze verbouwereerde gezichten zien en maken zo'n beetje een gebaar van: dat zijn nou eenmaal de knepen van het vak! . . . En ineens heb ik het antwoord op een moeilijkheid, die mij al jaren heeft bezig gehouden: al deze snellende stammen van het Zuiden van Nieuw Guinea hebben de gewoonte kleine kinderen niet te doden doch als hun eigen kinderen aan te nemen. Hoe krijgen ze het gedaan om in de tijd van een dag of twee die kinderen zo tam en vertrouwd te maken als een jong varkentje in het bos gevangen, dat ook na een dag al z'n pleegmoeder naloopt als een hondje? Dit moet het zijn: dit eenvoudige gebaar van een homp gebakken sagoe geven dat een

klein wilden-kind plotseling over den verschrikkelijken angst van gesneld te worden heenbrengt en het de blijde overtuiging geeft van een voorbijgegaan gevaar; en omdat voor het klein, nog weinig denkende kind eten de voornaamste en meest begeerde daad van z'n wilden-leven is, neemt het dat stuk sagoe als de eerste weldaad van z'n nieuwe pleegouders aan. Zo iets moet het in ieder geval zijn, want na het eten van die sagoe is er geen greintje angst meer in de kleine schreeuwlelijk over . . . Knus leunt ze tegen de grote kerels aan, die met begerige blikken — zijn ook zij geen grote kinderen — naar al het wonderbare kijken, dat de kleine van Meuwese ontvangt. Ze is zowaar trots op den prachtigen halsband van kralen, die Meuwese haar omhangt, en als ze dan zichzelf in haar spiegel weer bekijkt, begint ze plotseling en onbevangen te lachen . . .

Van een nadere kennismaking met de dorpsbewoners is ondertussen niet veel meer te verwachten. Het is duidelijk: deze verschrikkelijken, die nog gisteren op sneltocht zijn geweest, die voor onze vrienden alleen geen stap zouden zijn teruggegaan, zijn totaal overstuur gebracht door deze eerste ontmoeting met twee blanke mensen, waarvan ze het bestaan waarschijnlijk zelfs nog nooit gehoord hadden. Zelfs al heeft die éne man, dien we vingen, misschien nog zo zijn best gedaan om ze naar het dorp terug te krijgen, de schrik is hun te machtig, en wij hebben geen tijd meer te verliezen als we voor den avond nog het dorp van onze vrienden en onze roeiers willen bereiken. 't Is gek, maar nu kost het wezenlijk moeite om de kleine meid achter te laten. Ze wil met alle geweld met ons mee, en als we ze tenslotte tegen haar wil in naar het grote mannenhuis brengen, waar ze den kleinen jongen gezelschap kan houden, ziet ze ons met tranen in de ogen na, zodat een van onze vrienden maar voorstelt om ze mee te nemen. Voor ons klinkt zo iets verbazend vreemd, maar voor hen is het schijnbaar de meest gewone zaak van de wereld. En dan was deze man tenminste nog menselijk in vergelijking met wat een van onze Ogoi-gidsen tegen me zei, toen ik hem 's avonds vertelde van de twee kleine kinderen die we in het leeggelopen dorp der Kowé-lui gevonden hadden: „Twee kleine kinderen gevonden, Vader, ha wat zou ik daar graag bij geweest zijn.”

„Ja dat geloof ik, dan had je ze natuurlijk alle twee meegenomen.”

„Meegenomen, Vader? Geen kwestie van, kinderen van die Kowé-honden meenemen, ik denk er niet over!”

„Wel, wat dan?”

„Vader, zie je dat litteken op m'n been? Dat heb ik van de Kowé-lui, die me er een speer ingegooid hebben, zodat ik tot nu toe kreupel loop. Wat ik gedaan zou hebben? Met ditzelfde been zou ik die kleine platgetrapt hebben tot er de darmen uitkwamen, dat zou ik, Vader!”

Wat een land en wat een mensen!

DE GOEDE DAAD VAN EEN GROOT MAN

DE SENSATIE ZIT VANDAAG IN DE LUCHT. JUUST roeien we nog maar kalm in den prachtigen avond door het ver-open land naar huis, nakeuvelend over het dorp der verschrikkelijken, die per slot van rekening maar alleen verschrikkelijk geschrokken bleken te zijn — waarbij wij tweeën het maar niet eens kunnen worden over de vraag of deze lui nu bangeriken dan wel slimmeriken waren — als we al weer in de volgende gebeurtenis zitten. Eigenlijk was het vermakelijk, al zouden onze roeiers ons dat nooit willen toegeven.

Vanmorgen hebben we immers onze roeiers op een eilandje met wat bamboe achtergelaten. Dat vonden ze toch maar veiliger dan met dien goeien ouden papa eens te gaan kijken naar de twee andere daar in de buurt liggende dorpen van dezelfde groep. Daar had je het nou! Reeds uit de verte is het te zien, dat er iets aan de hand is: een tiental prauwen liggen volgeladen met jonge kerels op eerbiedigen afstand van het bamboe-eilandje, waar alles en iedereen volledig gemobiliseerd is. Onze kok staat als een schildwacht zo steil met z'n geweer voorop, en daarachter alles wat wij aan dragers bij ons hebben met alle wapentuig dat ze bij elkaar hebben kunnen vinden: speren, roeispanten, een bijl en een parang van Meuwese. Een zwaait er zelfs met de koekenpan! Het wordt ons al gauw duidelijk. Toen de twee nog niet bezochte dorpen vernamen van onze komst en wij maar steeds niet bij hen kwamen opdagen, besloten ze dan zelf maar eens te gaan kijken. Maar onze dragers die toch al zo'n beetje de bibber hadden te pakken, omdat wij hen alleen hadden achtergelaten, meenden vast en zeker dat het er nu om gaan zou, en als echte kerels hadden ze toen maar meteen besloten hun leven althans zo duur mogelijk te zullen verkopen. Vandaar dat lege geweer

in z'n vingers en die wild gezwaaide koekenpan in de handen van een der dapperen!

Maar de prauwen met jongelui van de andere dorpen waren niet gek om kennis te gaan maken met een stel wanhopige en tot alles in staat zijnde wilden. Ze hadden ondertussen reeds van onze tijdelijke afwezigheid gehoord en dus bleven ze rustig op een afstandje ons opwachten. „Meneer,” zegt onze van angst nog bevende kok, „als ze gekomen waren, had ik er onder geschoten!” Een geluk maar dat hij meer dapper dan slim was, die kok van ons met z'n lege geweer!

Natuurlijk is nu in een ogenblik alles voor elkaar en opgehelderd. Als goeie vrienden trekken we in den laten avond gezamenlijk op een van de beide nog niet bezochte dorpen aan, waar we den nacht, zoals gewoonlijk, in het grote mannenhuis zullen doorbrengen.

De oude patriarch is er ook weer. Hij lacht eens genadig als hij van de bangigheid onzer roeiers hoort, maar als we hem onze mening zeggen, dat die Kowé-lui nu toch per slot van rekening ook maar bangeriken zijn, kijkt hij glimlachend naar ons op en zegt:

„Vraag dat aan de Ogoi-mensen of de Kowé bangeriken zijn! Vraag het morgen aan de Saggari en de Duvo! Maar mensen zo blank als jullie hebben ze nooit gezien. Ze moeten jullie voor geesten hebben gehouden. Nee, bang zijn de Kowé niet, Vader!” En de ouwe bleek weer gelijk te hebben.

Vannacht rond een uur of één ontstaat er in het hel-donkere mannenhuis, dat vanwege de vele bezoekers tot berstens toe gevuld is met snurkende, zuchtende, roepende of om genade smekende koppensnellers, zodat je de lucht die er hangt wel met een schepel kunt opscheppen, een verschrikkelijk lawaai, dat ook mij met een schok doet wakker schrikken uit een loodzwaren slaap. Er wordt gepraat, gelopen, geroepen: vlug, bangstigend, maar alles in een Egyptische duisternis. Nu gebeurt het wel vaker, dat in zo'n mannenhuis de een of ander een nachtmerrie krijgt waarvan dan z'n geschrokken buurlui mogen meefeesten, maar het wordt me meteen duidelijk dat dit toch iets bijzonders is. Het duurt te lang en de herrie groeit met het ogenblik.

„Hé, wat is dat allemaal,” waag ik vanuit m'n klamboe en een van onze tolken antwoordt prompt: „De Kowé zijn er!”

„Wat zeg je daar?” 't Woord is er nauwelijks uit of ik sta al naast m'n bed. „De Kowé zeg je? Waar zijn ze?”

„Ze zijn al hier binnen, Mijnheer.”

„Wat, de Kowé hier in dit huis?” Ik grijp al in het donker naar waar m'n geweer hangt, maar grijp in den kroeskop van den tolk . . . Die heeft m'n gebaar al begrepen. „Ik heb meteen het geweer al genomen, Mijnheer! Hier is het!” Zie je, dat noem ik nou nog eens bij de hand.

„Maar zeg, wat komen die kerels hier midden in den nacht doen?”

„Ze zijn maar met tweeën, Mijnheer, en ze willen jullie spreken!”

„Maar met z'n tweeën? En dan toch hier durven komen midden in den nacht? Da's brani!!” Terwijl ik me de vriendelijke woorden van dien gids uit Ogoi over zijn behandeling van Kowé-zuigelingen herinner, laat ik de twee nieuwkomers naar mij toe transporteren. In het stikkedonker word ik dan plotseling bijna fijngeknepen tussen een stel pezige armen, terwijl de ruige kinnebak in m'n gezicht onophoudelijk „Vader” mompelt. „Zo zo, zijn jullie twee vrienden van de Kowé, kom maar hier aan dezen kant liggen, mannen, da's veiliger voor jullie. Zie zo, en nou koest allemaal, eerst slapen, morgen praten we verder.”

Ook ik kruip weer tastend terug binnen m'n klamboe, maar in het pikdonkere langzaam weer rustig wordende mannenhuis lig ik nog lang te prakkezeren over deze nieuwe vrienden die ik zelf ook nog nooit gezien heb. De oude patriarch *had* gelijk: de Kowé-lui zijn geen bangeriken, om zó, met twee man, midden in den nacht een vreemd mannenhuis binnen te durven komen, terwijl ze weten dat er onder de slapers daar doods-vijanden liggen, terwijl ze weten dat die twee geestachtige blanken, waarvoor ze vanmiddag op de vlucht zijn geslagen, hier slapen. Nee, ik zal de Kowé nooit meer bangeriken noemen.

Als ze vanmorgen wakker worden vliegen ze eerst Meuwese nog eens op z'n lijf, die vannacht door heel de deining heeft heen geslapen en die nu, juist dat hij z'n slaperigen kop uit z'n klamboe steekt, zich bijna een ongeluk schrikt met die onverwacht vroege omhelzing. Dan neemt de stevigste van de twee — ofschoon ik

met allebei liever zou eten dan vechten — het woord en steekt een lange hevig bewogen speech af, waarvan de vertaling, want we hebben weer eens met een anderen stam te doen, heel veel moeite kost. Tenslotte is in ieder geval de inhoud duidelijk. Deze twee, waarvan de grootste het opperhoofd zelf blijkt te zijn, komen de twee blanke mannen bedanken voor de presentjes, die ze de kleine kinderen in het dorp gegeven hebben. Dat vinden ze iets zó buitengewoon moois, dat ze er niet over komen uitgepraat. Toen ze na het bos ingelopen te zijn vanmiddag constateerden, dat er twee kindertjes werden vermist, was iedereen er van overtuigd dat die ofwel vermoord ofwel meegenomen zouden zijn en de familie van die kinderen was dan ook meteen maar begonnen met huilen. In de plaats van een paar verminkte lijkjes hadden ze nu evenwel de twee kleintjes kraaiend van plezier en in het bezit van allerlei nog nooit geziene dingen teruggevonden. 't Was niet te geloven.

Zulke buitengewone mensen wilden ze echter niet voorbij laten gaan en daarom waren nu de opperhoofden gekomen om de twee blanken uit te nodigen nog weer naar hun dorp terug te komen en gezamenlijk een feest te vieren.

Wat vonden we het jammer, dat je zelfs als ontdekkingsreiziger aan tijd gebonden bent! We konden in verband met het grote nog door te trekken gebied, moeilijk meer aan een terugtocht denken. Dat viel de beide opperhoofden wel een beetje tegen, maar toen we beiden hun een parang cadeau deden, hun de belofte gaven van een volgenden keer zeker te zullen aankomen en hen tevens vroegen om voortaan mee te doen aan onze overal verspreide leer van onderlingen vrede en vriendschap, stemden ze er beiden volledig mee in. Ze waren zelfs bereid „on the spot” vrede te sluiten met onze Ogoi-mensen, die echter slechts schoorvoetend naderbij kwamen. Ha wat een kerels die Kowé. Zelfs hier met z'n tweeën in een vol vreemd mannenhuis waren ze nog koning. Daar zit nog vlees aan voor goeie parochianen, aan die wilde Kowé-lui.

Hartelijk uitgeleide gedaan door onze vele vrienden, zakken we dan maar weer de Emogon-rivier af, nog steeds door heerlijk open terrein, maar ook onder een brutaal fel zonnetje, zodat er niet veel animo onder onze roeiers is. Dat gebrek aan animo

schijnt echter niet enkel van de hitte te komen, want tegen den avond, als we weer duidelijk in bewoond gebied geraken en het varen op deze heerlijke rivier tot een pleziertochtje wordt, krijgen ze het hoe langer hoe meer te pakken. 't Is duidelijk dat ze bang zijn en als dan ook plotseling om een bocht van de rivier, juist waar weer het regenbos begint, van alle kanten tegelijk strijdhorrens beginnen te blazen, is er geen beweging meer in de prauwen te zien.

Toch is dat blazen op de snelhorrens helemaal niets bijzonders. Behalve dat het ongeveer overal gebeurt als wij voor den eersten keer een nieuw dorp bezoeken, hebben deze mensen, die juist eergisteren nog de Kowé op visite hebben gehad, wel een dubbele reden. Ook van het geweldige krijgsumroer, dat ontstaat als wij eenmaal aan het dorp toe zijn, trekken we ons niet al te veel aan. Het valt enkel op, dat de ontmoeting heel wat bedeesder en koeler is dan we het nu onderhand van hier en daar zo al gewend zijn, en dat er maar heel weinig vriendelijkheid is voor onze dragers die dan ook als een kluitje beangstigde vreemden steeds bij elkaar blijven en voortdurend in onze onmiddellijke nabijheid.

„'t Lijkt hier zo nog een wild zootje,” kan Meuwese niet nalaten op te merken, als we even later, na het nog in aanbouw zijnde dorp bekeken te hebben, worden uitgenodigd mee naar de twee verderop gelegen dorpen van dezelfde groep te gaan. Maar er is natuurlijk ook de nodige reden voor: twee dagen geleden hebben ze de Kowé thuis gehad, en niet precies op theevisite! Woest en nog totaal onder den indruk wordt ons het hele verhaal verteld. Het moet volgens hun zeggen alleen aan het bouwen van dit nieuwe dorp hebben gelegen, dat ze niet op een verschrikkelijke manier in de pan zijn gehakt. Daardoor was ieder dien dag thuis en heel wat lui van de twee verder gelegen dorpen waren gekomen om wat mee te helpen. Zó troffen de Kowé, die natuurlijk te voren geen visitekaartje gestuurd hadden, het niet al te best. In een oogenblik was alles te wapen en dan zijn die aan den wal natuurlijk steeds in het voordeel. 't Was op een geweldige schiet- en gooi-partij uitgelopen. De sporen er van waren nog hier en daar voor ons zichtbaar in pijlen op boomstammen, afgebroken speerpunten en vooral, och arme, in de gezwollen kaak van een klein ventje, dat waarschijnlijk

met open mond van ontzetting had staan toekijken, zodat hij een pijl in z'n mond had gekregen die in het kaakbeen was afgebroken. Levensgevaarlijk leek het niet, maar de kleine was er beroerd aan toe. Een paar grote kerels hadden een schampschot van een pijl, maar voor de rest waren er — tenminste naar het zeggen der lui — geen ongelukken.

De beruchte Kowé waren afgeslagen, en als je de lui daar aan het vertellen zag, leek het niet zo onduidelijk, wie eigenlijk de grote drijver van de overwinnende Saggari was geweest. Hij viel direct op, die vent, door z'n kolossalen bouw en z'n harige sterkte, evengoed als door z'n prachtig stemgeluid en z'n meer dan gewone redenaarstalent. Een nog jonge vent, maar zo bonkig ruw, zo gigantisch fors als je ze alleen, en dan nog zeldzaam, in het wildenland Nieuw Guinea kunt tegenkomen. Een natuurlijke leider, die het ook met hart en ziel was, zoals al de anderen zwijgend toegaven, als ieder z'n mond hield wanneer deze krachtpatser hem opende. Alles was buiten model aan dezen kerel: z'n speer was veel groter en zwaarder dan je ze in dit gebied tegenkomt, z'n roeispaan leek wel een graanschepel en de polsmof om z'n knoestigen benedenarm tot het opvangen van de boogpees, was van ongespleten dunne rotan. Een klap met dat ding alleen zou wel in staat zijn een man omver te slaan. Versiering droeg hij weinig. Behalve het stuk harige kasuarishuid om het voorhoofd met een lichte scheiding in het midden — een dracht die algemeen is onder de getrouwden en die deze mensen, met hun achter die kasuarisvacht geheel weggevallen voorhoofd een sinister uiterlijk geeft — hing rond zijn nek enkel een krans van hondentanden, terwijl om z'n beide bovenarmen een paar machtige varkenstanden sloten. Voor de rest droeg hij niets. 't Was ook niet nodig, want z'n prachtige figuur kwam juist hierdoor nog beter uit. Een pracht van een kerel die kop en schouders boven z'n dorpsgenoten uitstak. 't Was tenslotte vooral hij, die ons het uitgebreide verslag van den overval deed. Af en toe raakte hij zó in vuur, als hij daar met z'n geweldige armen stond te gebaren, dat hij het allemaal werkelijk opnieuw beleefde. Brullend dat het terugkaatste uit het bos vloog hij nu eens vooruit, vuurde z'n mensen aan en wierp met een machtigen zwaai van z'n reuzen armen een denkbeeldige speer, stond star stil als een beeld, terwijl hij den loop van de razend voortsuizende

speer nakeek, barstte dan in een duivelsen schaterlach uit, sloeg, plotseling overgaande in de rol van den vijand, met een van z'n reuzenklauwen dreunend op z'n borst en stortte als een boom uit het oerwoud tegen den grond. Dan weer rende hij, met een stel van z'n lui achter zich, sluipend gebogen door het oerwoud langs den rivierkant, met z'n boog takken opzij duwend tot hij heel voorzichtig de rivier afkijkend de vijanden benedenstrooms ontwaarde, . . . gefluisterde bevelen, . . . gestrekte bogen . . . en onder een satanischen dans snorren nu de pijlen op den in het nauw gedreven vijand. Hij danst en springt en schiet en brult . . . De mensen die er omheen zitten te luisteren beleven het allemaal weer mee, kunnen niet blijven zitten, springen ook op, dansen ook mee, schieten ook met denkbeeldige pijlen. Het verhaal eindigt tenslotte in een chaotisch gebrul van het hele dorp of daar nu juist de vijand pas aan den haal ging! *Wat een kerel!* Meteen valt hij als een klot neer bij een vuurtje, steekt z'n enorme pijp aan en blaast ongelooflijk grote rookwolken om zich heen, geeft de pijp door aan den eersten den besten, slaat met z'n ruige handen als een gewerschot knallend op z'n harige dijen, kijkt rond, springt weer overeind en wijst ons grijnzend op een kolossalen waringinboom achter het dorp. Het duurt eventjes voordat wij begrepen hebben, wat hij bedoelt en het duurt nog heel wat langer voor wij tweeën het schommelende uitkijkhuisje opmerken boven in den hoogsten top van dien reuzen waringin. „We kennen hier de Kowé en we wisten sinds hun nederlaag van eergisteren, dat ze terug zouden komen. Daarvoor liet ik dat huisje bouwen . . . Het was jullie geluk dat jullie met vriendelijke bedoelingen kwamen: twintig prauwen met stevige jongelui hebben reeds een uur geleden de rivier boven absoluut afgesloten . . .”

Een keurige strategische val, moet ik toegeven, en stiekem hoop ik maar dat ons praten met de Kowé er voor gezorgd heeft, dat ze hun wraakplannen althans voorlopig hebben opgegeven, anders zit er hier bij de Saggari wat voor hen op.

Als hij niet speecht lijkt hij een zwijgzame kerel, die vechtbaas van de Saggari. In de prauwen die ons naar de twee andere dorpen brengen zegt hij geen woord, maar telkens als hij aan z'n kolossale roeispaan snokt, krijgt de prauw een snor van het door den plotselingen druk opkuivend water.

Ofschoon we goed ontvangen worden in dat tweede dorp, dat een half uurtje benedenstrooms langs den oever ligt, houdt het toch ook niet over: voor den eersten keer op deze lange reis merken we hoe onze dragers totaal worden genegeerd en helemaal tegen alle gewoonte in, geen eten krijgen voorgezet. Als wij tweeën, natuurlijk helemaal tegen alle wildemansbeleefdheid in, daarover een opmerking maken, zit onze reus maar als een suffer in het vuurtje vóór hem te kijken en zegt dat de vrouwen geen sagoe meer hebben . . . Maar het is absoluut duidelijk dat hem iets dwars zit . . . Hij is geweldig apatisch, kijkt zelfs naar de kleinigheden, die Meuwese hem als chef geeft, bijna niet om . . . Met de nodige tolken maak ik dan weer, zoals gebruikelijk, mijn armzalige speech voor den algehelen vrede . . . Onze welsprekendheid is niets vergeleken bij de hunne en vanavond voel ik dat nog hinderlijker dan anders als de reus daar verveeld en achteloos, maar zonder een woord te zeggen, op z'n matje voor me zit.

Als de tolk juist weer een stuk van m'n speech voor de verzamelde gemeente ten gehore heeft gebracht, vliegt hij wild overeind en met dat hij staat, stampt hij met z'n beide grote voeten op den vloer dat het hele mannenhuis davert en hij brult, brult, dat ik verschrokken een pas achteruit wijk.

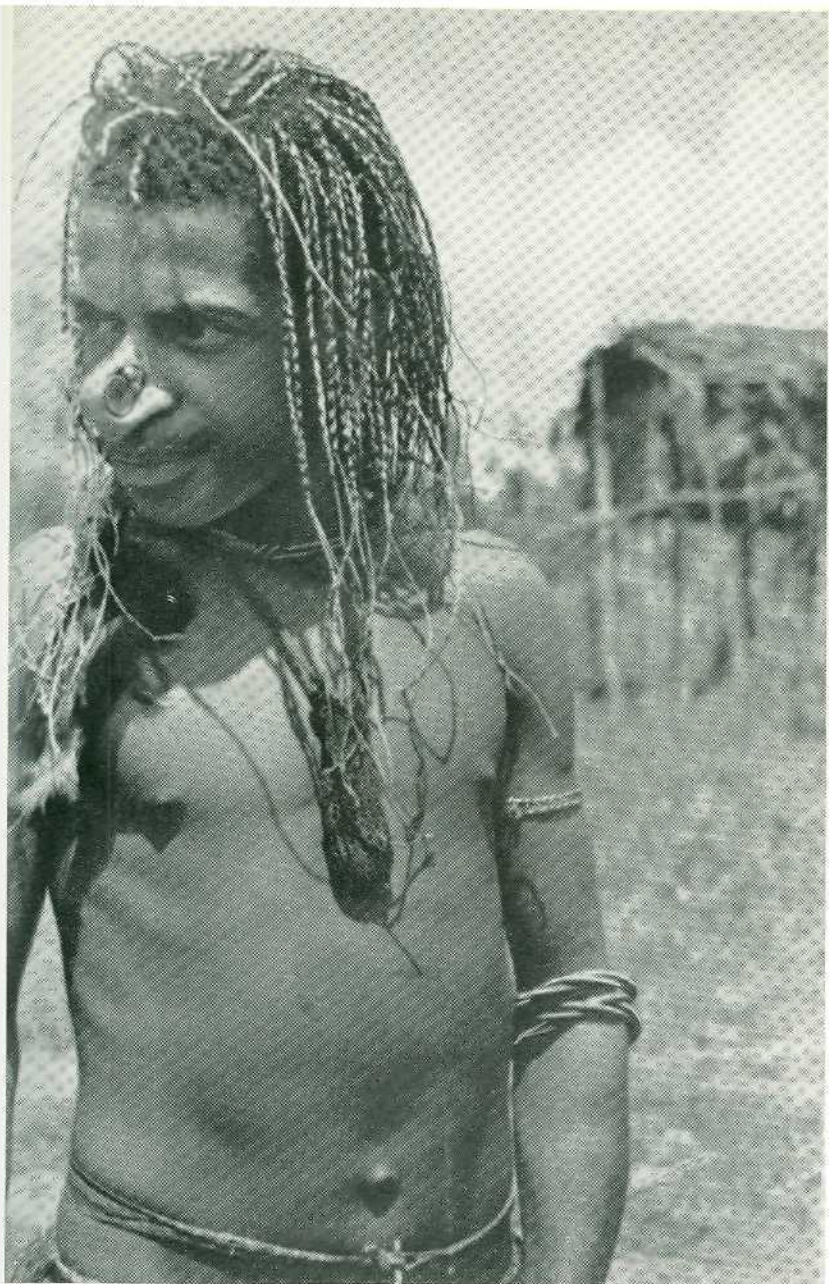
Als een plotselinge orkaan vult zijn sonore stem het huis. Je kunt nu een speld horen vallen en de galm der stem komt terug van den boswand aan de andere zijde van het dorp. Z'n armen schieten uit als enorme springveren, z'n ogen staan groot en fel dat het wit helemaal zichtbaar wordt, z'n grote maar vliegensvlugge lijf kronkelt en buigt, strekt zich en krimpt ineen . . . In een toverachtig vlug gebaar heeft hij daar ineens een bijl van ons in z'n grote knuisten, zwaait ze boven zijn hoofd, schatert als een duivel, mikt de bijl met een onbezorgden zwaai ploffend neer tussen een stel zich doodschrikkende kerels . . . Ik raak er stiekem helemaal van onder den indruk, al voel ik aan de manier, waarop hij mij af en toe als wezenloos aankijkt, dat hetgeen hij allemaal zegt niet tegen mij is gericht. Nooit in m'n hele leven heb ik zo iets gezien, zo'n pathos, zo'n brullende kracht, zo'n meezuigend enthousiasme . . .

En incens zwijgt de stem en ploft hij weer neer op z'n matje:

een, twee, drie lange halen aan z'n enorme pijp en hij verdwijnt geheel in een ware wolk van blauwen rook . . .

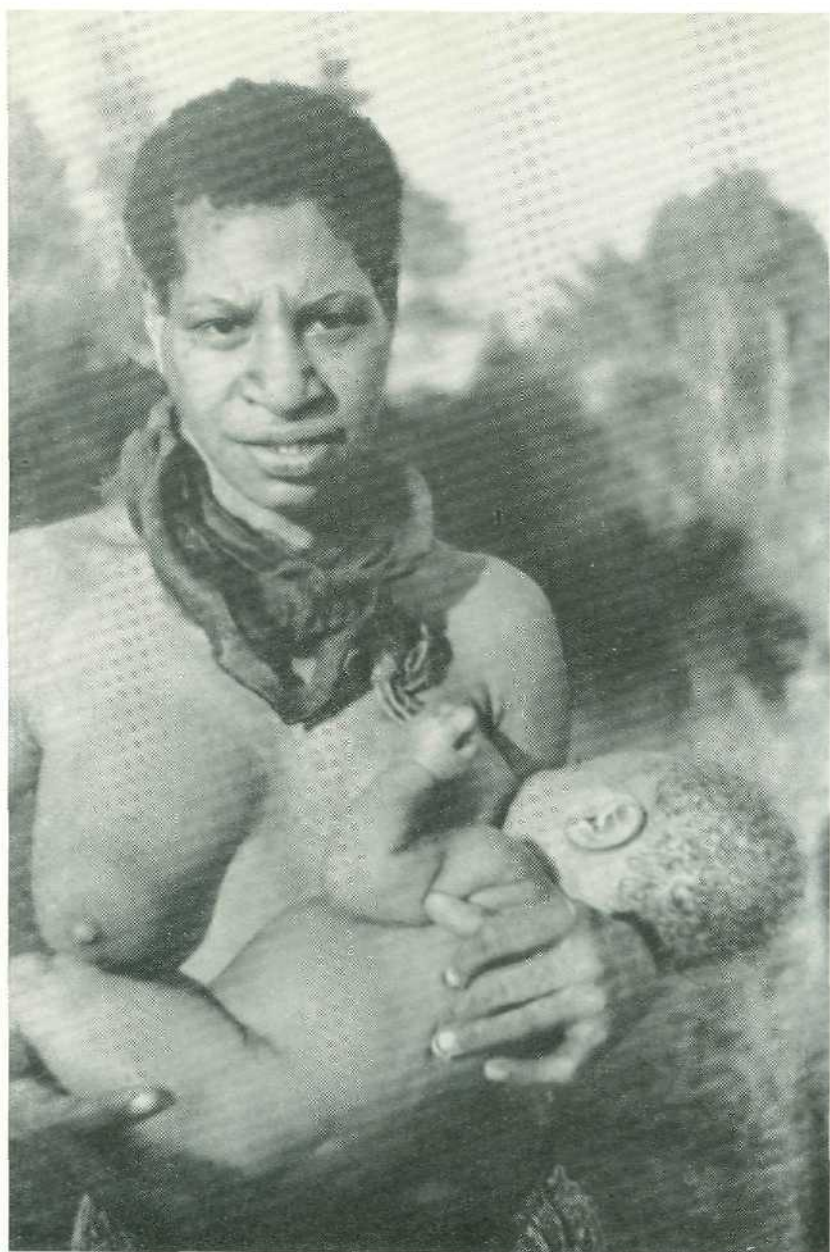
Er is in het begin niemand die 'n mond open doet en ik wacht er me wel voor, nog weer eens opnieuw te beginnen. Langzaam-aan komt er dan in het tjokvolle mannenhuis weer het gemurmel van zachtpratende stemmen en wij krijgen gelegenheid van onzen tolk, die net als wij zwaar onder den indruk is, te vernemen, dat de reus eigenlijk precies hetzelfde heeft gezegd als ik: dat ook hij er voor is dat het uitraakt met al dat vechten onderelkaar, dat ook hij er voor voelt om mekaar volledig te vertrouwen, maar dat ze hem als den laatsten man tegenover zich zullen zien als al hun vriendelijk gedoe maar schijn blijkt te zijn, als ze kinnebakken durven wrijven, maar in hun hart den volgenden sneltocht al voorbereiden. Laat ze komen . . . en tot den laatsten kerel zal hij ze vermoorden zonder genade!

En even plotseling en onberekenbaar als alles aan dezen kerel is, staat hij recht, geeft een kort bevel aan z'n mensen en . . . verlaat het huis. Eerst nu hebben we door, dat hij in het derde nog niet bezochte dorp thuis hoort. Aangezien het al aardig tegen den avond loopt, voelen wij er eigenlijk maar weinig voor om nog naar dat dorp toe te gaan, temeer omdat het nogal een afstand is, zoals de lui vertellen en . . . natuurlijk weer ergens in een sagoemoeras. Maar juist is hij nog maar zwiiggend de deur uit of verschillende kerels verdringen zich rond ons en maken ons middellijk den tolk duidelijk, dat het niet aangaat om het dorp van den reus niet te bezoeken. We beraadslagen kort en tenslotte wordt besloten, dat ik met enkelen van onze dragers dan maar mee zal gaan en in het dorp van den reus overnachten, terwijl Meuwese hier blijft. Maar als ik aan den kant van de rivier kom waar de prauwen liggen en de reus, die zelf reeds is ingestapt, mij zwiiggend een plaats aanwijst in zijn eigen prauw, merk ik dat er geen enkele van onze dragers meegaat. Alleen de tolk, die zelf een Aujoe-jongen is, brengt wat spullen voor me mee en komt bij me in den wankelen boomstam. We zitten nog niet of met een geweldigen duw drukt de reus onze prauw al van den kant en vaart samen met enkele van zijn eigen mensen en ons weg den avond in. Ik voel me toch niet helemaal op m'n gemak op dat ogenblik . . . Meuwese staat midden tussen onze dragers onze prauw na te kijken tot we de bocht om zijn . . . en ineens is het

BEVOLKINGSTYPE

Op deze foto komen de haarverlengsels van sagobladvezels goed tot hun recht.

BEVOLKINGSTYPE

Ook onder de primitiefste stammen treft men karakteristieke vrouwentypen.

net of ik de veiligheid, die ik steeds de laatste weken om me gevoeld heb nu we met tweeën trokken, kwijt ben. 't Is een onrustig, leeg gevoel, dat gelukkig niet al te veel tijd krijgt om tot ontwikkeling te komen, want de prauwen worden in een donker kreekje in den steek gelaten en dan gaat het in een reuzen vaartje maar weer het sagoemoeras in . . . Plons, plons . . . Zwijgend vecht ik tegen modder en draaiende boomstammetjes om toch geen al te miserabelen indruk te maken. Onbarmhartig steken de dorens . . . Allemachtig, over dien dunnen palinggladden tak, die daar over een diepe kreek ligt, kom ik nooit heen . . . Ineens pakt een reusachtige hand me klemvast op m'n schouder . . . en drukt, drukt . . . Er is geen kwestie meer van durven. Ik *mòèt!* Die ene machtige bankschroefachtige hand drukt me er overheen, onweerstaanbaar. 't Is gewoon onmogelijk om nu van dien zwiependen tak te vallen. Die hand dwingt of je wilt of niet. Even verder komt onze zwijgende processie aan een open stuk terrein, waar wel twintig, dertig fonkelnieuwe prauwen bijeen liggen, sommigen nog niet helemaal klaar. Heel het terrein is een berg van spaanders. Ineens schiet de tot nu toe zwijgende reus vooruit, wijst op de kriskras dooreen liggende prauwen, en vuurt weer een van z'n kanonzinnen op mij af. Dan lacht hij brullend . . . en ik moet lopen om hem in te halen, want hij is al weer op weg . . .

Als we tenslotte na een uur lopen in het dorp belanden, kan me de hele omgeving geen steek meer schelen . . . In den snel verdonkerenden avond kruip ik achter den reus aan een geweldig mannenhuis binnen en laat me, snakkend naar adem, op het eerste het beste matje neervallen . . .

Als ik eindelijk weer wat op adem kom, wordt er van alle kanten eten aangebracht door de vrouwen, die hier, in tegenstelling met andere stammen, heel gerust in het mannenhuis binnenkomen en een praatje maken. Ja, ik ben werkelijk het middelpunt van de plechtigheid en de geweldige berg eten samen met de nieuwsgierige blikken der dorpsschonen en de rustige glimlach van den reus, die me geen ogenblik alleen laat, maken dat ik me stilletjes aan weer als een normaal mens ga beschouwen. Eerst dan valt het me op, dat m'n tolk, die een vlugge en heel niet bang uitgevallen jongen is, met een zorgelijk gezicht naast me staat. „Wel Piet, wat is er met jou aan de hand! Wor-

den we niet koninklijk bediend, kerel? Laat die bangeriken van dragers daarginds maar honger lijden, wij komen vanavond niks te kort."

Maar Petrus buigt zich naar me toe en zegt bijna fluisterend, ofschoon hij zo hard had kunnen roepen als hij wilde, want niemand verstaat hier een woord Maleis: „Meneer, die nieuwe prauwen waar we straks voorbijkwamen, zijn voor de aanstaande koppenjacht, zei het opperhoofd."

„Wat? Dus ze willen toch nog op tocht gaan. Waarheen?"

„Dat zei hij er niet bij, Mijnheer."

Onwillekeurig kijk ik naar den reus en dat de slimmerd ons gesprek toch verstaan heeft, blijkt als hij plotseling in een lach schiet en met z'n stentorstem zegt: „Ja, we gaan binnenkort op jacht."

Weg prettige stemming. Dus heel dat toneelstuk met die bijl in het vorige mannenhuis over vrede en vriendschap was werkelijk niets dan komedie.

Wat moet ik, eenzaam mannetje, daar nu tegen beginnen in dit tjokvolle mannenhuis? . . . We zullen eerst maar eens eten, dan hebben we meteen wat tijd om na te denken . . . Maar nog voor ik daarmee klaar ben, vliegt onze onberekenbare reus weer overcind en aan den klank van z'n stem merk ik, dat hij verschrikkelijk kwaad is. Hij stampet op den vloer, breekt spelenderwijs een speer, die hij ergens vandaan geritst heeft, vlak voor m'n neus in stukken, brult weer als een razende en spuwt tenslotte verachtelijk in het vuur vóór hem. En al heb ik van heel z'n speech natuurlijk weer geen woord verstaan, ik weet, als hij plotseling weer neerploft, verschrikkelijk duidelijk waar hij het over heeft gehad, want herhaaldelijk heb ik het woordje „Aboge" gehoord, en „Aboge" was ook het woord toen hij z'n geweldige minachting in het vuur spuwde. De tolk kan dit slechts bevestigen. Hij haat onze dragers die ongeveer allen van Aboge komen, omdat ze daar juist bewezen hebben verachtelijke bangeriken te zijn. Die speech voor den vrede was veel méér dan een pathetische oproep! 't Was de bijtend sarcastische uitroep van een man, die wist dat onze dragers huichelaars waren, dat ze nog juist een maand of wat geleden zelf op sneltocht waren geweest bij de Saggari en dat ze nu enkel durven komen, omdat ze zich bij de geweren van den Tuan veilig voelen. Maar de woorden van „Vader" in

practijk brengen door samen met mij hierheen te komen en echt vriendschap te sluiten: dat durven ze niet. Daarom zijn ze als een stel bange honden bij Meuwese achtergebleven en hebben ze de nieuwe prauwen niet kunnen zien, die de Saggari aan het maken zijn om de Aboge af te maken. Als ze mee waren gegaan had hij ze graag op „Vaders” woorden weer als vrienden beschouwd, maar nu . . . bange honden die Aboge . . . en hij spuwt, spuwt hun z'n grandioze verachting in het gezicht.

Het is lang stil, doodstil in het volle mannenhuis als de reus weer is neergeploft en z'n pijp weer heeft ter hand genomen. Ik begrijp, dat er nu van mijn kant iets wordt verwacht, al heb ik nooit in m'n leven zo weinig fiducie gehad in m'n eigen woorden als dezen verschrikkelijken avond in dit mannenhuis. Maar ik moet in ieder geval onze dragers helpen! (Zoals later bij onderzoek zou blijken waren de dragers zelf allemaal onschuldig aan dien heimelijken sneltocht, al waren het wel degelijk mensen geweest van hun zelfde groep.) Ik krabbel dus tenslotte maar overeind en begin in het doodstille mannenhuis te spreken . . . Ik haat den makken beschaafden klank van m'n stem . . . Ik haat den tolk, die telkens weer mij in de rede moet vallen . . . Ik haat het telkens weer oplichten van de vuren, dat me heel dit volle mannenhuis weer voor ogen tovert in een gigantischen filmachtige vorm: de gestalten der zwijgend sturende mannen, de reeksen speren naast de vuurhaarden, de trossen doodskoppen geheimzinnig in den rook der vuren, de schilden als grijnzende maskers langs den wand . . . maar ik spreek!

Ik begin met te zeggen, dat ik althans toch heb laten zien, dat ik m'n nieuwe vrienden, de Saggari, volledig vertrouwd door zonder andere begeleiding dan m'n tolk aanstonds met hen mee te komen en te slapen in hun eigen dorp . . . Dat maakt een goeden indruk, merk ik, want de reus vliegt weer overeind en m'n tolk verklaart, dat hij en de Saggari me een reuzen kerel vinden, waarop ik met al iets meer zelfvertrouwen maar weer verder ga. De Aboge zijn bang, dat geef ik toe. Ze hebben een tijd geleden de Saggari aangevallen, dat is verkeerd . . . Weer vliegt de reus recht om dat nog eens te onderstrepen . . .

Maar — en stilletjes aan voel ik mezelf er in komen — dat hebben ze gedaan vóór de „Vaders” bij hen waren geweest, vóórdat ze wisten dat het verkeerd is om elkaar aan te vallen. Nu weten

ze het en daarom hebben ze onderweg met ons samen vrede gesloten met alle groepen, waarlangs we zijn gekomen, met de Duvo en de Isage, met de Gamia en de Kakero. Nu zijn ze vast van plan dien vrede te behouden. Maar bij de Saggari zijn ze bang, en niet omdat zij met de Saggari geen vrede willen sluiten, niet omdat ze heimelijk toch nog van plan zijn de Saggari aan te vallen, maar alleen omdat de Saggari zelf geen vrede met hen hebben willen sluiten. „Dacht ge, dat de „Vaders” niet gezien hebben, hoe koud en zonder vriendschap jullie hen ontvingen? Dacht ge dat wij niet wisten, dat er voor de Aboge geen vriendschap was bij de Saggari, als we toch zelf hebben gezien hoe niemand hun sagoe bracht en sagoerupsen en palmit, zoals dat onder vrienden de gewoonte is? Wat zouden ze dan krankzinnig zijn geweest om zonder wapens met jullie mee te gaan en zich hier te laten afslachten? De Aboge zijn bang, maar dat is de schuld van de Saggari zelf, die geen kinnen wilden wrijven met de Aboge. En toch is het daarvoor alleen dat wij gekomen zijn, want allemaal moeten ze vrienden worden, ook de Saggari met de Aboge, en als dat niet gebeurt zal het niet aan de Aboge maar aan de Saggari hebben gelegen.”

Bevend van opwindung ga ik zitten. Hoe heb ik het eigenlijk allemaal durven zeggen! Wat zullen ze er wel van denken? . . . In de doodse stilte, die op mijn rede volgt, springt plotseling de reus weer recht . . . en gaat zwiingend de deur uit, den nacht in . . .

Ik heb vannacht geen nachtmerries nodig gehad om me te doen schrikken en uit m'n slaap te houden! De onberekenbare houding van onzen reus is me werkelijk als een emmer koud water over het lijf gekomen . . . Is hij werkelijk kwaad, dat ik de Saggari heb durven aanklagen? . . . Dan zit er hoogst waarschijnlijk iets voor ons tweeën op vannacht en niets vriendelijks! Petrus is het volledig met me eens. Toch is het tenslotte zijn kalme rustige stemming, die ook mij over m'n zenuwen heen helpt, zodat ik, lang nadat het mannenhuis gonst van het gesnork der slapende krijgers, ook wegdoezel en vanmorgen met schrik veel te laat wakker word, met den glimlachenden reus kalm naast me. Het halve dorp gaat met ons mee om ons weg te brengen. Er zijn zelfs een opmerkelijk aantal vrouwen in de lange één-

persoons-file, maar de reus loopt nog altijd achter me en zwijgt . . . Sinds gisterenavond heb ik z'n stem zelfs nog niet gehoord. Dan komen we weer aan de plaats waar de nieuwe prauwen liggen en al het gebeurde van gisterenavond wordt weer levend in me. Maar dan staat daar plotseling de reus weer bij de prauwen. Zijn geweldige stem daverd over ons heen en z'n wilde gebaren schieten uit naar alle kanten. Iedereen blijft zwijgen en tussen de waterval van klanken hoort ge hier en daar een vogeltje in den zonnigen morgen. Vlak bij m'n tolk staande fluistert deze me af en toe de betekenis toe van wat de reus zegt . . . Hij komt terug op wat ik gisterenavond gezegd heb . . . Hij is het eens met m'n woorden over den algemenen vrede, het onderling vertrouwen. Ook de Saggari willen daaraan meedoen. Misschien is het toch zoals Vader gezegd heeft: de Aboge zijn hier geweest toen ze de woorden van Vader nog niet gehoord hadden. Misschien zijn ze echt bang voor de Saggari. Misschien menen ze, dat de Saggari niet naar de woorden van Vader zullen luisteren en toch nog op sneltocht gaan. Maar de Saggari zijn kerels. Dreunend slaat hij zich op de borst. Bang zijn ze niet, maar laf zijn ze evenmin. Ze willen in de woorden van Vader geloven en daarom — ineens zie ik dat hij een bijl in z'n knuisten heeft — de Saggari zullen niet meer op sneltocht gaan. Met een gigantischen zwaai dreunt de bijl met een donderenden knal op de plecht van de nieuwe mooie prauw, die over haar hele lengte openkleeft.

Als een kleine jongen sta ik verschrokken te kijken naar de uitwerking van dien enen machtigen slag, maar de reus heeft de bijl den een of ander toegeworpen, en als hij langs me heen komt, lacht hij en 't is of ik voor den eersten keer in de felle oplichting van die zwarte ogen den reus ontmoet: geweldig in z'n ruige grootheid, maar zo goed als goud.

Hij hield zijn woord! Als we tenslotte weer in het dorp bij Meuwese belanden, omhelst de reus, na nog weer een nieuwe daverende speech, één voor één al de bange dragers en dan komen op zijn bevel de vrouwen voor den dag met zoveel eten dat ons hele reisplan voor dien dag in de war loopt. Maar ik voel me vandaag wonderlijk gelukkig, als ik telkens weer terugdenk aan de machtig mooie daad van onzen onberekenbaren reus.

N o t a :

Het is, nu ik dit zit te schrijven, bijna een jaar geleden sinds we de Saggari ontmoetten en ofschoon ik in dit voorbije jaar hier in Kepi misschien wel duizend bezoekers heb gehad, allemaal vrienden van onze reizen door nieuw gebied, is er nog geen enkele Saggariman hier geweest, want hun dorpen liggen onbereikbaar ver hier vandaan. Een paar maanden geleden kwam echter een van de aanvoerders der Isage me vertellen, dat hij uit goede bron gehoord had, dat de Saggari weer hun oude grief tegen de Aboge hadden opgevat en van plan waren er weer heen te gaan op sneltocht. In verband met het vele werk hier, want de Pastoor is nog altijd in Holland op vakantie, kon ik er onmogelijk zelf heen. Ik heb den aanvoerder der Isage een mes gegeven voor den reus met de boodschap, dat mes den reus aan te bieden, maar alleen indien hij zich mijn woorden nog herinnerde. ~~Is~~ hij van gedachten veranderd dan stuurt hij mij het mes terug . . . En een paar weken geleden kwam de man van Isage weer hier, zonder het mes, maar met een in tweeën gebroken speer. Het is nog altijd vrede tussen de Saggari en de Aboge!

NAAR DE KONINGEN DER MENSENETERS

MET EVEN NOG EEN VISITE AAN DE HARTELIJKE Duvo-groep mensen — die Meuwese vroeger al eens had ontmoet en die daarom al geheel over hun schrik heen waren — met nog even een uitstapje naar de Assari- en de Ganami-groepen, die we immers, zoals ik U in hoofdstuk VII al vertelde, aan het begin van de reis hadden moeten laten liggen omdat er toen te veel belangstelling, en niet van den vriendelijken kant, voor bestond, waren we eigenlijk weer den pappot uit en daarmee hadden we tevens ongeveer alle groepen van den Aujoe-stam in het stroomgebied van de Kampong-rivier of Asoewe bezocht. Wat verderop nog langs of in de buurt van de Kampong-rivier woont behoort tot een geheel anderen stam: die der Manoewé.

Ofschoon onze kennis van den Manoewé-stam ook nog heel wat te wensen overlaat, doordat hij zo'n geweldig gebied omvat ¹⁾, werd er reeds vóór den laatsten oorlog een post gesticht te Agats. In de dertiger jaren was dat nodig gebleken, nadat de Manoewé's herhaaldelijk invallen hadden gepleegd in het Mimika- of Kamoro-gebied van West Nieuw Guinea en al moest deze post, door den inval der Jappen, als een gevaarlijk soort niemandsland ontruimd worden en werd door personeelgebrek de post Agats ook na den oorlog tot nu toe niet herbezet, de mensen uit dit gebied, althans wat de kust betreft, zijn geen onbekenden meer en staan reeds jaren bekend als de meest beruchte menseneters van heel Nieuw Guinea. Het is een agile, op avonturen belust volk, dat door z'n contact met regering en Missie — want ook de Katholieke Missie was voor den oorlog in het Agats-gebied reeds met verschillende scholen begonnen —

¹⁾ De Manoeweers wonen n.l. zowel langs de kust als in het binnenland vanaf den mond der Eilanden rivier tot aan de le Cocq d'Armandville rivier.

misschien wel z'n vreemden-vrees, maar nog helemaal niet z'n streken had verloren. Onder den oorlog is dit zeer talrijke volk dan ook op zichzelf een natuurlijke buffer geweest tussen de Japs in het Mimika-gebied en de Geallieerden beneden. Van beide zijden zijn er in het moerassige barre land der Manoewé's slachtoffers gevallen, want de lui daar beweren nog steeds dat er geen verschil te proeven valt tussen een Japansen en een Geallieerden soldaat!

Volgens de indeling, die de lui zelf aan hun stam geven, bestaat die uit Asmatters in het kustgebied, en Siro in het verdere binnenland, speciaal langs den loop der Eilanden-rivier en haar machtige zijarmen. Uit den aard der zaak is van de Siro nog weinig of niets bekend, alleen bleek na den groten oorlog al gauw, dat er niet veel broederlijk gevoel tussen de Asmatters en de Siro bestaat, aangezien na een groots gevecht de Asmatters tamelijk wel volledig uit hun eigen gebied werden verdreven, zodat ze voor een flink deel hun toevlucht namen tot hun oude snelgebied: de Mimika-streek waar ze bij duizenden neerstreken en de hulp van het daar aanwezige Bestuur kwamen inroepen. Een andere groep zakte naar het Zuiden af en kwam, een goed jaar geleden, de bovenste Digoelmonding binnenvallen, na met hun inheemse prauwen maar even heel de Kasuarinenkust te zijn langs gevaren. Op een van mijn dienstreizen naar het Zuidelijk deel van de parochie aan de Digoel-rivier was ik de heren reeds tegengekomen. Ze maakten vanaf het eerste begin den indruk van een vreesloos vrijgevochten volk, maar ze werden, evengoed als ze het voor het Mimika-gebied geworden zijn, aldra een probleem op zichzelf. Van „mijn” en „dijn” trekken deze mensen zich geen zier aan, en aangezien ze als doorgewinterde kompaniekenners best begrepen, dat er van mensenenen in dit reeds jaren lang bezette gebied geen sprake kon zijn, zochten ze zichzelf een nieuw jachtgebied uit langs de Kasuarinenkust, die echter ongelukkigerwijs voor hen, reeds sinds de bepeiling van Kapitein Cooks in 1770, de naam heeft niet pluis te zijn; met het gevolg dat ze daar in plaats van mensenvlees te halen nogal enkele van hun eigen mensenlevens lieten... Toen was Leiden natuurlijk andermaal in last! Nu hebben ze de Kompanie ineens weer heel hard nodig, want zij, goede en vredelievende

Manoeweers, zijn zó maar gesneld door die „wilden”, zonder dat ze natuurlijk iets anders van plan waren geweest dan eerlijk naar huis te gaan.

De Manoeweers zijn zowel in het Mappi-gebied als in de Mimika hoe langer hoe meer een probleem van omvang geworden en men ontkomt niet aan de gedachte, dat een al te zoetsappige houding vóór den oorlog en een al te vriendelijke behandeling door Jappen en Geallieerden onder dien oorlog deze grote wilde kinderen tamelijk grondig hebben bedorven.

De enige oplossing zal dan ook zijn hen terug te sturen naar hun eigen grondgebied en hen daar met een begrijpelijke maar streng doorgevoerde discipline onder bestuur te brengen... Hadden we er de mannen maar voor om dat te doen.

Het is met die stammen en stamgrenzen in Nieuw Guinea vaak een klein probleem voor den eersten onderzoeker: waar is de grens? Want juist aan de kanten verdoezelen, door onderlinge huwelijken, door het overnemen van elkaars gebruiken, die scheidingslijnen soms zó sterk, dat het moeite kost in het begin uit te maken bij welken stam een bepaald grensdorp zich aansluit. Zo had b.v. Meuwese reeds verschillende tochten in het gebied der Koningin Juliana-rivier gemaakt, vóórdat het hem duidelijk werd, dat hij hier met een geheel anderen stam dan dien der Mappiërs te doen had.

Die moeilijkheid werd ons echter op onze reis langs de Kampong-rivier bespaard. Niet dat we in de eerste dorpen der Manoewé geen lui vonden van den Aujoe-stam, niet dat sommige gebruiken, zoals b.v. de Aujoe-gewoonte van kinnenwrijven, niet waren overgenomen, maar reeds in het eerste dorp der Manoewé's, dat wij bezochten, waren we duidelijk bij een nieuwen stam aangeland en de vele grote verschillen waren aanstonds al op te merken.

Daar had je bijvoorbeeld al direct bij aankomst de manier waarop we ontvangen werden. Nog voor wij als vreemden wisten dat we in de buurt van de Waganoe, de eerste groep, waren gekomen, hadden we meteen al een wolkje pijlen in ontvangst te nemen die, op groten afstand, in een wijden boog op ons werden afgeschoten. En dat nog wel terwijl we verschillende van hun eigen mensen bij ons hadden. We beschouwden het dus maar als behorende bij het ontvangst-ritueel en inderdaad hebben we iets

dergelijks bij andere Manoewé-groepen naderhand nog meermalen meegemaakt. Het gevolg van die schietpartij door ongeziene mensen was natuurlijk, dat alle prauwen ineens hun vaart kwijt waren, en als een troep bange eenden naar elkaar toedreven in het midden der rivier. Wat nu volgde was in ieder geval absoluut zeker ritueel van ontvangst: ik had dit zelf trouwens juist tevoren reeds meegemaakt met Manoewees van de kust aan de Digoelmonding.

Hun stamgenoten in onze prauwen beginnen één voor één en op een hogen recitatieven toon het verhaal te doen van alles wat ze van de nieuwe bezoekers zo al te weten zijn gekomen. Is het verhaal uit dan zingt de verteller er dat achteraan en laat tegelijk z'n stem een octaaf naar beneden vallen: 't is uit, amen. Onmiddellijk wordt dit door de in absolute stilte toelisterende dorpsgemeenschap als een ontvangen bericht geaccepteerd door een algemeen en daverend: „Aoeh!”

Is men aan onzen kant eindelijk klaar dan begint hetzelfde door de partij der dorpsgenoten. Een of andere ouderling vertelt, wat er misschien in het dorp tijdens hun afwezigheid is voorgevallen, en tenslotte komt er dan het hoge woord uit: dat we welkom zijn. Amen. Vanuit onze prauwen brult nu een „Aoeh”! De roeispanen worden eens hard tegen de prauwvanden geslagen en kalm roeien we de nederzetting binnen. Aan het begin van het dorp staan — o wonderlijke verandering met wat we bij de Aujoe gewoon waren — een stelletje dames op een rijtje, ieder met een zakje droge sagoe of kalk.¹⁾ Telkens als er een prauw voorbijvaart, zaaien ze zonder den minsten schijn van verlegenheid of bangheid, met een dooernstig gezicht, een grop van het witte spul over ons uit. Daarmee mogen we aan land komen en nadat de mannen, die onder deze plechtigheid hebben staan hossen en schreeuwen, tieren en dreigen, hun gevaarlijke roeispanen, die aan de punt in een speer uitlopen, en hun bogen en pijlen hebben weggeworpen — deze hele manifestatie der mannen lijkt ondertussen meer bedoeld om henzelf moed te geven dan om ons bang te maken — komen ze op ons af en omhelzen ons hartstochtelijk. Sommigen gaan daarbij ook wel tot kinnenwrijven over, maar het

¹⁾ Het was in het begin moeilijk uit te maken wat het eigenlijk was, ofschoon ons later verzekerd werd dat het droge rauwe sagoe is.

feit dat verschillenden het vergeten, doet vermoeden dat het kin-
nenwrijven eigenlijk een Aujoegewoonte is. Zij zelf hebben iets
anders, dat echter moeilijk iets beters kan genoemd worden. We
worden onder geweldig lawaai het mannenhuis in gebracht en
als we daar nog maar juist een plaats hebben gevonden, komen
de vrouwen met hele armen vol sagoepillen aanslepen, op
dezelfde manier gebakken als bij de Aujoe gebruikelijk was:
wel de meest droge en smaakloze methode die voor sagoebakken
uitvindbaar is.

En dan begint de aardigheid.

De man die vriendschap met ons wil sluiten, neemt zo'n pil
droge sagoe en bijt er zelf een homp af. Hij komt nu vlak voor
je staan, grijpt je beide handen vast en duwt je de sagoepil
in je mond: happen, jongens, of stikken! „Mooi zo,” grijnst hij,
als hij de rest van de pil weer mee terugneemt. Nu ben je vriend
van hem geworden en in z'n kinderlijk primitieve logica be-
horen nu jij en hij alle twee voorgoed de vrees voor elkaar
kwijt te zijn. Maar terwijl je nog staat te kokhalzen om die
zanddroge homp naar binnen te werken, komt reeds de tweede
vriendschapssluiters, grijpt je handen en . . . : gapen, kerel! net
als een klein vogeltje dat gevoerd wordt . . . Geneer je niet!
Op de nodige resten van de vorige homp achter en voor je
kiezen let niemand . . . en vóór je den tijd krijgt om achter
een met vooropgezette bedoeling uitbarstende hoest het een
en ander weg te werken in je beschermende hand, pakt er
alweer een andere vriend je hand in z'n knuisten, zodat je de
volkrijkheid van den gehelen stam gaat verwensen! 't Was voor
Meuwese en mij een van de zwaarste en minst vol-te-houden
ceremonies die we ons hele leven hadden meegemaakt: dat
vrienden maken met de Manoewé! Kinnebakkenwrijven met
een dorp Aujoes is niet alles, maar vrienden worden met een
honderdtal Manoewees bezorgt je een lam kakement en een
zwarte indigestie, behalve mindere wederwaardigheden als een
neiging tot stikken en een broekzak vol droge sagoekruimels!
Als we tenslotte toch ook dit weer overleefd hebben, merken
we wel dat er nog heel wat meer verschillen zijn tussen Aujoes
en Manoewees, dan de manier van vriendschap sluiten. Neemt
u ons niet kwalijk, maar toen we nog maar eens even hadden
rondgekeken door het mannenhuis, waarin we waren verzeild

geraakt, keken we mekaar aan en zeiden beiden tegelijk: „Wat een rotzooi!“ Zeker, we hadden ruim twee weken in de viezigheid en de modder van den groten pappot gezeten, maar in de huizen der mensen hebben we overal niets dan de opzienbarende zindelijkheid ontmoet: nette vloermatten gespreid over glimmend heldere gaba-gaba vloeren, keurig op orde staande vuurhaarden, netjes bijeengeplaatste speren en pijlen, statige stapels brandhout boven de haarden . . . en nu ineens dit.

Wat het terrein betreft, bestaat het verschil alleen hierin, dat we hier overal in het vloedbos zitten, dus ook steeds in de modder, maar de huizen zijn niet boven land doch boven water aan den kant van de rivier gebouwd. Je vaart er zodoende met je prauw eenvoudig onder door, wat ondertussen bij een bewoond huis althans niet is aan te raden, want de vuiligheid daarbinnen is hopeloos, en wat er naar hun smaak te veel is, valt vanzelf wel naar beneden, want de vloer is daarop gemaakt. Wat een huizen! Bij de Aujoes, zelfs in de enormste huizen, een vloer zo strak als een dansaal, zo horizontaal of hij met een waterpas gelegd was, maar hier kijken ze zo nauw niet. Dat hangt eenvoudig af van de hoogte waarop de bomen of stokken onder het huis zijn afgekapt. Staat er toevallig een stronk onder die wat hoger is, dan laat men den vloer eenvoudig ook maar in een bult lopen, zodat je voortdurend klimt en daalt in die huizen. En uitkijken, mensen, want het materiaal voor dien vloer is ook weer totaal willekeurig gekozen: een stuk gaba-gaba, een stuk boomschors, een stuk houtjes en . . . een substantieel stuk gaten. Orde bestaat er in niets. De vuurhaarden liggen kriskras door elkaar het hele huis door. Er zijn grote en kleine, hoge en lage vuurhaarden. Aan alle kanten loop je op onordelijke bussels brandhout, hele naar binnengesleepte boomstammen vaak. Roeispanen en bogen, pijlen en etenswaren, kinderen en honden, betwisten elkaar een plekje en tussen achteloos weggeworpen groenten, visgraten en speeksel probeer je maar overeind te blijven!

Nu is een van de redenen voor de ondeugdelijkheid der huizen zeker ook wel het bijna geheel ontbreken van alle ijzer in dit gebied. Er zijn kennelijk verschillende huizen in deze vuile en onordelijke omgeving, waaraan zeker geen bijl of mes gebruikt is. De meeste stutten zijn dunne bezemsteel-achtige stammetjes,

die eenvoudig met de hand zijn afgebroken of afgedraaid. Vroeger is hier zeker ook wel wat ijzerwaar geweest, want men kent ook hier de vreemden der paradijsvogeljacht, doch in tegenstelling met de nette, ordelijke Aujoe, is hier niets of maar uiterst weinig daarvan over. Hetzelfde geldt trouwens voor andere dingen als verscheidene soorten groenten, klappers en kippen. De gehele Aujoe heeft die tot op den dag van vandaag weten te behouden en te exploiteren, doch hier bij de Manoewé is er niets van over. Met hun ruwe oppervlakkige nonchalance tonen ze meteen al duidelijk dat ze het doorzicht en het uithoudingsvermogen der Aujoe volledig missen. In hartelijkheid en vriendelijkheid doen ze echter voor niemand onder, al hebben ze in hun natuurlijke zorgeloosheid en gemis van alle vrees direct reeds een element van brutaliteit, dat ge bij de Aujoe vergeefs zult zoeken.

Of ze het zelf begrijpen, of dat onze gidsen hen zo wijs hebben gemaakt... Feit is dat ze wel een beetje verlegen zitten met ons verblijf in hun huizen, die allemaal, al zijn dan de meesten ook nog in aanbouw, meer gaten dan bedekking bieden in het dak. Dus krijgen we in algehelen goeden wil het enorme feesthuis, dat ze juist aan het bouwen zijn, als slaappleats toegewezen.

Wat een huis! Het is meer dan zeventig meter lang en is kennelijk als een danshuis bedoeld, in zoverre het voornaamste deel van het huis bestaat in een enorme brede gang over de hele lengte, waarlangs slechts aan één zijde stookplaatsen zijn aangebracht voor de deelnemers aan het feest. Het is practisch juist klaar als wij er in trekken en het riekt nog naar de nieuwigheid, want niemand heeft er nog in geslapen. Dat blijkt dan ook de grote moeilijkheid te zijn, want een nieuw feesthuis is levensgevaarlijk voor de slapers als er niet eerst de nachtelijke inwijdingsdans in heeft plaats gehad. Maar met een kleine wijziging in de rubrieken weten ze daar wel raad op: ze zullen het huis juist vannacht inwijden en dan kan ons, die er in slapen, niets overkomen. Dat we misschien van de geweldige herrie niet slapen zullen, komt geen ogenblik in hun gedachten. Trouwens wij vinden het zelf een veel te interessante belevens dan dat we er iets tegen in zouden brengen. Het machtige huis heeft zo zijn geheimzinnigheid. Waar gaat het

voor dienen? Het is geheel leeg, zonder ook maar een enkel matje, zonder een speer of gebruiksvoorwerp. Alleen precies in het midden van de zoldering, die zeer laag is, hangt een grote in felle kleuren keurig bewerkte zak, zoals in deze gebieden overal gebruikt wordt tot het bewaren van rauwe sagoe. Maar de zak is eerstens veel groter en tegelijk zo minutieus keurig afgewerkt, dat hij heel zeker iets bijzonders gaat betekenen... Gáát betekenen, want toen ik op een onbewaakt ogenblik de kans kreeg om eens te zien wat er in zat, bleek hij geheel leeg te zijn. Vlak er onder staat een enorm schild, nog nat van de verf. Ook dat moet bijzondere betekenis hebben want het gebruik van schilden door de Manoewé's is uiterst beperkt en ge ziet er dan ook bijna nooit een in de huizen. Zeer waarschijnlijk zijn deze dingen dus bedoeld voor het aanstaande grote feest, dat zoals de lui toegeven binnenkort gehouden zal worden, doch omtrent den aard van dat feest zijn jammer genoeg geen bijzonderheden te krijgen.

Tegen donker schuiven wij ons matje zo ver mogelijk in den uitersten hoek van het monsterhuis en dan kan de plechtigheid der inwijding beginnen. Ik moet zeggen, dat er voor een buitenstaander de aardigheid gauw af is. Je staat er werkelijk een beetje van te kijken hoe verbazend ernstig dit hele geval zich voordoet. Bij een volk zo luidruchtig en zo nonchalant als de Manoewé verwacht je nou niet precies een zo ernstige en — naar onzen smaak — zo saaie vertoning. Vóórop gaat het opperhoofd van de groep, die tegelijk de voorzanger is. Hij stapt heel voorzichtig en heel langzaam, beginnende vanuit den uitersten hoek, de hele lengte van het huis af. Met de ene hand houdt hij telkens — en dit duidelijk niet alleen voor steun — een van de dakspanten vast die op ongeveer veertig centimeter van elkaar zijn aangebracht en waarop de atap is vastgebonden. Hij begint te zingen in een zeer primitief gevarieerde melodie die, geïntoneerd op de hoogste noot (de man begon naar schatting op een hoogte van g hoog), telkens in een langzame beweging afloopt in een kleine terts (4...3...2...) De hele mannelijke gemeenschap, die achter hem aankomt, doet precies hetzelfde als de voorzanger en neuriet zachtjes de melodie mee, alleen een octaaf lager. Enkele kleinere jongens — vrouwen

waren er onder heel deze plechtigheid niet te zien — slaan ondertussen een paar stukken brandhout of bamboe op de trage maat tegen elkaar en gaan daar ook mee door als, na iederen muzikalen zin, de voorzanger even rust. Er wordt geen woord bij gesproken en ook de enkele toeschouwers zitten er in absoluut zwijgen naar te kijken. Komt de voorzanger aan het midden van het huis — de plaats waar de sagoezak was opgehangen en het schild stond — dan stampt hij op de maat der melodie met één voet op den vloer en blijft, enigen tijd op dezelfde plaats staande, dat herhalen terwijl de hele mannen-gemeenschap zijn voorbeeld volgt. Nogmaals wordt dezelfde muzikale zin onder voortdurend stampen herhaald en dan klinkt als slot een unisoon: „Oehl!”

Hierop wordt den voorzanger een ogenblik rust gegeven en zet een der oudere lui op ongeveer een kwint lager in. Hij gebruikt zo wat dezelfde intervallen: de tekst lijkt echter een improvisatie, hij wordt althans niet meegeneuried, doch op z'n langzame maat gescandeerd door de korte „Oh”-roepen der hele gemeenschap. Het is duidelijk een soort pauze in den gang der inwijding. Soms wekken de woorden van den oude een ogenblikkelijke hilariteit, en niemand schaamt zich om onder deze entre-act even wat hardop tegen z'n buurman te zeggen. Daarop valt echter plotseling de voorzanger weer op denzelfden hogen toon in, de stoet zet zich weer in beweging en de ernstige, trage melodie, de absolute zwijgzaamheid der gemeenschap geven een sterke stemming van iets religieus, iets magisch.

Op deze manier gaat het den gehelen nacht onafgebroken door van den enen hoek van het huis naar den anderen, zonder enige variatie. Het wordt voor ons al gauw zó saai dat zelfs het spookachtige licht dat van onder uit de stookplaatsen tegen de mannen omhoog slaat, ons zelfs niet meer kan imponeren. Doch als ge tenslotte maar weg wilt doezelen en heel deze klagelijke eeuwig herhaalde melodie als uit een verre verte naar je toekomt, steeds maar naar je toekomt, geraak je toch onwillekeurig in een soort hypnose waaraan niet te ontkomen valt, een weemoedige doodernstige stemming, die ge hier onder dit ruwe volk van menseneters nooit verwacht zoudt hebben. Is het daarom een opzettelijke poging om geheel deze gemeenschap stilaan tot een — en voor hen door hun aard nog zeer bijzondere — ondragelijke

weemoedspychose op te voeren, opdat, wanneer in den vroegen morgen plotseling de trommen binnen worden gebracht, die hier ook den van de Zuidkust bekenden zandlopervorm hebben, des te sterker de schreeuwende tegenstelling kan uitkomen, die er bestaat tussen den ondragelijken weemoed der wijdingsmelodie en het in razend tempo beuken op de trommen, te zamen met de dolle obsceniteit van den woesten wilden dans die er mee gepaard gaat. In ieder geval is deze slotdans, die eindigt bij het opkomen van de zon, een verschrikkelijke reactie op den deprimerenden nacht en ik heb zelden ergens op Nieuw Guinea zo'n sterk erotischen dans gezien als deze dolle wilden-furie na de onbegrijpelijke deemoedigheid die sprak uit den wijdingszang. Wat een eigenaardig volk toch! Zo ruw en vormeloos als je hen ontmoet en dan ineens zo ernstig en deemoedig als ze de magie overdenken van het ongeziene.

Zo intens erotisch in hun dollen dans met de trommen, en toch, zoals reeds lang algemeen bekend is, zo normaal zedelijk levend als er misschien maar weinig stammen op Nieuw Guinea zijn te vinden.

Zo luidruchtig vriendelijk en hartelijk als je er eenmaal bij hen „in” zit en tegelijk zo cynisch koud, zo sadistisch wreed, niet enkel voor hun vijanden, maar voor iederen vreemde dien ze met een onbegrijpelijke koelbloedigheid enkel taxeren op z'n waarde naar de laag vet in z'n buik en de smakelijke malsheid van z'n spieren.

Van dat laatste vooral zouden we nog de bewijzen te zien krijgen.

DE NACHTMERRIE

ER ZOU VOOR ONS IN DIT LAND VAN MACHTIGE rivieren en modder, in deze vloedbossen van mos en lianen, pandanus en ruige waringins, onder deze ruwe maar hartelijke, vreesloze maar eerlijke mensen heel wat te zien zijn geweest, als we alleen hadden rekening behoeven te houden met de Manoewé's, die met een zakelijke eerlijkheid ons recht op den man vertellen waar ze ons wel en waar ze ons in geen enkel geval heen willen brengen. Maar we zitten helaas met onze dragers uit het Aujoe-gebied en die zorgen er vannacht reeds voor, dat de bezoeken aan den Manoewé-stam tot het uiterste beperkt blijven, zodat we vanmorgen tot de conclusie komen dat het enige wat ons nog mogelijk blijft is: een doorsteek te maken van de enorme Kampong-rivier naar de haast onoverzienbare Eilanden-rivier.

Die doorsteek is op geen kaart te vinden. Het zou trouwens niet veel nut hebben hem er op aan te brengen, want hij is voor motoren te smal, en zo lang de Manoewé's van dezen wereldhoek nog niet hebben geleerd er andere idealen op na te houden, zouden ze het zeer zeker ook niet prettig vinden als deze doorsteek te veel bekendheid verwierf, want het blijkt heel duidelijk onder de reis, dat we hier met een zoveel mogelijk voor anderen verborgen gehouden, eigen weg te doen hebben, met een doorsteek van kapitaal belang, even belangrijk als uw weg naar den slager, want dit straatje biedt de mogelijkheid zich op een makkelijke en niet te veel in de gaten lopende wijze van vlees te voorzien.

Als we in den mooien zonnigen morgen de Imoro invaren is er aan de kalme brede rivier in het begin geen spoor te zien van de lugubere dingen die ons nog te wachten staan.

Maar geheel onverwacht wordt de rivier na een half uurtje varen

al zo nauw, dat onze roeiers in de bochten moeten oppassen om den kop van onze prauwen niet telkens op den kant te laten lopen. 't Is of die twee hoge en ondoorzichtige muren van oerwoud ieder ogenblik dichter, geluidloos naar ons toe schuiven, totdat ze ons tenslotte geheel opnemen in hun donkerte en heel de doorsteek nog slechts bestaat in een donkere tunnel waar geen straaltje zon ooit kan binnenvallen. Nu is het in een oerwoud altijd geheimzinnig, misschien wel juist omdat je zo weinig ziet. Hier komt daar nog bij de blijvende vochtigheid van het slechts juist boven de waterlijn uitstekende land, dat door de absolute geslotenheid van den bovengroei altijd in diepe schaduw, met een zware moslaag is bedekt. De bomen, de struiken, de overal heenslingerende lianen zelfs krijgen hierdoor een fantastische geheel onnatuurlijke gestalte, en als dat wat lang duurt, raakt ge er onwillekeurig maar zeker van onder den indruk. Wat dan te zeggen van onze dragers, die hier in een totaal vreemd land met hun totaal vreemde gidsen, alleen de geweldige griezelverhalen kennen, die over deze mensen ook in hun land de ronde doen? Zijn de Manoewé niet de meest verschrikkelijke menseneters die er bestaan, de eigenaardige gedegeneerde mensen, die hun soortgenoten zonder enige bijgedachte als een varken of een kasuaris slachten?! Er zijn op Nieuw Guinea heel wat stammen die moorden door koppensnellen, maar wat daar ook in de verschillende culturen aan ten grondslag moge liggen: dat koppensnellen blijft toch altijd nog een rituele, een soort religieuze plechtigheid, een verschrikkelijk ernstig iets, dat je zo maar niet op eigen houtje onderneemt, waar zelfs een bepaald jaargetijde voor is aangewezen, waarvan de manier van onthoofden, van den kop bewaren, van het feest vieren, tot in de kleinste bijzonderheden toe door rigoreuze en doodernstige gewoonten is vastgelegd. Het verschrikkelijke is eigenlijk, dat er hier van die magische grootheid niets overblijft, geen greintje eerbied voor den kop, die, al is het er dan een van een vijand, bij andere stammen tenminste altijd nog een ereplaats blijft behouden, geen spoor van magische kracht die door het doden van een vijand op den sneller wordt overgebracht, niets, want de Manoewé is eenvoudig niets anders dan een slager van mensen, die, wanneer het niet zijn vrienden geldt, geen manier te min of te verschrikkelijk acht om z'n mensenvlees-honger te bevredigen. Hij gaat op

mensenjacht precies zoals hij op varkensjacht gaat. Zoals het er daar alleen om gaat het varken te slim af te zijn, zo laat hij niets onbeproefd om een vreemden mens op welke minderwaardig-menselijke manier dan ook te vangen en te vermoorden. Hebben ze niet herhaaldelijk gehoord van de slimme streken, die daarvoor worden toegepast? Geveinsde vriendelijkheid, hartelijke omhelzingen, maar met in de hand, die het slachtoffer omarmt, een scherpen dolk, uit kasuarisbot geslepen, die toestoot als de vreemde meent dat hij juist nu niets meer te duchten heeft. Hartelijke uitnodigingen om in het huis van den „vriend” te slapen, die hem echter in zijn slaap zonder met een ooglid te knippen een speer door het lijf steekt. Vriendelijke belangstelling, die in een ogenblik uitgroeit tot een massale omsingeling waaraan nooit meer te ontkomen valt . . . Het is wel geen wonder, dat stilaan het praten en lachen met elkaar stilvalt als we eenmaal het laatste straalje zon achter den rug hebben . . . Toch moest het toen nog pas beginnen ! . . .

Plotseling is het of we aan het einde van het riviertje zijn gekomen. Een reusachtige waringinboom verspert ons den weg, een enorme kanjer die met z'n geweldigen kruin hoog boven de rest van het bos moet uitsteken . . . Een wirwar van met elkaar om den voorrang vechtende luchtwortels, ruig bemost of staalgrijs naakt, maar op aanwijzing van onze gidsen, die wat achterop komen, zien we nu ineens dat die wirwar van takken en wortels in tweeën is gedeeld en dat ons riviertje als een smalle pijp ligt uitgegraven tussen de twee gespreide benen van den woudreus. Als een machtige donkere poort staat hij zo over den ingang, maar als we naderkomen zien we pas duidelijk hoe luguber die poort is, want het is eenvoudig een museum van beenderen, een grotesk knekelhuis. Duizenden beenderen op de meest fantastische wijze gerangschikt in en tussen de dunne luchtwortels van den reuzen waringin: stapels varkenskoppen, hele ladders van mensenbotten, die men als in een of anderen duivelsen inval met lianen bijeen gebonden heeft, zodat ze als het ware de sporten vormen van een macaberen ladder, lange rijen kasuarisruggen, keurig in volgorde boven elkaar gestoken mensenkaken, die, doordat ze met de achterkant in de donkerste der wortelplooien verdwijnen, den griezigen indruk geven van een hele rij oude vrouwen die schaterlachen, afgekloven mensen-ribben

die in een onbegrijpelijke versieringspoging in kringen en kruisen in de schors van den stam zijn gestoken, opengeslagen botten van armen en benen opdat er toch maar niets, ook het merg der beenderen niet verloren zou gaan, machtige kettingen van halswervels en trosjes bijeengebonden vingerkootjes; en overal daartussen in: halve speren, bussels gebroken pijlen, bogen, koppen van prauwen die om de een of andere duistere reden met een soort skeletachtig snijwerk zijn versierd, gebroken roeispanen en dan weer hele guirlandes van mensenkaken, spaakbeenderen, dijbeenderen . . . een gezicht om er akelig van te worden. Het lijkt wel of ze met een duivels plezier sommige van die museumstukken zo hebben aangebracht dat men zich bij het er onder door varen wel bukken moet, wil je er niet tegen aan stoten. Iedereen vindt het een eng gevoel met je gezicht in een busseltje doodsbenderen te duiken, maar voor onze roeiers is dit dubbel erg, want volgens hun bijgelovige overtuiging is het aanraken alleen al van een dezer museumstukken voldoende om je den dood te bezorgen. Maar een drukkend gevoel van ontzetting komt ook over ons, als we die hele bizarre tentoonstelling wat nader bekijken. Veel van wat er hier en daar hangt is al van ouden datum. Hele pakken beenderen zijn reeds met groen mos overwoekerd of zwart geworden van den regen en de eeuwige nattigheid, maar anderen zijn nog akelig wit van versheid, hier en daar zitten de pezen zelfs nog aan de geledingen der botten . . . Er wordt geen woord gesproken als we langzaam — door den stroom en door de noodzaak om de overal rondhangende botten te ontwijken — door deze poort het smalle kanaal inkomen, dat de Imoro hiermee geworden is. Het heeft er wel een beetje den schijn van, dat dit eigenlijk niet eens een riviertje maar een in vervlogen tijden gegraven doorsteek is, zoals er op Nieuw Guinea wel meer zijn te vinden. Tamelijk recht-toe recht-aan loopt het daar als een ongeveer vier à vijf meter brede straat door de sombere donkerte van het dichte oerwoud. En dat het nog steeds van actueel belang is, blijkt wel uit de wijze waarop het tot vlak voor onze komst nog is schoongemaakt en onderhouden. Zelfs de dikste bomen die er overheen zijn gevallen werden allemaal doorgekapt en verwijderd en dan niet te vergeten dat er in dit hele gebied bijna geen bijl te vinden is. Er moet dagen, weken gewerkt zijn om sommige dikke bomen, ijzerhoutbomen door te

kappen. Telkens opnieuw moet dit straatje, waar we meer dan drie uur over deden om er door te komen, weer worden verstopd door vallend hout . . . Geen nood: het blijft open, want het bezit in het leven van deze wilden een alles overheersende belangrijkheid.

De binnenkomst in het straatje was niet erg bemoedigend. Het satanische echter van dit alles was dat de rest, heel die lange pijp van meer dan drie uur moeizaam varen, geen haar beter was. Er is geen struik langs het riviertje, er is geen mik in een lagen boom langs de kanten of hij ligt volgestapeld met dezelfde gruwelijke resten van kannibalenvraatzucht. Juist dat moedwillig ordenen, die duivelse zorgvuldigheid, waarmee al deze treurige resten zijn bijeengestapeld, moedwillig vlak in het gezicht gezet, dát maakt den tocht door deze sombere goot tot een nachtmerrie. Voor onze roeiers is het tenslotte bijna niet meer om uit te houden, zoals ge duidelijk zien kunt in de star vertrokken gezichten, de grote in ontzetting starende ogen. Geen woord wordt er gezegd geheel den langen tocht, maar telkens als er weer een nieuwe knekelboom opduikt aan den kant van het straatje hoeft ge niet eens te kijken. Ge kunt het voelen aan het plotseling inhouden van de prauw, hoe ze daar telkens opnieuw weer schrikken of ze een klap krijgen, en als ge naar hen opkijkt, kijkt ge in grote, verschrikte ogen, die je als het ware met dodelijk verwijt aanstaren. Maar ook voor ons is er allesbehalve aardigheid aan. Als het zo maar die ene boom was geweest zou het niets betekenen, maar dat stil daar in de prauw zitten en telkens weer langs een ander museum varen, uren aan één stuk, telkens weer opnieuw herinnerd worden aan de duivelse vindingrijkheid en de macabere fantasie van deze lui, voortdurend duidelijker inzien hoe deze mensen met een superieure en gruwelijke minachting voor alles wat menselijk is, je onontkoombaar bewijzen hoe zij volstrekt geen onderscheid wensen te maken tussen een mens en een beest, tussen een mens en een varken — beiden vlees, beiden eten — dat alles maakt tenslotte dat ook wij door dat helse straatje geheel gebiologeerd worden. Het is doodstil onderweg. Met verbeterden woede trekken onze roeiers de prauwen vooruit. Wij tweeën vergeten van de spanning ons strootje te draaien. Alleen de eigenaars van deze straat, onze Manoewé-gidsen, trekken zich nergens iets van aan. Ze komen

wat achterop en af en toe hoor je hun stemmen of hun lach zo onbewogen natuurlijk, dat juist dát nog meer in staat is je de bibber te bezorgen. Aan het begin, toen we juist dien boom doorvoeren, heb ik ze even aangekeken . . . en 't was of ze glimlachend hun schouders ophaalden: wat ben je dan ook zo stom om zelf naar dien doorsteek te vragen . . . Nou moet je het verder zelf maar weten; voor terugkeren is het te laat. Maar met dat al waren we blij genoeg toen eindelijk na drie uren het lugubere straatje weer uitkwam in een iets breder wordend riviertje. Juist aan het slot hadden we allemaal nog even te bukken voor een trosje vlak boven ons hangende doodskoppen. Dan krijgen we tenminste ook voor den eersten keer weer eens een stukje hemel te zien. 't Loopt bovendien onderhand tegen den avond en de komende koelte samen met de ontspanning der zenuwen maakt, dat we in een ogenblik weer een blij rumoerig gezelschap zijn geworden.

Maar de grote rivier kunnen we niet meer halen. We zullen moeten overnachten in wat leegstaande hutjes, die we verderop aan het steeds breder wordende riviertje vinden. Zo om te zien is het een paradijs daar: de slanke miniatuurhuisjes spiegelen zich helder in het droomstille riviertje waarboven ze gebouwd staan. Er is zelfs een stuk droge door de zon hardgebakken grond langs den kant en als dan onze jager, zonder zich ver van de groep te verwijderen, nog een flink varken schiet, is het laatste beetje angst gauw verdwenen. Tenminste bij ons, maar niet bij onze dragers zoals al gauw blijkt als het donker wordt en na het eten de koele witte maan over den zwarten berg van het oerwoud komt gekeken. Hoe gaat dat na een dag van zoveel zenuwspanning: als we daar met z'n allen rond een gezellig vlamvend vuur zitten — onze Manoewé-gidsen hebben een ander stuk van de nederzetting uitgekozen — draven alle gedachten weer terug naar wat we vandaag ontmoetten en over die ontmoeting heen naar den toestand waarin we ons nu bevinden. Een nacht in het oerwoud is toch altijd op zich al een geheimzinnig iets en er is maar heel weinig praat nodig om onze mensen weer in hun angststemming terug te brengen. Het duurt niet lang of daar zitten ze weer met hevig bewogen gebaren, een beetje hees fluisterend vanwege de stilte van den nacht en de nabijheid van onze Manoewé-gidsen, alles te vertellen wat ze aan verschrikkelijks

gehoord hebben over de mensen van dit vreemde land. Hun bedoeling is duidelijk: met man en macht willen ze ook ons onder den indruk krijgen, opdat we er tenslotte in zullen toestemmen maar terug te keren. Dat ze met dat laatste geen succes hebben, maakt hen tenslotte korzelig en nog mismoediger, maar ze blijven toch altijd nog mannen van het oerwoud genoeg om te weten wat hun te doen staat. Als wij dan toch geen gevaar willen zien en maar rustig willen gaan slapen, zij zullen er in ieder geval voor zorgen dat die verschrikkelijke Manoewé-lui, die op ditzelfde oogenblik misschien een van hun slimme overvalsplannen zitten te bespreken — waarom moesten ze anders een heel eind bij ons uit de buurt gaan bivakkeren — ons niet onvoorbereid kunnen overvallen. Er wordt van hier en daar een geweldige hoop brandhout bijeen gesjouwd, op alle strategische punten worden vuren aangelegd en bij ieder vuur zitten een stelletje wakers, de speren vlak naast zich in den grond gestoken. Ze hebben horen vertellen dat de Manoewé bij een overval altijd wel zo slim zijn eerst de aanwezige vuurwapens veilig te stellen, vandaar dat er een aparte wacht komt te zitten bij elk geweer, terwijl ook bijlen en parangs hun eigen bewakers krijgen. En nu weten wij tweeën uit de praktijk al lang genoeg, hoe iedere primitieve 's nachts doodsbenuwd is in een vreemd land, ook zonder dat er eigenlijk enige reden voor bestaat, maar vanavond . . . We zien beiden hoe alle voorbereidingen worden getroffen . . . We weten dat onze dragers hun slaap, die ze zo hard hebben verdiend na de moeiten van vandaag en die ze zo hard nodig hebben in verband met het werk morgen, er aan geven . . . Toch heeft geen van ons tweeën vanavond zin hen uit te lachen om hun voorzorgen en hun angst. Geen van tweeën gaan we dezen avond naar hen toe, zoals we dat al zo dikwijls onder de reis gedaan hebben om hen met een paar woorden gerust te stellen en over te halen maar te gaan slapen . . . Dat lugubere straatje, die verschrikkelijke verhalen, de stilte van den tropennacht hebben tenslotte ook op ons hun uitwerking niet gemist, en ik althans lig nog lang wakker in m'n klamboe, terwijl achter m'n gesloten ogen de gekste en vreselijkste spookbeelden dansen . . . Ik geef gaarne toe, dat dit voor een ontdekkingsreiziger de schandelijkste oogenblikken zijn, maar waarom zou ik ze ontkennen als ze even reëel zijn als de bravourhouding die

we ons zo graag zouden geven! Het is trouwens niet enkel de angst om ons eigen hachje die je op zulke ogenblikken bezig houdt. Als leiders van een vijftigtal totaal op ons vertrouwende mensen moeten we ook voor hen instaan en dit is een eigenaardig land waarvan ook wij eigenlijk nog niets weten. Ik ben nog maar weer eens opgestaan en naar de wakers gaan kijken. De vuurtjes zijn tot grote roodglimmende ogen in elkaar geschrompeld, maar als ik langs de zwijgende mannen kom, die in de diepe slagschaduw van het oerwoud onzichtbaar zijn, vind ik ze allen op hun plaats en allen geheel wakker. „Kom kerels, draai eens een strootje.” . . . Maar al zit ik een poosje bij hen in den kring, 't is duidelijk dat er niets te zeggen valt . . . De maan zeilt hoog aan den zwartblauwen hemel. Er liggen kantachtige bleekwitte randen aan den wal van oerwoud en het water in de rivier is zwart en onbewogen . . . Er roept ergens een nachtvogel, krekels en kikkers dreinen hun eentonig lied . . . „Zorgt dat ge op tijd omwisselt, mannen, dat ge tenminste allemaal nog wat slaap krijgt . . .” Ze wijzen zwijgend naar het huis waarin wij tweeën slapen: „De rest ligt daar bij jullie, we zullen ze wekken als de maan dáár staat.” Ik slenter maar weer terug. Zou er iets gebeuren dan zullen ze ons op tijd wekken . . . Nu ik het eenmaal weet, zie ik de gestalten van wat slapers in de strepen die het maanlicht door onze hut legt . . . Ik zal vlak aan den ingang gaan liggen en met m'n klamboe het open deurgat afsluiten dan komt er van dezen kant tenminste niemand binnen zonder dat ik het merk, en Meuwese zal de tegenover liggende deur wel bewaken . . . Ik laad m'n geweer en zet het vlak naast m'n bed . . . 't Is ondertussen al laat geworden. De rustige ademhaling van Pastoor Meuwese maakt me eigenlijk ineens verlegen! Waar maak ik me bezorgd voor? . . .

Hebben we geen vriendschap gesloten met de Manoewé? . . . Dat sagoehappen! . . . Oh, dat sagoehappen! . . . Zijn ze niet uiterst behulpzaam geweest? . . . Als ze ons van kant hadden willen maken hadden ze het immers in het dorp wel gedaan . . . Hier zijn ze ver in de minderheid . . . De beelden vervagen . . . Alles vloeit te zamen tot een rustige harmonie . . .

En toen ineens gebeurde het . . .

Ik schrik wakker door een plotselinge beweging in mijn klamboe, maar niettegenstaande mijn loodzwaren slaap schiet de

gedachte aan gevaar ogenblikkelijk naar boven... Ik richt me op m'n elleboog van m'n matje... Een kerel beweegt zich in z'n slaap en zucht... Het witte licht van de maan valt door het vierkant van de deuropening tot in mijn bed... Niets! Ik moet van niets wakker zijn geschrokken... Maar juist als ik me weer wil laten terugglijden op m'n matje, verschijnt plotseling het zwarte silhouet van een man in de verlichte deuropening... Ik schrik zó hard, dat ik een ogenblik me zelfs niet bewegen kan, want in z'n ene hand heeft die man heel duidelijk een groot mes...

Dan gaat de andere hand voorzichtig naar binnen en trekt langzaam, heel langzaam mijn klamboe opzij... 't Is of ik al m'n spieren kwijt ben... Ik kan me gewoon niet bewegen... De hand heeft het ondereind van m'n klamboe gevonden... een hoofd komt zachtjes... heel zachtjes naar binnen geschoven... een paar schouders... en dan ineens de arm met dat grote mes...

Plots vlieg ik als een bliksem overeind recht op dien arm met het mes af en druk arm en mes en mens met een plotseling losgeschoten reuzenkracht tegen den vloer...

Een schreeuw van schrik en pijn... en ik kijk in het loodkleurige gezicht van een onzer wakers...

De man had z'n dienst er op zitten en was op weg om z'n slapende kornuiten wakker te maken, maar mijn klamboe sloot de gehele deuropening af!...

WILDE GIDSEN

ALS WE VANMORGEN NA NIET AL TE LANG varen de Eilanden-rivier uitkomen, lijkt het er wel een ogenblik op of we de zee hebben bereikt. Wat een kanjer van een rivier! Het is in ieder geval maar gelukkig, dat er niet te veel wind is, want anders kan het hier, zoals de Manoewé-gidsen ons weten te vertellen, aardig spoken. De rivier is zo geweldig breed dat je mensen of prauwen aan den overkant niet eens kunt opmerken. We vertrouwen dus maar op onze gidsen, die ons beloven bij de Wowi-mensen te brengen, vlak bij den mond van de Wildeman-rivier . . . Nog een akelig eind van hier, zoals we wel in de gaten kregen! In een Papoea-prauw zitten is nooit luxe, heel zelden gezellig en heel vaak vervelend, maar het wordt pertinent een onhoudbare positie als je een dagje moogt doorbrengen in zo'n ding op een knaap van een rivier als de Eilanden of de Digoel. Het gaat zo tergend langzaam maar steeds tegen den stroom omhoog en het verre uitzicht dat je hebt op zo'n rivier, waarvan iedere bocht tientallen kilometers beslaat, maakt dat je den indruk krijgt van helemaal niet vooruit te komen. Tel daar nog de gloeiende zon boven je hoofd bij en de treurig eentonige wand van vloedbos langs den oever en iedereen kan zich zo'n beetje indenken met hoeveel plezier we eindelijk tegen den avond uit de verte, en lang voordat we iets zien kunnen, het sonore geluid van zingende mannen over de kalme rivier naar ons toe horen drijven. Maar als wij nog maar juist in staat zijn de blauwe rookpluim van hun vuurtjes op den donkeren achtergrond van het bos te onderscheiden, hebben ze ons reeds opgemerkt en is het ineens met dat kalme zingen gedaan. Gelukkig laten onze Manoewé-gidsen nu zien wat ze waard zijn. Met hun ranke lichte prauwen, die veel vlugger zijn dan de onze, gaan ze vooruit en proberen tenminste nog contact

te leggen met de natuurlijk weer zwaar geschrokken Wowi-mensen. Wel, dat contact maken gaat heus zo vlug niet vandaag. Na twee uren, als ook wij al lang aan land zijn, krijgen onze hardnekkig aanhoudende gidsen het tenslotte klaar om een paar van die lui bij ons in de buurt te brengen, maar het is duidelijk dat het helemaal geen plezier is voor hen om vriendschap met ons te komen sluiten. Ze transpireren als sleperspaarden en hun hele gezicht hebben ze onder de verse rauwe sagoe gezet, een magisch middel tegen allerlei kwade invloeden. Ze staan dan ook op hun benen te beven als ze ons tenslotte omhelzen. Dat zijn dan nog de dappersten van de groep. De rest blijft ijverig op een twintig meter afstand, waar je meteen aan kunt zien dat deze mensen nog nooit kennis hebben gemaakt met vuurwapens: lui die daar de uitwerking van kennen, komen niet zo dicht bij je vóór ze de zaak vertrouwen.

Als we eindelijk verlof krijgen om achter de nieuwe vrienden aan mee naar hun dorp te roeien door een klein akelig kronkelend kreekje, blijkt al gauw dat er wel meer dingen zijn dan vuurwapens waar ze geen verstand van hebben. Wat een armoedig en achterlijk zaakje! Dat komt voor een groot gedeelte zeker ook omdat er helemaal geen land in de buurt te bekennen is. Het vloedbos staat hier constant onder water en het moeras, waarin het hele dorp op een geweldig onordelijke wijze gebouwd ligt, is overal minstens een meter diep. De huisjes, wat zij althans als huizen beschouwen, zijn niets dan wat ruwe of met de hand afgebroken en afgedraaide stokken, tot een soort stellage opgericht en bijeengebonden, waarover dan hier en daar wat sagoe blaren een dak insinueren. Alles is onnoemelijk smerig en vuil, en dit dorp is zonder concurrentie dan ook zeker het meest vuile en armoedige van alle dorpen die we op onze reizen in het nieuwe gebied hebben ontmoet. Vriendelijk zijn de mensen anders genoeg. Ze hebben al gauw in de gaten, dat ze ons met zoveel mensen moeilijk in huis bij zich kunnen nemen. Behalve dat daar geen plaats genoeg is, zou het zeker uitlopen op een gezamenlijk bad in de rahwa vanuit een omgevallen huis . . . Dus pakken ze inderhaast alles wat ze hebben bijeen en laten het hele dorp gastvrij aan ons over. En meteen blijkt dan de betrouwbaarheid van onze Manoewé-gidsen. Nu we gezamenlijk in een vreemd gebied zijn, sluiten ze zich meteen bij onze Aujoe-dragers aan,

geven hun den raad vannacht voor alle zekerheid een oogje open te houden, en verdelen het huis waarin wij logeren eerlijk tussen een paar Aujoe- en enkele Manoewé-wachten. Voor ons en vooral voor onze roeiers is dat gebaar een hele opluchting, al twijfelen wij tweeën wel aan de slechte bedoelingen van deze arme mensen. Den anderen morgen blijkt dan ook, dat de ijverige wachten, die den helen nacht met hun speer tussen hun knieën hebben gezeten, zich voor niets hebben bang gemaakt. De dorpingen, die den nacht waarschijnlijk in een van de drie verderop liggende dorpen hebben doorgebracht — en die waren geen haar beter of degelijker dan het onze, merkten we later bij een tochtje er langs wel op — komen ons vanmorgen al gauw weer opzoeken. Ze zijn nog wel wat schichtig, maar overigens heel vriendelijk en ze wekken aanstonds ons medelijden door hun geweldige armoe. Ze hebben zelfs geen sagoe genoeg in voorraad om onze dragers te tracteren en nemen dankbaar een homp sagoe en een stuk ge-roosterd varkensvlees van de onzen aan. Kippen of varkens kunnen ze in dit verdronken land niet houden, zodat ze ook niets van belang ruilen kunnen. Wij tweeën besluiten dan maar, temeer omdat we horen dat er in het hele dorp zelfs geen stukje ijzer te vinden is, de lui gelukkig te maken met een bijl en een paar flinke parangs en messen . . . Nee, dat hadden we niet gedacht, dat ze daar zo blij mee zouden zijn. Zo blij als een kind, zeggen we wel, met een stuk pas gekregen speelgoed als deze mensen waren met hun nieuwe gereedschappen. Je kreeg er de tranen van in je ogen als je er naar keek. Hun prauwen en ons en de hele wereld waren ze vergeten. Om vooral de bijl maar goed te kunnen bekijken, sprongen ze uit hun prauwen en stonden tot den nek in het modderige moeraswater, aaiden met hun vingers over het staal, floten van bewondering, kwamen daar plotseling weer op ons af en omhelsden ons dat we er bijna van kraakten. En toen we tenslotte weer teruggingen, trok het hele dorp met de bijl voorop als een grandioze processie met ons mee tot aan de grote rivier. Daar was wat droge grond, waarop ze zich allemaal met veel interesse verdrongen rondom de bijl, die door het opperhoofd als was het z'n eigen leven met twee handen werd vastgehouden. De keren dat wij nog weer eens omhelsd moesten worden waren niet te tellen, en als we tenslotte aanstalten maken om af te varen, zet heel de gemeenschap een

zang in die iedereen, tot zelfs oude vergrijsde grootvaders aan het dansen brengt. Dat was dan het einde van onzen tweeden ontdekkingstocht, want onze roeiers willen van geen andere groepen meer iets weten. Wel, jongens, dan maar op huis aan. En terwijl onze mensen met geweldigen goeden zin den vierdaagsen tocht naar hun dorp terug beginnen, horen wij nog de sonore stemmen van onze gelukkig gemaakte nieuwe vrienden met ons meedrijven over de geweldig wijde rivier.

Vier dagen maar zitten op je zelfde schommelende plaatsje, vier dagen zonder enige sensatie, omdat je overal waar je langs komt al eens eerder bent geweest, dat is een mooie tijd om eens wat nauwkeuriger naar je eigen roeiers te kijken, die het helemaal niet saai schijnen te vinden, dat ze voor den tweeden keer denzelfden langen weg moeten roeien. In plaats van hoe langer hoe lomer te worden na al dat onophoudelijk trekken aan hun spanen, leven ze met den dag meer en meer op, en wordt de laatste dag naar huis een ware snelheidswedstrijd. Dat is tenslotte ook niets te verwonderen. Ze zijn nu alles bij elkaar bijna een maand lang met ons op stap geweest. Een maand lang uit de vertrouwde omgeving is voor een primitieven mens op zich al voldoende om hem hevig heimwee naar huis te doen krijgen. Maar de voorbije weken zijn daarbij voor onze mensen geweldig zwaar geweest. Daar is allereerst de voortdurende fysieke inspanning, die het roeien van een Papoea-prauw dag in dag uit eist. Vaak kwam er zelfs van roeien niets terecht en moesten die logge uitgeholde boomstammen over afstanden van een uur of meer eenvoudig getrokken worden door de gloeiende zon. Maar de zwaarste inspanning is tenslotte toch wel de psychische geweest, dat avontuurlijke trekken, weken aan een stuk, door ook voor hen meestal totaal onbekend terrein. Dagelijks de spanning van wat er nu weer gebeuren zal, telkens weer de riskante ogenblikken van een eerste kennismaking met absolute vreemden en dan voor hen tenminste steeds de blijvende angst — ook na de beste kennismaking, ook na de stevigste vriendschapssluiting — dat er misschien wel bedrog in het spel is, dat er wellicht toch nog iets verschrikkelijks gaat gebeuren. Wij beschaafde mensen vertrouwen de lui waarmee we kennis maken tenslotte op dezelfde wijze als we dat beschaafde mensen zouden doen en

feitelijk zijn onze dragers, die precies dezelfde mentaliteit er op nahouden als de mensen waarmee wij kennis maken, verstandiger. Dat er niettegenstaande dat toch nooit iets is gebeurd, zou, denk ik, dan ook meer moeten worden toegeschreven aan de uitzonderingspositie waarin wij als eerste blanken verkeren, dan aan onze kennis van de primitieve mentaliteit. Onze dragers, die zelf ook nog volledig in het ongeregelde wilde leven der bosmensen zijn opgegroeid, voelen op zich de mentaliteit van hun soortgenoten zeker beter aan dan wij en waren daardoor dan ook gedurende de gehele reis in zware spanning. Achteraf is het verwonderlijk op te merken hoe goed ze die voortdurende psychische pressie hebben weten te verdragen, hoe ongestraft ze in staat zijn gebleken, na meerdere in angst doorwaakte nachten, toch den volgenden dag weer met ijver te kunnen roeien. Deze reis naar huis is daarom voor hen verreweg de prettigste tocht van de gehele maand en ge ziet ze dan ook hoe langer hoe meer hun ouden opgeruimden geest terugkrijgen, die ze, vooral de laatste dagen onder de Manoeweërs, totaal zijn kwijt geweest. Zelfs tot op het heetst van den dag maken ze grappen met elkaar en 's avonds zitten ze in drukpratende groepen bijeen en stoefen op hun steeds groter wordende heldendaden. Voor ons tweeën heeft dat op het eerste gezicht iets afstotends: dat nu daar zitten te beweren dat ze zich toen en toen toch zo kranig hebben weten te houden, terwijl wij veel te goed weten dat heel die dapperheid niets anders was dan op de spits gedreven angst. Maar ik geloof wederom, dat wij dat alles als beschaafde mensen verkeerd zien. Met hun primitief aanvoelen van de gevaren *waren* zij inderdaad beter op de hoogte dan wij, maar als primitieven missen zij helaas dat eigenaardige kenmerk van beschaving, dat ons een air doet aannemen en er vooral voor zorgt, dat we toch in geen geval onzen inwendigen angst uiterlijk laten blijken. Maar druk hebben ze het! Iederen avond àl meer! Het is al helemaal duidelijk wat er morgen en overmorgen allemaal zal worden rondverteld als ze eenmaal bij hun familie terug zijn. En dan kom je stilletjes aan vanzelf tot de vraag wat deze mensen nu eigenlijk voor ons betekend hebben, want vergeet niet: dit was een experiment. Het was de eerste maal dat we geheel met alle beschaving hadden gebroken en totale wilden als gidsen en roeiers hadden meegenomen.

Dat er af en toe wel eens moeilijkheden uit ontstonden voor ons heb ik u al verteld. Hun plotseling weer naar boven komende roofzucht in een leeggelopen dorp gaf ons soms handen vol werk en hun verzwegen vijandschap met een of andere groep had ook voor ons wel eens gevaarlijk kunnen worden.

Een ander groot bezwaar was dat we mensen van den enen stam meenamen naar een anderen, waarmee ook zij totaal onbekend waren. Maar dat was eigenlijk onze eigen fout die ons in de toekomst niet zo makkelijk meer zal overkomen. Het werd dezen keer de reden dat we tenslotte maar weinig van den Manoewé-stam zagen, terwijl we, als we Manoewé's als gidsen gebruikt hadden en onze mensen naar huis hadden gestuurd, meerdere door hen reeds aangewezen groepen hadden kunnen bezoeken en een doorsteek naar Agats, waar we trouwens maar een goeden dag vandaan bleven, vrijwel zeker mogelijk was geweest.

Maar afgezien van deze bezwaren zijn onze wilde roeiers van onberekenbaar nut voor ons geweest. Allereerst hebben ze ons met een vanzelfsprekende eerlijkheid bij al hun eigen vrienden gebracht en naar de vrienden van hun vrienden. Maar hun hulp daarbij bestond niet enkel in het er heen brengen. Met hun scherp inzicht hadden ze al gauw helemaal begrepen wat onze bedoeling van heel deze reis was: meer dan een eerste kennismaking, namelijk een poging tot het brengen van een goede onderlinge verstandhouding, van algemene vrede. En lang vóórdat wij zelf in gebrekkige woorden nog maar iets hadden gezegd, zaten zij al te praten als Brugman om de nieuwe kennissen over te halen zich ook bij dezen „goodwill bond” aan te sluiten. In een ommezien hadden zij begrepen op welke dingen wij het meest prijs stelden, zodat ze soms bijna in ruzie raakten met niet begrijpende moedertjes die sagoerupsen brachten, ofschoon zij al duidelijk verteld hadden, dat wij in eieren veel meer belang stelden. In koddige geslepenheid wisten ze op die manier ook voor zichzelf te zorgen. De apotheose van een goede kennismaking bestond natuurlijk in het aanbieden van een varken, dat wij dan met een uiterst begeerde bijl vergolden, waarop de krulstaart zonder verderen vorm van proces werd neergeschoten! „Wees maar niet bang, die geweldige geweerknal kan helemaal geen kwaad,” wisten zij tevoren al te onderwijzen, ofschoon enkele dagen van tevoren zij zelf er ook nog voor aan den haal

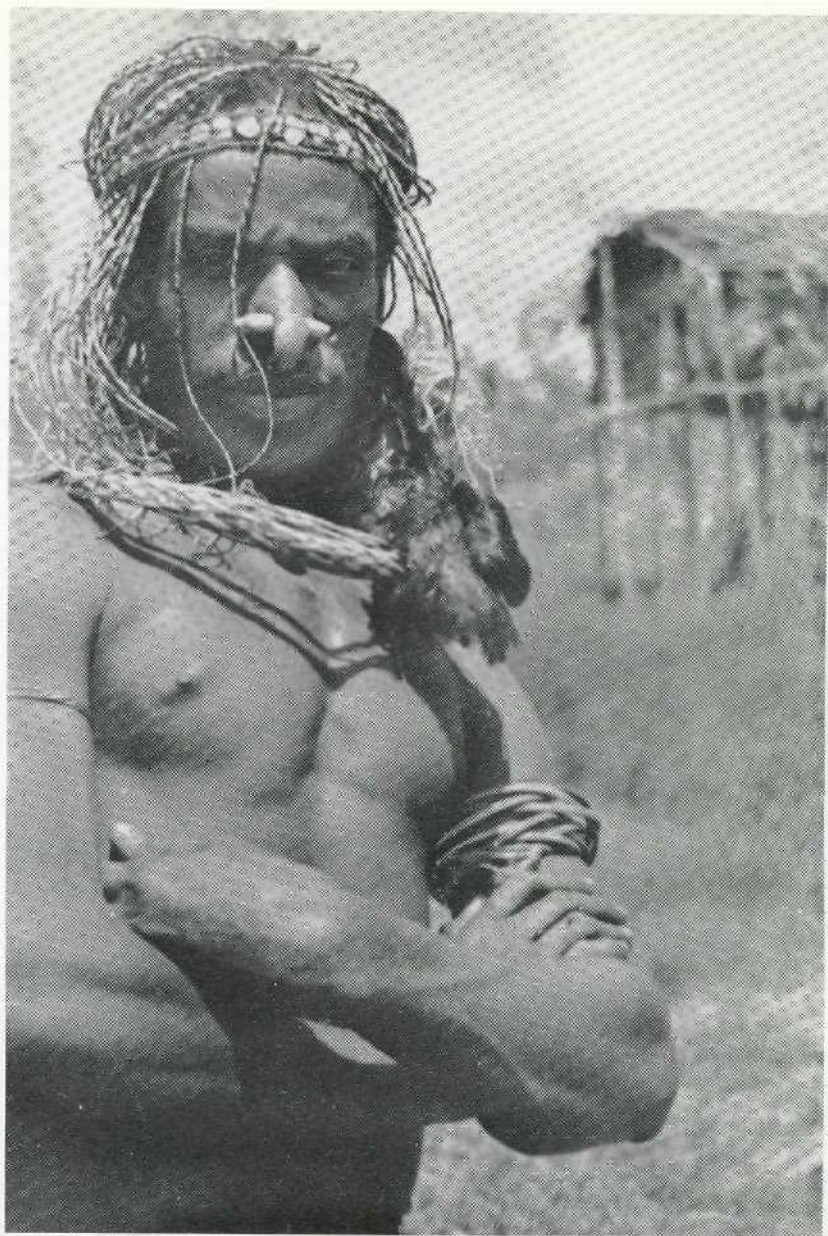
gingen. Ze wisten ondertussen heel goed, dat de vermoorde krulstaart, op een klein stukje na voor ons zelf, daarna toch eerlijk tussen de dorpingen en de dragers werd verdeeld... Geef ze eens ongelijk dat ze in ieder dorp in „no time” een varken voor den dag wisten te toveren. Als ze in de gaten kregen dat het ons te gek werd, waren ze toneelspeler genoeg om te doen alsof ze van niets wisten, terwijl den ongelukkigen eigenaar nog op een ruwe manier werd aangezegd, dat hij z'n onooglijk varken voor zichzelf kon houden.

Ze waren daarbij natuurlijk de mensen van den Tuan en daar gingen ze geweldig groot op. Het is toch gek hoe in iederen mens, zelfs in een primitieven, die vreemde eigenschap aanwezig is om op te snijden. Zo konden oude ratten onder onze dragers dag in dag uit hun uiterste best doen een paar Maleise woorden te pakken te krijgen en als die er eenmaal inzaten, werden ze op de gekste ogenblikken te pas of totaal te onpas gebruikt.

Zo kon je bij de binnenkomst in een nieuw dorp de brullende stem van een ouden kerel horen: „Omong malajoel” — „Spreek toch Maleis!” — terwijl het de enige woorden waren die hij zelf kende en dan nog zonder er de betekenis van te verstaan! Een ander deed niets dan iedereen, die hij in het onbekende gebied tegenkwam, aanspreken met: „Orang bodok” — „Stommeling”. Een jonge kerel: „stommeling”; een vriendelijke oude heer die etenswaar aanbood: „stommeling”.

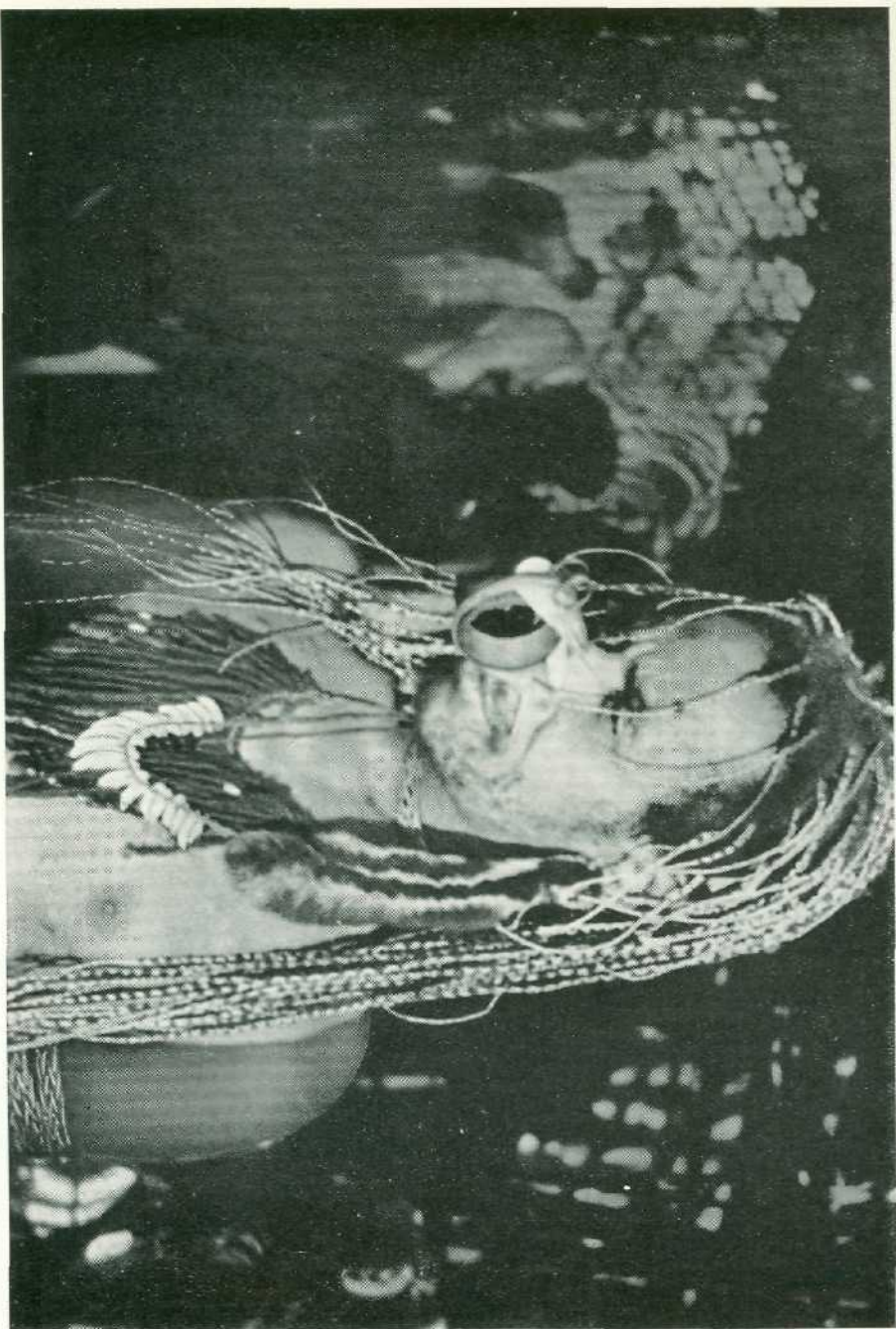
Voor ons waren het echter uiterst behulpzame mensen, die met de natuurlijke goedhartigheid, hun stam eigen, ons in alle kleinere en grotere gebeurlijkheden te hulp kwamen. Wat konden ze met een duidelijk medelijden in hun ogen je aankijken als je op een van de sagoemoeraspaadjes van een gladden boomstam kiepte. Het gebeurde zelfs herhaaldelijk dat zij in zo'n geval zelf tot hun middel door de vieze prut waadden om je, steunend naast je lopend, op de rollende takken te houden.

Stilaan werd die vriendelijke behulpzaamheid tot ware, diepe vriendschap, die hen even bezorgd maakte voor je welzijn als zij het voor het hunne waren. Natuurlijk houden zij er als nog totaal onbeschaafde mensen allerlei bijgelovige praktijken op na, en in roerenden ijver kwamen ze ons telkens weer waarschuwen als ze zagen hoe wij ons, door dergelijke voorschriften niet na te komen, in gevaar stelden. Een oudere papa vooral

BEVOLKINGSTYPE

De mannen „verfraaien” hun neus met varkenstanden en andere sierstukken.

NEUSVERSIERING

Overdadige hoofdringering is een specialiteit van de mannen. Deze neus is uitgerukt met een bamboering van 5 cm. doorsnee.

heeft mij onder de reis, uit zuivere genegenheid, langzaam en steeds met ernstige bezorgdheid, een heel ceremonieel geleerd. „Drink nooit water uit een rivier, die aan je vijanden toebehoort. Werp nooit afgekloven beentjes in het water en nooit visgraten op het land. Raak nooit aan verbodstekenen en zeker niet aan doodskoppen.” Maar ook met goeden raad uit hun eigen primitieve ervaring kwamen ze voor den dag: „Laat je in een vreemd dorp, als je staat te praten, nooit omsingelen. Laat nooit toe, dat iemand achter je doorgaat. Houd je ogen open, maar praat nooit over verkeerde dingen die je gezien hebt. Maak nooit grappen met vrouwen uit een vreemd dorp” . . . Uit den eenvoudigen ernst, waarmee ze je dat alles zeggen, begrijp je hoeveel ze eigenlijk van je houden. Onder de gehele reis noemden ze ons alle twee alleen „Vader” en in alle dorpen, waar we op onze reis kwamen, werd die naam zó algemeen, dat de bestuursman, toen hij later kennismaakte met een groepje van de lui die wij hadden ontmoet, er aan het begin maar niet in kon slagen te begrijpen wien ze eigenlijk zochten. Want op z'n vragen of het misschien de Pastoors waren, antwoordden ze prompt dat ze de Pastoors niet kenden, enkel de „Vaders” zochten ze.

Het beste bewijs echter van hun eerlijke oprechte vriendschap kregen we wel, toen we eenmaal in het gebied der gevaarlijke Manoewé waren en zij hun groten angst niet langer konden verbergen. Met alle mogelijke middelen proberen zij ons dagen achtereen tot het besluit te brengen terug te keren en daartoe worden de meest verschrikkelijke verhalen niet enkel verteld, maar met een niet te evenaren primitieve plastic voorgedragen. . . Maar als dat alles toch niet helpen kan en wij hen proberen over te halen om eenvoudig ons met de Manoewé alleen te laten en terug naar hun eigen dorp te gaan, zijn allen zeer duidelijk diep gegriefd over het weinige vertrouwen, dat wij in hen schijnen te stellen. De geweldige impulsieve Toggoboe, die gewoonlijk de spreker is van het hele gezelschap, steekt een gloeiend verontwaardigde speech af, waarin hij allereerst ons verwijt, dat wij niet naar hun raad willen luisteren. „Het hele Aujoe-gebied hebben wij jullie laten zien, Vader. Overal hebben we er voor gezorgd dat jullie goed ontvangen werden, dat jullie niets overkwam. Maar nu wilt ge niet naar ons luisteren al kennen wij de Manoewé veel beter dan jullie. Goed, maar

daarmee bent ge niet van ons af. Zeker, wij geven het eerlijk toe, dat wij doodsbang zijn voor de Manoewé, maar dat wil niet zeggen dat wij jullie, nu er werkelijk gevaar dreigt, in den steek willen laten. Overleven zullen we dit misschien niet, maar jullie, onze Vaders, in den steek laten doen we niet. Jullie willen verder gaan. Welnu, dan gaan we mee en als het nodig blijkt dan sterven we samen. Als jullie alleen gaan, zal de eerste de beste val goed genoeg zijn om jullie te vermoorden, maar wij, die veel beter dan jullie de gemene trucs der Manoewé kennen, zullen uitkijken, en als ze ons en jullie willen vermoorden, zullen ze eerst te vechten hebben tegen ons, tot den laatsten man." Dat ze meenden wat de hete Toggoboe zei, bewezen ze in de volgende dagen, zoals ik reeds vertelde.

Het zijn maar wilden, die roeiers van ons, en toen ze een maandje geleden met ons kennis maakten, hadden ze zelden of nooit een vreemdeling gezien, maar als ik dit alles in de schommelende prauwen die ons huiswaarts brengen overdenk, komt er een groot gevoel van genegenheid over me voor deze in hun hart meer dan gewoon goede mensen. Zeker, de belofte van een bijl of een parang na onze thuiskomst heeft ze aan het begin naar ons toegeroepen, maar in de weken dat we samen lief en leed hebben gedeeld, is er een anderen band bijgekomen, die veel sterker is, want voor het verdienen van een bijl alleen zou geen mens zich in doodsgevaar wagen, zoals zij dat zelfs tegen onzen zin hebben gedaan.

Zo krijgen ook wij stilletjes aan den besten zin van de wereld als we het dorp van onze roeiers naderen. Hun dollen streken en grappen, het overmoedig wedstrijd houden tussen de verschillende prauwen, het elkaar in uitgelaten jool met water gooien, komt geheel met onze eigen stemming van blijde ontspanning overeen. Ook voor ons zijn het inspannende weken geweest en ook wij zijn op weg naar huis, al zal dat zeker nog een paar dagen verder zijn dan het dorp van onze roeiers. Als we tenslotte in de buurt van het dorp komen, is er geen houden meer aan: gezamenlijk zetten we een van hun zangen in, onder de grote hilariteit der lui, want in de woorden verslikken wij ons natuurlijk voortdurend . . . In blijden overmoed grijpen ook wij naar een roeispaan en trekken mee aan het roeien, wild en hard dat je spieren als touwen op je armen komen staan . . . Een

eenzame visser aan den kant van de rivier schrikt zich half dood als wij daar ineens met ontembaar geweld den hoek om komen en blijft sprakeloos, met z'n mond wijd open, ons aanstaren tot we, alweer lang voorbij, de volgende bocht nemen . . .

Een prauwtje met een paar vrouwen gaat er onder het luide gejoel van heel ons gezelschap, halen wat het halen kan vandoor en dan ineens komen we de laatste bocht om en laten de prauwen in driesten overmoed in volle vaart den kant oplopen, waar van alle kanten de hele rest van het machtige dorp reeds te hoop loopt . . . Wat is dat nu? . . . Zijn het de vrouwen of de mannen die begonnen zijn . . . 't Is of we een klets koud water over het lijf krijgen, want heel die machtig vrolijke stemming is plotseling verdwenen als daar het gehele dorp aan het huilen slaat. Onze kerels worden omhelsd en betast en bekeken, maar het gehuil zwelt nog steeds aan . . . In een huilenden optocht worden we tenslotte allen naar het dorp gebracht, terwijl Meuwese en ik mekaar bevreemd aankijken . . . Jammer toch, denken we, waarschijnlijk een sterfgeval onder de familie van onze dragers, geen prettige thuiskomst voor onze dappere kerels. Inderdaad zien we verschillenden van onze goede vrienden met grote glinsterende tranen in hun ogen, maar als we voorzichtig proberen te informeren, krijgen we er niets uit dan een zwijgend hoofdschudden. Alsof we wel uitgehongerd moeten zijn van de lange reis, worden van alle kanten weer etenswaren voor ons aangebracht . . . De moedertjes lachen eens hartelijk tegen ons door haar tranen heen, maar als ze zich omdraaien beginnen ze meteen weer luidop te klagen. Het duurt nog wel een half uur voordat we er eindelijk achter komen, dat er helemaal niets aan de hand is, dat dit eenvoudig de gewone manier is om dorpsgenoten die lang zijn weg geweest te begroeten. *Wij* zouden dat doen met lachende uitbundigheid. Deze mensen, die geweldig sterke gevoelsmensen zijn, drijven hun vreugde over het toppunt van uitbundigheid heen, tot ze werkelijk huilen van blijdschap. Natuurlijk worden we aan het begin van onze terugkomst wat alleen gelaten. Onze mannen zijn meteen in hun wachtende familie opgenomen: vrouwen huilen, kinderen springen als jonge honden tegen hun vader omhoog, dat hij hen toch maar goed zien zal. 't Is werkelijk een genot, deze eenvoudige mensen weer bij hun familie te zien terugkeren . . . Maar al gauw laten ze mer-

ken, dat ze ons inderdaad niet hebben vergeten. Een van onze mannen heeft een mooi vet varken. Nu onze reis zo goed geslaagd is en we zulke goede vrienden geworden zijn, brengt hij, omstuwd door onze vrienden en hartelijk toegejuicht door de bevolking van het gehele dorp, zijn krulstaart als hun aller bewijs van vriendschap voor ons.

En dat ze zelfs de bedoeling van onze reis volledig hebben begrepen blijkt vanavond als er een afgezantschap van het hele dorp ernstig en zwijgend bij ons aankomt met een eind touw, vol knopen . . . „Vader,” zegt een van de voornaamsten van het dorp, „we hebben jullie woorden gehoord voor ons en voor alle mensen van de Assoewe, van de Poermi en de Emogon. Allen moeten we vrienden worden, allemaal moeten we elkaars kinnen durven wrijven. En opdat die woorden nu niet verloren vallen, hebben we besloten morgen een gezantschap te sturen aan alle dorpen en groepen die bezocht werden. Allemaal zullen ze mensen naar hier sturen en samen zullen we dan een groot, algemeen vredesfeest vieren. Nooit zullen er dan nog koppen worden gesneld, want dat is verkeerd, en nooit zal er meer onderling gevochten worden. Zouden de Vaders zolang willen hier blijven? Zie, de dagen die er voor het oproepen nodig zullen zijn, hebben we in dit touw bijeen geknoopt.” Wat moet je op zo iets antwoorden, als het onmogelijk is er op in te gaan, daar we de knopen tellend nog weken zullen moeten wachten? Het gaat niet, beste vrienden, dezen keer nog niet, hoe verbazend jammer we het ook vinden. Maar de grote goede bedoeling, die uit dit alles spreekt, roert ons dieper dan wij zeggen kunnen. En als we morgen in de vroegte verder trekken, nu ook voor óns op huis aan, en je daar de wuivende mannen en vrouwen van dit dorp met de tranen in hun ogen afscheid ziet nemen, is het of er een brok in je keel zit . . . 't Gaat huis toe eindelijk . . . Naar huis na een maand van spanning en avontuur. Maar de gedachte aan die goede mensen, die we achterlaten, houdt ons vast en maakt ons stil . . . We lopen zwijgend achter elkaar over het zandige paadje door de grote wijde vlakke . . . 't Heeft veel geregend de laatste tijd en de weg is slecht . . . maar we zijn nu wel aan een en ander gewend geraakt . . . Hoe lang zal het nog duren voor ik m'n nieuwe parochie kan gaan betrekken, voor goed?

EEN OMHELZING OP LEVEN EN DOOD

DE LAATSTE GROEP VAN MANOEWÉ-DORPEN, DIE we op onze reis bezochten, was die der Wowi, juist aan de monding van de grote Wildeman-rivier. Wat hadden we graag die geheimzinnige rivier, die in haar gehele omgeving nog ongeveer niet is geëxploreerd, een tijdje opgevaren. We hadden er zelfs al stiekem over gedacht om ze helemaal tot aan den kop op te varen en daar, langs den reeds bekenden doorsteek naar de Obaa, helemaal per prauw naar huis in het Mappi-gebied terug te varen.

Maar onze bang geworden roeiers zorgden er wel voor, dat er van dat hele plan niets terecht kwam, zodat we het nu een paar weken later nog eens op een andere manier zullen proberen. Masin, de bestuurspost van het Mappi-gebied, ligt niet zo geweldig ver van de Wildeman, die immers een zuivere Zuid-Noord-loop heeft, en de mensen van het dorp Masin zijn eigenlijk zelf oorspronkelijk bewoners van de Wildeman-rivier geweest. Het is n.l. met de Wildeman of Passoewe precies eender gesteld als met de Kampong-rivier (de Assoewe): het bovenstroomgebied dezer beide geweldige rivieren behoort aan den Aujoe- of Avio-stam, terwijl de Manoewé den bekenden loop in bezit hebben.

Op een goeden morgen trekken we dus met mensen van het dorp Masin als gidsen over land naar het Noord-Oosten en ontmoeten al gauw weer de van overal hier in de buurt bekende kale, zandige en drassige waterscheidingsvlakte. Eenmaal daaroverheen komen we aan de oude nederzettingen onzer gidsen, en ze hoeven ons niet eens meer de reden op te geven, waarom zij zich een jaartje geleden naar den bestuurspost begaven om er zich te vestigen. Die reden is ook nu nog duidelijk zichtbaar in de totaal uitgebrande, verwoeste en neergekapte nederzetting.

Zo te zien naar de stronken der klapperbomen moet dit een prachtig dorp zijn geweest, een paradijsje van sierlijke klappers en eucalyptusbomen, juist op den rand der grote kale vlakke, vlak aan den spiegelen den bovenloop van een sierlijk gebogen riviertje. Maar nu is het een desolate heuvel, overwoekerd door alang-alang en de stompen van omgekapt of afgebrande klappers zwart en tragisch op den lichtenden avondhemel. „De Tjitah, Meneer,” zeggen de gidsen als we ergens tegen de glooiing van den heuvel, half verborgen achter overwoekerende alang-alang, in een laag hutje bijeen zitten . . . en daarmee is eigenlijk alles verklaard. De Tjitah zijn de geweldige groep Manoewé-mensen die aan de Wildeman-rivier zitten. We zijn vast van plan er dezen keer kennis mee te gaan maken, al stemt het zicht van een uitgebrand en neergekapt dorp, het verhaal van verschillende op verschrikkelijke manier vermoorde mensen, nu niet precies vertrouwd. We zullen in ieder geval eerst nog even gaan kennis maken met de vrienden en stamgenoten der Masin-gidsen die aan den bovenloop der Passoewe wonen. Aangezien er ook dat te veel zijn om ze in deze patrouille, die maar een korte kan zijn, allemaal te bezoeken, kiezen we uit de verschillende groepen, die ons worden opgenoemd, de Mitah-mensen uit, ook al omdat die, naar het zeggen van onze gidsen, het dichtstbij wonen.

En vanmorgen, als ze ergens uit verborgen hoeken en gaten een paar oude, niet al te sterke prauwen hebben bijeen gezocht, begint de tocht al meteen met een bad, tenminste voor mij en de roeiers van mijn prauw, want wij varen al meteen, net dat ik nog maar de juiste richting heb opgezocht op m'n kompas, tegen een onder water opstekenden boomstronk . . . en liggen daar te spartelen in het na den frissen nacht, vreemd lauw aanvoelende water. Nu is dat zo erg niet, want de zon krijgt vandaag nog een helen dag tijd om me droog te bakken. Zolang we het kleine steeds breder wordende riviertje naar beneden volgen, gaat het nogal, maar als we de Wildeman meteen oversteken en daar, nu tegen den stroom in, weer zo'n snertding invaren, schiet het helemaal niet meer op. Het is een vreemd iets: zo recht en statig als de Wildeman, die een kanjer van een rivier is, daar naar het Noorden stroomt, zo onmogelijk kronkelend en draaiend naar alle kanten zijn de zijriviertjes. We zullen

dat op deze reis nog meerdere malen merken: 't is een eigenaardig — en voor een leek onbegrijpelijk — verschijnsel, want zowel de majestatische Passoewe als haar vele zijrivieren lopen allen door uiterst laag en drassig terrein. Het gehele gebied rond de rivier, wel tien à twintig kilometer is laag en moerassig, een kolossaal uiterwaardengebied, dat in den vollen natten tijd zeker geheel onder water staat, doch dat nu zo'n beetje noch vis noch vlees is en daarom het doortrekken van deze uiterwaarden, deels per prauw en deels te voet, voor ons vandaag geenszins een zaak van plezier maakt. Eerst in den namiddag komen we weer aan hoog terrein en vinden in de zwaar beboste randen meteen ook weer de sporen van menselijk leven. Zo maar pardoes komen we ineens op een machtigen brede weg uit en dan is het natuurlijk verder een klein kunstje, om het eerste dorpje in een mooie klapperplanting te vinden. Maar dan ook alleen het dorp: van bewoners is geen spoor te bekennen. Zoals oude sporen in den zandigen grond duidelijk uitwijzen, is het al verschillende dagen geleden, dat de bewoners hun kleine tamelijk armoedig aandoende paalwoningen hebben verlaten. Wat nu? Want van hieruit lopen er paadjes naar alle kanten en onze gidsen laten al meteen blijken, dat zij er ook niet uit kunnen . . . We staan er nog over te beraadslagen, als plotseling een kerel, die wat van onze groep afstond, met een schreeuw van schrik op ons toerent . . . Als we met z'n allen die richting inkijken, zien we juist een vreemd troepje het bos uit komen. Van de mensen zelf zie je eigenlijk niets, want ze zitten keurig verborgen achter grote kleurige schilden, maar met vriendelijke bedoelingen komen ze niet. Dat is duidelijk genoeg te zien aan de geweldig wilde manier waarop ze te keer gaan en aan de punten der speren die als kompasnaalden alleen naar ons wijzen . . . Omdat wij tweeën wat achteraf staan met onze mensen beschermend om ons heen, is het wel zeker dat de schildmannen ons nog niet hebben opgemerkt. Dat wordt meteen duidelijk als wij een paar stappen naar voren doen om een beter zicht op dezen voorhistorischen optocht te krijgen . . . 't Is plotseling gedaan met hun groten moed. Onze witte kleur en hoogstwaarschijnlijk ook wel de enorme baard van Meuwese doet ze zó naar hun plaats achter hun vuurtje terugverlangen, dat er in „no time” geen mens of schild meer te zien is. Dodelijk verschrokken

galopperen ze terug het bos in, gevolgd door een hele rij schreeuwende en om uitleg roepende Masin-lui, maar de schildmannen hebben geen tijd meer te verliezen en zijn na enige ogenblikken zo totaal verdwenen alsof ze er nooit geweest zijn.

Dan wordt het dus voor ons zaak er zelf maar eens op uit te trekken. In dit lege dorpje kunnen we moeilijk blijven en die hazen van daarjuist moeten, gezien de oude sporen in deze nederzetting, beslist van andere dorpjes zijn . . . Het blijkt dan ook al gauw, dat het hier in de buurt vol ligt met van die kleine snert dorpjes. Als we na even lopen op de vlakte komen, dezelfde zandige, onvruchtbare vlakte als we nu al zoveel hebben gezien, vinden we er in een rayon van een half uur wel een stuk of vier, allemaal dezelfde kleine gehuchtachtige groepjes, allemaal daar in die weinig begroeide zandige vlakte en . . . allemaal leeg.

Het is in ieder geval weer iets nieuws dat we nu ook dorpen in de vlakte vinden. De Aujoes van de Kampong-rivier wonden, als ze tenminste niet zoals gewoonlijk in de sagoebossen zaten, steeds in het bos. Er zijn nog heel wat andere verschillen die al aanstonds opvallen. Al vinden we in de lege huizen weer dienzelfden algemenen Aujoe-trek van zindelijkheid en netheid, de huizen zijn hier heel wat slechter afgewerkt dan we dat aan de Kampong-rivier gewend waren. En het grootste verschil is, dat de mensen hier in hele kleine groepjes bijeen wonen, terwijl de groepen van de Assoewe veel groter en volkrijker zijn. Als groep halen ze wellicht toch nog wel een aardig aantal, maar die groepen liggen daar in kleine gehuchten over de hele vlakte verspreid, waarvan iedere nederzetting over het algemeen slechts uit zes tot acht huisjes bestaat. Dit uiteenvallen in kleine gemeenschappen komt geheel overeen met wat aan de Bamgi- en Iarivier in het Zuiden, waar de missie reeds jaren in verschillende dorpen werkt, de regel was. Het dichtstbevolkte Aujoe-gebied zal zo dus toch wel dat van de Kampong-rivier blijken te zijn.

Daar zitten we dus nu midden in de Mitah-streek, midden tussen hun dorpjes . . . maar zonder een mens te zien, al zijn in sommige gehuchten de sporen der bewoners nog heel vers. Tot laat in den avond worden er naar alle kanten mannen uitgezonden om de bewoners te gaan zoeken, maar als de nacht valt, komen ze allen weer terug . . . Ze hebben geen mens gezien en we zijn zodoende wel verplicht één van de gehuchten voor ons bivak uit te zoeken

en een der mannenhuizen binnen te dringen. Met de Masinmensen die al een jaar onder bestuur zijn gebracht, geeft dat gelukkig niet de moeilijkheden die we er aan de Kampong-rivier mee gehad hebben, maar aangezien we zeker weten dat hetgeen we in den namiddag hebben gezien geen spoken waren, wordt het vannacht natuurlijk een kwestie van uitkijken, iets wat ons gelukkig door een heldere maan wat makkelijker wordt gemaakt. Maar je slaapt toch wel wat onrustig in zo'n nacht, zelfs al zie je dan telkens als je je opricht het silhouet van den waker in het lichtende gat van de deur, en dit nog te meer sinds Pastoor Meuwese in een mededeelzame bui me juist vanavond vertelde hoe hij bij deze zelfde mensen, die hij enkele jaren terug toevallig ontmoette aan de grote rivier (de Wildeman), bijna vermoord werd. In jeugdigen ijver had hij, toen aan de grote rivier ergens een pad de sagoemoerassen indraaide, z'n roeiers voor het grootste deel maar achtergelaten en enkel wat getrouwen met zich meegenomen om even te gaan kijken met wat voor lui ze te doen hadden.

Plotseling waren er toen ook zo'n rijtje van die levende schilden voor den dag gekomen en die hadden de getrouwen van Meuwese zó aan het schrikken gebracht, dat ze hals over kop langs hun Pastoor heen terugrenden... en Meuwese die kennismaking alleen gunden. Daar stond hij nu met lege handen en zonder iemand om hem te helpen op nog geen twintig meter afstand van een stel hossende en verschrikkelijk te keer gaande wilden, helemaal alleen. Het zal op dat oogenblik wel niet veel liefs geweest zijn, wat hij van z'n getrouwen dacht, maar zelf wist hij zich tenminste zover in bedwang te houden, dat hij ook niet aan den haal ging, wat hem zeker funest geworden zou zijn. Bevend over heel z'n lijf stak hij, als een gevangene die zich overgeeft, z'n handen in de lucht en verplichtte zichzelf, niettegenstaande z'n knikkende knieën, recht op het stelletje lievelingen toe te gaan.

Misschien hadden ze hem van achter hun schilden nog niet zo erg goed aangekeken, misschien was het z'n bezwerende houding of z'n grote baard, maar als hij daar maar steeds met een lachend gezicht (dat schijn je vanzelf te krijgen in zulke oogenblikken) dichterbij hen toekomt, wordt het zelfs deze dapperen te machtig. Plotseling draaien ze zich allemaal van hem af en gaan aan

den haal, zo hard ze maar kunnen . . . Meuwese vertelt dat hij zó verbouwereerd was dat hij nog een helen tijd vergat, z'n armen naar beneden te doen.

Maar niettegenstaande al mijn voorgevoelens gebeurt er vannacht in het geheel niets, zodat vanmorgen maar weer opnieuw de lui er op uit worden gestuurd. Het is voor ons, die toch al zo weinig tijd hebben voor dezen laatsten tocht, niet erg prettig, dat we hier nu meteen al tot wachten verplicht worden, maar nu we hier eenmaal zijn, willen we in geen geval weer verder gaan vóórdat we kennis met de lui hebben gemaakt.

Rond een uur of tien in den morgen gaat er plotseling een geweldig gebrul op in het dichtbijgelegen bos . . . Na enige ogenblikken komen daar onze mannen zowaar voor den dag met in hun midden een aanvankelijk geweldig tegenspartelenden maar later gedwee meegaanden man. Nu blijkt dat die dragers van ons nog niet zo dom zijn geweest, toen er gisterenavond en vannacht en vanmorgen ook weer niemand wilde verschijnen. Ofschoon ze zeer wel begrepen dat de lui in de buurt moesten zijn, hebben ze een val gezet. Terwijl de rest luid pratend en lachend is verder gegaan, zijn twee stevige kerels plotseling ergens achter een boom gesprongen en hebben zich in het lage struikgewas stilletjes verborgen . . . Ze hebben niet eens lang behoeven te wachten . . . Deze kerel kwam op z'n eentje stiekem eens kijken waar die luidruchtige troep zou blijven . . . en dat werd hem noodlottig. Met tweeën ineens sprongen ze hem op het lijf, en op hun geschreeuw was natuurlijk direct ook de rest teruggekomen, zodat er voor den ongelukkigigen kerel geen ontkomen meer mogelijk was. Hij was het trouwens ook al niet meer van plan, want toen hij eenmaal over z'n eersten schrik heen was, kende hij verschillende van onze Masin-gidsen als zijn vroegere vrienden terug. Er werd omhelsd en kingewreven, zoals dat gebruikelijk is, en reeds geheel op z'n gemak gesteld kwam daar heel de troep druk pratend en lachend op ons af. Maar toen ineens zag hij ons . . . en plotseling was het met z'n gemoedsrust gedaan. Z'n eerste impuls was terug te lopen, maar daar werd hij door de gidsen natuurlijk van weerhouden. Toen bleef hij stokstijf staan en keek met verschrikkelijk veropen angstogen naar ons, alleen maar naar ons. Hij begon zowaar over heel z'n lijf te beven, zó erg dat wij, die toch enkele meters verder ston-

den, het konden waarnemen . . . Ik kreeg ineens medelijden met den sukkel . . . 't Was duidelijk, dat hij totaal gebiologeerd was, dat hij de geruststellende woorden van onze gidsen helemaal niet hoorde, dat hij niets hoorde en niets zag dan alleen ons . . . Zonder erg ga ik lachend naar hem toe, terwijl Meuwese achterblijft, en roep hem in z'n eigen taal een paar vriendelijke woorden toe . . . Hij staat daar als een boom . . . onbewogen, alleen maar trillend over heel z'n lijf, alleen maar z'n ogen groot en zwart en glinsterend van ontzetting . . . „Kom, kom, broer, je hoeft helemaal niet bang voor ons te zijn” . . . en als een reeds volleerde vredessluis in het Aujoe-gebied, stap ik vlak voor hem, sla m'n armen om z'n bibberende schouders . . . en hij rolt bijna over den grond, terwijl drie, vier kerels van ons aan z'n armen trekken en sleuren onder een vreselijke donderbui van kwade woorden . . . Nu is het mijn beurt om verschrokken te kijken, want daar draait een van onze mannetjesputters m'n vreemden vriend den pols om . . . en daar valt een scherpe „businesslijke” dolk van kasuarisknook op den grond . . . Eerst langzaam wordt me nu alles duidelijk. Deze man, die als iedere rechtgeaarde wilde natuurlijk zijn dolk bij zich had, heel onopvallend tussen een bandje om z'n middel gestoken, heeft, toen hij daar gek van angst mij recht op zich af zag komen zonder dat er een kans van ontkomen voor hem overbleef, in een laatste wilde poging tot zelfbehoud, met een bliksemsnel gebaar dien dolk uit het heupbandje geritst en hem mij juist bij die omhelzingspoging in den rug geplant. Hij had echter niet gerekend op de vlugge oplettendheid van onze mensen die, zelf nog maar juist met het beschavingsproces begonnen, hun soortgenoot onmiddellijk doorhadden, zodat de dolk zelfs nog niet aan mijn sporthemd toe was, toen dolk en hand en kerel door nog vluggere handen dan de zijne werden weggetrokken . . . Maar ook voor hem is nu de verschrikkelijke betovering verbroken, en al zijn mijn mensen nog al erg hardhandig met hem, hij lacht schaapachtig en ik zie, dat zelfs het beven van z'n hele lijf heeft opgehouden . . . Ik lach terug, even schaapachtig als hij, en als ik nu zelf een beetje met knikkende knieën hem nogmaals omhels, grijpen ook zijn armen me beet en wrijven we onze kinnen tegen elkaar tot de zweetstraaltjes, die hem van z'n gezicht lopen, me zout op m'n lippen smaken . . .

Wat kan ik hem z'n wilden uitval kwalijk nemen? Had hij toegestoken dan was het van zijn kant toch enkel zelfverdediging geweest en van mijn kant . . . Als Pastoor Meuwese me vaderlijk terecht wijst over m'n onvoorzichtigheid, zwijg ik maar en denk met een zeker leedvermaak aan het verhaal, dat hij juist gisterenavond van zichzelf vertelde. Onvoorzichtigheid . . . Och kom! 't Is niets anders dan het risico van het vak.

Met die tweede omhelzing is onze nieuwe vriend nu in ieder geval op z'n gemak gesteld. Hij durft zelfs het mannenhuis waarin wij verblijven, mee binnengaan, al blijft hij voorlopig nog erg schuw en schichtig in z'n bewegingen. Na wat praten wordt het al gauw duidelijk, dat de rest van z'n kornuiten vlak in de buurt zijn, maar omdat we al eens meer iemand zijn kwijtgeraakt die zogenaamd z'n vrienden ging halen, houden we hem voorlopig maar vast, tot er na een tijdje een troep mannen, natuurlijk weer gekleed in de onmisbare schilden, het bos uit komt en ons van verre staat af te kijken. Dan kan de nieuwe vriend helpen en het duurt zodoende niet lang meer of we hebben een twintig bezoekers. Het blijkt nu wel, dat de vangst van en het vrede sluiten met dien enen man ons zeer voordelig is geworden, want de lui vertellen, dat er reeds boden zijn gestuurd naar alle dorpen en groepen in de gehele omgeving, om in den strijd tegen de plotseling opgedoken witte geesten te komen helpen.

Het wordt nu stilaan hoe langer hoe duidelijker, dat heel de reden van hun buitensporige bangheid niet die Masin-mensen maar wij twee blanken zijn, die ze nog nooit hebben gezien en waarvan ze in hun geïsoleerd gebied zelfs nog nooit hebben gehoord. Wat een mensen! We maken er in de eerstvolgende uren nog verschillende grappige staaltjes van mee.

Zo kunnen ze, als ze eenmaal over hun schrik heen zijn, niet nalaten om ons onder druk gepraat en de puurste uitroepen van verbazing te komen betasten. Vooral onze sluike haren en niet te vergeten de geweldige baard van Meuwese hebben de belangstelling . . . Als ze na lang kijken en tasten eindelijk over hun eerste verbazing heen zijn, vraagt er een heel onschuldig: of er nog meer van dit soort mensen zijn, dan wel of wij tweeën de enige soort zijn van dit vreemde slag.

Natuurlijk kunnen wij rimboe-mannen niet lang zonder een strootje en als Meuwese er rustigweg met een goedmoedigen

grijns op z'n gezicht een zit te draaien, krijgt hij meteen een enorme belangstelling. Ze verdringen zich gewoon om hem heen, maar als dan plotseling het vlammetje van z'n aansteker aanknipt . . . is het huis te klein en vliegen ze dodelijk verschrokken naar alle kanten.

Maar de dolste verrassing beleefden we wel met Meuwese z'n schoenen. Dat waren kisten van formaat natuurlijk, zware op ontdekkingsreizen berekende Amerikaanse trappers. 't Was dan ook niet te verwonderen dat die kisten de belangstelling hadden van de hele nieuwe gemeenschap, al waagden ze zich er niet al te dicht bij . . . Fluisterend hadden ze het er voortdurend over en je kon aan hun gezichten zien, dat ze het helemaal niet grappig vonden. En toen Meuwese, plotseling besloten, zich voorover boog, wat prutste en ineens hup! met een zwaai het grote logge ding van z'n benen trok, schrokken ze zich een beroerte, want ze meenden vast, dat hij zo maar een stuk van z'n been trok! U kunt daaruit zien, dat je helemaal niet uit een of anderen achterhoek van Holland hoeft te komen om te menen dat een pastoor bokkenpoten heeft.

Het was voor deze mensen werkelijk een dag van ontdekkingen. Wijzelf en alles wat we zo al bij ons hadden was nieuw en onbekend voor hen. 't Was de meest primitieve groep, die we op al onze reizen ontmoetten. Doordat ze ver weg wonen van de grote rivieren (tussen de Wildeman en de boven-Mappi), waren er naar hun zeggen nooit vreemden tot hen doorgedrongen. Zelfs de vogeljagers, die anders toch wel de meeste plaatsen bezochten, hadden hen niet kunnen treffen, met het gevolg dat ze nog helemaal in het stenen tijdperk leefden. IJzer was er in deze kleine dorpjes geen stukje te vinden. Vuur werd nog op de oude manier verkregen door de wrijving van een eind rotan over een droog stuk hout. Hun prauwen en het hout voor hun huizen bewerkten ze nog steeds met enkel stenen bijlen.

Na een tijdje worden we er aan herinnerd, dat ze boden hadden uitgestuurd naar de dorpen in de buurt. Van alle kanten komen nu de schilden, met de eigenaars kundig er achter verborgen, aanzetten. Maar we zijn nu al goede vrienden geworden met de eerste bezoekers, zodat die schilden al gauw worden weggeworpen en ons mannenhuis te klein wordt voor de belangstellende verbaasde gasten. Vrouwen krijgen we natuurlijk nog niet te zien.

Ze hadden er, je kunt dat aan hun uitrusting zien, zo helemaal op gerekend dat dit een heet gevecht met duivels en geen gesprek met goede vrienden zou worden, en daarom nodigen ze ons al gauw uit, toch minstens nog een dag hier te blijven om ook enkele van de dichterbij gelegen dorpjes te kunnen bezoeken. Maar voor ons dringt de tijd: we achten de kennismaking voorlopig wel voldoende en aangezien we in ieder geval nog even naar de Manoewé-groep der Tjitah willen, wat over land toch onmogelijk is, delen we aan de dolblijve mensen wat ijzerwaren uit en maken onze bedoeling om verder te reizen bekend . . . Ze vinden het allemaal geweldig jammer, dat we nu al gaan. Ze begonnen het juist nu pas echt interessant te vinden. Maar als ze horen waar we naar toe willen, kijken ze ons met ontzetting aan: naar de Manoewé, naar de Tjitah? Dat wordt fataal weten ze beslist: de Tjitah zijn veel te talrijk en veel te wild. Maar als we niettegenstaande al hun praten toch doorzetten, begeleiden ze ons met heel de ondertussen steeds aangegroeide groep tot aan de prauwen-plaatsen, geven ons nog allerlei goeden raad om toch voorzichtig te zijn . . . en laten ons, zonder aan meegaan te denken, alleen vertrekken. Naar de Tjitah . . . Nee, zij zijn niet helemaal krankzinnig! . . .

CONTACT-ARTIKELEN

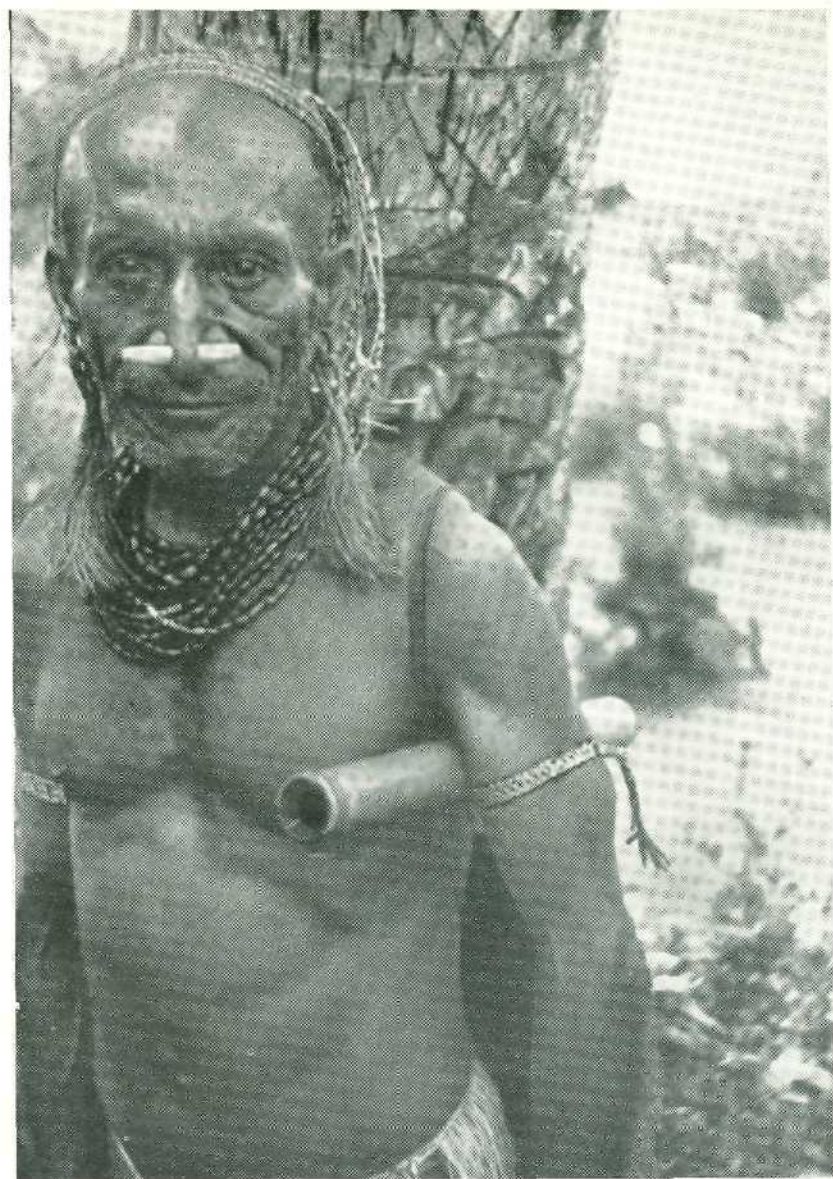
HET VELE REIZEN DOOR NOG ONBEKEND GEBIED maakt je tenslotte wijs in de manier van kennismaken met al deze totaal onbekende en voor een deel helemaal niet op onze komst gestelde mensen. Die kennismaking is voor ons van het grootste belang, want wij zijn niet, zoals de meeste andere zoekers op goud of olie of iets dergelijks uit, zodat de bevolking eigenlijk maar bijzaak is. Wij zoeken wel degelijk niets anders dan alleen de mensen en ons enige doel is tenslotte: vrede sluiten, vrienden maken, althans zoveel mogelijk een kijk krijgen op hun talrijkheid, hun aard en hun gewoonten.

Vandaar dat wij onze reizen volledig zelf regelen, zonder hulp of steun van politie, zonder zelfs enige bewapening mee te nemen, tenzij een of ander jachtgeweer. Men versta dit niet alsof ons Bestuursapparaat geen belangstelling, geen steun zou willen verlenen. Integendeel: onze reizen hebben de volledige belangstelling gehad van alle ambtenaren in de buurt, en wanneer het hun mogelijk was, hebben zij ons effectief geholpen, zoals na de ontdekking van de Koningin Juliana-rivier, toen de Assistent-Resident van Merauke geen tijd voorbij liet gaan, om zelf per vliegtuig onze bevindingen op den grond te verifiëren. Ons doel verdraagt geen beschermende politie of de nodige geweren.

De eerste kennismaking met geheel onbekende mensen blijft altijd iets van een gok en aangezien die kennismaking voor ons doel van het enigste belang is, moet ze met de grootste zorg worden voorbereid. Ze *moet* slagen, er *moeten* vrienden worden gemaakt, of onze reis is niet enkel vergeefs, maar brengt ons nog verder van ons doel. Want een groep waarmee we vijandige aanraking zouden krijgen, wordt een volgenden keer dubbel moeilijk te bereiken. Nu zijn er natuurlijk veel mensen, die zich van die eerste kennismaking een geheel verkeerd begrip vormen. Zij

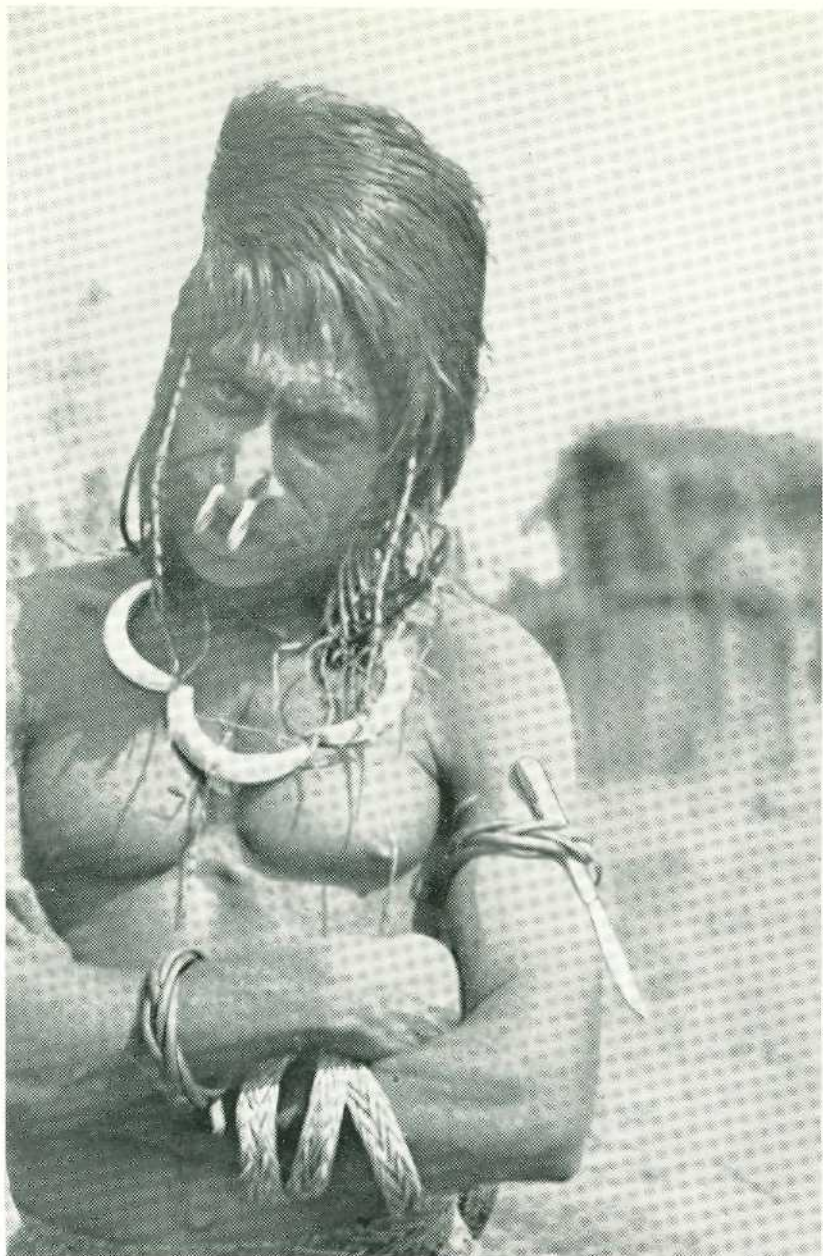
berekenen de gevaren en de kans van slagen louter van onzen kant uit, maar we moeten ook met de mensen, die bezocht worden, rekening houden. Bijna steeds kunt u van tevoren zeggen dat zij op zich niets tegen onze komst hebben, maar dat zij vooreerst van nature al wantrouwend staan, in dit land van koppensnellers en kannibalen, tegenover ieder bezoek van vreemden, en dat wij zelf als blanken hen vaak geweldig aan het schrikken brengen doordat ze ons voor geesten of iets van dien aard aanzien. 't Is daarom dom het grijpen naar speren en wapentuig, het schuil gaan achter schilden, heimelijke verkenning bij nacht en dergelijke, als tekens van vijandigheid te zien. De mensen kennen ons niet en vertrouwen ons niet. Wie zou hen dan kwalijk kunnen nemen, dat zij op hun hoede zijn, dat ze zich voor alle zekerheid gereed houden? Daarbij komt dan vaak het krijgsrumoer: het blazen op trompetten, het zich in slagorde opstellen, het verschrikkelijk te keer gaan door dansen, zingen en schreeuwen. Maar ook dit is bijna nooit een echte aanvalshouding, doch enkel gecamoufleerde angst, die in geweldige agitatie een uitweg zoekt, en dat waarschijnlijk ook een methode is om aankomende vreemden te intimideren.

In ieder geval slagen ze in dat laatste bijna altijd. De vreemde blijft altijd iets huiverig doordat alles voor hem de geheimzinnigheid heeft van het onbekende: het terrein, de mensen, hun gewoonten en gewoonlijk ook de verhalen die er lang te voren al over de wreedheid en onhandelbaarheid dezer mensen verteld zijn. Juist hierin schuilt het grootste en enige gevaar van een eerste kennismaking: dat beide partijen — zonder dat ze eigenlijk een van tweeën iets verkeers van plan zijn — over hun zenuwen heen raken. Denk niet dat dit altijd de zogenaamde „wilden” zijn! Het is op Nieuw Guinea herhaaldelijk gebeurd, dat juist de nieuwkomers hun verstand verloren, alles verkeerd uitlegden . . . Ongelukkig genoeg als er dan geweren in de buurt zijn! Dan worden die gebruikt en vallen er soms totaal onschuldige mensen. Het enige waar tenslotte van onzen kant alles op aankomt is een absolute kalmte, die door geen lopende praatjes, geen geschreeuw en gesprong, geen vertonen van wapens uit haar evenwicht kan worden geslagen. Die kalmte alleen kan stomiteiten aan onzen kant verhinderen, maar die alleen ook kan een fatale paniekstemming onder onze eigen mensen tegengaan.

BEVOLKINGSTYPE

De mannen roken uit zelf gemaakte bamboepijpen.

BEVOLKINGSTYPE

De banden om de armen zijn voor hen wat voor de Europeanen de broekzakken zijn.

Pastoor Meuwese met zijn jarenlange ervaring op dit gebied in het vroeger zo beruchte Mappi-gebied bleek daarom de ideale man op deze tochten en zijn, overigens voor de hand liggende, methode heeft ons heel wat moeilijkheden bespaard. Die methode was eenvoudig de algemeen bekende manier van kennis zoeken door contact-artikelen. Ons voornaamste contact-artikel evenwel was juist wat door anderen nogal eens over het hoofd wordt gezien: de bevolking van bevriende of nabijliggende groepen. Het gemakkelijkste was natuurlijk, indien er vriendschap bestond tussen de twee partijen, maar ook al waren ze de grootste vijanden, dan wist Meuwese gewoonlijk nog wel een contact „artikel” te vinden. Al deze stammen schijnen er n.l. de gewoonte op na te houden, dat ze bij gevechten gevangen kinderen niet doden, maar zelf als eigen kinderen in hun groep opnemen. Bij de meesten is het tevens de gewoonte om na een groot gevecht of lange vijandschap voor enigen tijd vrede te sluiten en daarbij de verslagen vijanden te betalen met kinderen van de eigen groep. Zo is er welhaast geen groep op geheel de Zuidkust aan te wijzen, die niet een of meer mannen (of vrouwen) heeft, die eigenlijk afkomstig zijn van een vijandige groep. Ofschoon ze hiermee nu niet precies te koop lopen, zijn zulke mensen voor iemand die de knepen van het vak verstaat, tamelijk makkelijk te vinden. Dat zijn op al onze reizen steeds onze beste contact-artikelen gebleken, want ofschoon het natuurlijk wel gebeurde dat hun eigen vroegere stamgenoten deze contacten niet vertrouwden, behoeven deze mensen zelf nooit bang te zijn voor hun leven, waardoor zij heel wat vrijer en brutaler in hun bewegingen worden.

Verder is Meuwese dan nog zo'n beetje koopman in kramerijen en snuisterijen, in kralen en spiegeltjes, vishaken en touw, messen, parangs en bijlen, allemaal dingen die de vriendschap kunnen verstevigen, maar die we toch, als eenmaal het eerste contact is gelegd, maar liever ruilen voor wat onze nieuwe vrienden weten aan te brengen. Cadeautjes geven is wel aardig, maar behalve dat het duur komt te staan, wordt een gekregen ding nooit zo erg gewaardeerd als iets waarvoor ze zelf ook wat hebben gepresteerd.

Zo zitten we dan sinds vanmorgen alweer in de prauw en varen

recht naar het Noorden de majestatische Wildeman-rivier af op zoek naar de Tjitah-mensen. Als je de verhalen daarover moet geloven, zijn dit wel de verschrikkelijkste van allen: ook Manoewé's, dus ook geweldige liefhebbers van mensenboutjes. Maar bij ons in de prauw hebben we ons hoopvol „contact-artikel” in den vorm van een vroeger door de Masin-lui gevangen Tjitah-jongen. Het heeft er wel sterk den schijn van, dat ze destijds niet den pienterste hebben uitgezocht, maar hij is vol goeden wil, een beetje in tegenstelling met de Masin-lui die duidelijk vol angst zitten, hetgeen dan ook niet zo verwonderlijk is sinds we hun leeggebrande dorp hebben gezien.

Bijna den gehelen dag varen we zo'n beetje door niemandsland en komen eerst tegen den avond weer in bewoond gebied, zoals afdakjes langs de rivier, prauwpaadjes het moeras in en staken of bamboes om prauwen aan vast te leggen duidelijk maken.

Bij een grote bocht, juist nadat we een brede zijrivier zijn gepasseerd, zitten we er dan ineens vlak voor . . . Dat eerste zicht is wel een beetje in staat je onder den indruk te brengen. Heel de enorme bocht van de hier reeds zeer brede rivier is bezet met huizen, hoge en lage, kleine en grote. 't Lijkt wel of we een formele stad naderen, want zoveel huizen vlak bijeen hebben we tot nu toe nog nergens gezien. Achteraf hebben we misschien geweldig geboft, want van de twee à drie duizend mensen die deze groep telt en die geheel bij elkaar zit over den afstand van een uurtje varen, zijn er slechts enkele honderden thuis. De rest is, zoals we later vernamen: tjari makan, eten zoeken!!! In ieder geval hebben wij tweeën er later nog wel eens over gedacht, wat ons boven het hoofd had gehangen als al die duizenden mensen waren thuis geweest en ons daar met hun vijanden de rivier af hadden zien komen, met enkel dien enen stamgenoot en dan zo'n pienteren bij ons!

Zelfs nu met zo weinigen en dan over al de zeven en twintig dorpen verspreid, bleek de kennismaking nog zo gemakkelijk niet. Nadat ze ons eerst met schreeuwen en een wolkje pijlen hebben verwelkomd, trekken ze zich zeer strategisch in het lage drassige terrein achter de huizen terug, zeer ten genoegte overigens van onze roeiers, die nu weer wat opleven na hun doodsangst der eerste ogenblikken.

We gaan allen aan den wal en ons „paradepaardje” wordt voor

den dag gehaald. De Manoewé-jongen krijgt de nodige spiegeltjes, kralenbanden en dergelijke dingen omgehangen en in z'n vingers gestoken. Ik vraag me af of hij niet slimmer zou doen met nu maar ineens voor goed over te lopen! 't Is nu eenmaal niet iemand die het schotelwater heeft uitgevonden en dus trekt hij heel trouw, op de aanwijzingen van Meuwese, de in het drassige achterland verdoken stamgenoten tegemoet. Maar het vlot zo niks. . . De jongen roept en schreeuwt. . . Z'n stamgenoten roepen en schreeuwen terug. . . Hij wenkt hen om nader te komen. . . Zij wenken hem om verder te gaan. . . Maar als hij dat doet, wijken zij nog verder terug. . . Hij wordt kwaad en begint ze uit te schelden. . . Dat kunnen zij evengoed. Hij begint te huilen van ergernis en bangheid. . . Zij brullen hun minachting terug. . . De jongen springt plotseling besloten in een prauwtje en vaart de kreek in, waaraan zij zich ophouden. . . Maar als hij wat dichterbij komt verdwijnen zij in de wildernis. . . 't Is duidelijk; deze kennismaking wordt niets zo en we moeten er een beetje vaart achter zetten, want het begint al aardig te avonden.

Huilend van kwaadheid en gebroken trots komt de jongen tenslotte maar weer naar ons terug. We zullen het zelf dan maar eens proberen en aangezien we natuurlijk onze roeiers niet alleen achter kunnen laten, word ik aangesteld om daarvoor te zorgen, terwijl Meuwese met wat snuisterijen het open achterland ingaat. . . In het begin gaat alles aan den haal, maar Meuwese kent de knepen van het vak: hij lacht maar en wenkt maar en toont de voor hen zo begerenswaardige dingen. . . Hij loopt ze niet achterna, maar gaat kalm op een omgevallen boom zitten, zodat ze langzaam, voetje voor voetje, pijl en boog gereed, weer uit hun schuilhoek komen. . . Maar de spullen halen, die hij in z'n uitgespreide handen houdt, doen ze niet. . . 't Is duidelijk dat ze een val vermoeden en daarom worden er een stelletje achterom gestuurd. . . Dat beginnen wij, die aan den kant van de rivier achtergebleven zijn, plotseling te merken. . . Er zijn een paar korte zachte ploffen in de rivier achter ons, alsof een kleine vis een sprong maakte. . . En nog meer. . . en nog. . . Dezen keer wat dichterbij ons in de buurt. . . Maar als we omzien merken we meteen dat het pijlen zijn die van den overkant van een tamelijk brede kreek in grote bochten op ons worden afgeschoten. Dat

wekt in het begin vanzelf de nodige consternatie onder onze roeiers, maar als ze goed zien hoe de afstand van ons tot de half verscholen schutters toch te groot is om gevaarlijk te zijn, is die schrik nogal gauw over en als echte pestkoppen beginnen ze nu te fluiten en te schelden: „Schei d'r toch uit, kerels, als je niet beter kunt schieten... Bewaar je pijlen maar voor je soortgenoten”... en dergelijke aardigheden, die, al worden ze mischien door de schutters aan den overkant niet begrepen, hun sarcastische uitwerking op den duur toch niet missen... In stilte druipen de twee dapperen maar weer af... Meuwese heeft het ondertussen al zover gebracht, dat ze zijn kralenbanden aan het eind van een langen stok, of op de punt van hun boog durven aannemen... Als er een zo dapper is geweest, loopt hij eerst hard terug naar z'n oude plaats, bekijkt vol bewondering wat hij gekregen heeft en zet zenuwachtig en wild een furieuzen dans in... Meuwese kan maar weer eens naar ons terugkomen om nieuwe voorraden te halen... „Wat een hardkoppen, ik ik heb ze nog nooit zo wantrouwend meegemaakt, maar wacht maar, krijgen doe ik zel”... en weer trekt hij met een nieuwe bezending snuisterijen naar z'n omgevallen boom... Het wordt onderhand tijd, dat hij succes krijgt, want de zon is intussen al onder en ginds op de roerloze grote rivier zien we nog een hele stoet prauwen aankomen, die naar het schijnt ook al van onze komst verwittigd zijn... Gelukkig duurt het nu niet zo erg lang meer voordat hij de twee eersten bij zich heeft en als daar maar eenmaal echt vriendschap mee is gesloten... Oh, dacht U dat?... Niks hoor... Ik zelf kan nu ook gemakkelijk, zonder dat zij nog weglopen naderbij komen, maar de dragers hebben ze al lang herkend, daar willen ze niets van weten en dus wordt ons kalmpjesweg meegedeeld dat we nu maar het beste doen met op te stappen en hen verder alleen te laten. 't Is bijna donker en er is geen plaats om te slapen binnen een dag afstand. Het wordt dus allereerst zaak, dat ze onze roeiers gaan vertrouwen... Maar die vertrouwen hen evenmin, en het kost ons heel wat moeite hen over te halen, hun eigen wapens in de prauwen te laten en ongewapend op deze bende gewapende vijanden in te gaan... Maar het moet gezegd, onze gidsen hielden zich keurig. Nadat een oudere kerel z'n pijl en boog heeft weggegooid en daarop in „potjes Manoewé's” een speech heeft

afgestoken, springt hij resoluut over den liggenden boom, die tot nu toe de grens vormde en omhelst den eerste den beste... Anderen volgen nu zijn voorbeeld en al vertrouwt de een den ander nog niet verder dan hij hem zien kan, toch is het ijs gebroken. Nu pas kunnen we er over gaan denken om een slaapplaats te vragen voor den nacht, die eigenlijk al begonnen is. De nieuwe vrienden zijn er echter aan het begin helemaal nog niet happig op en raden ons telkens weer aan, maar liever te vertrekken... Totdat een aangeboden parang plotseling den knoop doorhakt! Een jonge kerel, die al vanaf het begin iets minder wantrouwend leek dan de rest, ritst plotseling de parang uit m'n vinger en wijst me zwiiggend hem te volgen. Hij stapt recht-toe recht-aan op het eerste het beste mannenhuis af dat aan den rivierkant ligt, springt naar binnen... werpt een ogenblik later duizenden pijlen en hele stapels bogen en speren naar buiten, waarover z'n stamgenoten zich aanstonds ontfermen om ze uit de buurt te brengen, haalt een stuk brandend hout van een vuurtje dat wij alvast buiten hadden gemaakt, inspecteert nog even het huis door er in heel de lengte doorheen te lopen, springt weer naar buiten en duidt ons vriendelijk, dat dit ons verblijf is voor vannacht.

„Ziezo, dat hebben we tenminste weer voor elkaar,” zucht Meuwese als hij z'n blikken sluit... De Manoewé's trekken zich zediglijk naar een ander mannenhuis op enigen afstand terug, en wij laten alvast onze blikken en bullen naar binnen slepen. Maar een ogenblik later zijn onze roeiers al bij ons: hoogst opgewonden en druk gesticulerend... „Mijnheer, in dat huis kunnen wij niet slapen... Komt u maar eens kijken... Het is verschrikkelijk”... Wij grijpen naar de enige elektrische zaklantaarn, die we rijk zijn, en volgen hen naar binnen in het potdonkere grote huis...

Werkelijk dit gaat alle perken te buiten! Zo iets verschrikkelijks hebben we op al onze reizen nog niet meegemaakt... Wat een huis. En dat niet enkel omdat het weer, naar echten Manoewé-aard een Augiasstal is van allerlei vuiligheid, maar direct als je er binnenkomt, slaat je een walm tegen die afschuwelijk is: iets dat het midden houdt tussen lijkenlucht en ranzig vet, zodat eigenlijk onze eerste gedachte is dat er ergens in een donkeren hoek wellicht een lijk ligt te verrotten... Maar hoe

we ook zoeken en onze lamp in alle donkere hoeken en gaten boren, er is niets van dien aard te vinden . . . Onze dragers merken onze gedachten en één komt naar voren en zegt: „Welnee, mijnheer, lijken liggen er niet, maar hier komt het vandaan” . . . Zich oprichtend wijst hij op een door de hele lengte van het huis aangebrachte rotan, waaraan in ononderbroken volgorde duizenden beenderen hangen. Tegen de zwarte holte van het dak springen ze wit en scherp in het licht van onze zaklamp: een, twee, drie rijen op sommige plaatsen, beenderen van alle mogelijke herkomst, zonder orde of regelmaat door elkaar . . . Varkenskoppen, menselijke dijbeenderen, schildpadruggen, doodskoppen, kasuaris-knoken, mensenkaken, visgraten, koppen van jaarvogels, vingerkootjes, nekwerfels, vogelveren in busseltjes en menselijke ruggewerfels in strengen . . . De zwarte plekken op de witte botten verraden den stank, die overal hangt van slecht afgekloven rottende vleesdelen op de schenkels . . . 't Is een luguber gezicht, nog te meer door de geheimzinnigheid van den nacht in dit donkere huis . . . Mijn gids wijst op enkele kleine, aan de lage zoldering hangende zakjes, die nat en kleverig zijn . . . en hij fluistert: „mensenvet” . . . Ik heb het verder niet gecontroleerd, want die gefluisterde woorden maakten me al akelig genoeg.

Tenslotte zijn we weer blij buiten te komen, en je haalt onwillekeurig nog eens een paar flinke diepe golven verse rivierlucht in je longen . . . Ook deze lui bezitten dus hun „contact-artikelen” maar je hart draait er van om.

Voor ons is dit alles een gruwelijke ontdekking, maar voor onze arme dragers is het veel meer . . . Plotseling herinneren we ons weer hun verhaal over hun verwoeste dorp en hun vermoorde familieleden, nog maar een maand of acht geleden . . . Hoeveel van die koppen en beenderen daar in dat helse museum zijn er bij van hun eigen familieleden? . . . Een jaar geleden hebben ze hun laatsten verschrikkelijken angstroep gehoord, toen ze door deze mensen overvallen werden . . . Nu zien ze de resten van hun broer, hun zus, hun vader terug in de ruw afgekloven knekels van dit duivelse museum . . . Geen wonder dat zij met geen geweld in dit huis willen slapen. Ook voor ons is er geen aardigheid meer aan, maar het begint — of de duivel er mee speelt — hard te regenen. Voor onze mensen is er nog wel een

plaatsje te vinden in de hardverdroogde modder onder het huis, maar wij tweeën worden aldus wel gedwongen weer naar binnen te kruipen. Voor een overval behoeven we wel niet bang te zijn. Onze lui hebben reeds de wacht verdeeld en ze weten wel zó goed wat daaraan vast kan zitten, dat ze heus niet in slaap zullen vallen. Dus kruipen wij tweeën maar zwijgend achter elkaar het kippenladdertje op, naar binnen... We praten er niet over, maar we zijn het er beiden over eens dat het maar beter is onze stallantaarn niet aan te steken... Het is dan tenminste hel-donker daar binnen. Je ziet zelfs niet onder welke serie lugubriteiten je met je hoofd ligt... Maar het duurt lang voor de slaap wil komen vannacht. Aan het kraken en schudden van het gammele vloertje merk ik, dat Meuwese met dezelfde moeilijkheid heeft te vechten... Als ik vanmorgen, al vóór dag en dauw wakker, zo snel ik maar kan dit hol uitkruip, lijkt het me of ik uit een geweldige nachtmerrie juist ben wakker geschoten, al weet ik zeker dat de reuk, de smaak van dat knekelhuis me nog dagen zal bijblijven...

Als het weer glorieus dag wordt zonder een aanval, ontdooit van beide zijden het wantrouwen en er ontstaat al gauw een soort ruilhandel, die natuurlijk het begin moet worden van echte vriendschap. Wij zitten er stiekem mee te lachen, als we daar onze intelligente gidsen met het eerlijkste gezicht van de wereld de door ons weggeworpen lege conservenblikjes zien te gelde maken tegen zeer begeerde pijlen en bogen, roeispansen en speren... Weer een vorm van contact-artikelen.

Het vertrouwen wordt er al sterker door en als wij onze nieuwe vrienden voorstellen ons eens het een en ander te laten zien van hun stad, stemmen ze tenslotte toe met ons samen een „sight seeing trip” te organiseren. Eerst nu, bij vol daglicht, krijgen we een goed overzicht van dit geweldige geheel: ze moeten wel onverslaanbaar zijn, deze Tjitah-lui, met hun zeven en twintig langs de grote rivier of vlak er bij aan kleine kreekjes gebouwde dorpen, allemaal schunnig en vuil, de meesten voor het ogenblik leeg, maar bijna allen grandioos mooi gelegen in dit lage open land. In ieder van de dorpjes, die over het algemeen zo wat tegen elkaar zijn aangebouwd, zijn slechts een paar mensen thuis. Nu we eenmaal gidsen van het eigen volk bij ons hebben, worden we overal op hartelijke manier ontvangen. Ze liggen

allemaal zó vlak bij elkaar, dat we zelfs nog een stuk voor niets moeten doorvaren om de op alle kaarten aangegeven voorname Becking-rivier even te gaan bekijken, die toch eigenlijk ook vlakbij ligt. Maar die rivier was een desillusie! Waarom dat ding nog steeds op alle kaarten voorkomt is voor ons leken een raadsel, want er is helemaal geen rivier. Nu is het wel waar, dat ze steeds slechts als een stippellijn wordt aangegeven, maar wie gaat daar nu uit besluiten dat het dus maar een oude, vroegere rivierloop is, waarvan zelfs de sporen van land uit eigenlijk niet meer te zien zijn! Er liep inderdaad een klein kreekje daar in de buurt, maar dat was zelfs voor een Papoea-prauw na vijf minuten al niet verder meer te bevaren.

Als we in den namiddag — we moesten toch overal een praatje maken — weer terugkomen, blijkt het ijs tussen onze roeiers en de Tjitah helemaal gebroken . . . Als goede vrienden zitten ze daar nu allemaal door elkaar heen, zonder nog aan wantrouwen te denken, en als er nog een schreeuwend varken wordt aangebracht om de nieuwe vriendschap te bezegelen, luisteren wij tweeën vanavond naar een door beide partijen en onder de grootste hilariteit vertelde uiteenzetting van het laatste gevecht tussen de Tjitah en de Masin-mensen. Misschien was het contact-artikel in den vorm van een vet varken groot genoeg om deze primitieven de knekels van hun familieleden in het mannenhuis te doen vergeten! Het is ook best mogelijk dat deze Aujoes, die geen dommeriken zijn, misschien reeds lang voor zichzelf hadden berekend, dat het per slot van rekening voor hen veel voordeliger was door deze vredessluiting in staat te worden gesteld voortaan weer vrij en ongehinderd gebruik te maken van hun sagoetuinen en viskreken hierboven aan de grote rivier, dan vruchteloos te blijven mokken op een groep mensen, tegenover wie zij toch nooit de kans zouden krijgen hun kwade streken betaald te zetten. In ieder geval: het was vrede! Als wij morgenvroeg weer teruggaan naar Masin om daarmee onze tochten in onbekend gebied te beëindigen, gaan een paar durvers van den Tjitah-stam heel gerust met ons mee, om in het dorp Masin, onder het oog van den Bestuursambtenaar, dien vrede nog eens te gaan bestendigen . . .

DE GEVONDEN PAROCHIE

HET GEBIED VAN DE WILDEMAN EN DE KAMPONG-rivier had Monseigneur geschreven, toen ik m'n nieuwe parochie kreeg toegewezen, en met de niet genoeg te waarden hulp van Pastoor Meuwese ben ik nu, na ruim twee maanden reizen en trekken door dat onbekende gebied, zó ver dat ik tenminste zeggen kan dat ik ze gevonden heb. In moeizame, kwartier na kwartier en zonder enige onderbreking — wat niet altijd even gemakkelijk bleek — ingeschetste bevindingen, kon zelfs een min of meer getrouwe schetskaart van het gehele nieuwe gebied worden gemaakt, terwijl ijverig — zij het niet altijd met het verhoopte succes in dit primitieve land — her en der genomen foto's tenminste een globaal beeld kunnen geven van land en volk.

Het was tenslotte overal wel zoals Monseigneur aan het begin reeds verondersteld had: ze zaten nog niet precies op hun Pastoor te wachten, al is dit door onze eerste kennismaking zeker voor een goed deel veranderd. Jammer genoeg kon nog niet direct met het werken onder deze nieuwe mensen worden begonnen, daar mijn goede helper Pastoor Meuwese hard een Hollandse vakantie had verdiend. Aangezien de ene dienst de andere waard is, werd ik voor een jaartje zijn vervanger in het Mappi-gebied. Maar dat onze eerste visite en ons gebrekkig stamelen onder deze primitieve mensen reeds z'n invloed heeft gehad is nu, dit eerste jaar dat ik ver van hen weg hier aan de Mappi heb gezeten, al heel duidelijk geworden.

De hoofdplaats Kepi is eigenlijk een internationaal centrum geworden, en zeker al meer dan duizend van mijn nieuwe parochianen zijn me hier vanuit hun verre bossen en moerassen reeds komen bezoeken. Ze komen gewoonlijk in grote groepen, zwaar gewapend, en alleen maar mannen, want het spreekt vanzelf dat

zulk een reis voor hen steeds een levensgevaarlijke onderneming lijkt, aangezien zij van rust en orde, zoals die onder geregeld bestuur heersen, nog nooit gehoord hebben. De Mappiërs hadden nu eenmaal een heel slechten naam in hun omgeving en dat ze hun streken tot op den dag van vandaag nog niet helemaal kwijt zijn, toonden ze nog dit jaar door maar weer eens op sneltocht te gaan met verschillende dorpen.

Geen wonder dus dat ze een beetje schoorvoetend en bang bij me aankwamen, die nieuwe parochianen, en dat ze de dagen en nachten die ze hier doorbrachten steeds pal door in huis bleven zonder zich zelfs in het dorp Kepi te wagen. Maar Vader wilden ze in ieder geval nog eens komen opzoeken, en als eenmaal de hartelijkheden van de ontmoeting voorbij zijn, lopen ze hier natuurlijk hun ogen uit te kijken op al het nieuwe dat voor hen hier te vinden is . . . Een groep Manoewé's, die meer dan een week hier vandaan zit, kwam zelfs op een goeden dag de bossen uit. Zij waren vastbesloten om mij te komen halen.

Op onze reizen hadden de meesten natuurlijk al gauw gehoord dat ik terug zou komen en me in de toekomst blijvend onder hen vestigen . . . Als echte grote kinderen waren ze niet tevreden geweest voordat wij hun hadden verteld, wanneer ik dan wel voor goed zou komen. Tellen en rekenen zijn vakken die bij de meeste Papoea-stammen nog niet veel te betekenen hebben, al wisten we wel dat b.v. de Aujoe het toch tot vijf konden brengen, maar daar kun je ze moeilijk mee uitleggen hoelang een jaar duurt. 't Was erg moeilijk, maar omdat ze maar steeds bleven aanhouden en telkens weer opnieuw er over begonnen, had ik ten einde raad naar de maan gewezen en tegelijkertijd alle vingers van m'n hand omhoog gestoken: vijf manen! Natuurlijk gaat dat boven hun verstand, maar dat geeft niet, als ze nu in ieder geval maar begrijpen dat het nog een aardig tijdje zal duren . . . Precies vijf manen later, om correct te zijn op den dag af, kwamen ze daar de bossen uit en eisten alsof het de gewoonste zaak van de wereld was, dat ik nu met hen zou teruggaan, ik had het immers indertijd vast beloofd. Het beloven dus nog rekenbazen te worden, die parochianen van mij!

Het is natuurlijk erg prettig om oude vrienden zo naar je terug te zien komen, en de kleine moeilijkheden: dat er natuurlijk van werken in zulke dagen niets komt en dat je huis op een

onmogelijke wijze overhoop wordt gehaald, neem je er graag op den koop toe bij. Maar het fijnste van al deze bezoeken vond ik het unisone verhaal van een tot nu toe durenden vrede in het gehele gebied dat wij tweeën nu al een jaar geleden zijn doorgetrokken. Niet dat ik meen, dat wij daarvan de eigenlijke bewerkers zijn ofschoon we er in alle groepen en dorpen, die we langs kwamen, het een en ander over hebben gezegd. Als deze vrede nu meteen een heel jaar heeft kunnen duren, als er in heel dien tijd, zoals mij algemeen werd beweerd, nog niemand met anderen slaags is geraakt — iets wat tot dan toe toch een even zeker terugkerend verschijnsel was als de wisseling der seizoenen — dan is het wel heel zeker, dat we met dat praten over vrede een snaar van hun eigen primitieve denken hebben geraakt, die precies gelijke trillingen had. Hier en daar heb ik vroeger al eens opgemerkt dat het koppensnellen, zelfs al is het bij de meesten gebruikelijk, helemaal dien vitalen invloed niet schijnt te hebben op hun samenleving die het bij andere stammen, zoals b.v. de Mappiërs wel heeft. Het doet toch vreemd aan te horen, hoe hier alleen op het praten van een paar toevallige bezoekers een jaar lang vrede kan heersen, terwijl aan de Mappi, waar alle dorpen en groepen reeds jaren onder Bestuur zijn gebracht, waar zelfs reeds de nodige christenen zijn, en waar de bewoners in ieder geval van tevoren al op hun vingers kunnen uitrekenen, dat ze voor hun snellen onfeilbaar zullen worden gestraft, dat snellen daar tóch nog voorkomt, georganiseerd wordt, zoals dit jaar, toen zes dorpen tegelijk en geheel voorbereid, nog weer er op uitgingen. Dat feit van dien vrede alleen al geeft prachtverwachtingen voor de toekomst, want vergeet niet: het gaat hier niet over een stam, maar over drie totaal verschillende soorten van mensen, waarvan de Manoewé nu juist niet den naam hebben van voor een kleintje vervaard te zijn. Toch komen ze van dagen ver, te zamen met hun vroegere vijanden, de Aujoe, naar hier en ook zij geven niet den indruk, dat die vrede hun een zware last is.

Toen Monseigneur mij mijn nieuwe parochie toewees, was er werkelijk niemand die kon zeggen hoeveel mensen er in die nieuwe parochie leefden. Natuurlijk hebben wij bij de eerste kennismaking geen volkstellingen kunnen houden, maar een grove berekening naar het aantal groepen en dorpen dat bezocht

werd — en die dorpen gerekend volgens het aantal huizen of stookplaatsen in die huizen — geeft zeker een gematigde verwachting van meer dan tienduizend zielen. Dat is inderdaad voor een parochie een fatsoenlijk aantal, vooral als men daarbij in acht neemt, dat — niettegenstaande dit hoge aantal — de mensen onderling nogal ver uit elkaar zitten.

De groepen apart zitten meestal bijeen, zodat we eenheden krijgen vanaf vierhonderd tot duizend en bij de Tjitah zelfs van tweeduizend mensen, maar de afstanden onderling tussen de groepen zijn meestal drie of meer uren ver en in dit land van modder en moerassen, is dat vaak een heel karwei.

Een moeilijkheid tenslotte is nog het grote stuk onbekend gebied dat ligt in het Westen van deze nieuwe parochie: het geheimzinnige kustgebied der Kasuarinen. Trots al onze pogingen kregen we tot nu toe niet de kans naar die nog onbekende kust door te breken en dit wel zeer bijzonder omdat de totaal nieuwe stam die daar woont en waarvan we, speciaal bij het vinden van de Koningin Juliana-rivier, de uiterste randen bereikten, ons tot nu toe nog te weinig vertrouwt om ons verderop te brengen. De eerder reeds vermelde strafpatrouille heeft daar zeker groten invloed op gehad, waaraan weer eens te zien valt, van hoe geweldig veel nut het is, de eerste kennismaking met een nieuw gebied er een van vriendschap te doen zijn. Waar we van de Aujoes en Manoewé's breeduit verteld hebben over hun gewoonten en gebruiken, in zoverre die bij een eerste kennismaking opvallen, hebben we expres er van afgezien, van dat nieuwe volk, dat hoogstwaarschijnlijk een stameenheid vormt met de bewoners der Kasuarinenkust, veel bijzonderheden te noemen. Ze waren te veel uit hun gewone doen en vertrouwden ons te weinig om van hun gebruiken en aard een duidelijk inzicht te kunnen krijgen. Maar op zich raakt dat de parochie van de Wildeman- en de Kampong-rivier niet. Die is in haar geheel verkend en in kaart gebracht, al zouden heel wat Europese Pastoors gek opkijken als ze zo'n parochie kregen toegewezen. Voor ons mannen van Nieuw Guinea echter is het bijzondere er hiermee af en valt ook de parochie van de Wildeman- en de Kampong-rivier terug tot wat alle parochies in dit ruwe wilde land nog zijn: een lang en taai gevecht om Christus en een geduldige taai volgehouden poging om ook deze mensen te brengen tot een hogere

geestelijke en lichamelijke ontwikkeling. Want ook over de Kampong-rivier en de Wildeman zal het kruis staan, zoals het staat over de Mappi in Jatan en over alle parochies in dit wilde land van Nieuw Guinea. Wat dat betekent, weten wij Missionarissen van dit „devil's own country” het beste.

INHOUD

	Blz.
Voorwoord van de uitgever	5
Inleiding van G. L. Tichelman	7
Van onder het Kruis van Jatan	13
Welaan dan mijne parochianen	23
Een bange stam en een nieuwe rivier	31
Het geheimzinnige volk	44
Als je vader wordt	53
Intermezzo	62
Snelseizoen	72
Gestoord koppenfeest	82
In en om den groten pappot	95
Dorp der verschrikkelijken	107
De goede daad van een groot man	120
Naar de koningen der menseneters	135
De nachtmerrie	145
Wilde gidsen	154
Een omhelzing op leven en dood	165
Contact-artikelen	175
De gevonden parochie	185
Inhoud	191

Cum Superiorum permissu